

TARİX

Din təlimləri silsiləsindən

İman

TARIX

BİRİNCİ MƏSUM HƏZRƏT MUHƏMMƏD (s)

PEYĞƏMBƏRİN (s) ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Muhəmməd.
Ləqəbi:	Əmin.
Kunyəsi:	Əbül-Qasim.
Atasının adı:	Abdullah.
Anasının adı:	Aminə.
Doğulduğu yer:	Məkkə.
Doğulduğu tarix:	Fil hadisəsindən iki ay sonra (570-ci miladi il).
Vəfat tarixi:	Hicrətin on birinci ili.
Vəfat yeri:	Mədinə.
Məzarı:	Mədinə.

QUREYŞ QƏBİLƏSİ

Qureyş qəbiləsi Hicazda olan ərəb qəbilələri arasında ən hörmətli qəbilələrdən biri sayılırdı. Həzrət Peyğəmbərin (s) dördüncü babası Qüsey ibn Kilab Allah evinin (Kəbənin) xidmətçisi və nəzarətçisi idi. Qureyş müxtəlif tayfalardan ibarət idi ki, həmin tayfaların da ən hörmətli Bəni Haşim idi.

Haşim ağıllı, şöhrətli və Məkkə əhalisi arasında böyük nüfuz sahibi olan bir şəxsiyyət kimi tanınmışdı. O, xalqın bütün məsələlərinə böyük həvəslə maraq göstərirdi, hətta Məkkə əhalisinin güzəranını təmin etmək məqsədilə yay və qış səfərlərini də təşkil etmişdi. Göstərdiyi böyük və əvəzsiz xidmətlərinə görə əhali ona Seyyid - yeni ağa, başçı ləqəbini vermişdilər. Elə buna görədir ki, onun və Peyğəmbərin (s) nəslindən olanlar da Seyyid adlanır.

Haşimdən sonra oğlu Müttəlib, daha sonra isə nəvəsi Əbdülmüttəlib xalq arasında olduqca böyük hörmətə malik idi. O zaman Əbrəhənin Məkkəyə basqın edərək ağır məğlubiyyətə uğraması Əbdülmüttəlibin xalq içərisində olan etibarını daha da artırmışdı.

Abdullah isə Əbdülmüttəlibin ən çox sevdiyi oğlu idi. Abdullah iyirmi dörd yaşında ikən Aminə adlı pak və nəcabətli bir qız ilə evləndi və bu mübarək evliliyin nəticəsində Fil hadisəsindən iki ay sonra Muhəmməd adlı nurlu bir oğlan uşağı dünyaya gəldi. Abdullah hələ oğlu dünyaya gəlməmişdən əvvəl vəfat etmiş və Rəbbimizin rəhmətinə qovuşmuşdu. Az müddət sonra anasını da əldən verən sevimli Peyğəmbərimizin tərbiyəsi ilə məşğul olmağı babası Əbdülmüttəlib öz öhdəsinə götürdü. Həzrət Peyğəmbər (s) Allahın himayəsi sayəsində çox qısa bir müddətdə camaatın sevdiyi, hörmət bəslədiyi bir cavana çevrildi. Belə ki, bütün Məkkə əhalisi ona tək cə hörmət və məhəbbət bəsləmir, mal-dövlətlərini də onun yanında əmanət qoyurdular. Sonralar o Həzrətə bu üstün əxlaqi səviyyəsinə görə Qureyşin əmini (yeni Qureyşin ən etibarlı şəxsi) ləqəbini vermişdilər.

O Həzrət məzlum və kasıbların tərəfini saxlayaraq, onları qoruyur, onlarla birlikdə oturub-durur, yemək yeyir, dərdlərinə qulaq asır və onların çıxış yolunu axtarıb tapırdı. Daha sonra Həzrət Muhəmməd (s) əmisi Əbu Talibin istəyi ilə Xədicənin karvanına qoşuldu. Düzlüyü və etibarlılığına görə karvanın başçısı seçilən Muhəmmədə onun camaatın içindəki hörmətinə heyran qalan Xədicə ona evlənmək təklifi irəli sürdü.

Həzrət Peyğəmbər (s) bu evliliyi münasib hesab etdiyindən Xədicə ilə evlənməyi qəbul etdi. Bu mübarək izdivacın meyvəsi bütün məsum imamların anası olan Həzrət Fatimədir (s.ə.).

RAHİB BEHEYRANIN HADİSƏSİ

Bir müddət Həzrət Muhəmməd (s) öz əmisinin yanında yaşadı və hələ həddi-buluğa yetişməmiş yaşında bir dəfə əmisi onu götürüb ticarət üçün Şama getdi. Böyük bir dəstə ağır karvanla çoxlu mal götürüb yola düşdülər. Suriya torpağında Bəsri şəhərinə yetişərək bir məbədin yanında xeymə quraraq dayandılar. Beheyra adlı rahib məbəddən çıxaraq karvanı qonaq olmağa dəvət etdi, hamı bu dəvəti

qəbul edib getdilər. Əbu Talib də Həzrəti Muhəmmədi (s) şeylərin yanında qoyub dəstəyə qoşularaq qonaqlığa getdi.

Beheyre soruşdu:

- Hamınız gəlmisiniz?

Əbu Talib dedi:

- Hamıdan kiçik olan bir cavandan başqa hamı gəlib.

Beheyra dedi ki, onu da gətirsinlər.

Əbu Talib zeytun ağacının altında gözləyən Muhəmmədi (s) səslədi, o da rahibin yanına gəldi.

Beheyra o Həzrətə (s) dərin baxışla nəzər salaraq dedi:

- Yanıma gəl sənə sözümlə var.

Sonra onu yanına gətirdi, Əbu Talib də onların yanına getdi.

Beheyra ona dedi:

- Səndən bir şey soruşum, səni and verirəm Lat və Üzzaya ki, cavab verəsən.

(Lat və Üzza Məkkədə camaatın pərəstiş etdiyi iki böyük bütün adıdır).

O Həzrət (s) buyurdu:

- Mənim nəzərimdə bu iki büt ən qəzəb düçar olmuş əşyadır.

Beheyra dedi:

- Səni and verirəm bir Allaha ki, düz danış.

O Həzrət (s) buyurdu:

- Mən həmişə düz danışırım və heç vaxt yalan danışmamışam. Sən öz sualını soruş.

Beheyra dedi:

- Nəyi daha çox sevirсэн?

Buyurdu:

- Təkliyi.

Beheyra söylədi:

- Nəyə çox tamaşa etməyi xoşlayırsan?

Buyurdu:

- Göylərə və ulduzlara.

Beheyra dedi:

- Nə fikirləşirsən?

O Həzrət (s) sükət etdi, lakin Beheyre diqqətlə onun alnına baxırdı.

O dedi:

- Nə vaxt və nə fikirlə yatırsan?

Buyurdu:

- Gözlerimi göylərə dikərək ulduzlara baxıram, onları öz ətəyimdə, özümü isə onlardan yuxarıda görürəm.

Beheyra dedi:

- Yuxuda nə görürsən?

Buyurdu:

- Bəli, yuxuda nə görürəmsə, ayılında da onu görürəm.

Beheyra soruşdu:

- Məsələn, nə yuxu görürsən?

O Həzrət (s) susdu. Beheyra da dinmədi. Bir qədər susduqdan sonra yenə dedi:

- Sənin çiyinlərinin arasını görə bilərəmmi?

O Həzrət (s) tərpənmədən dedi:

- Gəl bax.

Beheyra yerindən qalxaraq onun yanına gəldi, paltarını çiyindən yuxarı qaldırdı, küreyində qara bir xal göründü. Rahib ona baxaraq dodaqaltı söylədi:

- Özüdür ki, var.

Əbu Talib soruşdu:

- Nədir? Nə danışırısan?

Beheyra dedi:

- Bizim kitablarda bəhs edilən nişanədir.

Əbu Talib soruşdu:

- Hansı nişanə?

Beheyra söylədi:

- Bu cavan sənin kimindir?

Əbu Talib o Həzrəti (s) öz övladları kimi sevdiyindən dedi:

- Mənim övladımdır.

Beheyra dedi:

- Yox, bu cavanın atası gərək ölmüş olsun.

Əbu Talib təəccübləndi:

- Sən haradan bilirsen? Bəli, bu cavan qardaşım oğludur.

Beheyra Əbu Talibə dedi:

- Qulaq as, bu cavanın gələcəyi heyrətamiz və çox parlaqdır. Mən gördüyümü başqaları da görsələr və onu tanısalar, öldürərlər. Onu düşmənlərdən qoruyub saxla!

Əbu Talib soruşdu:

- De görüm, o kimdir?

Beheyra söylədi:

- Onun gözlərində böyük bir peyğəmbərin gözlərinin əlamətləri və kürəyində isə onun açıq-aydın nişanəsi vardır.

NƏSTURİ RAHİBİNİN QİSSƏSİ

Bir neçə ildən sonra yenə o Həzrət (s) Xədicənin ticarət işləri ilə əlaqədar Şam tərəfə getmişdi. Xədicə öz qulamı Meysərəni də onunla göndərmiş, ona Muhəmmədə (s) tam itaət etməyi tapşırılmışdı. Bu səfərdə Suriya torpağına yetişəndə Bəsri şəhərində bir ağac altında əyləndilər. Yaxınlıqda bir xristian məbədi var idi ki, burada bir rahib qalırdı.

Rahib Meysərəni tanıyırdı və ondan soruşdu:

- Ağac dibində dincələn kimdir?

Meysərə dedi:

- Qureyşdən bir nəfərdir.

Rahib söylədi:

- Peyğəmbərlərdən başqa kimsə bu ağacın dibində mənzil salmaz.

Sonra dedi:

- Gözlərində qırmızılıq nişanəsi varmı?

Meysərə dedi:

- Bəli, onun gözləri həmişə bu halda olur.

Rahib söylədi:

- O özüdür, Allahın sonuncu peyğəmbəridir. Kaş onun dəvət etdiyi günü görəydim.

TAİF

Peyğəmbərliyin on üçüncü ilində o Həzrət (s) və Bəni-Haşim Şüəb vadisindən çıxdı. Həmin il Peyğəmbəri-əkrəm (s) Məkkənin 100 kilometrliyində olan Taif şəhərinə səfərə çıxaraq buranın camaatını islama dəvət etdi. Lakin şəhərin cahilləri hər tərəfdən tökülüşüb söyüş söyərək onu daşa basdılar. O Həzrət (s) şəhərdən çıxdı.

Peyğəmbəri-əkrəm (s) Taifdən Məkkəyə qayıtdı və bir müddət burada qaldı, lakin onun həyatı əmin-amanlıqdan uzaq idi. O, camaat arasında görünmürdü. Məkkənin böyükləri şəraitin öz istək və mənafeələrinə uyğun olduğunu görüb şəhərin məşvərət məclisi sayılan Darül-nədvədə o Həzrətin (s) işinə birdəfəlik son qoymaq məsələsini irəli sürdülər və bu barədə qərar çıxardılar.

Məclisin qərarına əsasən ərəb qəbilələrinin hər birindən bir nəfər nümayəndə seçilməli və sonra həmin nümayəndələr bir yere toplaşaraq birlikdə o Həzrətin (s) evinə tökülüşərək onu qətlə yetirməli idilər. Bütün qəbilələrdən olan nümayəndələrin bu təbirdə iştirakı onunla bağlı idi ki, Bəni-Haşim - yeni Peyğəmbərlərin (s) qəbiləsi onlara qarşı müqavimət göstərə bilməsin. Üstəlik Bəni-Haşimdən bir nəfərin bu təbirdə olması bu qəbilənin dilini gödək edirdi.

Düşmənlər bu çirkin təbiri gerçəkləşdirmək üçün qəti addım atdılar və müxtəlif qəbilələrdən toplanan 40 nəfərə yaxın dəstə o Həzrəti (s) öldürmək məqsədilə gecə ikən onun evini mühasirəyə aldılar. Onlar səhərə yaxın evə tökülüb öz qərarlarını icra etmək istədilər. Lakin Allahın iradəsi onların iradəsindən üstün idi və ona görə qəbilələrin təbiri alt-üst oldu. Allah-təala Peyğəmbəri-əkrəmə (s) vəhy göndərdi və bu təbir barədə onu xəbərdar etdi. Bu vəhyə uyğun Peyğəmbərimiz (s) Məkkədən Mədinəyə mühacirət etdi.

Peyğəmbəri-əkrəm (s) məsələni Həzrəti-Əliyə (ə) bildirdi və ona öz yatağında yatmağı əmr etdi. O, vəsiyyətini edib gecə ikən evdən çıxdı. Peyğəmbərimiz (s) yolda Əbu Bəkri də özü ilə götürüb Mədinəyə yollandı. Mədinənin bir sıra böyük adamları bundan qabaq Peyğəmbərimiz (s) ilə görüşmüş və ona iman gətirmişdilər. Hətta onunla peyman bağlamışdılar ki, əgər o Həzrət (s) Mədinəyə gəlsə onun tərəfinə keçib müdafiə etsinlər, irsini və canını qorusunlar.

MÜŞKÜLLƏRİ HƏLL ETMƏK MƏHARƏTİ

Həzrət Peyğəmbərin (s) evlənməsindən on il keçdikdən sonra Məkkəni sel basaraq əhaliyə çoxlu maddi ziyan vurdu. Qureyş bu hadisədən sonra Kəbənin tezliklə təmir olunması qərarına gəldi və heç bir ixtilaf baş verməsin deyərək, Kəbənin təmiri Qureyş tayfaları arasında bölüşdürüldü. Kəbəni təmir etdikdən sonra Həcərül-əsvədin (Qara daşın) yerinə qoyulması məsələsi tayfalar arasında böyük bir problemə çevrildi. Çünki hamı bu şərəfli işin ona nəsib olmasını istəyirdi. Bu barədə ixtilaf o qədər şiddətləndi ki, tayfalar arasında az qala müharibə başlayacaqdı.

Həzrət Peyğəmbər (s) tez bu məsələyə müdaxilə edib, əvvəlcə ortaya bir palaz sərdirdi və orada olanlara daşı həmin palazın üstünə qoymalarını və hər tayfadan bir nəfərin palazın bir tərəfindən tutub Həcərül-əsvədi Kəbəyə yaxınlaşdırdılar və Rəsuli-əkrəm daşı götürüb yerinə yerləşdirdi. Bu tədbirin nəticəsində hər bir tayfa öz arzusuna çatdı və həm də böyük bir faciənin qarşısı alınmış oldu.

PEYĞƏMBƏRLİK VƏZİFƏSİNİN VERİLMƏSİ

O, artıq qırx yaşında idi. Günlərin birində Həra mağarasında Allaha ibadət və duaya məşğul ikən Cəbrailin gətirdiyi vəhy vasitəsilə Allah-taala tərəfindən peyğəmbərlik vəzifəsinə təyin olundu. Bu hadisədən həyacanlanmış Həzrət Peyğəmbər (s) bir müddət istirahət etmək məqsədi ilə Kəbəyə getdi, lakin vəhy mələyi təzədən ona nazil olaraq təbliğə başlamasını əmr etdi.

İlk əvvəl Həzrət Peyğəmbərin (s) dəvəti gizli gedirdi. Ona inanan adamlar da bu işə tam gizli bir şəkildə əməl edirdilər.

Ona ilk iman gətirənlər həyat yoldaşı Xədicə və Əli (ə) oldu. Aradan üç il ötdükdən sonra Məkkə və Məkkə ətrafı məntəqələrdə təbliğat üçün münasib bir şərait yarandı. Peyğəmbərə (s) insanları bir olan Allaha dəvət etmək və bütələrə qarşı mübarizə aparmaq vəzifəsi tapşırıldı. Bu iş olduqca təhlükəli idi. Çünki qəbilə başçılarının hakimiyyəti çox güclü idi. Onlar hakimiyyəti əldən vermək istəmirdilər. İllər boyu sitayiş etdikləri bütələri sındırmaq onlara çox ağır gəlirdi. Amma böyük bir hədəf olan tək Allaha inanmaq, tövhid ideyasının yayılması üçün çətinliklərə, ağır şəraitə sinə gərməkdən başqa bir çarə yox idi.

Açıq və ümumi təbliğatdan sonra, müşriklər onunla müxalifət edib aşkar bir şəkildə öz düşmənçiliklərini peyğəmbərə bildirdilər.

Bütperəst quldurlar tövhid hərəkatının qabaqcıl əsgəri sayılan Həzrət Muhəmmədin (s) təbliğinin qarşısını almaq üçün əllərində mövcud olan bütün imkanlardan istifadə edirdilər. Əvvəlcə rüşvətlə o Həzrəti tutduğu yoldan döndərmək istəsələr də, bu işləri heç bir nəticə vermədi. Ondan sonra belə qərara gəldilər ki, o Həzrətə müxtəlif təhdid və təzyiqlər yetirsinlər. Müsəlman olanlara lağ edib döyür, işgəncə verir, mallarını əllərindən alırdılar. Amma bu təşəbbüslər nəinki tövhid hərəkatına mane ola bilmədi, əksinə bu, hərəkatı daha da gücləndirdi.

Müşriklər, Peyğəmbərimiz və dostları Məkkədən çıxana qədər öz çirkin əməllərindən əl çəkmədilər. İlk müsəlmanlar düşmən şərrindən qorunmaq üçün üç il Əbu Talib adlı aclıq və susuzluqla mühasirə olunmuş bir yerdə qalmağa məcbur oldular. Ancaq müşriklər bunu da onlara çox görüb həmin məhəlləyə nəzarəti gücləndirdilər. Belə ki, heç kim cürət edib onlara yemək və su apara bilmirdi. Təkcə bir fədakar dəstə gecənin qaranlığından istifadə edərək onların bu ehtiyaclarını təmin etməyə cəhd edirdilər.

Bu sıxışdırmaların və mühasirənin heç bir nəticə vermədiyini gören müşriklər, müsəlmanların bu inamlı müqavimətləri qarşısında yeganə çıxış yolunu onları öldürməkdə gördülər. İntiqamdan da qorxduqları üçün onlar belə qərara gəlmişdilər ki, bütün qəbilələri öz tərəflərinə çəkərək birlikdə Peyğəmbərin evinə hücum edib o Həzrəti qılıncdan keçirsinlər.

MƏDİNƏYƏ HİCRƏT

Həzrət Peyğəmbər (s) vəhy mələyi vasitəsi ilə müşriklərin planından xəbərdar olmuşdu. Peyğəmbərimizin canını qorumaq üçün, o gecə onun yerində yatan və həyatını təhlükəyə atan Həzrət Əli (ə) olmuşdu. Peyğəmbər (s) gecənin qaranlığından istifadə edib Məkkədən çıxaraq Mədinəyə yola düşdü. Elə həmin gecə müşriklər peyğəmbərimizin evinə basqın etdi, lakin yataqda Həzrət Əlini gördükdə təəccüblənib tezliklə Peyğəmbəri (s) təqib etməyə başladılar. Ancaq bu işdən də heç bir nəticə almayıb Məkkəyə qayıtmaq məcburiyyətində qaldılar.

Əziz Peyğəmbərimiz (s) doqquz gündən sonra çox çətinliklə və ağır zəhmətlə Mədinə yaxınlığındakı Quba adlı bir məntəqəyə yetişdikdə burada xalq tərəfindən təntənəli şəkildə qarşılandı.

Həzrət Peyğəmbərin (s) orada gördüyü ilk iş məscid tikdirmək oldu ki, həm camaatın ibadət ehtiyaclarını təmin etsin, həm də ora müsəlmanların yığıncaq yerinə çevrilsin. Mədinə əhalisi böyük şövqlə Quba məscidini tikdilər. İnşaat işlərində Peyğəmbərimizin özü də iştirak edirdi.

Məscid tikintisi qurtarıqda ilk dəfə olaraq cümə namazı orada qılındı və birinci xütbəni də Həzrət Peyğəmbər (s) elə həmin məsciddə oxudu. Məkkədə öz yerinə nümayəndə olaraq qoyduğu Həzrət Əli (ə) və onunla birlikdə gəlməli olan Bəni Həşim qadınlarının həmin şəhərə yetişməsi üçün Həzrət Peyğəmbər bir müddət Qubada qalmalı olmuşdu.

Həzrət Əli (ə) Məkkədə üç gün qalaraq xalqın Həzrət Peyğəmbərin (s) yanında olan əmanətlərini sahiblərinə qaytardı. Daha sonra Bəni Həşim qadınları ilə birlikdə gecə yarısı Mədinəyə yola düşüb Qubada Peyğəmbərimizə çatdı.

Həzrət Peyğəmbər (s), Həzrət Əli (ə) və qadınlarla birlikdə Mədinə əhalisinin coşqun və həyəcanlı qarşılama mərasimi altında şəhərə daxil oldu. Hamı Peyğəmbərimizi (s) öz evinə qonaq aparmaq istəyirdi. Ancaq Həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurdu: “Dəvəmin qabağından çəkilin, dəvə kimin evinin önündə yatsa, qalacağım yer də ora olacaq”.

Dəvə Mədinənin dar və qarışıq küçələrindən irəliləyib axırda Əbu Əyyub Əl-Ənsarinin evinin önündə yerə çökdü. Beləliklə Peyğəmbərin (s) qalacağı yer məlum oldu.

Həzrət Peyğəmbərin (s) Mədinədə ilk fəaliyyəti öz peyğəmbərliyini təbliğ edib, islamı yaymaq üçün tikdirdiyi məscid oldu.

Sonra isə yəhudilərin təhriki nəticəsində yaranan və 120 il davam edən Ovs və Xəzrəc qəbilələri arasındakı düşmənçiliyə son qoydu.

Peyğəmbərimizlə Məkkədən köçüb gələn müsəlmanlara “mühacir”, Mədinədə islamı qəbul edənlərə isə “ənsar” deyilir. Peyğəmbərimiz mühacirlərin ənsara artıq zəhmət verməməsi və bir-birləri ilə qardaş kimi yaşamaları üçün aralarında qardaşlıq mərasimi təşkil etdi. Mədinə iqtisadiyyatının nəbzini əllərində tutan yəhudilər isə özlərini ciddi bir təhlükədə hiss edib müsəlmanlarla pis rəftar etməyə başladılar.

Onlar müsəlmanların birliyini pozmağa və onları bir-birinə qarşı düşmən etməyə çalışdılar. Amma dahi Peyğəmbərimiz onların bu planlarını puça çıxartdı.

QİBLƏNİN DƏYİŞDİRİLMƏSİ

Peyğəmbərimiz (s) 13 il Məkkədə və 17 ay Mədinədə yəhudilərin qibləsi olan Məscidul-əqsaya tərəf namaz qıldı. Bu da yəhudilərin etirazına səbəb oldu. Belə ki, onlar “əgər biz haqq yolunda deyiliksə, nəyə görə bizim qibləmizə tərəf namaz qılırsınız?” - deyər deyirmişdilər.

Həzrət Peyğəmbər (s) bir gün namaz qılanda vəhy mələyi ona belə əmr etdi: “Üzünü Kəbəyə çevir!”

O andan etibarən müsəlmanların qibləsi Kəbə (Məscidul-həram) oldu.

Bu vəziyyət yəhudilərə çox ağır gəldiyindən onlar belə deyirdilər ki, “əgər sizin qibləniz Kəbədirsə, niyə indiyə qədər Məscidul-əqsaya tərəf namaz qılırdınız?” Halbuki, onlar bilmirdilər ki, bunların hamısı islam düşmənləri və dostlarının bəlli olması və kimlərin bu vəzifədə Peyğəmbərlə əməkdaşlıq, kimlərin də onunla müxalifətçilik edəcəyini müəyyən etmək üçün bir imtahanıdır.

PEYĞƏMBƏRİN MÜHARİBƏLƏRİ

BƏDR MÜHARİBƏSİ

Həzrət Peyğəmbər (s) yaxşı şəkildə təchiz olunduqdan sonra, əvvəlcə Mədinənin ətrafındakı qəbilələrlə, onların Mədinəyə hücum etmələrinin qarşısını almaq məqsədilə bir sülh müqaviləsi bağladı.

Sonra belə qərara gəldi ki, Şama gedən və o məntəqədən keçən Qureyşin böyük bir karvanına hücum etsin. Bununla o, həm küfr ilə şirk başçılarının qürurunu sındıracaq, həm də mühacirlərin Məkkədəki var-dövlətlərini talan edərək evlərini yıxanlara cavab verəcəkdi.

Bu müharibə Bədr quyularının yanında baş verdiyinə görə Bədr müharibəsi adlandı. Peyğəmbərimiz (s) bu müharibədə səhabənin böyükləri ilə məsləhətləşdiyi və düşmənin vəziyyətindən kifayət qədər xəbərdar olduğu üçün tezliklə hücumu başlamaq əmrini verdi.

Düşmənin sayı min nəfər, İslam ordusunun sayı cəmi 313 nəfər olmasına baxmayaraq əshabın imanı və Allahın lütfü sayəsində müsəlmanlar qələbə çaldı, müşriklər isə məğlub oldular.

ÜHÜD MÜHARİBƏSİ

Müsəlmanların Bədr müharibəsində qələbə çalması və müşriklərin öldürülməsi, onların başçıları çox əsəbiləşdirmişdi. Belə ki, Əbu Süfyan heç kimə ölənlərə yas tutmağa icazə verməmişdi. Digər tərəfdən isə, yəhudilər müsəlmanların qələbəsindən çox nigaran idilər. Buna görə də yəhudilərdən Kəb ibn Əşrəf adlı birisi sürətlə Məkkəyə gəlib camaatı üsyana çağıraraq, müşriklərin ölümlərinə ağlaya-ağlaya Qureyşi onların intiqamını almağa təhrik edirdi. Müşriklər Darün-nüdvədə yığınaq keçirərək bir çox müzakirələrdən sonra, gələn müharibənin büdcəsi olan əlli min dinar qızılı təsdiq və təmin etdilər. Sonra da müharibə üçün könüllü döyüşçü yığmağa və Məkkə ətrafındakı qəbilələrdən kömək almağa başladılar.

Üç min nəfərdən ibarət olan müşrik ordusu Mədinəyə tərəf yola düşdü.

O günə kimi müsəlman olduğunu gizlədən Abbas ibn Əbdülmüttəlib peyğəmbərimizin köməyinə gəlmişdi. O, Mədinəyə tərəf sürətlə hərəkət edən bir nəfərə verdiyi məktubda vəziyyəti Həzrət Peyğəmbərə (s) bildirdi.

Əbu Süfyanın komandanlığı altında hərbi təchizatla hərəkət edən müşriklər ordusu Ühüd dağları yaxınlığında çadır qurdu. Onların piyada əsgərlərinin sərkərdəsi Xalid ibn Vəlid idi. Peyğəmbər (s) vəziyyətdən xəbər tutan kimi əshabi ilə məsləhətləşib əksəriyyətin təsdiqi ilə qüvvələrini Mədinədən xaricə çıxarmağı qərara aldı.

Həzrət Peyğəmbər (s) 1000 nəfər könüllü əsgərdən ibarət islam ordusu ilə hicri 3-cü ilin Şəvval ayının yeddisində, sübh namazından sonra Ühüdə sarı yola düşdü. İslam ordusu düşmənin düşərgəsi yaxınlığında çadır qurdu.

Peyğəmbər (s) Abdulla ibn Cubeyri əlli ox atan ilə birlikdə Ühüd keçidinə göndərdi ki, mühüm əhəmiyyətə malik olan həmin keçidi qorusunlar. Onlara nə olursa olsun, (qələbə yaxud məğlubiyət) oranı tərk etməyə haqları olmadığını söylədi.

Nəhayət tövhid və şirk orduları qarşı-qarşıya gəldilər və ilk toqquşma Qureyş əsgərlərindən olan Əbu Əmir tərəfindən başlandı.

Əvvəlcə qüdrətli İslam ordusu tam cəsəret və imanla döyüşüb küfr ordusunu dağıtdı, ancaq birdən-birə müharibənin şəkli dəyişdi.

Peyğəmbərimizin (s) həmin keçidi qorumaq üçün göndərdiyi əsgərlər müharibənin qurtardığını güman etdiklərinə görə qənimət yığmaq üçün oranı tərk etdilər və mühüm əhəmiyyətə malik olan həmin keçid müdafiəsiz qaldı.

Düşmənin piyada hissələrinin sərkərdəsi Xalid ibn Vəlid bu fürsətdən istifadə edərək qüvvələri ilə birlikdə dağın arxa tərəfinə keçərək qənimət yığmaqla məşğul olan müsəlmanlara hücum edərək onların çoxlarını öldürdülər.

Müsəlmanlar yetmiş şəhid verərək müharibə meydanından geri çəkilməyə məcbur oldular. Müharibədə müşriklər qələbə çaldılar. Ancaq Allahın Peyğəmbəri Həzrət Əlinin (ə) fədakarlıqları nəticəsində əsgərləri təzədən toplayıb düşməni təqib edərək onlardan bir qismini öldürməklə, müşriklərin yenidən Mədinəyə basqın etməsinin qarşısını aldı.

XƏNDƏK (ƏHZAB) MÜHARİBƏSİ

Mədinə yəhudiləri xəyanət və düşmənlə əməkdaşlıq etdiklərinə görə bu şəhərdən sürgün olunmalarına baxmayaraq yenə də xəyanətdən əl çəkməmişdilər. Onların başçıları Məkkəyə gedib Qureyşi müsəlmanlarla müharibə etməyə təşviq etmiş və beləliklə də onlara kömək edəcəklərinə söz vermişdilər. Nəhayət, yəhudilərin təhriki nəticəsində ayrı-ayrı qruplardan ibarət islam düşmənlərindən bir cəbhə yarandı. Buna görə də bu müharibəyə Əhzab (qruplar) müharibəsi deyilir.

Müşriklərdən, müstəkbirlərdən, yəhudilərdən, münafıqlardan və Mədinədən qaçanlardan ibarət bu

qüvvələrin hamısı islam əleyhinə bir birlik yaratmışdılar.

Onlar tezliklə islamı aradan apara biləcəklərini güman edirdilər.

On min nəfərdən ibarət olan müşriklər ordusu Hicri 4-cü ilin Şəvval ayında Əbu Süfyanın komandanlığı altında Mədinəyə tərəf yürüşə başladı.

Xuzae qəbiləsindən bir neçə atlı sürətlə özlərini Mədinəyə çatdırıb vəziyyəti Peyğəmbərə (s) bildirdikdə, Allahın Peyğəmbəri (s) müharibəyə hazırlıq əmrini verərək hərbi sərkərdələrin fikrini öyrəndi, uzun sürən müzakirədən sonra Salmanın fikri qəbul edildi. Mədinənin ətrafında xəndək qazıldı, müsəlmanlar isə xəndəyin arxasında keşik çəkдилər.

Üç min fədakar müsəlman gecə-gündüz çalışaraq 12000 metr uzunluğu, 5 metr dərinliyi və təqribən 6 metr eni olan xəndəklər qazdılar. Xəndək boyunca keçid üçün yol-körpü salıb, oralara növbətçi qoydular. Xəndəyin arxasında müxtəlif səngərlər düzəldərək şəhəri müdafiə etmək üçün orada ox atanları yerləşdirdilər.

Müşriklərin ordusu Mədinəyə çatanda qarşılarında keçilməsi mümkün olmayan bir xəndəyin olduğunu gördülər. Buna görə də xəndəyin arxasında çadır qurmağa məcbur oldular.

Əbu Süfyan ordunun əhval-ruhiyyəsini yaxşılaşdırmaq üçün Bəni Nəzir yəhudilərinin başçısı Həyy ibn Əxtəbi çağırtdırıb əmr etdi ki, Bəni Qüreyzə yəhudilərinin başçısı Kəəb ibn Əsəd ilə görüşərək onlara itaət edənlərlə birlikdə Mədinədə üsyan qaldırınsınlar. Bu cür olarsa müşriklərin həmləsi üçün də yol açılacaqdı. Həyy ibn Əxtəb Əbu Süfyanın əmrini yerinə yetirdi. Lakin Peyğəmbər (s) öz uzaqqörənliyi ilə işin bu cür baş verəcəyini anlamışdı və beş yüz döyüşçünü şəhərin içindən gözlənilən hər hansı bir təhlükəyə qarşı hazır vəziyyətdə saxlayırdı. Beləliklə də, düşmənin bu hiyləsi də boşa çıxdı.

Bu vəziyyəti gören müşriklərin əsgərləri gecə-gündüz xəndəyin arxasında gözləmək məcburiyyətində qaldılar.

Bir gün müşrik döyüşçülərindən beş nəfər Əmr ibn Əbdüvədin başçılığı ilə xəndəyin eni gödək olan bir yerindən keçməyə müvəffəq oldular.

Əmr bağıraraq deyirdi: «Ey öldürüldükdən sonra cənnətə gedəcəklərini iddia edənlər, haradasınız? Gəlin, sizi oraya göndərək».

Əmr ərəblərin ən qüvvətli qəhrəmanlarından biri idi. Həzrət Əlidən (ə) başqa heç kəs Əmrin cavabını verməyə cürət etmədi. Peyğəmbər (s) Əlini (ə) dua edərək döyüşə yola saldı. Vəziyyət çox ağır idi. Hətta peyğəmbər belə dedi: «Bütün küfrlə bütün iman qarşılaşmışdır».

Döyüş əsnasında Əli (ə) ildırım kimi onun üstünə şığıyaraq bir zərbə ilə onu yerə sərrib ucadan "Allahu Əkbər" dedi.

Əmrin yanında olanlardan biri qaçanda xəndəyin içinə düşdü, amma Əli (ə) ona da aman verməyib öldürdü. On nəfər isə qaçıb canını qurtara bildi.

Əlinin (ə) qüdrəti və cürəti islam əsgərləri üçün meydana böyük bir zəfər gətirmişdi. Belə ki, Peyğəmbər (s) buyurdu: "Əlinin zərbəsi insanların və cinlərin Qiyamət gününədək etdiyi ibadətdən üstündür."

Səhəri gün Xalid ibn Vəlid məğlubiyyətin əvəzini çıxmaq üçün atlı dəstələrlə birlikdə xəndəyi keçmək istədi. Ancaq islam əsgərləri onların da qarşısını aldılar. Bu vəziyyət düşmənin əhval-ruhiyyəsini tamam pozmuşdu. Peyğəmbər (s) Nəim ibn Məsudun vasitəsilə müşriklərlə Bəni Qüreyzə yəhudiləri arasında ikitirəlik yarada bildi. Məhz ondan sonra bu iki qəbilə arasındakı müqavilə pozuldu.

Bundan əlavə, Xüzeyfə adlı bir nəfəri də gecə çağı düşmən əsgərlərini ruhi cəhətdən zəiflətməkdən ötrü məmur etmişdi. O, müşriklərə havanın soyuqluğu və təhlükəli tufandan danışmış, axırda əsgərlərlə sərkərdələr arasında fikir ayrılığı meydana gəlmişdi.

Nəhayət Əbu Süfyan qüvvələrini toplayıb Məkkəyə qayıtmaq məcburiyyətində qaldı. Bunun üçün isə gecənin qaranlığından istifadə etdi.

Sübh tezdən, müsəlmanlar namaz qılmaq üçün qalxdıqları zaman düşmənlərdən bir izin belə qalmadığını gördülər.

Peyğəmbər (s) düşmənin qaçdığını öyrəndikdən sonra əshabına hərbi mövqelərini buraxıb şəhərə qayıtmalarını əmr etdi.

BƏNİ QÜREYZƏNİN AQİBƏTİ

Xəndək müharibəsindən sonra Peyğəmbər (s) Bəni Qüreyzə qalasına tərəf hərəkət etdi. İyirmi beş gün davam edən mühasirədən sonra onları təslim olmağa məcbur edib, Həzrət Əlinin (ə) köməyi sayəsində tərkisilah etdirdi.

Bəni Qüreyzə məğlub olduqdan sonra Peyğəmbərdən (s) Mədinədən getmək üçün icazə istədilər.

Lakin, Peyğəmbər (s) onların bu istəyini qəbul etmədi, çünki, onların fürsət tapdıqda yeni bir müharibə planı hazırlayacaqlarını qabaqcadan çox gözəl bilirdi. Eyni şəkildə Bəni Qəynüqə yəhudiləri də fürsət tapandan sonra Ühüd müharibəsi və Bəni Nəzir yəhudiləri də Xəndək müharibəsinə girişmişdilər.

Nəhayət onlar müharibə əsnasında düşmənlə əməkdaşlıq və xəyanət etdiklərinə görə Səd ibn Übadənin hökmünə təslim oldular. Həmin hökmə əsasən kişilər öldürülməli, var-dövlətləri isə müsadirə olunmalı idi.

HÜDEYBIYYƏ SÜLHÜ

Müsəlmanların müharibələrdə qələbə çalması, düşmənlərin, xüsusilə Bəni Müstələq qəbiləsinin məğlubiyyətə uğraması və Həzrət Peyğəmbərə (s) iman gətirmələri Qureyşi bərk qorxutmuşdu. Həzrət Peyğəmbər (s) hicri 7-ci ilin Zilqədə ayında müsəlmanlardan ibarət min dörd yüz nəfərlə Kəbəni ziyarət etmək məqsədi ilə Mədinədən Məkkəyə yola düşdü. Zül-hüleyfə adlı bir yerdə ehram bağladılar. Bu səfərin mənəvi və ibadi nöqtəyi-nəzərindən əlavə, əhəmiyyətli dəyəri var idi. Bu vəziyyət müsəlmanların Ərəbistan yarımadasında mövqelərinin yaxşılaşması demək idi.

Qureyşlər Peyğəmbərin (s) hərəkətindən xəbərdar olduqları vaxt Məkkəyə girməklərinə əngəl olacaqlarına dair bütələrə and içərək Xalid ibn Vəlidə iki yüz atlı ilə birlikdə onların qabağını almaq üçün müsəlmanların üstünə göndərdilər.

Peyğəmbər (s) toqquşma baş verməsin deyərək, kəsə yoldan gedərək Hüdeybiyyə ərazisinə çatdı. Peyğəmbər (s) əvvəlcə bir neçə elçi göndərdi ki, Qureyşə onlarla müharibə etmək fikrində olmadıqlarını və müsəlmanların məqsədinin ancaq həcc mərasimini yerinə yetirmək olduğunu bildirsinlər. Lakin onlar Peyğəmbərin (s) göndərdiyi qasidlər (xəbər gətirənlər) ilə yaxşı rəftar etmədilər. Onların rəftar və hərəkətlərindən fikirlərinin yalnız müharibə etmək olması aydınlaşdı.

Həzrət Peyğəmbər (s) bir ağacın altında əshabından yenidən beyət aldı. Onların hamısı Peyğəmbərə (s) söz verdilər ki, son nəfəslərinə kimi öz hədəflərinə bağlı qalacaqlar. Qureyşlər əhvalatı öyrənəndən sonra qorxub Süheyl adlı bir nəfəri Peyğəmbərlə (s) sülh müqaviləsi imzalamaqdan ötrü Həzrət Muhəmmədin (s) yanına göndərdilər.

Onların istəyi bu idi ki, müsəlmanlar bu il Məkkəyə daxil olmaqdan vaz keçərək geri qayıtmalı, gələn il isə silahsız gəlməlidirlər. Qureyş isə müsəlmanların dini mərasimlərinə şərait yaradaraq, onların mal və canlarını qoruyacaqlar.

Müsəlmanlardan bəziləri isə Məkkənin fəthinə zəmin yaradan bu müqavilənin parlaq gələcəyini hələ anlaya bilməmişdilər. Lakin bütün bunlara baxmayaraq Qureyş beş maddədən ibarət sülh müqaviləsini imzaladı. Dediymiz kimi, müsəlmanlardan bəzisi narahət olub Peyğəmbərə (s) etiraz etdilər. Müqavilənin maddələrindən biri bu idi: "Əgər Məkkə müsəlmanlarından biri Mədinəyə pənah gətirərsə, Qureyşə geri qaytarılacaq". Onlar belə güman edirdilər ki, bu iş müsəlmanlar üçün zillət və alçaqlıq gətirəcəkdir.

Peyğəmbər (s) bu barədə çıxış edərək onların cavabını verdi.

İmam Sadiq (ə) bu sülh müqaviləsinin dəyəri haqda belə buyurub: "Həzrət Peyğəmbərin (s) həyatında heç bir hadisə Hüdeybiyyə müqaviləsindən xeyirli olmayıb."

XEYBƏR MÜHARİBƏSİ

Hicri 7-ci ilin Rəbbiyul-əvvəl ayında Həzrət Peyğəmbər (s) min altı yüz islam əsgəri ilə birlikdə Mədinədən Xeybər qalasına doğru hərəkət etdi. Həmin qalada yəhudilər məskunlaşmışdı. Düşməni qəfildən məğlub etmək üçün sürətlə Qətfan torpaqları ilə Xeybər arasında olan Rasi adlı bir yere istiqamət aldı. Məqsəd bu idi ki, aralarında hərbi ittifaq olan Qətfan ərəbləri ilə Xeybər yəhudilərini bir-birindən ayıraraq onların yardım yollarını kəsmək.

Xeybər qalası hələ gecə ikən müsəlmanlar tərəfindən mühasirəyə alındı. İslam döyüşçüləri xurmaliqlar arasında münasib bir yer seçərək, Xeybər və düşmən əsgərlərinin vəziyyətini öyrəniş vuruşmağa başladılar. Cəsarətlə canlarından keçərək qalaları bir-bir ələ keçirdilər. Sadəcə yəhudilərin müdafiə etdikləri iki əhəmiyyətli qala qalmışdı ki, onlar yuxarıdan müsəlmanları ox yağışına tutdular.

Peyğəmbərin (s) əmri ilə islam ordusu üç gün ardı-arası kəsilmədən Əbu Bəkr, Ömər və Səd ibn Übadənin başçılığı altında ayrı-ayrı qalalara basqın etsələr də, məğlubiyyətə uğradılar. Bunu gören Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: "Sabah bayrağı elə bir adama verəcəyəm ki, o, Allah və onun rəsulunu sevir, Allah və onun rəsulu da onu sevir. Allah bu qalanı onun əli ilə fəth edəcək. O, heç vaxt qaçmaz!"

Hamı o şəxsin kim olduğunu öyrənmək üçün səhəri gözləyirdi və arzulayırdı ki, həmin şəxs məhz onun özü olsun. Həmin şəxs Həzrət Əlidən (ə) başqa kim ola bilərdi?!

Sabahkı gün Həzrət Peyğəmbər (s) soruşdu: Əli haradadır? Dedilər ki, onun gözü ağrıyır. Həzrət buyurdu: Ona deyın gəlsin!

Əlini bir dəvəyə mindirib peyğəmbərin çadırının qarşısına gətirdilər. Həzrət mübarək əlini onun gözlərinə çəkib dua etdi. Əlinin gözləri ömrünün axırına qədər bir daha ağrımadı. Peyğəmbər (s) zəfər bayrağını Əliyə (ə) verərək qalanı fəth etmək vəzifəsini onun öhdəsinə qoydu. Bununla Həzrət Peyğəmbər (s) Həzrət Əlinin o biri sərkərdələrdən daha üstün və dəyərli olduğunu göstərdi.

Əlinin (ə) əsgərləri qalaya yaxınlaşdıqları vaxt Haris və Məhrab adlı iki döyüşçü qardaş əllərindəki toxmaqları ilə onlara həmlə edirdilər. Nəticədə müsəlmanlar onların həmləsinə tab gətirməyib qaçdılar. Amma Həzrət Əli (ə) öz böyük və sarsılmaz müqaviməti ilə onların hər ikisini öldürdü. Yəhudilər qorxularından qalaların qapılarını bağladılar. Qaçanlar bu səhnəni görəndə müharibə meydanına qayıtdılar, Həzrət Əli (ə) ilə birgə döyüşə atıldılar.

Həzrət Əli (ə) qəzəbli şir kimi qalaya tərəf gələrək onun qapısını yerindən çıxararaq onu özü üçün qalxan etdi. Daha sonra qapını qalanın ətrafındakı xəndəyin üstünə atıb əsgərlərin keçməsi üçün körpü düzəltdi. Bu qapı o qədər ağır idi ki, müsəlmanlardan səkkiz nəfər belə onu yerindən tərpədə bilmirdi.

Həzrət Əli (ə) özünün bu heyrətləndirici gücü barədə buyurdu: "Mən onu öz adi gücümle qaldıra bilməzdim. Allahın köməyi və imanım sayəsində bu işi görə bildim".

Nəhayət islam qüvvələri bütün qalaları ələ keçirərək yəhudiləri ağır məğlubiyyətə uğratdılar. Yəhudilər Peyğəmbərə (s) bildirdilər ki, öz yerlərində qalıb əkinçiliklə məşğul olmaq və qazanclarının yarısını müsəlmanlara vermək istəyirlər. Peyğəmbər (s) bu istəyi qəbul edib onları sərbəst buraxdı.

FƏDƏK QƏSƏBƏSİ

Xeybər qalasının müsəlmanlar tərəfindən fəth olunması xəbəri Fədək qəsəbəsində yaşayanlara çatan kimi, onlar da qorxularından tez Peyğəmbərin (s) hüzuruna nümayəndə göndərərək sülh müqaviləsi imzaladılar və Fədəkin yarısını Peyğəmbərə verdilər. Həzrət Peyğəmbər (s) həmin qəsəbəni qızı Fatiməyə bağışladı ki, ona və məhrumlara yardım olsun.

Həzrət Peyğəmbər (s) Xeybər müharibəsindən sonra yəhudilərin başqa bir mərkəzi olan Vadil-Qürrə məntəqəsinə tərəf hərəkət edib oranı da mühasirə vasitəsi ilə ələ keçirdi. Daha sonra onlara da Xeybər yəhudiləri kimi, öz torpaqlarında qalaraq qazanclarının yarısını müsəlmanlara vermələrinə icazə verdi.

Həzrət Peyğəmbər (s) bu müqavilələrlə islam ordusunun düşmən qarşısındakı həmlə və müdafiə gücünü artırmaq üçün öz iqtisadi vəziyyətini düzəltmiş oldu.

MUTƏ MÜHARİBƏSİ

Peyğəmbər (s) Vusra padşahını islama dəvət etmək üçün onun yanına elçi göndərdi. Elçi Mutə torpaqlarına çatdıqda, həmin diyarın hakimi peyğəmbərin elçisini şəhid etdi. Həmin hadisədən sonra Peyğəmbər (s) on altı təbliğatçını oraya göndərdi. Ancaq onların hamısı öldürüldü, onlardan yalnız bir nəfər sağ qaldı.

Sağ qalan təbliğatçı gecə vaxtı qaçaraq Mədinəyə gəldi. Bu iki hadisə Peyğəmbərə (s) çox ağır təsir etdi və səbəb oldu ki, hicri səkkizinci ilin cəmadül-əvvəl ayında Mutəyə ordu göndərsin. Müharibə elan olunduqdan sonra on min nəfər könüllü əsgər müharibəyə hazırlaşdı. Peyğəmbər (s) onlar üçün bir nitq söylədi. Daha sonra sərkərdələri aşağıdakı şəkildə təyin etdi: Cəfər ibn Əbu Talib birinci sərkərdə, Zeyd ibn Harisə ikinci sərkərdə, Abdullah ibn Rəvahə üçüncü sərkərdə. Əgər onlardan hansı biri şəhid olsaydı, ardıcıl olaraq o birisi onun yerinə keçəcəkdə. Əgər üçü də şəhid olsaydı, əsgərlər öz aralarından bir nəfəri seçib sərkərdə təyin edəcəkdilər.

İslam əsgərləri Mutə torpaqlarına tərəf hərəkət edib Muan şəhərinə çatdıqda oradakı müsəlmanlar xəbər verdilər ki, Rum qeysəri Herakl yüz min nəfərdən ibarət Rum ordusu ilə yüz min nəfər ərəb ordusunu bir yerə toplayıb. İki yüz min nəfərdən ibarət düşmən ordusu on min nəfərdən ibarət islam ordusuna hücum etdi. Cəfər şəhid olana qədər şücaətlə döyüşdü. İkinci və üçüncü sərkərdə də eyni şəkildə döyüşərək şəhid oldular.

Daha sonra əsgərlər Xalid ibn Vəlidə özlərinə sərkərdə seçdilər. Xalid təcrübəli və ağıllı adam idi. O, belə fikirləşdi ki, əgər müharibə bu şəkildə davam etsə, onların hamısı öləcək. Demək, bir vasitə ilə düşmənin hərəkət və həmləsinin qarşısını almaq lazımdır.

O, əsgərlərə gecə yarısı geri çəkilmələrini, səhər isə hay-küylə müharibə meydanına yenidən girmələrini əmr etdi. Bu zaman düşmən belə güman edəcəkdə ki, Mədinədən təzə köməkçi qüvvələr yetişibdi.

Xalid bu taktika ilə düşməni qorxudub müharibəni dayandırmağa müvəffəq oldu.

Əshabın şəhid olması xəbəri Peyğəmbərə (s) çatanda o Həzrət çox narahat olub onların ölümünə ağladı, Xalidi isə müvəffəqiyyətinə görə təbrik etdi.

MƏKKƏNİN FƏTHİ

Müsəlmanların Mutə müharibəsində geri çəkilməyə məcbur olmaları, Qureyş müşriklərini cəsərləndirmişdi. Onlar müsəlmanların zəiflədiyini güman edirdilər. Ona görə də Hüdeybiyyə müqaviləsinə baxmayaraq, müşriklər Bənu Bəkir qəbiləsinin köməyinə gəlib müsəlman Xüzə qəbiləsinə hücum edərək onların bir çoxunu öldürdülər.

Bu hadisənin cavabsız qalmayacağını düşünən Əbu Süfyan, Peyğəmbərlə (s) müqavilənin müddətini uzatmaq və bu hadisəyə görə üzr istəmək üçün tez Mədinəyə gəldi.

Amma Peyğəmbər (s) onunla soyuq davranıb müsbət cavab vermədi. Əbu Süfyan əliboş Məkkəyə qayıtdı. Həzrət Peyğəmbər (s) müharibə elan edən kimi on min döyüşçü hazır olduqlarını bildirdilər.

Düşməne qəfildən həmlə etmək və bu barədə müşriklərə heç bir xəbərin çatmaması üçün Mədinənin ətrafına növbəti qoyuldu.

Amma Hatib adlı xəyanətkar bir şəxs Məkkədə qohumları olduğu və Qureyşdən qorxduğu üçün, bir qadının vasitəsilə Qureyşə məktub yazdı. Ancaq bundan xəbər tutan müsəlmanlar məktubu həmin qadıandan alıb, Hatibi cəzalandırdılar. Peyğəmbər (s) əmr etdi ki, heç kim onunla danışmasın. Bu cəza onun üçün ölümdən də ağır idi.

Həzrət Peyğəmbər (s) hicri səkkizinci ilin Ramazan ayının onunda hərəkət əmrini verdi. İslam əsgərləri sürətlə irəliləyib bir həftə ərzində Məkkəyə çataraq şəhər yaxınlığında çadır qurdular. Peyğəmbər (s) öz müharibə taktikası əsasında əmr etdi ki, əsgərlər gecə vaxtı çöldə od yandırsınlar. Beləliklə düşmən Məkkədən böyük bir ordu gəlməsini və onların müharibəyə hazır olmasını zənn edəcəkdə. Tonqallardan qalxan alovlar, müsəlmanların hay-küyü, dəvə və atların kişnəməsi bütün çölü bürümüşdü. Əbu Süfyan və Qureyş böyüklərindən bir qism vəziyyəti daha yaxından öyrənmək üçün islam qoşununun yanına gəldikləri vaxt çox qorxdular. Əbu Süfyan yanında olanlara heyrətlə belə demişdi: İndiyə qədər belə böyük bir ordu görməmişəm.

Əbu Süfyan Abbasla görüşüb danışmağa başladı. Abbas Əbu Süfyana aman verib onu Peyğəmbərin (s) hüzuruna gətirdi və dedi: «Əbu Süfyan qüdrət sevir və onun bu zəif cəhətindən müsəlmanlar yaxşı istifadə edə bilirlər».

Həzrət Peyğəmbər (s) müsəlmanların xeyrini nəzərə alıb buyurdu: "Hər kim Əbu Süfyanın evinə girsə, amandır. Əbu Süfyan bu haqda Məkkə əhalisinə söz verə bilər." Əbu Süfyan bu imtiyazı alıb Məkkəyə qayıtdıqda, islam əsgərlərinin əzəmətini camaat üçün danışaraq onları qorxutdu.

Beləliklə, onları islam əsgərlərinə qarşı döyüşməkdən çəkirdi. Nəhayət, Məkkə qan tökülmədən müsəlmanların əlinə keçdi.

ÜMUMİ ƏFV

Müsəlmanların bir hissəsi, xüsusilə də mühacirlər, intiqam almaq istəyirdilər. Lakin Həzrət Peyğəmbər (s) ümumi əfv elan edib buyurdu: "Bu gün rəhmət günüdür, intiqam almaq günü deyildir. Heç kimin camaatla, bir neçə nəfəri çıxmaq şərtilə, pis rəftar etməyə haqqı yoxdur. O neçə nəfəri isə harda tapsanız, öldürün. Çünki onların cəzasını əfv etmək mümkün deyil."

Daha sonra Peyğəmbər (s) onların adını sadaladı. Həzrət Peyğəmbər (s) bir az istirahət etdikdən sonra Allahın hərəminə gedib Kəbəni o murdar bütərdən təmizlədi. Daha sonra Bilal azan verərək hamı birlikdə namaz qıldılar.

HÜNEYN MÜHARİBƏSİ

Müşriklərin mərkəzi olan Məkkənin müsəlmanların əlinə keçməsi Məkkə ətrafındakı qəbilələr arasında böyük qorxu yaratmışdı. Həmin qəbilələr müsəlmanların əleyhinə hərbi ittifaq təşkil etmək üçün bir yerə yığıldılar.

Onlar müştərək bir qərara gələrək Həvazin qəbiləsinin başçısı Malik ibni Aufu özlərinə sərkərdə seçdilər.

Bu hərbi ittifaqın təşkil olunması xəbəri Həzrət Peyğəmbərə (s) çatan kimi bir nəfəri qəbilələrin arasına göndərdi ki, vəziyyəti yaxından öyrənsin. Peyğəmbərin (s) göndərdiyi adam öz öhdəliyini yerinə yetirdikdən sonra Məkkəyə qayıdıb vəziyyət barədə o Həzrətə (s) məlumat verdi.

Həzrət Peyğəmbər (s) düşmənin vəziyyətini tam şəkildə öyrəndikdən sonra on iki min silahlı əsgərlə hicri 8-ci ilin Şəvval ayının beşində Hüneyn vadisinə tərəf hərəkət etdi. Düşmən əsgərlərinin sərkərdəsi Malik üç nəfəri kəşfiyyat üçün islam əsgərlərinin arasına göndərdi.

Onlar islam əsgərlərinin qüdrətini görəndən sonra qayıdıb vəziyyəti öz sərkərdələrinə danışdılar.

Malik başa düşdü ki, müsəlmanlarla bacara bilməyəcək. Ona görə də əsgərlərinə əmr etdi ki, Hüneyn boğazının təpəsinə çıxıb, qayalıqların arasında gizlənsinlər və orada özləri üçün səngər düzəlsinlər. O istəyirdi ki, islam əsgərləri boğazdan keçəndə onlara qəfildən hücum edilsin.

Hicri 8-ci ilin Şəvval ayının onunda çərşənbə axşamı islam əsgərləri Hüneyn vadisinə çatdılar.

Peyğəmbərin (s) əmri ilə gecəni istirahət etdilər. Səhər çağrı əsgərlərin sərkərdəsi olan Xalid vadiyə girdi.

Hər baxımdan hazırlanmış olan düşmən birdən-birə hər tərəfdən islam əsgərlərinə həmlə etdi.

Gecənin qaranlığı, atların ürkməsi və təzə müsəlman olan iki min əsgərin islam ordusunda olması düşmən üçün əlverişli şərait yaratmışdı. Bunun nəticəsində Xalid geri çəkilmək məcburiyyətində qaldı. Daha sonra əsgərlər qaçmağa başladılar. Həzrət Peyğəmbərin (s) ətrafında olan mühafiz dəstəsindən yalnız on nəfər qalmışdı. Peyğəmbər (s) uca səsi olan bir nəfərə əmr etdi ki, qaçanları köməyə çağırınsın və onlardan geri qayıtmalarını tələb etsin.

Abbasın uca səsi qaçanları geri qaytardı. Müharibənin əvvəlində qələbə çalan düşmən qoşunu yavaş-yavaş öz gücünü itirməyə başladı. Nəhayət düşmənin müdafiə xətti qırıldığından düşmən əsgərləri bir çox qənimət qoyaraq qaçmağa başladılar. Həzrət Peyğəmbər (s) bir hərbi hissəni onların dalınca göndərdi ki, düşməni darmadağın etsinlər, bir daha yığılıb təşkilat yarada bilməsinlər.

Düşməni qovan hissə öz vəzifəsini yerinə yetirib qayıtdıqdan sonra Peyğəmbər (s) qənimətləri əsgərlərin arasında böldü.

TƏBUK MÜHARİBƏSİ

Hicri 9-cu ilin Rəcəb ayında Peyğəmbərə (s) xəbər verildi ki, müsəlmanların şimal-şərq (Ərəbistan) sərhədi Rum imperiyası tərəfindən təhdid olunur və onlar islam torpaqlarına həmlə etmək arzusundadırlar.

Həzrət Peyğəmbər (s) güclü bir ordu topladıqdan sonra, əvvəllər öz hədəfini gizlətdiyi halda, bu dəfə əksinə, hədəfini hamıya elan etdi və müsəlmanlardan əllərindən gələn köməyi islam ordusundan əsirgəməmələrini istədi. Xalq böyük həvəs və istəklə əsgərlərə lazım olan hər şeyi toplayıb müharibə xəzinəsini doldurdular.

Münafıqlar könüllü islam əsgərlərinin səfərbər olduqları andan etibarən müxtəlif şaiyələrlə xalqı Rum əsgərlərindən qorxudurdular. Münafıqlar zəhərli təbliğatlarını apara bilmək və xalqı cihadda iştirak etməkdən çəkirmək üçün bir məscid də tikdilər. Allah-taala Quranda həmin məscidi "zirar" (zərərli) məscid adlandırır. Peyğəmbərin (s) qəti mövqeyi onların bütün hiylələrini puça çıxardı.

Həzrət Peyğəmbərin (s) əmrilə münafıqların yığıncaq mərkəzi olan Süveyləmin evi yerlə yeksan olundu və bununla da onların bütün planları nəticəsiz qaldı.

Otuz min döyüşçüdən ibarət misilsiz islam ordusu hazırlandıqdan sonra Mədinə çölündə çadırlar quruldu.

Həzrət Peyğəmbər (s) komandanlığı öz öhdəsinə aldı və ordunu təftiş etdikdən sonra əsgərlər üçün bir nitq söylədi.

Daha sonra Əlini (ə) Mədinədə öz canişini təyin edib Təbukə doğru yola düşdü. İslam ordusu çölün qızmar istisində 600 kilometr yol gedib Təbukə çatdıqda orada Rum ordusundan heç bir əsər-əlamətin olmadığını gördülər. Onlar, qəlbi şəhidlik eşqi ilə vuran güclü islam ordusunun hərəkət etməsindən xəbərdar olan kimi şimala tərəf geri çəkilməmişdilər.

İslam ordusu iyirmi gün gözlədikdən sonra heç bir toqquşma baş vermədən, Peyğəmbərin (s) əmrilə Mədinəyə qayıtdı.

Təbukdan qayıdanda xalqdan qorxduqları üçün orduya qoşulan münafıqlardan bir qrupu Təbukun dar keçidlərində gizlənərək gecənin qaranlığından istifadə edib Peyğəmbərin (s) dəvəsini ürkdürək, Həzrəti dəərəyə atıb öldürmək istədilər, amma onların bu hiyləsi nəticəsiz qaldığı üçün qaçmağa məcbur oldular. İslam əsgərləri onları öldürmək istədilər, lakin Peyğəmbər (s) bu işdə onlara mane

oldu.

Həzrət Peyğəmbər (s) qayıdandan sonra Allahın əmrilə münafıqların mərkəzi olan zirar məscidini uçurtdu.

MÜBAHİLƏ

Həzrət Peyğəmbər (s) əhəmiyyətli ölkələrin başçalarına məktub göndərdikdən sonra Nəcran xristianlarının hakiminə də məktub yazaraq oranın xristianlarını islama dəvət etdi. Həzrət (s) həmin məktubda onlardan ya islama iman gətirmələrini, ya da vergi verərək islam hökumətinin himayəsi altında yaşamalarını istəmişdi.

Xristianların başçısı müqəddəs kitablarda oxumuşdu ki, Həzrət İsadən sonra başqa bir peyğəmbər gələcək. Buna görə də həqiqəti öyrənmək üçün Mədinəyə bir neçə tədqiqatçı göndərdi. Onlar Mədinəyə gələndən sonra Peyğəmbərlə mübahisə etsələr də qane olmamışdılar. Allah tərəfindən bir mələk nazil olub dedi ki, hər iki qrup qabaqcadan təyin olunmuş bir vaxtda çölə gedib Allaha yalvarsınlar və yalançı olan qrupa lənət oxusunlar.

Mübahilə vaxtı gəlib çatdıqda Peyğəmbər (s) müsəlmanlar və qohumlarının arasından yalnız dörd nəfəri özü ilə birlikdə seçib gətirdi. O, Hüseyini (ə) qucağına aldı, Həsənin (ə) əlindən tutmuşdu. Fatimə (ə) ilə Əli (ə) isə onun dalınca gəlirdilər. Xristianların başçısı onları görəndə kimi belə dedi:

“Allaha and olsun, elə simalar görürəm ki, əgər lənət etsələr, bu çölü cəhənnəmə çevirərlər, əzabı Nəcrana qədər çatır. Buna görə də bütün xristianların məhv olmasından qorxuram.” Xristianlar o andan etibarən vergini ödəməyi, eləcə də hər il müsəlmanlara iki min uzun paltar və otuz zireh verməyi qəbul etdilər.

VIDA HƏCCİ

Həzrət Peyğəmbər (s) hicri 10-cu ilin Zilqədə ayının iyirmi beşində əmr etdi ki, xalqa belə elan etsinlər: “Allahın Peyğəmbəri (s) Allah evini ziyarət etməyə gedəcək və hər kim istəsə, onunla birlikdə gedə bilər.”

Bu xəbər xalqı həyəcana gətirdi və coşqun qəlbli minlərlə müsəlman bu işə hazır olduqlarını bildirdilər. Peyğəmbər (s) Əbu Dəcanəni Mədinədə özünə vəkil seçib əshabı ilə birlikdə yola düşdü. Zül-hüləyfə ərazisinə çatdıqları vaxt ehram geyib “ləbbeyk” deyərək Məkkəyə doğru yola düşdülər. On gün sonra Məkkəyə çatıb həcc əməllərini yerinə yetirdilər. Həzrət Peyğəmbər (s) ərəfə günü və ondan sonrakı gün xalq üçün nitq söyləyib onları dində sabit qalmalarına, eləcə də bu dinə daha sıx bağlılığa çağıraraq tövsiyələrini verdi.

QƏDİR-XUM

Zilhəccə ayının 18-i cümə axşamı günü, Peyğəmbər (s) Cühfədən Xum vadisinə çatdığında Cəbrail Allahdan xəbər gətirdi ki, Əlini (ə) özündən sonra xəlifə təyin etsin.

Bu öhdəliyi yerinə yetirmək üçün Həzrət (s) hamını çağıraraq belə buyurdu: “Peyğəmbər sizinlə əhəmiyyətli bir mövzu haqqında danışacaq. Hamı gəlsin!”

Minlərlə hacı o qızmar havada Peyğəmbəri (s) eşitmək üçün bir yerə topladı. Peyğəmbər (s) namaz qılandan sonra, onun üçün düzəldilmiş xüsusi yerdə oturub buyurdu: “Həmd və səna Allaha məxsusdur. Ondən yardım dilər, Ona inanar və Ona təvəkkül edəyəm! Mən şəhadət verirəm ki, Ondən başqa tanrı yoxdur, Muhəmməd Onun qulu və Peyğəmbəridir. Ey camaat, mən sizin aranızdan gedəndə iki dəyərlı şeyi - Quranı və Əhli-beytimi (ailə üzvlərimi) sizin üçün əmanət qoyuram. Onlar qiyamət günündə Kovsər hovuzunun başında mənə qovuşmayınca heç vaxt bir-birindən ayrılmayacaqlar. Buna görə də Qurana və Əhli-beytə bağlanın və onlardan heç vaxt uzaqlaşmayın ki, həlak olarsınız!”

Daha sonra Əlinin (ə) qolundan tutub göyə qaldırdı və buyurdu: “Ey camaat, mən hər kimin mövləsiyəmsə (rəhbəriyəmsə), Əli də onun mövləsidir. Allahım! Onu sevəni sev, onunla düşmən olanla düşmən ol, onun dostlarına yardım et, onu alçaltmaq istəyənləri alçalt!”

Peyğəmbər (s) xütbəni qurtardıqdan sonra o Həzrətə mələk nazil olaraq Allah-taalanın bu müjdəsini çatdırdı: “Bu gün (Əlinin seçilməsiylə) islam dinini kamilləşdirdim və nemətlərimi sizə tamamlamış oldum.”

Əbu Bəkr, Ömər, Osman başda olmaqla bütün müsəlmanlar gəlib Əlini (ə) təbrik etdilər.

HƏZRƏT MUHƏMMƏDİN (s) VƏFATI

Peyğəmbər (s) həcc səfərindən qayıtdıqdan sonra xəstələnib yatağa düşdü. Hiyləgər və həmişə fürsət sorağında olan bir qrup peyğəmbərlik iddiası etsələr də Peyğəmbərin əmri ilə qətlə yetirildilər. Bir gün Peyğəmbər (s) ağır xəstə olduğu halda, Əli (ə) ilə birgə Bəqi qəbristanlığına, əshabın qəbirlərini ziyarət etməyə getdi. Daha sonra evinə qayıtdı. Peyğəmbərin (s) xəstəliyi gün-gündən şiddətlənirdi. Nəhayət, hicri 11-ci ilin Səfər ayının 28-də, başı Həzrət Əlinin (ə) sinəsində ikən Allaha qovuşdu və bütün islam dünyasını sonsuz bir yasa boğdu.

PEYĞƏMBƏRİN (s) ƏXLAQI

Peyğəmbərdən bir şey istədikdə, o heç vaxt yox cavabı verməzdi. Həzrət Əlidən (ə) nəql olunur ki, peyğəmbər insanlar içərisində ən əliaçıq, qəlbigeniş, doğrudanışan, öhdəliklərinə ən yaxşı vəfa edən, yumşaq təbiətli, mülayim davranışlı idi. Hər kəs onunla ilk dəfə qarşılaşanda ondan qorxardı, lakin onunla ciddi tanış olandan sonra onu sevərdi. Ondən qabaq və ondan sonra onun kimisini görmədim.

Əmirəl-möminindən (ə) nəql olunur ki, döyüş başlayanda və iki tərəf üz-üzə gələndə, biz Allahın rəsuluna sığınardıq, peyğəmbərdən düşməne qarşı ən ön cərgədə duran yox idi.

Düşmənləri onu əmanətdarlığı ilə tanıyardılar, hətta düşmənləri arasında «Əmin» adı ilə məşhurlaşmışdı. Onu ən doğru danışan şəxs kimi tanıyırdılar. Hətta Əbu-cəhl ona demişdir ki: «Biz səni yox, sənin gətirdiklərini təkzib edirik». Buna görə də «onlar səni təkzib etmirlər» ayəsi nazil oldu.

Onun məclisi elm, helm, həya, vüqar məclisi olardı. Onun dizləri yanında oturanın dizlərindən qabağa keçməzdi (yəni ayaqlarını uzatmazdı).

Baxışlarını səmadan çox, yerə dikərdi.

Az danışan idi, ehtiyac duyulmadığı yerdə danışmazdı, yaxşı söz danışmayanlardan kənar gəzərdi.

Gülüşü təbəssüm idi.

Kəlamı aydın idi (və ya haqqı batildən ayıran idi). Razılıq və qəzəb zamanı ancaq haqqı danışardı.

Oturanda və duranda ancaq zikir deyə-deyə hərəkət edərdi.

Yanında kimsə əyləşsəydi, həmin şəxs durmamış peyğəmbər öz yerindən durmazdı.

Cəmil ibn-Dərrac mötəbər hədisdə İmam Sadiqdən (ə) nəql edir ki, Allahın rəsulu öz baxışlarını səhabələri arasında bərabər bölərdi. Heç vaxt ayaqlarını onların yanında uzatmazdı. Biri ilə əl verib görüşəndə o şəxs əlini çəkməmiş peyğəmbər əlini çəkməzdi.

Bir gün səfərə getmişdi. Öz əshabına bir qoyun kəsməyi əmr etdi. Onlardan biri dedi: «Ey Allahın rəsulu, qoyunu kəsmək mənim boynuma». Digər bir şəxs soymağı, biri onu bölməyi, dördüncü şəxs isə bişirməyi boynuna götürdü. Həzrət dedi: «Sizin üçün odun yığmaq da mənim boynuma». O şəxslər razılaşımayıb dedilər: «Atamız və anamız sənə fəda olsun, ey Allahın rəsulu! Sənə əziyyət olar. Biz sənin əvəzinə odun yığarıq». Həzrət dedi: «Bilirəm ki, siz mənim əvəzimə odun yığarsız, amma Allahın, yoldaşları ilə bir yerdə olub onların arasından seçilən bəndədən acığı gəlir». Ayağa qalxıb, onlar üçün odun yığmağa getdi.

Ənəs nəql edir ki, bir ərəbi (çöl ərəbi) peyğəmbərin yanına gələrək onun köynəyini bərk-bərk çəkdi və dedi: «Ey Muhəmməd! Sənin yanında olan Allahın malından mənə də ver!»

Mən gördüm ki, çöl ərəbinin köynəyi bərk çəkməsi nəticəsində peyğəmbərin boynuna iz düşüb. Həzrət onun üzünə gülümsədi, ona mal verilməsini əmr etdi.

Bir yəhudi peyğəmbərin yanına gəldi. Ayışə də peyğəmbərin yanında idi. Yəhudi peyğəmbərə «əssamu ələykum (ölüm olsun sizə) deyərək onu təhqir etdi. Peyğəmbər «sizə olsun!» deyərək cavab verdi. Başqa bir şəxs içəri daxil olub həmin yəhudinin dediyini təkrarladı. Həzrət ikinci şəxsə də birincisinə verdiyi cavabı verdi. Üçüncü bir şəxs də daxil olub özündən əvvəlkilərinin dediyini təkrar etdi. Peyğəmbər ona da əvvəlkilərə verdiyi cavabı verdi. Aişə qəzəblənərək dedi: «Ölüm, qəzəb, lənət sizlərə olsun ey yəhudilər, ey meymun və donuzların qardaşları!» Peyğəmbər Aişəyə dedi: «Ey Aişə! Söyüş numunə olsa, pis numunədir. Xoş rəftar istənilən şeyin üzərinə qoyulsa, onu zinətləndirər. Üzərindən götürüldükdə isə, onu kobudlaşdırar».

İmam Sadiqdən (ə) nəql edilir ki, bir kişi peyğəmbərin yanına gəldi. Həzrətin paltarını köhnəlmişdi. On iki dirhəm verib dedi: «Ey Əli, bu dirhəmləri götür və mənə bir paltar al, geyinim».

Əli (ə) deyir: «Bazara gəlib on iki dirhəmlik ona bir köynək aldım və peyğəmbərin yanına gətirdim. Peyğəmbər köynəyə baxıb dedi: «Əli, başqa köynək mənə daha xoş gələr. Görəsən, bu köynəyin sahibi bunu geri götürər?»

Dedim ki, bilmirəm.

Həzrət dedi:

- Bax, gör geri götürərmi?

Mən köynəyin sahibinin yanına gəldim və dedim: «Allahın Rəsulunun bu köynəkdən xoşu gəlmir. Ondan aşağı səviyyəli bir köynək istəyir».

Köynəyi geri qaytardım və dirhəmləri geri alıb peyğəmbərin yanına getirdim. Həzrət köynək almaq üçün mənimlə bazara getdi. Gözü, yolda durub ağlayan bir kənizə sataşdı. Həzrət ondan soruşdu:

- Nə olub sənə?

O dedi:

- Ey Allahın Rəsulu! Ev əhli mənə dörd dirhəm vermişdi ki, ehtiyac duyduqları əşyaları alım. Dirhəmlər itdi, mən də onların yanına qayıtmağa cəsarət etmirəm.

Allahın Rəsulu ona dörd dirhəm verdi və dedi: «Öz ailənin yanına qayıt!»

Peyğəmbər bazara gəlib dörd dirhəmə bir köynək alıb geyindi. Və Allaha həmd etdi. Bazardan çıxanda üryan bir kişini gördü ki, deyir: «Hər kəs məni geydirsə, Allah ona Cənnət libasını geyindirər». Peyğəmbər aldığı köynəyi əynindən çıxarıb həmin şəxsə geyindirdi. Sonra yenidən bazara qayıdıb qalan dörd dirhəmə başqa bir libas alıb geyindi və Allaha həmd etdi. Evinə qayıdanda gördü ki, həmin kəniz yolda durub. Həzrət ondan soruşdu:

- Niyə ailənin yanına qayıtmırsan?

Kəniz cavab verdi:

- Ey Allahın rəsulu! Mən onların dediklərini gec yerinə yetirmişəm. Qorxuram ki, məni döyərlər.

- Düş qabağıma və məni ailənin yanına apar!

Peyğəmbər onların qapısına qədər gəlib dedi:

- Salam olsun sizə, ey ev əhli!

Amma cavab gəlmədi. Peyğəmbər salamı təkrarladı və yenə də cavab vermədilər. Həzrət yenidən salam verdi. Onlar «Əleykuməssəlam və rəhmətullah və bərəkətuh, ey Allahın rəsulu!» - deyərək cavab verdilər. Peyğəmbər dedi: «Nəyə görə birinci və ikinci salamımın cavabını almadınız?»

- Ya Rəsuləllah! Salamını eşitdik, amma istədik ki, çox salam verəsiniz.

- Bu kəniz gecikib, onu cəzalandırmayın!

- Ya rəsuləllah! Bu kəniz səninlə gəldiyi üçün azad olunur.

Həzrət dedi:

«Həmd olsun Allaha! Bundan bərəkətli on iki dirhəm görmədim. Allah bu on iki dirhəmlə iki üryanı geyindirdi və bir kənizi azad etdi».

İKİNCİ MƏSUM HƏZRƏT ƏLİ (s)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Əli
Ləqəbi:	Əmirəl-möminin
Kunyəsi:	Əbül-Həsən
Doğulduğu tarix:	Hicrətdən 23 il əvvəl
Xəlifəliyi:	Hicrətdən 35 il sonra
Xəlifəlik müddəti:	5 il
Ömrü:	63
Şəhadəti:	Hicri 40-cı ildə xaricilərdən olan İbn Mülcəm (İbn.) adlı bir şəxs tərəfindən qətlə yetirilmişdir.
Məzarı:	İraq, Nəcəf şəhəri

TƏVƏLLÜDÜ

Peyğəmbərin hicrətindən 23 il qabaq, cümə günü Rəcəb ayının 13-də Əbu Talibin ailəsində tək-cə Məkkəyə deyil, bütün dünyaya nur saçan mübarək bir uşaq dünyaya gəldi.

Bu təvəllüd haqqında Məkkə əhalisindən Qunəb adlı birisi belə deyir: Abbas ilə bir yerdə oturmuşduq. Birdən Əsəd qızı Fatimənin sancı çəkərək Kəbəyə tərəf getdiyini gördük. O belə deyirdi:

“Ey Allahım! Sənə və peyğəmbərinə inanıram. Sənin əmrinlə bu evi tikən peyğəmbərin (İbrahimin), eləcə də bətnimdəki uşağın izzəti hörmətinə bu körpənin dünyaya gəlişi əziyyətini mənim üçün asan et”.

Elə həmin andaca Allah evinin divarı yarılaraq, Fatimənin oraya girməsini, daha sonra isə divarın bir-birinə yaxınlaşaraq bitişib bağlanmasını öz gözlərimizlə gördük. Hamımız qorxudan titrəyirdik. Daha sonra ayağa qalxdıq və sürətlə Kəbəyə sarı qaçdıq ki, qapını açıb arvadlarımızı Fatiməyə kömək etmək üçün içeri göndərək. Amma nə qədər çalışdıqsa qapını açma bilmədik. Bu qəribə xəbər çox sürətlə Məkkənin hər tərəfinə yayıldıqda hamı bundan heyrətləndi. Məkkə qadınları Fatimə ilə görüşü həyəcanla gözləyirdilər. Nəhayət dörd gündən sonra Fatimə qucağında gözəl bir uşaqla Kəbədən bayıra çıxıb dedi:

“Allah qadınlar arasında məni seçdi, Onun evində ikən mənim üçün cənnət xörəklərindən və meyvələrindən göndərdi”.

Fatimə evinə doğru gedən zaman ətrafına yığışan qadınların “uşağın adını nə qoyacaqsan?” - deyər verdikləri suala belə cavab verdi: “Allahın hərəmində əyləşdiyim vaxt birdən səs eşitdim: uşağın adını Əli qoy!”.

Bəli, haqqında danışdığımız Həzrət Əlidir (ə). O ülvəi şəxsiyyət körpəlik və uşaqlıq dövrünü təmiz, pak bir şəkildə başa vurdu. Necə ki, Həzrətin özü də bu barədə “Nəhcül-belağə”də belə buyurur:

“Uşaqlığımda Peyğəmbər (s) məni qucağına alıb köksünə sıxar və yeməyi çeynəyib ağzıma qoyardı”.

UŞAQLIQ DÖVRÜ

Həzrət Əlinin (ə) özü bu dövr barədə belə buyurur: “Peyğəmbər hər il Hira dağına gedər və onu məndən başqa heç kəs görməzdi. İslamın hələ evlərə yayılmadığı ilk anlarda, tək-cə Peyğəmbər ilə həyat yoldaşı Xədicə müsəlman olmuşdular. Mən isə vəhy və risalət nurunu görüb, nübuvvət ətrini duyan ikinci şəxs idim”.

Peyğəmbərin qohumlarını islama dəvət etmək üçün Allah əmri nazil olanda, Həzrət Əli (ə) Peyğəmbərin (s) yaxın adamlarından qırx nəfəri o Həzrətin evinə qonaq çağırırdı. Xörəyin azlığına baxmayaraq artıq hamı yeyib doymuşdu.

Şam yeməyindən sonra Peyğəmbər (s) məclisdəkilərə xitab edərək buyurdu:

“Ey Əbdülmüttəlib övladları! Allah mənə əmr edib ki, sizləri çağıraraq islamı sizlərə tanıtdırım. Hər kəs mənə kömək edib dinimə iman gətirərsə, mənim qardaşım və xəlifəm olacaqdır”.

Peyğəmbər (s) bu mətləbi üç dəfə təkrar etsə də Əlidən başqa heç kəs ona cavab vermədi. Həzrət

Peyğəmbər (s) hər dəfə öz istəyini təkrar etdikdə yerindən qalxıb Həzrət Əlinin əlindən tutan və ona iman gətirdiyini elan edən yeganə şəxs hələ uşaq yaşında olan Həzrət Əli (ə) idi. Elə bu əsnada Peyğəmbərimiz belə buyurdu:

“Əli mənim qardaşım və xəlifəmdir. Onun sözüne qulaq asın və əməllərinə itaət edin”.

GƏNCLİK DÖVRÜ

Həzrət Əli (ə) artıq uşaqlıq və yeniyetməlik dövrünü geridə qoyub qüdrət və qüvvət çağı olan gəncliyə çatmışdı. Eynilə bir kəpənəyin şamın başına fırlandığı kimi, Həzrət Əli (ə) da Həzrət Peyğəmbərin (s) başına fırlanaraq, biləyinin gücündən islamın və Peyğəmbərimizin xeyrinə istifadə edirdi.

Misal üçün, Hüneyn müharibəsində müsəlmanlar məğlub olub qaçdıqları vaxt Peyğəmbərin ətrafında gəzib onu qoruyan və düşməni qorxuya salan tək Həzrət Əli (ə) idi. Xeybər müharibəsində kafirlərin sərkərdəsi olan, eləcə də hamının onun gücü və cəsarətindən qorxduğu Məhrabı yerə yıxmışdı, iyirmi nəfərin güclə açıb bağlaya bildiyi qapını qaldıraraq xəndəyin üstünə atmış və onu əsgərlərin üstündən keçə biləcəyi bir körpüyə çevirmişdi.

Buna oxşar yüzlərlə misal Həzrət Əlinin (ə) iman və fədakarlığının açıq dəlili, tutarlı bir sübutudur.

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə) FƏDAKARLIĞI

İnsan məhz özünü çox sevər və canını başqasına fəda etmər. Amma Həzrət Əli (ə) islamı və Peyğəmbəri (s) özündən daha çox sevdiyinə görə canını Peyğəmbərin (s) yolunda fəda etməyə həmişə hazır idi.

Bu hadisə Məkkə müşriklərinin özlərinin məğlubluq təhlükəsi ilə qarşı-qarşıya gördükdə bu barədə mühüm bir qərar çıxarmaq üçün toplandıqları zaman baş vermişdi.

Onların hamısı Darün-nədvə adlı bir yerdə yığılaraq geniş müzakirədən sonra belə qərara gəldilər ki, hər qəbilədən bir nəfər seçsinlər, onlar da gecə vaxtı Peyğəmbərin evinə həmlə edərək onu öldürsünlər. Bütün qəbilələr onun qanını tökməkdə şərik olduqlarına görə heç kim intiqam almağa təşəbbüs göstərməyəcəkdi.

Onların bu planını Allah öz Peyğəmbərinə bildirdi və ona hələ gecə ikən evindən çıxıb Məkkədən hicrət etməsini əmr etdi. Peyğəmbər (s) bu hədəf üçün canını fəda etməyə hazır olan etibarlı bir sirdaş axtarırdı. Bu fədakarlığı yalnız Həzrət Əli (ə) öz öhdəsinə götürə bilərdi.

Məhz elə buna görə də Peyğəmbər (s) əhvalatı Həzrət Əliyə (ə) danışdı. Bu fədakar və mömin cavab üzündə təbəssüm, sevinərək bu işi bütün varlığı ilə qəbul etdi.

Gecənin qaranlığı hər yeri bürümüşdü. Əli (ə) Peyğəmbərin yatağında arxayın və ürək rahatlığı ilə yatmışdı. Həzrət Peyğəmbər (s) də artıq evindən çıxıb Məkkənin kənarında olan Sövr mağarasına getmişdi. Qureyşli qatillər evi mühasirə edib əllərində qılınc və bıçaq hücumu hazırlaşdılar.

Hücum əmri verildikdə onların hamısı siyirilmiş qılınc ilə Peyğəmbərin evinə girib yatağına tərəf gətdilər. Lakin birdən-birə yataqdakının Əli olduğunu gördükdə, sarsılmış və narahatlıqla Peyğəmbərin evini tərk edib dərhal atlıları o Həzrətə dalınca göndərdilər. Lakin çox keçmədi ki, əliboş və ümidlərini itirərək geri qayıtdılar.

ƏLİ (Ə) VƏ ALLAH YOLUNDA MÜHARİBƏ

İslam həyat və sülh dinidir. Bu müqəddəs din insanların öldürülməsi ilə ziddir. Bu din günahsız bir insanı öldürən kimsəyə ağır cəzalar tətbiq edir. Lakin daxili və xarici düşmənlər müsəlmanlara qarşı təcavüzə əl atdıqda, o zaman bu müqəddəs din ağıl və şəriətə əsasən müdafiə etməyi əmr edir. Bu isə islam cihadının bir hissəsidir.

Həzrət Peyğəmbərin (s) müdafiə xarakteri daşıyan bütün müharibələrində Həzrət Əli (ə) saf ruhlu bir igid tək, Peyğəmbərlə (s) çiyin-çiyinə islam yolunda var qüvvəsilə döyüşürdü.

O, Allahdan başqa heç bir şeydən qorxmayan bir mömin bəndə, eləcə də yorulmaz bir mücahid sayılırdı. O, belə deyirdi: “Allaha and olsun ki, əgər haqqı bir tərəfdə və bütün xalqı da batil olaraq haqq müqabilindəki digər tərəfdə görsem, haqq uğrunda tək-tənha qılınc oynadar, onların qabağında inamla duraraq bu yoldan bir an belə geri dönmərəm”.

HƏZRƏT ƏLİNİN (ə) ƏDƏBİ

İslam hökumətinin mərkəzi Kufə şəhəri idi. Elm öyrənməkdən ötrü dünyanın hər tərəfindən bu böyük islam mərkəzinə axışdırlar.

Bir gün şəhər qırağında iki nəfər bir-biri ilə rastlaşdı. Bunlardan biri Həzrət Əli (ə), o birisi isə onu tanımayan bir xristian idi. Xristian Kufə şəhərinin ətrafındakı bir məntəqəyə, Həzrət Əli (ə) isə Kufəyə gedirdi. Onlar birlikdə olduqları müddətdə danışmaq üçün söhbətə başladılar. Yol ayrıcına çatdıqları vaxt xristian sağollaşib yoluna davam etdi. Ancaq müsəlman yoldaşının, yolu başqa tərəfə olduğuna baxmayaraq onunla bir gəldiyini görüb heyrətlə soruşdu:

- Məgər siz Kufəyə getmirdiniz?

Həzrət Əli (ə) buyurdu: - Bəli.

- Bəs onda nəyə görə bu tərəfə gəlirsiniz?

- Bir az səninlə birgə yol getmək istəyirəm. Çünki Peyğəmbərimiz (s) belə buyurub: "İki nəfər yol yoldaşı olduqda, birinin digərinin boynunda haqqı yaranır". İndi sənin mənim boynumda haqqın var ki, səni ötürəm. Mən də bu haqqı ödəmək üçün səninlə bir az yol gedəcəyəm. Beləliklə, sənin haqqını bu dünyada ödəyəcək və sonra arxayınqla öz yoluma davam edəcəyəm".

Həzrət Əlinin (ə) bu insani rəftar və davranışı xristianın xoşuna gəlib öz-özünə dedi: "İslam əgər belə bir mədəni dindirə, tərəfdarları bu qədər yüksək səviyyəli insanlarsa, mən də gərək müsəlmanlığı qəbul edəm".

Yol yoldaşının islam rəhbəri Həzrət Əli (ə) olduğunu bildikdə daha da heyrətlənən xristian dərhal Əlinin (ə) hüzurunda müsəlmanlığı qəbul edib islama iman gətirdi.

HƏZRƏT ƏLİNİN (ə) ÖZÜNÜ ƏLƏ ALMASI

İnsan təbii şəraitdə özünü daha yaxşı ələ ala bilər. Belə ki, müxtəlif pislik və günahlardan çəkinərək iradəsinə hakim olar. Lakin qəzəb, hirs və əsəbləşdikdə insanın haqqı görməsi və Allahı xatırlaması olduqca çətin və ağırdır. Buna görə də cinayətlərin çoxu adətən insanın əsəbləşdiyi vaxt baş verir.

Amma kamilliyə çatıb, nəfsini tərbiyə etmiş Həzrət Əli (ə) kimi ulvi bir insanın rəftar və davranışı digər insanlardan fərqlidir. Hər hansı bir vəziyyətdə olursa olsun, yalnız Allahın razılığını nəzərdə tutur, Allaha görə olmayan işlərdən çəkinirdi.

İstər evdə olsun, istər müharibə meydanında, istər sevincli anlarında olsun, istərsə də əsəbləşəndə, onun üçün heç bir fərqi yox idi. Məsələnin daha da aydınlaşmasından ötrü o Həzrətin müharibə meydanındakı rəftarına diqqət yetirək.

Bütün Mədinə xalqının şəhər ətrafında böyük xəndəklər qazaraq, düşmənin yolunu bağlamaq üçün su ilə doldurduğu Xəndək müharibəsində məşhur ərəb cəngavəri Əmr ibn Əbdüvəd düşmən əsgərləri arasında dolanaraq döyüşmək üçün özünə rəqib axtarırdı. Müsəlmanlar arasında onunla döyüşə girməyə heç kəs cəsarət etmirdi.

Elə bu vaxt Həzrət Əli (ə) mətin addımlarla irəli addımlayıb iman dolu qəlbi ilə onun qarşısına çıxaraq belə buyurdu: "Ey Əmr! Başından yekə danışma! Səninlə döyüşmək istəyən qarşıdadır!"

Əmr Həzrət Əliyə (ə) baxıb lovğa-lovğa dedi: "Geri qayıt! Səni öldürmək istəmirəm. Çünki atanla dost olmuşam."

Əli (ə) ona belə cavab verdi: "Allaha and olsun, mən isə səni öldürmək istəyirəm".

Bu sözdən hirsələnib atından düşən Əmr qılıncını siyirərək Həzrət Əliyə (ə) hücum etdi. Lakin qılınc şiddətlə Əlinin qalxanı ilə toqquşduqda həmləsi boşa çıxdı.

Daha sonra Həzrət Əli (ə) onu yalnız bir zərbə ilə yerə yığıb öldürmək üçün sinəsinin üstündə oturdu. Bu zaman Əmr Həzrət Əlinin (ə) mübarək üzünə tüpürdü. Həzrət Əli (ə) birdən Əmrin sinəsi üstündən qalxıb bir müddət meydanda yeridikdən sonra təzədən Əmrə tərəf getdi. Əmr soruşdu: «O cür zərbədən sonra məni buraxmağının mənası nədir?»

Həzrət Əli (ə) buyurdu: "Ey Əmr! Mən Allah üçün qılınc çəkirəm, öz nəfsim üçün yox. Səni yerə yığıb sinən üstündə oturduğum vaxt üzümə tüpürdün və məni hirsələndirdin. Əgər o anda səni öldürsəydim, savab qazanmayacaqdım. Çünki artıq əsəbləşmişdim. Səni məni əsəbləşdirdiyinə görə öldürəcəydim, Allaha görə yox. Buna görə də sənə üstündən qalxdım və bir az yeriyib hirsimi yatırdım".

Həzrət Əlinin (ə) şücaəti, səbri və nəfsinə hakim olması ərəb pəhlivanı Əmrə çox böyük təsir etmişdi. Hamı - istər dost, istərsə də düşmən, Həzrət Əliyə (ə) diqqət yetirirdi. Dostların dilindən təkbir səsləri ucalarkən, düşmənin canını artıq qorxu bürümüşdü ki, bu da düşmənin tam məğlubiyyətinə zəmin hazırladı. Həzrət Peyğəmbər (s) Əlinin (ə) bu parlaq qələbəsi haqqında belə buyurdu:

"Əlinin Xəndək müharibəsində gördüyü iş və endirdiyi zərbənin dəyəri Allah yanında insanların və

cinlərin ibadətindən daha çox və üstündür”.

HƏZRƏT ƏLİNİN (ə) MEHRİBANLIĞI

Həzrət Əlinin (ə) müharibə meydanında göstərdiyi qəhrəmanlıq və igidliyini müşahidə etdik, lakin qəhrəman və qorxmaz bir insanın əgər mərhəmət və mehribanlıqı olmazsa, həmin qəhrəmanlığın heç bir dəyəri yoxdur. O, müharibə meydanında yeridikdə yaralıların, acların və susuzların halını gözləyirdi. Quduz düşmənləri öldürərdi, ancaq ac, yaxud susuz bir düşmən əsgəri ilə qarşılaşıb üzbəüz gəldikdə isə ona rəhm edib, yarasını müalicə edərdi.

Düşmənlərlə qəhrəmanlıqla döyüşərdi. Lakin heç vaxt düşməni ac və susuz öldürməz, ev və ocaqlarını dağıtmazdı. Çünki o, belə rəftar və davranışın imana zidd olmasını bilirdi.

Məhz elə buna görə də Siffeyn müharibəsində suyu Müaviyə ordusunun əlindən ala biləcəyi halda, əsgərlərinə əmr etdi ki, su yolunu bağlamasınlar. Eləcə də düşmən əsgərləri sudan istifadə etmək istədikdə onlara mane olmasınlar.

Bu zaman Həzrət Əlinin (ə) ordusunda olanlar etiraz edib dedilər: Düşmən bizi sudan uzaqlaşdıraraq bununla da bizləri təslim olmağa məcbur etmək istəyirdilər. Əgər eyni işi biz də görsək, biz də mütləq müvəffəq olar, bu müharibədə qələbə çalarıq. Gərək bu fürsətdən istifadə edək.

Əli (ə) onların cavabında belə buyurdu: “Xeyr, biz düşmənlə kişi kimi döyüşəcəyik. Biz belə işləri mərhəmət və şəfqətə zidd hesab edirik. Əgər onların gördüyü işi biz də görməli olsaq, o zaman onlarla aramızda olan fərq nədir?! Bilin ki, bütün işlər Allah üçündür və biz də Onun əmrinə zidd rəftar etməməliyik.”

HƏZRƏT ƏLİNİN (ə) RƏHBƏRLİK DÖVRÜNDƏKİ DAVRANIŞLARI

XALQ İLƏ BİRGƏ

Bütün çətinliklərə baxmayaraq, Əli (ə) şəxsən özü xalqın işlərinə yetişir, onların ağır problemləri ilə yaxından tanış olurdu. Heç vaxt o, düşmənlə şəxsi qərəzlik üzündən düşməncilik etməzdi. Hətta onların maaşlarını da beytul-maldan verərdi. Dostlarına isə dostluqlarına görə güzəştə getməzdi. Ətrafındakılara isə həmişə xalqla ədalətli və insafli davranmalarını əmr edərdi. Qurana zidd olan işləri əsla bağışlamazdı.

Misal üçün, Sudə adlı bir qadın haqqını almaq üçün onun yanına gəldikdə, Həzrət namaz qılırdı. Əli (ə) namazını tez qurtarıb təbəssümlə ondan soruşdu: “Nə istəyin var?” Gözü yaşlı Sudə vergi məmurundan və onun etdiyi zülmərdən o Həzrətə şikayət etdi.

Həzrət Əli (ə) elə həmin yerdə ağlayaraq buyurdu: “Allahım! Sən şahidsən ki, mən onlara Sənin bəndələrinə zülm etməmələrini əmr etmişəm”. Sonra bir dəri parçası götürüb məmurunu vəzifəsindən azad etdiyini yazıb məktubu Sudəyə verdi ki, aparıb həmin məmura çatdırsın.

Daha sonra Əli (ə) belə buyurdu: “Allaha and olsun, əgər əlimdə olan bu vəzifədən məzlum insanların qurtuluşu üçün istifadə edə bilməsəm, əgər zülmün qarşısını ala bilməyib haqqı bərpa etməyi bacarmasam, bu vəzifə mənim üçün köhnə ayaqqabıdan da dəyərsiz olacaq. Rəhbərlik və xəlifəlik mənim üçün hədəf deyildir. Bu məqam ona görədir ki, ondan məhrum və məzlum xalqların xeyrinə istifadə edəm”.

AYRI-SEÇKİLİYİN ARADAN QALDIRILMASI

Xalq Həzrət Əliyə (ə) beyət edikdə, o Həzrət minbərə çıxıb buyurdu:

“Allaha and olsun, o zamana qədər ki, Mədinədə tək bir xurma ağacım var, özümə beytul-maldan bir şey götürməyəcəyəm”.

Qardaşı Əqil ayağa qalxıb dedi: “Məni Mədinədə yaşayan zənci ilə bir tutursan?” Əli (ə) belə buyurdu: “Otur qardaşım, sənin o zənci ilə müqayisədə iman və təqvandən başqa heç bir üstünlüyün yoxdur”. Daha sonra Əli (ə) elan etdi ki, hökumətində ayrı-seçkiliyə yol verməyəcəkdir.

Yenə bir yay axşamı qardaşı Əqil, qardaşını evinə şama qonaq çağırmışdı. O güman edirdi ki, bununla da maaşının çoxaldılmasını Həzrət Əliyə (ə) qəbul etdirə biləcəkdir. Əli (ə) belə buyurdu: “Hazırladığın bu şamanı pulunu haradan qazanmısan?”

Əqil cavabında belə dedi: “Mən və arvadım öz şəxsi xərclərimizi azaldıb qalan pulu yığıb sənə yaxşı yemək hazırlamaq istədik”.

Həzrət Əli (ə) belə buyurdu: “Sabahdan sənin aylıq maaşını sənə kifayət edəcək qədər verəcəyəm

(yəni azaldacağam). Çünki etiraf etdiyinə görə, bir az qənaət edəndə daha az xərcləyirsən”.

Əqil qardaşının sözlərindən hirsələnib çığır-bağır salmağa başladığında Həzrət Əli (ə) yanındakı dəmiri odda qızdırıb qardaşının əlinə basdı. Əqil qışqırıb “vay yandım” - dedi. Həzrət Əli (ə) bu zaman belə buyurdu: “Qəribədir, sən mənim yandırdığım oddan qorxub qışqırdığın halda necə olur ki, öz rahatlığın üçün Allahın mənə hazırladığı əzab odunda yanmağıma razı olursan. Bu var-dövlət xalqındır və mən də onların etibar etdikləri adamam”.

Həzrət Əlinin (ə) yanında çalışan memurlardan bəzisi Həzrətin hamıya bərabər gözlə baxmasına etiraz edib belə deyirlər: “Əgər üsyan edənlərə və qoşun başçılarına bir az artıq qiymət versəydin, yenəcə qurulmuş bir islam sistemini daha yaxşı idarə edə bilərdin”.

İmam (ə) isə onların cavabında buyururdu: “Çox qəribədir, siz məndən islam naminə qurulmuş hökumətin təməlini zülm və ədalətsizlik üstündə qurmağımı tələb edirsiniz? Allaha and olsun ki, əsla bu işi görmərəm! Hətta bütün müsəlmanların dövləti mənim olsa belə, yenə də belə bir işə girişməyəm. Halbuki, bu mallar xalqındır və mən onların etibar etdiyi bir nəfərəm”.

Bir gün Həzrət Əliyə (ə) xəbər çatdı ki, Bəsrə valisi varlılardan birisinin qonağı olub. Həzrət çox hirsələndi və onu danlayacaq bir məktub yazıb onun üçün göndərdi: “Eşitmişəm yoxsulların olmadığı, dövlətliyə sülhündə oturubsan. Bunu bil ki, sənəin rəhbərin və imamın olan mən, əgər istəsəm, ən yaxşı və ləzzətli yeməkləri yeyə bilərəm. Amma mən heç vaxt bu işi görmədim. Çünki məmləkətdə ac qarnına yatanlar ola bilər. Mən sizin dünyanızdan təkəcə xurma və çörəkdən ibarət az bir xörəklə və sadə bir paltarla qənaət etdim. Siz mənim kimi ola bilməsəniz də, çalışın ki, yolunuz məndən ayrılmasın”.

Həzrət Əli (ə) bu məktubla ona xəbərdarlıq edərək öz rəhbərlik borcunu yerinə yetirdi.

İmamın (ə) həyatı başdan-başa ədalətlə zəngindir. Bir gün o Həzrətin düşməni olan Müaviyə onun əshabından biri olan Ədiy ibn Hatəm ilə qarşılaşıb ona belə sual verdi: “Əlini imamət və xəlifəliyi zamanında necə gördün?”

O, isə cavabında dedi: “Quldurlar onun hökumətində quldurluq edə bilməz, gücsüzlər isə onun ədalətindən həmişə faydalanıb ümitsizliyə düşməzlər”.

Həzrət Əlinin (ə) özü də həmişə belə buyurardı: “Xalq məni özünə rəhbər və xəlifə seçdiyi halda, camaatın müxtəlif problem və çətinliklərinə şərik olmağım zəruri deyilmi?!”

Bir gün qoşun başçıları keçmiş səhabə İbn Abbas ilə birlikdə o Həzrətin hüzuruna gəldilər. Həzrət ayaqqabısını yamaqlamaqla məşğul idi. Əli (ə) onlara belə buyurdu:

- Bu ayaqqabının dəyəri nə qədərdir?

İbn Abbas dedi:

- Onun dəyəri bir neçə dirhəmdən artıq olmaz.

- Allaha and olsun, əlimdə olan bu vəzifədən zülmün qarşısını almaq və haqqı bərpa etmək üçün istifadə edə bilməsəm, mənim üçün bu ayaqqabıdan daha dəyərsizdir.

Yeni bu məqam və rəhbərlik mənim üçün hədəf olmayıb, yalnız məhrum xalqların xeyrinə istifadə etmək üçün yeganə vəsiledir.

ŞİKAYƏTLƏRİ ARAŞDIRMAQ

Həzrət Əli (ə) öz hökuməti və rəhbərliyi dövründə şəxsən şikayətləri dinləyərək məsələləri özü həll edirdi.

Əgər bir nəfərin şikayəti olsaydı, imamın yanına rahatlıqla gəlib şikayətini ona söyləyə bilərdi.

İsti günlərin birində Həzrət bir divarın kölgəsində oturmuşdu. Bir qadın ona tərəf gəlib narahatlıqla dedi:

- Ərim mənə zülm edib, bu istidə məni evdən çölə atıb.

Həzrət Əli (ə) belə buyurdu:

- Ay xanım, hava çox istidir. Hava sərinləyəne kimi dözə bilsən, yaxşı olar. Onda mən də sənəinlə birlikdə bu məsələyə sərəncam çəkərəm. Qadın belə dedi: - Qorxuram ərim yenə hirsələnsin. Əgər mümkünə tez gedək!

- Yaxşı, sən get, mən də dalınca gəlirəm.

Əli (ə) o qadınla birlikdə gedib o cavan oğlanın qapısını döydü. Qapıya gələn ev yiyəsi Əlini (ə) tanımadı. Amma başa düşdü ki, arvadı bu kişini köməyə çağırıb.

Əli (ə) ev yiyəsinə belə dedi:

- Bu xanım deyir ki, sən onu evdən qovmusan. Mən gəlmişəm ki, sənə nəsihət verib deyəm ki, Allahdan qorxub arvadınla yaxşı rəftar edəsən.

Məğrur cavan Həzrət Əliyə (ə) pis sözlər söylədikdən sonra dedi:

- Bunun sənə heç bir dəxli yoxdur. Mən istədiyim işi görərəm. Hələ üstəlik səni də öz yanında gətirdiyinə görə vay olsun onun halına.

İmam (ə) cavan oğlanın sözlərindən narahat olub etiraz edərək səsini ucaltdı və onu cəzalandırmaq üçün əlini qılıncına tərəf apardı. İmamın səsini eşidən camaat evlərindən bayıra çıxmağa başladılar. Camaat Əlini (ə) görüb ehtiram ilə qabağa gəlib salam verdilər. Bunu gören cavan oğlan başa düşdü ki, qarşısında duran Həzrət Əlidir. Bilmirdi ki, nə etsin. Əlinin ayaqlarına düşüb üzr istəməyə başladı:

- Nə əmr etsəniz, itaət edəcəyəm və bundan belə arvadımla yaxşı rəftar edib onu narahat etməyəcəyəm.

Əli (ə) isə belə buyurdu: "İnşaallah elə olarsan".

Daha sonra qadına tərəf dönüb dedi: Evinə qayıt. İnşaallah sən də ərinə yaxşı arvad olarsan.

QƏDİR-XUM HADİSƏSİ

Həzrət Peyğəmbər (s) hicrətin onuncu ilində həcc mərasimini təntənəli bir şəkildə yerinə yetirməsi üçün Allah evinə getmişdi. Çünki bu, Həzrət Peyğəmbərin (s) sonuncu həcci idi. Mərasimlər nizam-intizamla yerinə yetirildikdən sonra, Peyğəmbər (s) ilə əshabı Mədinəyə qayırdılar. Yol boyu Həzrət Peyğəmbər (s) ümməti üçün vəfatından sonra baş verəcək hadisələrə ötrü çox nigaranlıq keçirirdi. O, bir tərəfdən gələcəkdəki hadisələri görür, digər tərəfdən isə Allahın Əli (ə) haqqında əmr etdiyi borcunu yerinə yetirmək məcburiyyətində qaldığını hiss edirdi.

Həmin borc Əlini (ə) xəlifə təyin etmək idi. Vəhy mələyinin Həzrət Peyğəmbərin (s) ruh və qəlbine nazil etdiyi vəhyin səsi qulaqlarında əks-səda verir: "Böyük bir borcun var. Əgər bu borcu yerinə yetirməsən, elə bil heç risalətini təbliğ etməyibsən. Bil ki, Allah səni düşmənlərin hiylə və tələlərindən qoruyacaqdır".

Peyğəmbərdən (s) sonrakı şəxs Peyğəmbərin (s) bütün kamal və dəyərlərinə sahib olmalı idi. Bu şəxsiyyət Əli ibn Əbu Talibdən başqa kim ola bilərdi?! O Əli ki, Peyğəmbər dəfələrlə onu xalqın arasında tərifləyib buyurmuşdu: "Əli ümmətimin ən bilicisidir. Mən elmin şəhəriyəm, Əli də onun qapısıdır. Hər kəs mənim elmimi öyrənmək istəyirsə, Əliyə müraciət etsin".

Elə buna görə də Həzrət Əli (ə) minbərdə həmişə belə deyirdi: "Ey camaat! Məni əldən verməmişdən əvvəl, istədiyinizi soruşun!"

Allahın əmrinə görə Həzrət Peyğəmbər (s) Allahın buyurduğu şəkildə islam dinini təkmilləşdirmək üçün Əlini (ə) xəlifəliyə seçmək qərarına gəldi. Allah öz Peyğəmbərini təbrik edib müjdə verdi: "Bu gün islam dinini mükəmməl edib, sizlərə nemətimi tamamladım".

Həmin həcc müqəddəs və bərəkətli bir həcc idi. Yüz iyirmi mindən çox insan Peyğəmbərlə birlikdə idilər.

Onların hamısı Zilhəccə ayının 18-də Cöhfə deyilən yerdə Qədir-xum adlı məntəqəyə çatdıqları vaxt Həzrət Peyğəmbər (s) karvanların dayanmasını əmr etdi. Peyğəmbərin (s) əmri ilə hamı o isti havada dayanıb öz-özlərinə fikirləşdilər ki, mütləq əhəmiyyətli bir məsələ vardır ki, Peyğəmbər bizi bu istidə saxlayıbdır. Onların düşündükləri kimi həqiqətən də bu mövzu çox əhəmiyyətli idi.

Peyğəmbər üçün dövələrin yəhərlərindən ibarət bir minbər düzəldilər. Bir neçə nəfəri də camaatın arasında Peyğəmbərin sözlərini təkrar etmələri üçün yerləşdirdilər.

Həzrət Peyğəmbər (s) ətrafındakı əshabı ilə gəlib minbərə çıxdı və belə buyurdu:

"Ey camaat! Mən peyğəmbərlik vəzifəmi yerinə yetirib var qüvvəmlə çalışdım. Bilin ki, özümdən sonrakılar üçün iki dəyərli şeyi (əmanəti) qoyub gedirəm. Bu ikisi bir-birindən heç vaxt ayrılmazlar: Allahın kitabı və Əhli-beytim".

Daha sonra hamının görə bilməsi üçün Həzrət Əlinin (ə) əlini uca bir bayraq kimi qaldıraraq buyurdu:

"Mən hər kəsin mövlasıyamsa (rəhbəriyəmsə), bilsin ki, Əli də onun mövlasıdır. Allahım! Əli ilə dost olanla dost, düşmən olanla isə düşmən ol. Ona yardım edənə yardım et. Onunla müharibə edənlə düşmən ol. Ey burada olan müsəlmanlar, burada olmayanlara sözlərimi yetirin. İnşaallah ki, eşidib qəbul edərlər".

Bundan sonra hamı, hətta Əbu Bəkr, Ömər və Osman da gəlib Əlini (ə) təbrik etdilər.

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə) XƏLİFƏ SEÇİLMƏSİ

Vəzifəyə çatmaq üçün islamı qəbul edən və özlərini Peyğəmbərlə birlikdə göstərməyə çalışanlar, xəlifəliyi Bəni Həşim nəslindən almaq üçün gizli yığıncalar keçirirdilər. Onlar planlarını həyata keçirməkdən ötrü münasib bir fürsətin sorağında idilər. Çünki bilirdilər ki, qarşılarında olan şəxs

islama xidmətlərini hamı təsdiqləyib. Peyğəmbər onun haqqında tövsiyə edib və Qədir-xum günündə hamı ona beyət edibdir. Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra həmin planlar ardıcıl surətdə həyata keçirilməyə başladı. Belə ki, Həzrət Əlini (ə), o yüksək şəxsiyyəti susmaq məcburiyyətində qoydular. Çünki o, tək cə islamı düşünür, məqam və vəzifəyə meyl göstərmirdi. Əgər məsələni qılınc ilə həll etməyə cəhd etsəydi, düşmənlərinin arzusunu yerinə yetirmiş olacaqdı.

Nəhayət xalqın narazılığı ən yüksək zirvəsinə çatdığından inqilab qığılıcı xalq kütlələrinin üreyində alovlanmağa başladı.

Vəziyyətdən bezmiş xalq coşqun bir sel kimi Osmanın evinə tərəf axıb onu qılıncdan keçirdilər.

Xalq o qədər coşmuşdu ki, Həzrət Əlinin (ə) Osmanın canını qurtarmaq üçün göndərdiyi imam Həsən (ə) və imam Hüseyin (ə) sözlünə də qulaq asmadılar. Camaat qılınclarından qan damarkən və həyəcan odunda yanarkən Həzrət Əlinin (ə) evinə tərəf axışib böyük bir məhəbbət və sevincə onu özlərinə tərəf çəkib beyət etdilər və beləliklə, onu özlərinə xəlifə və rəhbər seçdilər.

HƏZRƏT ƏLİNİN (Ə) ŞƏHADƏTİ

Nəhrəvan müharibəsindən sonra “xaricilər” adlı bir dəstə Məkkədə hər gün yığıncaqlar təşkil edib Nəhrəvanda ölənlər üçün ağlayırdılar. Bir gün onlar öz aralarında belə bir fikrə gəldilər ki, oturub ağlamağın mənası yoxdur. İslam hökumətini devirib qardaşlarımızı öldürən adamları məhv etməliyik. Əvvəlcə Əli, Müaviyə və Əmr ibn Ası öldürmək lazımdır. Bu üç nəfəri öldürmək üçün könüllülər tələb olunduqda İbn Mülcəm (lən.) ayağa qalxıb “mən Əlini öldürəcəyəm”, - dedi. Daha sonra Əmr ibn Bəkr Təmini “mən də Əmr ibn Ası öldürəcəyəm”, - söylədi. Bir başqası da Müaviyəni öldürməyi öz öhdəsinə aldı.

Onların üçü də and içib mübarək Ramazan ayının 19-u planlarını həyata keçirmək üçün münasib vaxt bildilər. Sonra isə qərarlaşdıqları günü gözləmək üçün öldürəcəkləri adamların yaşadıkları şəhərlərə yollandılar. Təəssüflər olsun ki, o iki nəfər işlərində müvəffəq olmadılar, amma İbn Mülcəm (lən.) müvəffəq oldu.

İbn Mülcəm (lən.) Kufəyə gəlib Əlinin (ə) düşmənləri ilə əlaqə yaradaraq Ramazan ayının 19-cu gününə qədər onların evində qaldı.

Bir gün Əli (ə) Kufə küçələrindən birində onunla qarşılaşdı. İbn Mülcəm (lən.) özünü gizlətmək istədisə də, Əli (ə) onu görüb belə buyurdu: “Kufəyə nəyə gəldiyini bilirəm”.

Bu sözləri eşidən İbn Mülcəm (lən.) qorxdı və ayaqları titrəməyə başladı. Həzrət Əliyə (ə) belə dedi: “Onda ey Əli, əmr et ki, məni öldürsünlər, ya zindana atsınlar, ya da sürgün etsinlər”.

Əli (ə) ona baxıb belə dedi: “Bu üç təklifdən hər birini sənin haqqında tətbiq edə bilərəm, amma islam dini öldürmə və cinayətdən qabaq qisası rəva görməz. Səni sərbəst buraxıram ki, bəlkə fikrindən dönəsən”.

Nəhayət, hicri 40-cı ilin Ramazan ayının 19-da İbn Mülcəm (lən.) namazda səcdə halında olan Həzrət Əlinin (ə) başına zəhərli bir qılınc vurdu. Bununla da təqva və iman dağı olan Həzrət Əlini (ə) şəhid edərək islam dünyasını matəmə qərğ etdi. Həzrət Əlinin (ə) mehrabdakı “and olsun Allaha ki, artıq feyzə çatdım” səsinin dalınca Cəbrail mələyin səsi yüksəldi: “Vallahi, hidayət sütunları yıxıldı və Əli şəhid edildi.”

Camaat Əlinin (ə) qatilini tutub imam Həsən-Müctəbaya (ə) təhvil verdilər. İmamın yaralı bədənini isə öz evinə apardılar.

İmam Əli (ə) öz qatili barəsində oğlu Həsənə belə buyurdu: “Oğlum! Mənim qatilim olan bu adama xörək və su verin. Onu sərbəst buraxmayın. Əgər diri qalsam, ona nə edəcəyimi bilirəm. Amma əgər ölsəm, ona bir qılınc zərbəsindən artıq vurmayın.”

Amma əfsus ki, Əli (ə) daha yaşamadı və Ramazan ayının 21-də, 63 yaşında əbədiyyətə qovuşdu. Onun pak bədənini gizli şəkildə Nəcəfi-əşrəf şəhərində torpağa tapşırıldı.

ÜÇÜNCÜ MƏSUM HƏZRƏT FATİMƏ (s.ə.)

HƏZRƏT FATİMƏNİN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Fatimə (s)
Atasının adı:	Muhəmməd (s)
Anasının adı:	Xədicə (s.ə.)
Təvəllüdü:	20 cəmədiüs-sani, cümə günü, besətin 5-ci ili.
Doğulduğu yer:	Məkkə
Şəhadət ili:	Hicri 11-ci il
Dəfn olunduğu yer:	Məlum deyildir.

İslamdan əvvəl, cahiliyyət dövründə qadınları bədbəxtlik səbəbi hesab edir, buna görə də qız uşaqlarını diri-diri basdırırdılar.

Amma islam dini belə inam və düşüncələrə zidd olduğuna görə Həzrət Peyğəmbər (s) həmişə cahiliyyət millətinin fikri və əməllərini tənqid edirdi. O, qadınların da kişilər kimi insan olduqlarını, onların da insanlıq imtiyaz və hüquqlarından istifadə edə bilmələrinin zəruriliyini və heç kəsin qadınları təhqir etmək haqqına malik olmadığı fikrini müdafiə edirdi.

İslam və Quran tərbiyəsi ilə böyüyən Xədicə, Fatimə və Zeynəb kimi şəxsiyyətlərlə islamın qadınlara verdiyi böyük qiymət nümayiş etdirilir. Bütün əsrlərin qadınları üçün örnək olmalı belə misilsiz qadınların yetişməsi qadın olmağın həqiqi mənasını ifadə edir.

İndi isə həmin qadınlardan biri olan, Peyğəmbərin (s) qızı, Əlinin (ə) xanımı, Həsən və Hüseyinin, Zeynəbin anası Həzrət Fatimənin (s.ə.) həyatını oxuyacağıq. Bununla da nümunəvi müsəlman qadının necə olduğunu müşahidə edəcəyik inşaallah.

TƏVƏLLÜDÜ

Həzrət Zəhranın (s.ə.) doğumu əsnasında Allahın Peyğəmbəri (s) Xədicəyə belə buyurdu: “İndi Cəbrail mənə muştuluq verdi ki, pak və gül kimi bir qız uşağımız dünyaya gələcək, bütün imam və məsum rəhbərlər onun nəslindən gələcək”.

Həzrət Fatimə (s.ə.) besətdən (Həzrət Muhəmmədin peyğəmbərliyə seçilməsindən) beş il sonra, cəmədiüs-sani ayının iyirmisində, cümə günü Məkkə şəhərində dünyaya göz açdı. O vaxtlar Qureyş hələ Kəbənin binasını yenidən tikdirirdi.

HƏZRƏT FATİMƏNİN (s.ə) TƏRBIYƏSİ

Həzrət Fatimə (s) nübuvvət və risalət evində tərbiyə alıb Peyğəmbərin elmindən faydalandı. Quranı Peyğəmbərin (s) dilindən eşidib öyrənirdi. Həzrət Fatimə (s.ə.) Quran və atasının sözlərinə çox bağlı olmuşdu.

Bir gün Ayişə Peyğəmbərə (s) belə bir sual verdi: «Nəyə görə Fatiməni bu qədər sevirsen? O içəri girdiyi vaxt onun üçün ayağa qalxır, yanında otuzdurub əlini öpürsen?»

Peyğəmbər (s) onun cavabında belə buyurdu: “Ey Ayişə! Əgər mənim onu nə üçün sevdiyimi bilsən, sən də onu mənim qədər seversən!”.

Peyğəmbərimiz (s) Həzrət Fatiməni (s.ə.) öz bədəninin bir hissəsi hesab edib, həmişə belə buyurardı: “Fatimə mənim bədənimin bir hissəsidir, hər kəs ona əziyyət etsə, mənə əziyyət edibdir, hər kəs də onu sevdirsə, məni sevindiribdir”.

Həzrət Peyğəmbər (s) bir gün Həzrət Fatiməyə (s.ə.) belə buyurdu: “Ey Fatimə! Allah sənə qəzəbinlə qəzəblənir, sənə razılıqla və sevincinlə isə sevinir”.

FATİMƏNİN (s) PEYĞƏMBƏRƏ BƏNZƏMƏSİ

Həzrət Fatimənin (s.ə.) siması, danışığı və hərəkətləri atasına çox bənzəyirdi. Belə ki, Ümmü Sələmə bu haqda belə deyir: "Peyğəmbərə ən çox bənzəyən Fatimə idi".

Ayişə isə belə deyir: "Danışıqda Peyğəmbərə Fatimədən daha çox bənzəyən birisini görmədim".

ATA VƏ QIZ

Peyğəmbərlə (s) Fatimə (s.ə.) arasında olan sevgi və məhəbbət birtərəfli deyildi. Həzrət Zəhra (s) da atasını çox sevirdi. Buna görə də anası Xədicə vəfat edəndən sonra Həzrət Fatimə (s.ə.) altı yaşında olmasına baxmayaraq, atasının evdəki bütün ehtiyaclarını təmin edərək rahat olmasına cəhd göstərirdi.

Atasının mübarək alından qan damlaları töküldüyü vaxt balaca əlləri ilə atasının üzünü təmizləyib yaralarını müalicə edər, şirin sözlərlə atasına təsəlli verərdi.

Elə bir ata ki, peyğəmbərlik kimi ağır bir vəzifəni öhdəsinə alaraq cəbhələrdə bütperəstlik və cəhalətlə döyüşdüyü üçün öz vətəninə qərib, şəhərində və qohumlarının arasında tək qalmışdı, hamı ondan üz döndərmişdi.

Həzrət Fatimə (s) öz məhəbbəti ilə atasının ürəyini sevincə doldurub onun risalətinə inanan, ona qüvvət və ümid verən bir qız idi.

Elə buna görə də atası onun haqqında belə buyurmuşdu: "Atası Fatiməyə fəda olsun". Və ona "atasının anası" ləqəbini vermişdi. Çünki o, atasına bir ana kimi qayğı göstərirdi.

HƏZRƏT FATİMƏNİN (s.ə.) İZDİVACI

Həzrət Fatimənin (s.ə.) artıq ərə getmək vaxtı çatmışdı. Onun əri elə bir adam olmalı idi ki, insanlıq dəyərlərində və kamal üstünlüyündə Fatimə ilə bərabər olsun. Eləcə də Zəhraya layiq olan hörmət və sevgini ona göstərərək dəyərini dərk etsin. Həzrət Fatiməyə (s.ə.) bir çox ailələrdən elçilər gəlirdi. Bunlardan bəziləri isə Ömər, Əbu Bəkr və başqaları idi. Amma Həzrət Peyğəmbər (s) qızına elçi gələnlərə belə buyurardı: "Bu barədə vəhy gözləyirəm".

Nəhayət vəhy gəldi və Həzrət Fatimənin (s.ə.) əri bəlli oldu. "Ey Peyğəmbər! İşığı işıqla - Fatiməni Əli ilə evləndir!".

Əlinin (ə) Həzrət Fatimə (s.ə.) ilə evlənəndə, əlində dünya malından bir şey olmasına baxmayaraq, bütün maddi dəyərlərdən daha üstün və dəyərli bir xəzinəsi var idi: İnsanlıq şərəfi və təqva.

Peyğəmbər (s) Həzrət Əlinin (ə) istədiyini qəbul etdikdən sonra qızının fikrini soruşmaq üçün onun yanına gəlib buyurdu:

"Sən də Əlini yaxşı tanıyırsan, o xalqın arasında mənə ən yaxın olanı, islama saysız-hesabsız xidmətlər göstərmiş fəzilətli bir adamdır. Bax, Allah da sənə üçün Əlini seçib. Sənə bu haqda fikrin nədir?"

Fatimə susdu. Peyğəmbər onun sükutundan xanım Zəhranın bu məsələyə razı olmasını başa düşüb çox sevindi.

TOY MƏRASİMİ

Peyğəmbərin (s) əmri ilə Bəni Həşim qəbiləsi və əshab o gün bir yerə yığıldılar. Daha sonra Peyğəmbər (s) bir xütbə oxuyaraq Əli ilə Fatiməni evləndirdi. Kəbinə də dörd yüz misqal gümüş təyin etdi.

Əshabdan birisi deyir: "Həzrət Fatimənin (s.ə.) kəbin mərasimində Peyğəmbər (s) qoyun kəşib sadə bir yemək verəndən sonra, hamıdan bu barədə şahidlik aldı".

Həzrət Zəhranın (s.ə.) kəbininin kəsilməsindən bir ay sonra, hicrətin ikinci ilində toy mərasimi keçirildi. O axşam Peyğəmbər (s) Fatimənin (s.ə.) əlini Əlinin (ə) əlinin üstünə qoyub buyurdu:

"Ey Əli! Fatimə sənə üçün seçilmiş ən yaxşı xanımdır." Sonra isə Fatiməyə sarı dönüb buyurdu: "Ey Fatimə! Əli də sənə üçün seçilən ən yaxşı ərdir". Sonra "artıq öz evinizə gedə bilərsiniz", - deyərək onları evlərinə yola saldı.

Mühacir, ənsar və Bəni Haşim qadınları, əshab və dostlar şamdan sonra Həzrət Fatiməni (s.ə.) Peyğəmbərin (s) dəvəsinə mindirib sevinc və şadlıqla onu Həzrət Əlinin (ə) evinə apardılar.

Əli (ə) və Fatimə (s.ə.) Mədinədən səkkiz kilometr uzaqlıqda, Quba məscidinin yanında yeni həyatlarına başladılar. Həmin məscid hicrət əsnasında Peyğəmbərin (s) Həzrət Əlini (ə) bir həftə gözlədiyi yerdə tikilmişdi.

Çox çəkmədi ki, onlar yenidən Mədinəyə köçüb özlərinə Peyğəmbərin (s) qonşuluğunda bir ev tikdilər. Çünki Peyğəmbər (s) üçün Əli və Fatiməni yanında görməmək, onlardan uzaq qalmaq çox çətin idi. Əli (ə) öz evini palçıq, xurma ağacının yarpaq və budaqlarından tikdi. Onların evlərinin kiçik qapısı ilə Peyğəmbərin evinin qapısı hər gün səhər çağı, iki ürəyin bir-birinə qovuşduğu kimi, bir-birinin üzünə açılırdı.

Quran və hədislərdə bu qədər təriflənən, bütün pisliklərdən uzaq olduğu qeyd olunan Əhli-beyt, itirət evi və ailəsi, məhz elə bu ev və bu ailədə idi.

Elə bir ev ki, Əli orada ata, Fatimə ana, Həsən və Hüseyin oğlu, Zeynəb ilə Ümmi Gülsüm isə qızı idilər.

Bu ev bütün zaman və illərdə nəsillər üçün nümunəvi bir örnekdir.

BƏRƏKƏTLİ AİLƏ

Həzrət Fatimə (s.ə.) Əli (ə) ilə birgə böyümüşdü, onu qayğıkeş bir ər və atasının ətrafında dolanan yüksək bir insan kimi tanıyırdı.

Artıq bu iki insanın qəlbi xüsusi bir şəkildə bir-biri ilə qovuşmuşdu. Belə ki, heç birinin cahiliyyətlə əlaqəsi yox idi. İki də həyatlarının ilk illərindən başlayaraq risalət dənizi ilə vəhy nurunun kölgəsində böyümüşdülər. Həzrət Fatimə (s.ə.) bilirdi ki, Həzrət Əlinin (ə) maddi sərvəti yoxdur, onun ən böyük sərmayəsi yalnız atasının hədəfləri uğrunda fədakarlıq etməsidir.

O bilirdi ki, əri bütün cavanlığını inam və cihad ilə keçirərək ömrü boyu islam və müsəlmanlara xidmət etmiş, cihaddan başqa bir şey düşünməmişdir.

Xanım Zəhra özü un üyüdə, çörək yapar və bütün ev işlərini görürdü. Halbuki, bacıları Zeynəb, Rüşeyyə və Ümmü Gülsüm ərlərinin evində bolluq və nemət içində yaşayırdılar.

Fatimə (s.ə.) cavan ağac kimi vəhy işığının kölgəsində böyüyüb, azadlıq və ədalət meyvəsi yetişdirərək Quranın buyurduğu kimi “Şəcərəyi Təyyibə” (yaxşılar ağacının) başlanğıcı olmalı idi.

NÜMUNƏVİ AİLƏ

Həzrət Əli (ə) ilə Fatimənin (s.ə.) həyatı bütün nəsillər üçün layiqli bir məktəbdir ki, ondan nümunəvi dərslər öyrənmək lazımdır.

Onların arasındakı əməkdaşlıq diqqətə layiqdir. Belə ki, Əli (ə) çöl işlərindən əlavə ev işlərində də Fatiməyə kömək edirdi. Fatimə (ə) də həmişə Əlinin (ə) razılığını cəlb etməyə, eləcə də onun narahatlıq və yorğunluğunu azaltmağa çalışırdı.

Bir-birlərinə qarşı olan rəftarları sanki tərbiyə və ədəbdən yoğrulmuşdu. Belə ki, bu iki həyat yoldaşı heç vaxt bir-birlərini adları ilə çağırmazdılar.

Əli (ə) xanımını çağıranda “ya bintə Rəsulullah” (ey Peyğəmbərin qızı) - deyər onu səsləyər, Fatimə (s) isə ərinə “ya Əmirəl-möminin” - deyər çağırırdı.

Bir belə çətinliklərlə yanaşı uşaqlarının təlim-tərbiyəsini də unutmurdular. Onların sözlərinə qulaq asır, müxtəlif suallarına cavab verərək bu balaca uşaqlar ilə çox mehriban rəftar edirdilər. Heç vaxt onların üstünə qışqırmaz və ya narahatedici bir söz söyləməzdilər.

İZDİVACIN MEYVƏLƏRİ

Hicrətin 3-cü ilində Həzrət Fatimənin (s.ə.) ilk uşağı dünyaya gəldi və uşağın adını Həsən (ə) qoydular.

Bu övladın doğumu ilə Peyğəmbərimizin kin, düşmənçilik və dostlarının işgəncəyə məruz qalmasından yoğrulmuş ruhu sevindi və həyatın şirinliyini daddı.

Peyğəmbər (s) dərhal sevinc və şadlıq içində Fatimənin evinə gəlib Fatimə ilə Əlinin ilk meyvəsi olan uşağı qucağına alaraq qulağına azan oxudu və onun saçının ağırlığı qədər Mədinənin yoxsullarına gümüş payladı.

Bir il sonra isə ikinci övladları Hüseyin (ə) dünyaya gəldi.

Artıq Peyğəmbərin (s) Allahın təqdiri ilə əlindən gedən iki oğlu, Qasim və Tahirin yerinə iki övladı dünyaya gəlmişdi.

Sanki Allah, Peyğəmbərin (s) nəslinin təkçə Fatimənin (s.ə.) uşaqları ilə davam etməsini istəmişdi. Bu ulduzların dünyaya gəlməsi ilə yeni bir üfüq yarandı. Çünki, Həzrət Muhəmməd (s) özünü, Əlini və Fatiməni bu iki uşağın simasında görürdü.

Peyğəmbər (s) Həsən ilə Hüseyini iki uşağının əvəzində bağışladığı üçün öz Allahına şükr edirdi. O Həzrətin Həsən və Hüseyinə olan dərin məhəbbəti hamını heyrdə qoymuşdu.

Bir gün Fatimənin evinə gəldiyi vaxt Əli (ə) ilə Fatimə (s.ə.) yatmış, Həsəni isə ağlayan görüb yavaşca tez bir qoyunu sağıb südünü Həsənə (ə) içirdərək onu ovutdu.

Başqa bir gün isə Fatimənin (s.ə.) evinin yanından keçəndə Hüseyinin (ə) ağladığını eşitdi. Tez evə girib Fatiməyə (s.ə.) buyurdu: "Bilirsənmi ki, onun ağlaması mənə də ağladır?!"

Hüseyindən (ə) bir il sonra bir qızları dünyaya gəldi, adını Zeynəb qoydular. Bir il sonra yenidən bir qızları oldu və onun da adını Ümmü Gülsüm qoydular.

Zeynəb və Ümmü Gülsüm Peyğəmbərin (s) vəfat edən iki qızının adları idi. Hicrətin 8-ci ilində Allah-taala Peyğəmbərinə (s) daha bir övlad ehsan etdi ki, adını İbrahim qoydular. Amma bir il sonra o öldü.

Artıq Peyğəmbər (s) qızının uşaqlarına elə bağlanmışdı ki, onlardan heç cür ayrılı bilmirdi. Evdən çıxıb Mədinənin küçələrində gəzdiyi vaxt, həmişə bu iki uşaqdan birisini özü ilə gəzdirərdi.

ATASININ ÖLÜM YATAĞINDA

Peyğəmbər (s) xəstələnmişdi, başı Həzrət Əlinin (ə) sinəsi üstündə, əli ilə onun əlindən tutmuşdu. Fatimə (s.ə.) də Peyğəmbərin (s) yatağının yanında oturub ağlayırdı. Atası gözlərini açıb Həzrət Fatiməni (s.ə.) ağlayan gördükdə ona belə buyurdu: "Qızım, mənə Quran oxu!". Fatimə (s.ə.) də Qurandan bir neçə ayə oxudu. Peyğəmbər (s) həyatının son anlarında, ölümünün rahat ötməsi üçün qızının səsinə eşitmək istəyirdi.

Peyğəmbər (s) dünyadan köçərkən evini qəm və matəmə bürümüşdü.

Atasının vəfatından kədərlənən Fatimənin (s.ə.) bədəninə sanki ağır bir zərbə endirilmişdi. Az bir müddət keçməmiş yeni bir zərbə endirildi: o da ərinə qarşı törədilən cinayət idi.

Həzrət Fatiməyi-Zəhra (s.ə.) əvvəlki kimi yenə də fədakarlıqla ərinin qəsb olunmuş haqqını müdafiə edirdi.

Belə ki, hətta bir gün Bəni Haşim və ənsardan olan qadınlarla birgə atasının məscidinə gəlib, xəlifənin hüzurunda fəvqəladə təsiredici bir xütbə oxuyaraq sözlərini açıq-aşkar bəyan etməsi oradakıların hamısını ağlatmışdı. Amma onların qayğısını görməmişdi. Sanki, onların üstünə soyuq su ələnib zillət tozu qonmuşdu.

Həzrət Fatimə (s) əsəbi və narahat bir şəkildə evə gəlib, Əliyə (ə) buyurdu: "Nəyə görə haqqını müdafiə etmirsən?"

Həzrət Əli (ə) Fatimənin (s.ə.) cavabında belə buyurdu: "Atanın adının məscidlərdə ucaltmasını istəyirsənmi? Atanın hədəflərinin məhv olmamasını istəyirsənmi?"

Fatimə "Bəli" - dedi.

Əli (ə) belə buyurdu: "Əgər onların istədiyi kimi mən də qılınca əl aparsam, atanın və ərinin zəhmətləri puça çıxar və hamımız məğlub olarıq."

Fatimə (s.ə.) heç bir söz danışmadı və öz sükutu ilə mübarizəsinə davam etdi. Eynilə iyirmi beş il susaraq məzmluluğunu ələməyə əməli ilə car çəkib nümayiş etdirən əri Həzrət Əli (ə) kimi.

HƏZRƏT FATİMƏNİN ŞƏHADƏTİ

Artıq yaşaya bilmirdi Zəhra. Gün keçdikcə yaradanına qovuşmaq üçün səbirsizləşirdi. Nəhayət hicri 11-ci ilin cəmədiüs-sani ayının üçüncü bazar ertəsi günü, atasının vəfat etdiyi ildə, uşaqlarını öpüb onlarla vidalaşdı.

Qoy bütün nəsillər bilsin ki, Peyğəmbərimizin (s) qızı xanım Zəhra öz əcəli ilə ölməmişdir. Onu və onun bətnindəki hələ dünyaya gəlməmiş Möhsününü xəyanətkar zalımlar şəhid etmişlər. Çünki, xanım Zəhra öz atası və ərinin qəsb olunmuş haqqını müdafiə etdiyi üçün o xəyanətkarlar tərəfindən amansızcasına qətlə yetirilmişdir. Bəli, o gecə Zəhra bütün ailəsi ilə vidalaşdı:

Yeddi yaşında olan Həsən (ə) ilə;

Altı yaşında olan Hüseyin (ə) ilə;

Beş yaşındakı Zeynəb (ə) ilə;

Üç yaşında olan Ümmü Gülsüm ilə;

Axırda isə Əli (ə) ilə vidalaşdı. Nə çətin idi o vida anları! Fatimə (s.ə.) qüsl etmək üçün su istədi. Allahı ilə görüşə getdiyi üçün təzə paltar geydi. Sonra isə üzü qibləyə tərəf uzandı və gözləməyə başladı. Bir az sonra gözlərini yumub dünyadan köçməsi ilə Əlinin (ə) evində yanan bir şam artıq sönmüşdü.

Əli (ə) Fatimənin (s.ə.) vəsiyyətinə əməl edərək ona özü qüsl verdi, kəfənləyib dəfn etdi.

Xanım vəsiyyət etdi ki, qəbrinin yeri gizli qalsın. Həzrət Fatimə (s.ə.) bu vəsiyyətilə gələcək nəsillərə bunu demək istəyirdi ki, mənə zülm olundu, ürəyim qəmlə doludur və mən intiqam gününü gözləyirəm.

Artıq Əli (ə) yalnızdır. Tənha özü qalıb, bir də uşaqları...

Həzrət Zəhranın (s.ə.) qəbrinin yanında oturub Peyğəmbərin (s) qəbrinə xitabən dedi: "Ey Allahın Peyğəmbəri! Mənə tapşırдыңın əmanəti sənə qaytarıram. Başıma gələn bütün əhvalatları qızın sənə üçün olduğu kimi danışacaqdır. Bütün suallarını ondan soruş. O, hamısını sənə deyəcək!"

DÖRDÜNCÜ MƏSUM İMAM HƏSƏN (Ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Həsən
Ləqəbi:	Müctəba
Kunyəsi:	Əbu Muhəmməd
Atası:	Əli (ə)
Anası:	Fatimeyi-Zəhra (s.ə.)
Babası:	Peyğəmbər (s)
Doğum ili:	Hicri 3-cü il
İmamlıq müddəti:	10 il
Ömrü:	48 il
Şəhadəti:	Hicri 50-ci ildə, Müaviyənin təhriki ilə zəhərləndirilmişdir.
Məzarı:	Mədinə, Bəqi qəbristanlığı.

TƏVƏLLÜDÜ VƏ UŞAQLIĞI

Üçüncü hicri ilinin mübarək Ramazan ayının 15-də Həzrət Əlinin (ə) evində ilk uşaq dünyaya gəldi. Həzrət Peyğəmbər (s) Allah-taalanın əmri ilə nəvəsinin adını Həsən qoydu. İmam Həsən (ə) atası Əli (ə) və anası Fatimeyi-Zəhranın (s.ə.) tərbiyəsi sayəsində böyüdü. Babasının, eləcə də atasının məktəbindən elmi dərslər aldı.

O, Peyğəmbər (s) nəzərində çox dəyərli və üstün bir uşaq idi. Günlərin bir günündə Həzrət Peyğəmbər (s) minbərdə söhbət etdiyi vaxt imam Həsənin (ə) ağlamaq səsinə duyduqda tez minbərdən aşağı düşüb, onun qəlbini ələ aldıqdan sonra yenidən minbərə çıxdı. Camaat bu hərəkəti barədə Peyğəmbərə (s) sual verdikdə, o Həzrət belə buyurdu: “Onu ağlayan gördükdə, dözə bilmirəm”.

Peyğəmbər (s) namazını camaatla birgə qılıb qurtardıqdan sonra imam Həsəni (ə) qucağına alıb belə buyurdu: “Hər kim mənə sevir, Həsəni də sevsin!”.

Bir dəfə isə Həzrət Peyğəmbər (s) imam Həsəni (ə) çiyini üstə götürüb belə buyurdu: “Allahım, bu uşağın sayəsində ümid edirəm ki, ümmətimi (bütün pisləklərdən) təmizləyəcəksən”.

Başqa bir hədisində isə belə buyurub: “Həsən və Hüseyini sevən mənə də sevir, bu iki nəfərlə düşmənçilik edən isə mənəmlə düşmənçilik edir. Həsən və Hüseyin cənnət cavanlarının ağasıdır”.

Başqa bir hədisdə isə: “Həsən və Hüseyin Allah ərşinin iki qoşa nurudur ki, Allahın cənnəti onlarla fəxr edir” - deyə buyurmuşdur.

ELM VƏ ƏXLAQI

Bir gün Peyğəmbər (s) məscidində qoca bir kişi düzgün olmayan bir şəkildə dəstəmaz alırdı. İmam Həsən (ə) ona dəstəmazının səhv olduğunu başa salıb anlatmalı idi, amma necə? Əgər ona desəydi ki, dəstəmazın səhvdir, onda qəlbi sınar, yaxud narahat olub qəbul etməyə bilərdi. O, qardaşı imam Hüseyin (ə) ilə birlikdə belə qərara gəldilər ki, özləri dəstəmaz alıb həmin qoca kişini də onların bu hərəkətinə qiymət verməyə çağırınsınlar.

İmam Həsən (ə) imam Hüseyinə (ə) dedi: “Mən səndən daha yaxşı dəstəmaz alıram”.

İmam Hüseyin (ə) isə onun cavabında: “Yox, mən səndən daha yaxşı dəstəmaz alıram” - dedi.

İkisi də qoca kişinin yanına gəlib dedilər: “Bizim dəstəmaz almağımıza baxıb, hansımızın daha düzgün dəstəmaz almağımızı söylə”. Sonra dəstəmaz almağa başladılar. Özü də dəstəmazlarını düzgün və tam şəkildə yerinə yetirdilər.

Qoca kişi başa düşdü ki, onlar onun doğru dəstəmaz almadığını demək istəyirlər. Buna görə də onlara belə dedi: “İkinizin də dəstəmazı düzdür. Dəstəmaz almağı düzgün bilməyən cahil isə mən idim. Siz mənə başa salmaq istəyirdiniz. Mən də sizə minnətdaram”.

TƏQVA VƏ İXLASI (SƏMİMİYYƏTİ)

İmam Həsən Müctəba (ə) camaatdan daha artıq ibadət edər və dünyaya meyl göstərməzdi. Həcc mərasimini yerinə yetirməkdən ötrü Məkkəyə gedəndə piyada gedər, namaz qılarda, ya dəstəmaz alanda isə özünü Allah qarşısında aciz görüb bədəni titrəyər və buyurardı ki, Allahın əmanətini əda etməyin vaxtıdır.

Məscidə girib mehrabda durduğu vaxt başını göylərə qaldırıb buyurardı: "Allahım, hüzurunda duran şəxs Sənin qonağıdır. Sənin günahkar bəndən Sənə doğru gələrək onun pis işlərini bağışlamağını ümid edir. Çünki Sən rəhman və rəhimsən!".

HƏZRƏTİN SƏBRİ

İmam Həsən (ə) bir gün atla bir küçədən keçərkən, Müaviyənin dostlarından biri ilə rastlaşdı. Həmin adam onun İmam Həsən (ə) olduğunu biləndə pis sözlər söyləyərək o Həzrəti təhqir etməyə başladı. Həzrət (ə) isə onun söylədiklərini dinlədikdən sonra buyurdu: "Güman edirəm ki, sən qəribsən və buralı deyilsən. Düşmənlər tərəfindən təhrik olmusan, onların yalan və iftiraları sənin qəlbini bizə qarşı kinlə doldurubdur. Əgər bir ehtiyacın varsa, həll edək, acsansa doyduraq, paltarın yoxdursa, paltar verək, yox əgər qalmağa yer axtarırsansa, səni öz evimə aparıb qonaq saxlayım".

Həmin adam imamın bu rəftarından utanıb söylədiyi pis sözlərdən peşman oldu. O, gördüyü işdən o qədər narahat olmuşdu ki, ağlaya-ağlaya imamdan üzr istəyib dedi: "Düşmənlərinizin sözləri məni aldatmışdı. Bundan qabaq ən çox kin-küdurət və ədavət bəslədiyim adamlar sən və atan idiniz. İndi isə sənin bu gözəl əxlaqını görəndən sonra ən çox sevdiyim adamlara çevrildiniz. Artıq anladım ki, sizin ailəniz Peyğəmbərin (s) xəlifəliyinə layiq olan bir ailədir. Ömrüm boyu sizləri sevecək və sizin haqqınızı müdafiə edəcəyəm".

Həmin kişi ölənə qədər verdiyi sözün üstündə durdu.

İMAMIN SƏXAVƏTİ

Bir nəfər imam Həsənin (ə) hüzuruna gəlib dedi: "Yoxsulluq və bədbəxtlik məni incidir. İsmət və təhərət ailəsi olan sizlər, məni bu zalım düşmənin əlindən qurtarın".

Həzrət imam Həsən (ə) xidmətçisini çağıraraq ondan "yanında nə qədər pul var?" - deyə soruşdu. Xidmətçi "əlli min dirhəm" - deyə cavab verdi. İmam Həsən (ə) buyurdu: "O pulun hamısını bu kişiye ver ki, məişəti və işinin sərmayəsinə çevrilsin, qoy yoxsulluqdan qurtulsun".

Bir gün imam Həsən (ə) Allah evində ibadətə məşğul ikən bir kişinin dua edib belə söylədiyini eşitdi: "Allahım! On min dirhəmə ehtiyacım var. Sən ey rəhman və rəhim, (məhraban və bağışlayan) Allah, bu neməti mənə nəsb et!" Bunu eşidən imam Həsən (ə) evə qayıdaraq həmin məbləği o kişi üçün göndərdi.

Günlərin bir günündə yoxsul və kasıb bir kişi imam Həsənin (ə) hüzuruna gəlib aşağıdakı məzmununda bir şer oxudu:

"Heç bir şeyim, hətta bir dirhəmin belə qalmadı. Satmaq üçün artıq heysiyyətimdən başqa bir şeyim yoxdur. Sənin onu alacağını bilərəm".

Həzrət Həsən (ə) dərhal xidmətçisini çağıraraq belə buyurdu: "Yanında nə qədər pul varsa, ver bu adama".

Xidmətçi o adama on min dirhəm pul verdi. Həzrət (ə) isə ona belə deyib üzr istədi: "Sənə verə biləcək yalnız bu qədər pulum var idi. Onu al və özünə maya et və elə bu pulla da öz ehtiyaclarını təmin elə. Beləliklə yoxsulluqdan qurtaracağını ümid edirəm".

Yuxarıda qeyd etdiyimiz bu bir neçə hekayə göstərir ki, imam Həsən (ə) xalqın axirətini düşündüyü kimi, dünyasını də nəzərdə tuturdu. Çünki dünya ilə axirət bir-birilə əlaqədardır. Bəzən yoxsulluq və aclıq bəzi adamların axirət haqqında düşüncələrinin qarşısını alır.

Onun köməklikləri nəinki xalqı dilənçilikdən azad edirdi, üstəlik onlar üçün iş və çalışmaq zəmini də yaradırdı.

İMAM HƏSƏNİN (Ə) XƏLİFƏLİYİ

Hicri 40-cı ilin Ramazan ayının 21-ci gecəsi atası Əli ibn Əbu Talib (ə) vəfat edərək hamını matəmə qərş etdi. O zaman 27 yaşında olan imam Həsən (ə) xalqla birlikdə məscidə gələrək minbərə çıxdı və

atasının şəhadəti haqqında belə buyurdu: "Dünən gecə sizin aranızdan elə bir insan getdi ki, həm keçmişdəkilər, həm də gələcəklər arasında elm, təqva və davranışında yeganə və nümunəvi bir şəxsiyyət idi. Peyğəmbər (s) ilə birgə müharibələrdə iştirak edib, islamın qorunması uğrunda əlindən gələni əsirgəməmişdi. Düşmənlərin gözündə tikan, dostların könlündə isə solmaz bir gül idi. Əlinin, ailəsinə xidmətçi tutmaq üçün yıxdığı yeddi yüz dirhəmdən başqa dünya malından heç bir şeyi yox idi".

Bu sözləri deyib qurtardıqdan sonra hönkür-hönkür ağlamağa başladı və camaat da ona qoşuldu. Daha sonra camaatın imamət və rəhbərlik məqamının özünə aid olduğunu anlamaları və beləliklə də doğru yoldan çıxıb zəlalətə, azğınlığa düşməmələri üçün özü haqqında belə buyurdu:

"Mən Peyğəmbərin, Əlinin və Fatimənin oğluyam. Mən nübuvvətin parlaq nurlarından bir nümunəyəm. Elə bir ailəyə mənsubam ki, Allah onlardan bütün pislilikləri uzaqlaşdırıbdır."

Daha sonra Abdullah ibn Abbas ayağa qalxıb dedi: "Ey camaat! Bu, Peyğəmbərimizin və imamımızın oğludur. Bilin ki, o, Əlinin haqq xəlifəsidir. Ona beyət edin!"

Camaat dəstə-dəstə imam Həsənə (ə) beyət etdilər. Bu zaman Həzrət imam Həsən (ə) onlarla belə bir şərt bağladı: "Hər kimlə müharibə etsəm, siz də mənə qoşulub müharibə edəcəksiniz, yox əgər məsləhət görüb sülh etsəm, onda siz də qəbul edəcəksiniz". Hamısı bu şərti qəbul edib razılıqla öz imamlarına boyun əydilər.

MÜAVİYƏNİN HIYLƏLƏRİ

Müaviyə Şamda özü üçün bir hökumət qurmuşdu və illərlə Əlinin (ə) əleyhinə müxtəlif plan və hiylələr quraşdırırdı. Əlinin (ə) əshabını öldürərək azğın bir qrup olan xariciləri meydana gətirmişdi. Xalqın Həzrət Əlinin (ə) şəhadətindən sonra Həzrət Həsənə (ə) beyət edərək onu Peyğəmbərin (s) xəlifəsi seçdiklərini eşidib bu vəziyyəti qəbul edə bilməyən Müaviyə Kufə və Bəsrəyə çoxlu casus göndərərək əhvalatı öyrənmək, daha sonra da imam Həsənə (ə) devirmək üçün müxtəlif hiylə planlarını hazırlamaq, lazım gəlsə üsyan və hərəc-mərclik yaratmaq istəyirdi.

İmam Həsən (ə) casusları tutub edam etmələrini əmr etdi. Sonra da Müaviyəyə aşağıdakı məzmununda məktub yazdı. "Ey Müaviyə! Casus göndərərək hərəc-mərclik törətmək istəyirsənmi?! Güman edirəm ki, müharibə xəyalına düşmüşsən və müharibəni sevirsen. Mən hazırım. Gözlə, müharibə yaxındadır, inşaallah..."

Ey Müaviyə! Təəccüblənirəm ki, layiq olmadığın bir məqamı zorla ələ keçirmək niyyətindəsən. Nə dində bir fəzilətin var, nə də xoş bir işin. Müsəlmanlar mənə beyət etdilər. Əgər sən də onlar kimi etsən, bu, islamın məsləhətinə uyğun olacaq. Batilin dalınca düşmə. Sən də başqa adamlar kimi mənə beyət et. Müsəlmanların qanına hörmət et, ehtiram qoy. Əgər mənim nəsihətlərimi qəbul etməyib üsyana qalxsan və müsəlman qanı töksən, müsəlmanlarla əlbir olub səni məhkəməyə çəkəcəyik".

Müaviyə isə imamın məktubuna belə cavab verdi: "Əbu Bəkr öz təcrübəsinin çoxluğuna görə xəlifəliyi Əlidən aldığı kimi, mənim də təcrübəm səndən çoxdur və bu məqama səndən daha layiqəm. Əslində sən mənə beyət etməlisən. Beləliklə xəlifəlik məndən sonra sənə olacaq və mən ömrüm boyu İraqın bütün gəlirini sənə verəcəyəm".

Müaviyə nəinki beyət etmədi, üstəlik imamı öldürmək üçün Kufəyə casuslar da göndərdi. Buna görə də imam Həsən (ə) namaz qılındı paltarının altında bir zireh saxlayardı. Bir dəfə Müaviyənin göndərdiyi satqın adamlardan birinin atdığı ox zirehə dəydi və bununla da imam Həsən (ə) böyük təhlükədən qurtardı.

MÜHARİBƏNİN BAŞLANMASI

Çox keçmədi ki, Müaviyə müsəlmanların birliyini təmin etmək bəhanəsi ilə İslamla müharibə etmək üçün İraqa böyük bir ordu göndərdi. İmam Həsən (ə) Müaviyə ordusunun hərəkət etməsinin xəbərini eşidən kimi, camaatı məscidə çağıraraq minbərə çıxdı. Allah-taalaya həmd və Peyğəmbərə (s) salavat və salam göndərdikdən sonra xalqa xitab edib buyurdu: "Müaviyə öz ordusu ilə birlikdə İraqa tərəf gəlir. Müharibə üçün hazır olmağınız, dininizi və şərəfinizi qorumağınız zəruridir".

Amma o zamanın pis və rahatlıq sevən xalqı imama cavab vermədilər. Ədiyy ibn Hatəm xalqın arasından ayağa qalxıb orada olanlara belə dedi: "Siz necə millətsizsiniz?! Bu ölümü yada salan səssizlik nə deməkdir? Nəyə görə imama, Peyğəmbərinizin oğluna cavab vermirsiniz? Allahın əzabından qorxun və imamınızın əmrinə tabe olun. Qalxın, kişi kimi silah götürüb şərəf, namus və dininizi müdafiə edin. Beləliklə Allah və imamınızı özünüzdən razı salın!"

Bu sözlər bəzilərinə böyük təsir qoydu. Nəhayət, xalq müharibə üçün hazır olduğunu elan etdi.

Ədiyy ibn Hatəm imama xitab edərək buyurdu: "Biz hazırıq və sənə bu barədəki əmrini gözləyirik".

Həzrət imam Həsən (ə) buyurdu: "Mən Nüxəylə tərəfinə gedirəm. Bilirəm ki, sözlünüzün üstündə durmayacaqsınız və Müaviyə sizi aldadacaq. Amma buna baxmayaraq kim istəyirsə, mənimlə gəlsin".

İMAMIN ƏMRİNDƏN ÇIXMAQ

İmam Həsən (ə) Nüxəyləyə çatdığı vaxt "müharibə, müharibə!" şüarını verənlərin əksəriyyətinin orada olmamasını və onun əmrinə itaət etmədiklərini gördü. Çünki orada olanlar aşağıdakılardan ibarət idi:

1. İmamın əmrinə itaət etmək üçün deyil, Müaviyə ilə döyüşmək üçün gələn xaricilər.
2. Müharibədə qənimət əldə etmək üçün gələnələr.
3. Qəbilələrinin başçısının əmrini yerinə yetirmək üçün gələnələr.

Buna görə də belə buyurdu: "Məni də məndən əvvəl imam olan atam kimi aldatdınız. İmamla, yoxsa Allah və Peyğəmbərinə inanmayanlarla müharibə aparacaqsınız?"

Sonra Həkəm adlı bir kişini sərkərdə seçərək dörd min əsgəri onun sərəncamına verdi və onu Anbar şəhərinə göndərdi ki, orada Müaviyənin qoşununun qarşısını alsın və növbəti əmrlərini gözləsin. Amma Müaviyə pul və yalan vədələrlə Həkəmi aldatdı və o, iki yüz nəfərlə birgə Müaviyə ordusuna qoşuldu.

İmam (ə) Bəni Murad qəbiləsindən bir nəfəri onun yerinə seçib buyurdu: "Hərçənd sizə də etibar etmək olmaz. Amma bu bir imtahandır, siz də gedin". Müaviyə onun gəldiyini eşidən kimi bir neçə nəfər nümayəndə və beş min dirhəm pul göndərərək ona hökumətlik vədini verdi. O da aldanıb Müaviyə ordusuna qoşuldu.

İMAMIN MƏYUS OLMASI

İmam Həsən (ə) sərkərdələrin Müaviyə ordusuna qoşulduğu xəbərini eşidəndə çox narahat olub buyurdu: "Mən demədimmi ki, sizdə vəfa yoxdur və hiylə ilə rəftar edirsiniz?"

Nəhayət, Həzrət Həsən (ə) belə qərara gəldi ki, özü əsgər yığıb müharibəyə getsin. Əshabının köməkliliyi ilə qırx min nəfər toplanmışdı. İmam (ə) Mədainin Sabat şəhərinə gedib, oradan on iki min əsgəri qabaqcıl olaraq, fədakarlıq və əhval-ruhiyyələrini sınamaq üçün Übeydullah ibn Abbasın sərkərdəliyi və Qeys ibn Səd ibn Übadənin müavinliyi altında Müaviyə ilə müharibə etməyə göndərdi.

Müaviyə bir milyon dirhəm verib bəzi məmurları imamın ordusuna göndərdi ki, Qeysi aldatsınlar. Qeys isə qəbul etməyib dedi:

"Müaviyə bunu bilsin ki, dinimi məndən pulla satın ala bilməz. Mən heç bir hiyləyə aldanıb imamımdan əl çəkmərəm!".

Məmurlar Qeysdən ümidlərini kəsdilər və əsl sərkərdə olan Übeydullah ibn Abbasın yanına gəlib onu aldatmağa müvəffəq oldular. Übeydullah ibn Abbas gecə ikən dostları ilə birgə Müaviyənin tərəfinə keçdi. İmamın ordusu başsız qaldığı üçün Qeys onun yerinə keçib camaat namazını qıldandan sonra sərkərdə oldu.

Qeysin fədakarlıqla döyüşməsi Müaviyəni dəhşətə salmışdı. Nəhayət Müaviyə ordunun arasına casuslar göndərərək, Müaviyə ilə imamın barışdığı və burada olanlarla yersiz döyüşdüyü şayiəsini yaydı. Bununla da Müaviyə xariciləri imamdan ayıraraq aldatmağa müvəffəq oldu və onları imamla düşmən etdi.

XARİCİLƏRİN QİYAMI

Bu axmaq dəstə Müaviyənin casuslarının sözlərinə inanıb imamın əmrini rədd edərək, guya imamın da atası kimi kafir olduğunu və Müaviyə ilə əməkdaşlıq etdiyini elan etdilər. Onlar imamın çadırına həmlə edərək əllərinə keçəni qarət etdilər, hətta imamın səccadəsini belə ayağının altından çəkib apardılar.

Nəticədə imam Həsən (ə) oranı tərk etmək məcburiyyətində qaldı. Səhabelərdən bir dəstə onun ətrafında ikən atını mindi. Elə bu vaxt xaricilərdən biri gizləndiyi yerdən çıxıb imamı yaraladı. İmamı dostlarından birisinin evinə aparıb müalicə etdilər. İş o yerə çatmışdı ki, imamın sərkərdələrinin çoxu gizləncə Müaviyəyə məktub göndərərək ona "biz sənə əmrinə itaət edirik. Tezliklə İraqa gəl. Bu imamı tutub sənə təhvil verəcəyik" - deyərək vədlər verirdilər. Müaviyə həmin məktubları öz məktubu ilə bir yerdə imama göndərərək məktubunda belə yazdı: "Bunlar sənə atana vəfa etmədilər, sənənlə də birlikdə olmayacaqlar. İndi sənənlə müqavilə bağlayıb müharibədən əl çəkməyə hazırım".

İMAM HƏSƏN (ə) SÜLHÜ NİYƏ QƏBUL ETDİ?

Xaricilərin əməlləri və dostlarının xəyanəti Həzrət imam Həsəni (ə) Müaviyə ilə sülh etmək məcburiyyətində qoymuşdu. Amma imamın onunla sülh etməsi bu demək deyildi ki, Müaviyəyə tabe olub onun zülmkarlığını qəbul etmişdi. Bu, yalnız Müaviyə ilə atəşi dayandırmağa dair müqavilə bağlamaq mənasında idi. Çünki əgər Müaviyə müharibədə qələbə çalsaydı, islamın bütün hədəfləri məhv olub aradan gedəcəkdi.

Bundan əlavə Rum imperatoru islam ölkəsinə həmlə etmək fikrindəydi və bu ixtilaf onun üçün böyük bir fürsət idi.

Dərd və həsrətdə qovrulan imam Həsən (ə) qəm və kədərlə vəfasız səhabələrinə belə buyurdu: "Bilirəm ki, siz mənim üçün hiylə və kələk qurubsunuz. Həyasız və dinsiz bir dəstə məni tamamilə Müaviyəyə təslim etdi. Vay olsun sizin halınıza! Allaha and olsun ki, Müaviyə verdiyi sözlərə vəfa etməyəcəkdir. Mən sizin üçün haqq dini bərpa etmək istəyirdim, amma siz mənə yardım etmədiniz. Mənə qarşı çıxıb xəyanət etdiniz. Sizin bu əməlləriniz məni müqaviləni imzalamağa məcbur etdi. Allaha and olsun ki, əgər köməyim olsaydı, bu işi Müaviyəyə həvalə etməzdim. Çünki mən xəlifəliyi Beni Üməyyə üçün haram bilirəm. Bu yaxınlarda Müaviyənin rəftarlarının acı nəticəsini dadacaqsınız".

İmam sazişi imzalamaq məcburiyyətində qaldığına görə Müaviyəyə belə bir məktub yazdı: "Mən haqqı yaşadıb batili məhv etmək niyyətində idim. Allahın kitabı və Peyğəmbərin sünnəsini xalqa hakim etmək istəyirdim. Amma xalq mənimlə eyni fikirdə olmadı və məcbur qaldığım üçün səninlə sülh edirəm. Bu sülh üçün bir sıra şərtlər qoysam da, sənin onların heç birinə əməl etməyəcəyini çox gözəl bilirəm. Amma çox keçməyəcək ki, bunun sənin üçün heç bir faydası olmayacaq və öz işindən peşman olacaqsan".

Həmin müqavilənin bir neçə maddəsi bunlardan ibarət idi:

1. Şiələrin qanının tökülməsinin qarşısı alınacaq və hüquqları tapdalanmayacaq;
2. Həzrət Əli (ə) və şiələri söyülməyəcəklər;
3. Müaviyə Allahın kitabı və Peyğəmbərin sünnəsinə əsasən əməl edəcək;
4. İmamın əshabı və dostları, harada olurlarsa-olsunlar, Müaviyə və adamlarının şərindən amanda qalacaqlar;
5. İmam (ə) Müaviyəni "əmirəl-möminin" olaraq tanımayacaq və xütbələrdə onun adını əsla çəkməyəcək;
6. Müaviyə xəlifəliyi özündən sonra başqa bir nəfərə tapşırmayacaq.

MÜAVİYƏNİN MÜQAVİLƏNİ POZMASI

Müqavilənin imzalanmasından sonra Kufə Müaviyənin diqqət mərkəzinə çevrildi. O, bir cümə günü Nüxəylədə cümə namazı əsnasında belə dedi: "Ey camaat! Mən sizin namaz qılmağınız, ya da oruc tutmağınız üçün müharibə etmədim. Sizlər istəməsəniz belə, sizin hökmdarınız olmaq üçün müharibə etdim. Mən, Həsən ibn Əli ilə imzaladığım müqavilənin maddələrini ayağım altına qoyub əzирəm".

Lakin Müaviyənin bir sıra rəftarları onun, imamın nüfuzundan çox qorxdığını aydın göstərirdi. Buna görə də müqavilənin bezi maddələrini həyata keçirmək məcburiyyətində qaldı. Misal üçün, Kufənin valisi Ziyad imamın əshabından birisini tutdurmaq istəyəndə, imam (ə) əhvalatı Müaviyəyə yazdı. Müaviyə də dərhal Ziyadı bu işi üçün məzəmmət edib danladı.

Nəhayət, Müaviyə özündən sonra oğlu Yezidi xəlifə təyin etmək qərarına gəldi. Amma Həzrət imam Həsən (ə) ilə imzaladığı müqavilə ona mane olurdu. Buna görə də xalqdan zorla beyət almaq və oğluna bu iş üçün yol açmaq məqsədi ilə imamı zəhərlətmək istəyirdi. Bu məqsəd istiqamətində də imamın arvadı Cüdəni aldaraq ona bir qabda zəhər göndərdi və vəd etdi ki, əgər ərinə zəhərləsə, ona yüz min dirhəm verib oğlu Yezidə arvad edəcək.

XAIN ƏL İMAMIN QABINA ZƏHƏR TÖKDÜ

Şeytani vəsvəyələr, pul və şöhrət imamın arvadının gözünü tutub qəlbini kor etdi və səbəb oldu ki, tarixin heç bir zaman unutmayacağı bir xəyanəti həyata keçirib Müaviyənin bu murdar təklifini qəbul etsin. İmam Həsən (ə) dəfələrlə öz arvadının əli ilə şəhid olacağını söyləmişdi. Ona "indi ki, belədir, onu boşa və evindən qov" demişdilər, amma o Həzrət (ə) belə buyurmuşdu: "O, hələlik bir günah etməyib, buna görə də əgər onu qovsam, yaxşı iş görməmiş olaram. Çünki o, bu işi bəhanə edərək "məni günahsız olduğum halda evdən qovdu" - deyəcək və bununla da xəyanətini gizlədib öz gördüyü

işin doğru olduğunu iddia edəcək. Bunu bilin ki, Müaviyə öz xəyanətli əməllərindən əl çəkməyəcək və mən arvadımı boşasam da, məndən əl götürməyib özünü məzlum göstərərək planını həyata keçirməyə cəhd göstərəcəkdir”.

Nəhayət, Cüdə hicri 50-ci ilin Səfər ayının 28-də, havanın çox isti və imamın oruc olduğu bir gündə, onun süd içdiyi qaba zəhər töküb, iftar üçün hüzuruna gətirdi.

İmam (ə) zəhərli süddən bir az içdikdən sonra arvadına tərəf dönüb buyurdu: “Ey Allahın və Peyğəmbərin düşməni, məni öldürdün, Allah səni öldürsün. Allaha and olsun ki, sən və Müaviyə zəlil olacaqsınız.” O Həzrətin dediyi kimi də oldu. Çox keçmədən Cüdə Müaviyənin sarayından qovulub öldü. Müaviyə də ağır bir xəstəliyə tutulub öldü.

Həzrət imam Həsən (ə) vəfat etdikdən sonra Mədinədəki Bəqi qəbristanlığında torpağa tapşırıldı. Allahın və Peyğəmbərin salam və rəhməti onun pak və təmiz ruhuna olsun.

BEŞİNCİ MƏSUM İMAM HÜSEYN (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Hüseyn (ə)
Ləqəbi:	Seyyidüş-şühəda
Kunyəsi:	Əbu Əbdillah
Atası:	Əli (ə)
Anası:	Fatimeyi-Zəhra (s.ə)
Babası:	Peyğəmbər (s)
Doğum ili:	Hicri 4-cü il
İmamlıq müddəti:	10 il
Ömrü:	57 il
Şəhidlik:	Hicri 61-ci ildə Yezidin əmri ilə şəhid edildi.
Məzarı:	İraq, Kərbəla.

TƏVƏLLÜDÜ

Həzrət Fatimənin (s.ə.) ikinci övladı 4-cü hicri ilinin Şəban ayının 3-də Mədinə şəhərində dünyaya göz açdı. Həzrət Peyğəmbər (s) bu xəbəri eşidən kimi, sevinə-sevinə qızının evinə tərəf yola düşdü. Zəhranın xidmətçisi Əsma uşağı ağ beləyə büküb Həzrət Peyğəmbərin (s) hüzuruna gətirdi.

Əziz Peyğəmbərimiz (s) körpəni qucağına alıb sağ qulağına azan, sol qulağına isə iqamə oxuyub Həzrət imam Hüseyni (ə) birinci dəfə olaraq Allahın adı ilə yaxından tanış etdi.

Təvəllüdün yeddinci günü Allah tərəfindən Həzrət Peyğəmbərə (s) nazil olan mələk belə dedi: "Harun, Musa peyğəmbərə qardaş, dost və bütün çətinliklərdə onun köməyinə gələn bir sirdaş olduğu kimi, Əli də sənənin dostun və qardaşındır. Buna görə də bu uşağın adını Harunun oğlunun adı olan Şübeyr (ərəbcəsi Hüseyn) qoy!". Beləliklə Həzrət imam Hüseynin (ə) adı Allah tərəfindən qoyuldu.

Hüseynin təvəllüdünün yeddinci günü, Fatimə (s.ə.) oğlu üçün bir qoyun qurbanlıq edib ətini yoxsullara payladı.

Həzrət Peyğəmbər (s) dəfələrlə bu uşağı qucağına alıb onu öpər, ağlayar və belə buyurardı: "Hüseyni qarşıda böyük bir müsibət gözləyir. Bəni Ümyyədən olan bir dəstə zalım, oğlumu öldürəcəkdir. Onlar qiyamət günü həmişəlik olaraq mənim şəfaətimdən məhrum olacaqlar".

PEYĞƏMBƏRİN HÜSEYNƏ OLAN MƏHƏBBƏTİ

Həzrət Peyğəmbərin (s) əshabından olan Salman Farsi bu barədə belə deyir: "Peyğəmbərin (s), oğlu Hüseyni dizi üstündə oturdub onu öpərkən nəvaziş etdiyini gördüm. Bu zaman Həzrət belə buyurdu: "Sən imamsan, imamın oğlu və imamların atasısan. Sənənin nəsindən doqquz imam dünyaya gələcəkdir ki, onların axıncısı vəd olunmuş Mehdidir".

Peyğəmbərin (s) Hüseynə (ə) olan sevgi və məhəbbətini ən yaxşı şəkildə ifadə edən cümləsi budur: "Hüseyn məndən, mən də Hüseyndənəm. Hər kim Həsən və Hüseyni sevsə, məni sevib. Hər kəs onlarla düşmənçilik etsə, mənimlə düşmənçilik edibdir."

HÜSEYN (ə) ATA-ANASINA KÖMƏKÇİ İDİ

Həzrət imam Hüseyn (ə) ömrünün altı ilini babası Peyğəmbər (s) ilə keçirib. Peyğəmbərin (s) vəfatından sonra isə otuz il atası Əli (ə) ilə yaşayaraq onun bütün dərdlərinə, çətinliklərinə şərik olmuş və həmişə atasını müdafiə etmişdi. Bir gün Peyğəmbərin (s) məscidinə gəlib ikinci xəlifənin babasının minbəri üstündə oturub danışdığını görəndə, Hüseyn (ə) fəryad edib dedi: "Babamın və atamın minbərindən düş aşağı! Ora sənənin yerin deyil".

Atasının xəlifə olduğu bir neçə il ərzində fədakar və yorulmaz bir əsgər kimi islamı müdafiə edir, eləcə də zalımlar əleyhinə mübarizə aparırdı.

Cəməl, Siffeyn və Nəhrəvan müharibələrində o da qardaşı imam Həsən Müctəba (ə) kimi iştirak

etmiş, dəfələrlə atası ilə çiyin-çiyinə düşməne qarşı döyüşmüşdü.

Atasının şəhadətindən sonra qardaşına rəsmən beyət edib, onu rəhbər və imam kimi qəbul etmiş və özünə verilən sualları qardaşı imam Həsənə (ə) həvalə etmişdi.

İMAM HÜSEYN (Ə) MÜAVİYƏNİN DÖVRÜNDƏ

İmam Həsən (ə) Müaviyə tərəfindən şəhid edildikdən sonra Əlinin (ə) 46 yaşında olan ikinci oğlu imam Hüseyin (ə) xəlifəlik və imamət məqamına yetişmişdi.

İmam Hüseyin (ə) çox yaxşı bilirdi ki, müsəlmanların başına gələn bütün bədbəxtliklər Müaviyə tərəfindəndir və Müaviyə müxtəlif hiylə və planlarla islamın əsaslarını məhv etmək istəyir. Amma Müaviyə özünü xalqa elə göstərirdi ki, guya islam və müsəlmanların halına yanan yeganə adamdır. Buna görə də imam Hüseyin (ə) onunla aşkar şəkildə mübarizə apara bilmirdi. Çünki bilirdi ki, mübarizəyə qalxarsa, özünün də taleyi qardaşının taleyi kimi olacaq.

Buna görə də imam (ə) çalışırdı ki, xalqı cəhalət və nadanlıq yuxusundan ayılıb, təcridlə şüurlu adamları öz tərəfinə çəkərək onlardan islamın mənafeyi naminə istifadə etsin.

İmam (ə) hələ mömin şəxslərin tərbiyəsi ilə məşğul ikən, bəzən Müaviyənin əleyhinə də danışırdı. Müaviyə oğlu Yezid üçün xalqdan beyət aldığı zaman, imam Hüseyin (ə) bu işə qarşı çıxıb Müaviyəyə göndərdiyi məktublar vasitəsilə onu rüsvay etmişdi. Həmin məktublardan bəzilərini qeyd edirik:

1. “Ey Peyğəmbər xəlifəsi olduğunu iddia edən Müaviyə! Sən Əzra çölündə Hicr ibn Ədiyyi və dostlarını öldürmədinmi? Demək, sən qatil və günahkarsan, səni cəzalandırmaq lazımdır və sən, ümmətin rəhbəri olmağa haqqın yoxdur”.

2. “Ey Müaviyə! Sən illər boyu xalqın arasında atası bəlli olmayan Ziyadı öz qardaşın və Əbu Süfyanın haramzadə oğlu olaraq tanıtmadınmi? Beləliklə sən öz ailənin təmiz olmadığını etiraf edibsən. Buna görə də sən islam ümmətinə rəhbərlik etməyə haqqın yoxdur”.

3. “Ey Müaviyə! Sənin çirkin əməllərindən biri də budur ki, Yezid adlı səfeh bir cavan oğlunu xalqa hakim edib onun üçün camaatdan zorla beyət alırsan. Deməli, sən Allahın dinini xarab edib müsəlmanları oyuncaq hesab edirsən”.

İMAM HÜSEYN (Ə) YEZİDİN QARŞISINDA

İmam Hüseyin (ə) öz sərt çıxışları və məktubları ilə Bəni Üməyyə xanədanını rüsvay etməsinə baxmayaraq, Müaviyə ona qarşı heç bir tədbir görmürdü. Çünki bunu öz məsləhətinə uyğun bilmirdi.

Müaviyənin ölümündən sonra Yezid özünü islam hökmdarı elan edib, hakimiyyətinin təməlini daha da möhkəmlətmək üçün böyük şəxsiyyətlərə məktub göndərərək onları beyət etməyə çağırırdı. Buna görə də Mədinədəki valisi Vəlidə də bir məktub yazıb Hüseyindən beyət almasını və beyət etmədiyi təqdirdə öldürüb başını Yezidə göndərməsini ondan tələb etmişdi. Müaviyə dəfələrlə, hətta ölüm yatağında olarkən, Yezidə Hüseyin (ə) ilə işi olmamasını tövsiyə etmişdi. Çünki bu işin axırı yaxşı qurtarmayacaqdı. Amma buna baxmayaraq, səfeh və xudbin Yezid ona edilən nəsihətlərə mehəl qoymadan Hüseyinə qarşı çıxdı.

Mədinə valisi imam Hüseyinə (ə) məktubun məzmununu bildirdikdə Həzrət buyurdu: “Mən şəhid olmağa hazırım. Bu murdar Yezidin islama rəhbər və hakim olduğu gün, islamın ruhuna fatihə oxumaq lazımdır”. İmam Hüseyin (ə) bilirdi ki, qarşı çıxdığı üçün daha Mədinədə qala bilməyəcəkdir. Elə buna görə də Həzrət (ə) və əshabı gecə ilə Mədinədən Məkkəyə yola düşdü. Hüseyin bu hicrəti Yezidə beyət etməyə qarşı bir növ etiraz əlaməti idi. Bu iş bütün Mədinəni ayağa qaldırmışdı. Daha sonra xüsusilə imamın hacılara nitq söyləyib Yezidin hökumətini tənqid etdiyi zaman Məkkə də ayağa qalxdı.

İmam Hüseyin (ə) bu hərəkəti Kufə və ətrafdakı şəhərlərə çox böyük təsir etmişdi və xalq məsələnin nə yerdə olduğunu başa düşmüşdü. Belə ki, onlar Yezidin hakimiyyətinin haqq olmadığını və ona beyət etməyin islama, eləcə də müsəlmanlara böyük xəyanət sayıldığını çox gözəl bildirdilər.

İMAMIN KUFƏYƏ DƏVƏT OLUNMASI

İmam Hüseyin (ə) qiyamı və hicrət etməsi xəbəri Yezidin hakimiyyəti altında olan Kufə şəhərinə çatdıqda, hamı imamı Kufəyə dəvət edib onu islam və müsəlmanların xəlifəsi məqamına seçmək qərarına gəldilər. Onlar müxtəlif elçilər vasitəsilə Məkkəyə məktublar göndərərək rəsmən imam Hüseyini (ə) Kufə şəhərinə dəvət edirdilər.

Lakin imam (ə) kufəlilərin vəfasız olduğunu bildiyi və onların atası və qardaşına vəfadar qalmadığını

gördüyü üçün əmioğlusu Müslimi ora göndərdi ki, əhvalatı yaxından öyrənib, məsləhət bildiyi təqdirdə imamı da Kufəyə çağırırsın.

Müslim imamın əmrinə itaət edib Kufəyə yola düşdü. Kufəyə çatdığı vaxt, xalq onu sevinclə qarşılayıb məscidə apardılar və orada minlərlə adam onunla beyət edərək namaz qıldılar.

Müslim imama bir məktub göndərərək o Həzrətin tezliklə yola düşməsinə orada xatırlatdı. İmam (ə) Zilhəcce ayının 8-nə qədər Məkkədə qalıb müxtəlif vaxt və yerlərdə camaata xitab edərək onları Yezidə qarşı çıxmağa dəvət etdi. Daha sonra İraqa tərəf hərəkət etdi.

İMAMIN NÜMAYƏNDƏSİNİN AQBƏTİ

Müslimin hərəkəti və Kufə əhlinin onunla beyət etməsindən xəbərdar olan Yezid dərhal ən murdar yoldaşlarından biri olan İbn Ziyadı tam səlahiyyətlə Kufəyə göndərdi.

Kufə xalqının əlaqına yaxşı bələd olan İbn Ziyad onların imanının zəifliyindən, ikiüzlü və qorxaq olmalarından istifadə edib xalqı təhdid edərək onları Müslimdən uzaqlaşdırdı. Hətta iş o yerə çatdı ki, imama dəvət məktubu göndərənlər döyüş paltarını geyinərək imam Hüseyin (ə) nümayəndəsi ilə vuruşmağa başladılar.

Müslim çarəsiz qalıb özü tək başına İbn Ziyadın muzdurları ilə vuruşduqdan sonra qəhrəmanlıqla şəhid oldu, daha doğrusu onu tutub şəhid etdilər. İmam (ə) Mədinədən hərəkət etdiyi gecədən başlayaraq döyüş və şəhidlikdən xəbər verib buyururdu: "Bizim yolumuzda öz canından keçməyə hazır olan və Pərvərdigarının görüşünə getmək istəyən varsa, bizimlə gəlsin".

Məkkədə də öz əshabına cihad və şəhidlikdən danışdı. Hətta yarı yolda şair Fərzədeq, Müslimin şəhid olması xəbərini ona verdikdə Həzrət belə buyurdu: "Müslim Allahın rəhmətinə qovuşdu. O, öz vəzifəsini yerinə yetirdi və bu öhdəliyin yerdə qalan yükünü bizim boynumuza qoydu. Ümid edirəm ki, tezliklə bu yükü məqsədə yetirə biləcəyik".

HÜSEYNİN (Ə) MƏQSƏDİ

İmam Hüseyin (ə) bu qiyamdan güddüyü hədəfləri belə bəyan etmişdir: "Yezidin hökumətini rüsvay etmək, "yaxşılığa əmr edib, pislikdən çəkindirmək" üsulunu bərpa etmək və zülmə qarşı durmaq.

Bu öhdəlik Allahın ona verdiyi bir vəzifə idi. Babası Peyğəmbər (s) və atası Əli (ə) da dəfələrlə övladlarının şəhid olacağını bəyan etmişdilər.

İmam Hüseyin (ə) özü də, imamlıq elminə əsasən bilirdi ki, bu hicrətin sonu şəhid olacaqdır. Lakin imam Hüseyin (ə) ölüm və şəhidlikdən qorxan və Allahın əmrinə etinasız qalan bir adam deyildi. O, bəlanı kəramət, şəhadəti isə səadət sayan bir adam idi. Nəhayət Kərbəlaya tərəf hərəkət edərək öz əshabı ilə birlikdə şəhid oldu, ailə üzvləri əsir düşdülər və əsirlik paltarında Kərbəla şəhidlərinin missiyasını şəhərlərin küçə-bazarındakı xalqa çatdırıb Bəni Üməyyənin törətdiyi cinayət və əlaltıları rüsvay etdilər.

HÜSEYN (Ə) VƏ ƏSHABI AŞURA GÜNÜNDƏ

İmam Hüseyin (ə) Aşura günündə bir nur kimi parıldayaraq öz əshabına qüvvət və ümid verirdi. Həmin imam ki, babası onun haqqında belə buyurmuşdur: "Hüseyin hidayət çirağı və ümmətin qurtuluş gəmisidir".

Hüseyin (ə) fəryad edirdi: "Ey dünya əhli! Bilin ki, müharibəni mən başlamadım və qılınca birinci mən əl atmadım. Cinayətkarlar nəslindən olan Yezid adlı bir murdar məni iki şeydən birini seçməyə vadar etdi: ya qılinc çəkib dinimi və şərəfimi müdafiə etməli, ya da zillət və alçaqlığa boyun əyməliydim. Amma bilirsiniz ki, zillət və təslim olmaq bizdən çox-çox uzaqdır. Mən zalımlara qarşı döyüşmək məcburiyyətindəyəm".

Daha sonra Həzrət imam Hüseyin (ə) Yezidin əsgərlərinin qarşısına çıxıb onlara xitab edərək buyurdu: "Mənimlə döyüşüb məni öldürməyiniz din və dünyanın xeyrinə deyildir. Əgər müharibə etmək istəyirsinizsə, yaxşı olardı ki, bir şura təşkil edib orada iştirak edənlərdən soruşasınız ki, kim "Peyğəmbərin övladı ilə döyüşür" - deyir və hansı azğın və bədbəxt məni öldürməkdə sizinlə əməkdaşlıq etməyə hazırdır. İraqın valisi Mərcanənin oğlu (İbn Ziyad) murdar və iqtidar dalınca olan bir kişidir. O, sizi bədbəxt etmək istəyir. Mən bilirəm ki, mənim şəhadətimdən sonra peşman olub bir-birinizi qınayacaqsınız. Elə buna görə də müharibəyə başlamazdan əvvəl görmək istədiyiniz işin haqqında düşünün. Bilin ki, mənim arxamda Allah durub və mən heç nədən qorxmuram. Mən babamdan belə buyurduğunu eşitmişəm: "Dünya kafirlərə cənnət, möminlərə isə zindandır". Ölüm

bizim üçün şəhadət başlanğıcı, sizin üçün isə bədbəxtliyin əvvəlidir. Bu dünya ilə o biri dünyanın arasında bir körpü vardır ki, o da ölümdür.

Əgər siz müharibə etsəniz, biz də öz əshab və övladlarımızla müdafiə olunmağa başlayacağıq. Əgər qələbə çalsaq, bizim üçün təzə bir şey deyildir; əgər öldürülsək, dünya bilir ki, biz məğlub olmamışıq.

Ay yazıqlar! Bilici adamlar çalışırlar ki, yolu azmamaq üçün özlərinə bir çıraq tapsınlar. Mən bu ümmətin çırağıyam. Siz isə öz çıraqınızı söndürmək istəyirsiniz. Kiminlə döyüşdüyünüzü bilirsinizmi? Siz mənimlə deyil, Allah və Peyğəmbəri (s) ilə döyüşürsünüz”.

Həzrət imam Hüseyin (ə) sözlərindən sonra düşmən qoşununda qarmaqarışıqlıq yarandı. Müharibə istəyənlər gördülər ki, əgər müharibəyə başlamasalar, Hüseyin (ə) öz sözləri ilə onların ordusunu hərəkətə gətirib bütün planlarını puça çıxaracaqdır. Elə buna görə də müharibəni başlamaq əmrini verdilər.

Hüseyin (ə) isə belə fəryad etdi: “Ey mənim böyük və dəyərlə əshabım! Qalxın, döyüş vaxtıdır!” Züheyr və Həbib kimi əshabı imamın müharibə əmrini verdiyinə görə sevindilər. Onlardan hər biri birinci olaraq imamın onu müharibə meydanına getmək icazəsi verməsini istəyirdi. Bəni Haşimin ay parçası olan Əbülfəzlil - Abbas, Əli Əkbər, Qasim və başqaları da döyüş üçün hazırlaşdılar. Onlar şir kimi düşmənin qoşununa hücum edib qarşılıqlı çıxanları cəhənnəmə vasil edirdilər. İmam Hüseyin (ə) özü elə şücaət və igidliklə döyüşürdü ki, İbn Şəhraşubun yazdığına görə, təkcə o Həzrətin özü təxminən iki min düşmən əsgərini öldürmüşdü.

Hüseyin (ə) əshabından və yaxınlarından birisi gözlərinin qabağında şəhid olanda, daha qüvvətli, güclü və qərarlı addımlarla irəliləyirdi. Düşmən əsgərlərindən olan bir nəfər Aşura gününün heyrtləndirici hadisələri haqqında belə deyib: “Aşura günündə Hüseyin (ə) bir şəhid verəndən sonra ruhdan düşmək əvəzinə, onun sifətinin daha açıq və daha parlaq olduğunu və daha da qüvvətlə döyüşdüyünü görürdük.

Fədakar döyüşçülər, ac və susuz olmalarına baxmayaraq, elə igidlik və qəhrəmanlıq göstərirdilər ki, düşmən əsgərlərinin sərkərdəsi olan İbn Səd belə bağırmaq məcburiyyətində qaldı: “Əgər belə döyüşəcəksinizsə, hamınız Hüseyin və əshabının qılıncı ilə öldürüləcəksiniz”.

Buna görə də təxminən dörd min nəfər ox atanlara birdən ox atmalarını, qılıncı döyüşənlərə isə birdən yürüş etmələrini əmr etdi. Müharibə qızıqdı. İmam Hüseyin (ə) əshabından hər biri atdan yerə yıxılıb şəhid olanda belə deyirdi:

“Pərvədigara! Bu fədakarlığı bizdən qəbul elə!”

Allahın salamu pak ruhunuza olsun ey Allahın və Hüseyin yolu ilə gedənlər, ey Quran yolunun döyüşçüləri. Hüseyin (ə) özü də, bədənindən qan axmasına baxmayaraq, əllərini göyə qaldırıb buyurdu: “Ey mənim ümid arzularımın qaynağı olan Allah! Sənə arxalanıb, Sənə ümid bəsləyirəm. Pərvədigara! Bu qurbanları bizdən qəbul elə!”

Nəhayət, Şeyx Müfidin yazdığına görə, Hüseyin (ə) ilə əshabı hicri 61-ci ilin Məhərrəm ayının onu, şənbə günündə şəhadət şərbətini içib, gələcək nəsillərə şərəf və igidlik dərsi verdilər.

İMAM HÜSEYN (Ə) NİYƏ UNUDULMUR?

Allah yolunda şəhid olan, ailə üzvləri əsir düşən kimsə heç vaxt unudulmaz. Əksinə, zaman keçdikcə xalqın imam Hüseyinə (ə) olan sevgisi, məhəbbəti daha da çoxalır və ildən-ilə xalqın o “sadiq inqilabçı”ya olan eşqi daha da artır.

Hüseyin (ə) əlli altı il davam edən bərəkətli həyatını Allah yolunda və Allaha qovuşmaq üçün həsr etdi və dəfələrlə piyada Allahın evini ziyarət etməyə getdi.

O, namazı, Allaha yalvarmağı, duanı daha çox sevdi. Hətta ömrünün son gecəsində belə düşmənlərindən Allaha ibadət etməsindən ötrü möhlət istədi. Dostlarından birisi Hüseyin ibadətləri və onun ərəfə duası barəsində belə deyib: “Zilhəccə ayının 10-cu günü Hüseyin (ə) Ərəfatın qızmar çölündə Kəbəyə tərəf dönüb üreyinin dərinliklərindən bu duanı oxudu:

“Allahım! Səni deyib, Sənin varlığına şahidlik edirəm. Məni Sən yaradıbsan, həmişə qoruyubsan və mənə müxtəlif nemətlərdən ruzi veribsən. İradəsini heç bir şey dəyişə bilməyən və bağışlamağına heç kəs mane ola bilməyən Allaha həmd olsun.

Ey Allah! Ehtiyacsızlığı nəfsimdə və canımda, yəqini könlümdə, ixtlası əməlimdə, işığı gözümdə və bəsirəti isə dinimdə qərar ver”.

HÜSEYN (ə) DOSTLARININ XATİRƏSİNDƏ

Xalqın imam Hüseyne (ə) bəslədiyi hörmət o Həzrətin xalqla birgə yaşayıb, özünü onlardan ayrı saymadığına görədir. Necə ki, bir gün bir yerdən keçdiyi vaxt, yoxsul adamlardan bir neçəsinin süfrələrini açıb, bir az quru çörəyi yeməklə məşğul olduqlarını gördükdə onların dəvətini qəbul edib süfrələrində əyləşərək kasıblarla birgə duz-çörək kəsməyə başladı və onların xörəyindən yeyə-yeyə belə buyururdu: "Allah özünü bəyənən adamları sevmir". Bu və bu kimi yüzlərlə əxlaqi misallar səbəb oldu ki, onun xatirəsi və şəhadəti xalqın yaddaşında əbədi qalsın. Hər il xalqın imam Hüseyne (ə) olan bağlılığı daha da möhkəmlənir.

İmam Hüseynin (ə) nə sarayı, nə əsgərləri, nə də cürbəcür qulluqçuları var idi. Heç vaxt evinin qapısını, zalım və tağut adamlar kimi, xalqın üzünə bağlamazdı və heç vaxt Peyğəmbərin (s) hərəmini onun üçün boşaltmazdılar.

Əshabından olan bir nəfər onun haqqında belə deyir: "İmam Hüseynin (ə) küreyi qabarlı idi. Bunun səbəbini oğlu imam Zeynül-abidindən (ə) soruşduqda o Həzrət belə buyurdu: "Atam gecələr dul arvadların, yetim uşaqların və yoxsul ailələrin evlərinə kisə içərisində çörək aparardı. Bu qabarlar da belində apardığı həmin kisələrin izidir".

Alimlərdən birisi Hüseyin (ə) haqqında belə deyir:

"Biz tarixdə yalnız bir yaxşı xasiyyətinə görə tanınan insanlarla qarşılaşırıq; bəzisi şücaət, bəzisi zöhd, bəzisi isə səxavətinə görə tanınır. Lakin imam Hüseyin (ə) bir, yaxud bir neçə sifətə görə səciyyəvi şəxsiyyət deyildi. O, bütün üstün sifətlərə malik idi və bütün insani dəyərləri özündə cəmləşdirmişdi". Bəli, belədir Muhəmməd nübuvvətinin varisi, Əlinin ədalət və igidliyinin varisi, Fatimənin nəciblik və paklığının varisi.

O, bütün fəzilətlərin, fədakarlıqların simvolu, Allaha sitayiş və ülvi bir şəkildə Onu arzulamağın örneğidir.

AŞURA HANSI GÜNDÜR?

Aşura ərəblərin cahiliyyət dövründə rəsmi bayram günləri idi. Həmin gündə xalq oruc tutub şənlik keçirirdilər. Bizdə novruz günü bayram günü hesab edildiyi kimi, ərəblər arasında da Aşura günü, tarixi bayram günü və ayrı-ayrı ərəb qəbilələrinin bir-birinin görüşünə getdiyi gün kimi qeyd olunurdu. Həmin gündə camaat təzə paltar geyib şəhəri bəzəyirdilər. Hələ də Yezidi tayfası adlı bir ərəb tayfası hər il həmin günü bayram kimi qeyd etməkdədirlər.

Kərbəla hadisəsinin baş verdiyi hicri 61-ci ildə ərəblərin və müsəlmanların ənənəsi dəyişildi. Haram aylardan sayılan, müharibə və öldürməyin qadağan olduğu Aşura günü Həzrət Adəmin ən yaxşı övladlarından birisi - imam Hüseynin (ə) şəhadət gününə, şiələrin qəm, matəm və şəhidlərin xatirəsinin qeyd olunduğu bir qəmli günə çevrildi.

Həzrət Hüseyin (ə) və əshabının şəhid olmasının birinci ildönümündə minlərlə şəxs qəbrin ətrafında yığılıb matəm mərasimi keçirdilər. Bəni Üməyyə və Yezid hökumətinin başlanğıcından bu günədək, Əhli-beyt dostlarından milyonlarla insan matəm və xatirə mərasimləri təşkil edir və qafilələr Kərbəlaya gəlir.

Kərbəladan uzaqda yaşayanlar isə öz şəhərlərində əza məclisləri qururlar.

Misirdə Fatimilər Aşura gününü matəm günü elan etdilər. Camaat Ümmü Gülsümün qəbri ətrafında yığılıb əzadarlıq edib növhə oxuyurdular. Fatimilərin dövründə Misirdə Aşura günü rəsmi əza və matəm günü olaraq qalırdı.

İranda Müizüd-dövlə Deyləmi Aşura gününü rəsmi tətil günü elan edib bütün dövlət qulluqçuları və xalqa əmr etdi ki, işlərini buraxıb yas tutsunlar.

İran, İraq, Misir, Hindistan və sairə ölkələrdə əzadarlıq mərasimləri keçirildiyi üçün müsəlman xalqı arasında ruhi bir hərəkət və fikir dəyişikliyi əmələ gətirdi. Müsəlmanların bu günkü hərəkəti onun təsirlərinin nəticəsidir. Bu mərasimlərin ildən-ilə daha da zənginləşərək geniş şəkildə qeyd edilməsi xalqın doğru yola gəlib, səhvlərini düzəltmələrinə səbəb olacaq və onların qüdrətini çoxaldacaq, inşaallah.

Hüseyin (ə) və əshabı belə bir gündə şəhid olduğu üçün, artıq Aşura günündə şənlik keçirmək, şəhəri bəzəmək və oruc tutmaq haram oldu.

KƏRBƏLA QIYAMINDA KİM QƏLƏBƏ ÇALDI?

Bir sıra sadələvh adamların Aşura günündə Yezidin qələbə çalıb, imam Hüseyin (ə) məğlub olduğunu güman etməsinə baxmayaraq, tarixi diqqətlə araşdırdıqda məlum olur ki, əhvalat bunun əksinə imiş. Çünki qələbə insanın diri qalıb düşmənin ölməsi demək deyildir. Qələbə bundan ibarətdir ki, insanın özü ölsə də hədəf, fikir və idealları əbədi olaraq yaşasın. Məğlubiyyət isə döyüş meydanında həlak olmaq deyil, fikir və ideyaların məhv olmasıdır.

Aşura qiyamında Hüseyin (ə) ilə əshabı şəhid oldular, uşaqları əsir düşdü, var-dövlətləri qarət oldu, lakin imam Hüseyin (ə) hədəfi diri qaldı. Çünki onun hədəfi islamı yaymaq və zülmün qarşısını almaq idi. Şübhəsiz Hüseyin (ə) öz hədəfinə çatdı. Tarix boyu milyonlarla insan bu etiqad və hədəfin bayraqlarına çevriliblər. Yezidin hədəfi isə məhv oldu. Çünki onun hədəfi yalnız imam Hüseyin (ə) və əshabını öldürməkdən ibarət deyildi, o, islamı, islam Peyğəmbərinin (s) təlimlərini aradan aparmaq istəyirdi və güman edirdi ki, imam Hüseyini (ə) öldürməklə, uşaqlarını əsir etməklə öz hədəfini təmin edə bilər. Lakin bilmirdi ki, Allah-taala İslam, Quran və Peyğəmbərin (s) təlimlərinin qoruyucusudur. Peyğəmbərlərə qarşı çıxan, onlarla müharibə aparan zülmkarlar tarix boyu peyğəmbərləri öldürüb, yaxud sürgün ediblər və həmişə eyni murdar hədəfi güdüblər. Lakin onların heç biri öz işində müvəffəqiyyət əldə edə bilməyib. Nə Nəmrud müvəffəq oldu, nə Firon, nə də başqaları.

Bundan daha aydın, daha yaxşı olan qələbə vardırmı ki, əsrlər keçdikdən sonra o zülmkarlardan heç bir iz qalmayıb, lakin ilahi peyğəmbərlər və dini rəhbərlər həmişə ayıq və insanpərvər adamların qəlbində yaşayırlar. Xalq onların xatirəsini həmişə əziz tutub yad edir. Bu gün görürük ki, dini rəhbərlərin və əsl qiyamçıların məzarının uzaq yollardan, çoxlu çətinliklərə dözərək gələn ziyarətçiləri vardır ki, oraya gələrək hörmətlə diz çöküb dua edirlər.

Lakin zülmkarların qəbrinin heç bir ziyarətçisi yoxdur, çünki bir şeyləri yoxdur ki, kimsəyə versinlər.

Kərbəla faciəsindən sonra imam Hüseyin (ə) qələbə çalması və Yezidin məğlubiyyətə uğramasının nişanələri aşkar oldu. Çünki xalq Hüseyin (ə) varislərini getdikləri hər yerdə sevgi ilə qarşılayır, onların düşmənlərinə lənət göndərirdilər.

Hətta öz ailəsi arasında kimsə Yezidə hörmət bəsləmirdi, bəzi yaxın adamları belə ona etiraz edib, gördüyü pis əməlinə görə onu qınayırdılar.

ALTINCI MƏSUM İMAM SƏCCAD (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Əli
Ləqəbi:	Səccad və Zeynül-abidin
Kunyəsi:	Əbu Muhəmməd
Atası:	Həzrət imam Hüseyin (ə)
Təvəllüd tarixi:	Hicri 38-ci il
İmamlıq müddəti:	35 il
Ömrü:	57 il
Şəhadəti:	Hicri 95-ci ildə Hişam ibn Əbdülməlikin əmri ilə zəhərlənmişdir.
Məzarı:	Mədinə, Bəqi qəbristanlığı.

TƏVƏLLÜDÜ

İran, ikinci xəlifə Ömər in dövründə müsəlmanlar tərəfindən fəth olunduqdan sonra İran şahı Yəzdgirdin qızları Mədinəyə gətirildilər.

Hamı Mədinə məscidinə yığılaraq Ömər in nə əmr edəcəyini gözləyirdi. Ömər onları satmaq istədikdə Əli (ə) bu işə mane olub belə buyurdu: "Qızları sərbəst burax, qoy öz istədikləri adama ərə getsinlər".

Bu vaxt qızlardan biri Hüseyin ibn Əlini (ə), o birisi isə imam Həsən Müctəbanı özünə ər seçdi. Əli (ə) Hüseyinə (ə) buyurdu: "Bu qızı lazımcına qoru, çünki onun bətnində Allahın yer üzündə ən yaxşı bəndəsi və bütün imamların atası olan bir imam dünyaya gələcəkdir".

Çox keçmədi ki, Əli ibn Hüseyin (ə) vücudunun günəşi, hicri 38-ci ilin Şəban ayının beşində cümə axşamı günü, Mədinədə işıqlandı. Uşağın adını Əli qoydular, sonralar isə Zeynül-abidin və Səccad ləqəblərinin sahibinə çevrildi.

HƏZRƏT ZEYNÜL-ABİDİNİN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

1. Təqva.

O Həzrət in əxlaqi xüsusiyyətlərindən biri təqva və pəhrizkarlığı idi. Bu barədə imam Sadiq (ə) belə buyurmuşdur: "Əli ibn Hüseyin (ə), Bəni Haşim övladları arasında öz gözəl rəftarına əsasən Həzrət Əliyə (ə) çox bənzəyirdi".

O Həzrət in oğlu imam Muhəmməd Baqir (ə) isə bu barədə belə buyurmuşdur: "Bir gün atamın yanına gəldikdə onun Allaha ibadətlə məşğul olduğunun şahidi oldum. Belə ki, o Həzrət in gözləri ağlamaqdan qızarmış, ayaqları isə səcdəyə getməkdən şişib, topuğu qabar olmuşdu. Bu vaxt mən ona dedim: "Əziz ata, niyə ibadətdə ikən özündən gedir və özünü bu qədər incidirsən?" Atam ağlayıb buyurdu: "Övladım! Allaha nə qədər ibadət etsəm belə, yenə baban Əli ibn Əbu Talibin (ə) ibadətlərinin yanında heçdir".

Tavus Yəmani deyir: "İmamın Kəbədə səcdə halında ikən belə söyləməsinin şahidi oldum: "Pərvərdigara! Sənin bəndən, Sənə möhtac olan, Sənin evində Sənin rəhmətini, əfvini və ehsanını gözləyir."

2. Xalqın həyat və məişəti ilə maraqlanmaq.

Həzrət iyirmi dəfə Məkkəyə piyada getmiş, həmişə də xalqı Quranın cəzbedici ayələri ilə hidayət edib, onlara doğru yolu göstərərdi. Dünyadakı bütün insani sifətlər o Həzrət in vücudunda cəm olmuşdu. O, müqavimət, fədakarlıq və rəhmət in ən mükəmməl nümunəsi idi. Yüzlərlə yoxsul və ac ailəni dolandırır, gündə evində bir neçə qoyun kəsdirərək kasıblar arasında paylayır, paltarsızlara

paltar verir, borcluların borclarını ödəyirdi, özü isə sadə geyinib, sadə dolanırdı.

Günlərin bir günündə bir kişi Əli ibn Hüseyin (ə) hüzuruna gəlib söyməyə başladı. İmam mehribanlıqla həmin kişiye belə buyurdu: "Ey qardaş, əgər doğru deyirsənsə və bu saydığın sifətlər məndə varsa, Allah məni bağışlayıb günahımdan keçsin. Yox əgər yalan söyləyirsənsə, Allah səni bağışlayıb günahından keçsin". O kişi imamın bu ehtiramından utanıb Həzrətdən üzr istədi.

İmamın dostlarından olan Əbu Hənzə Səməli Həzrətin xidmətçisindən xülasə olaraq imamın əxlaqından ona danışmasını xahiş etdikdə, xidmətçi öz sözünü belə başladı: "İllərdir ki, onun qulluğundayam. Düzlük, doğruluq, təqva və paklıqdan başqa o Həzrətdə heç bir şey görməmişəm. Mövlam, bütün çətinliklərə baxmayaraq, xalqın məsələləri ilə maraqlanaraq onların qarşılaşdıqları çətinlikləri yorulmadan həll edir".

Zeyd ibn Üsəma ölüm yatağında ikən, imam Səccad (ə) onun yanına gəldikdə Zeydi ağlayan görüb ondan nəyə görə ağladığını soruşdu. Zeyd belə cavab verdi: "On beş min dinar borcum var ki, gərək ödəyəm, lakin mal-dövlətimə baxdıqda isə görürəm ki, heç borcum qədər deyil". İmam (ə) buyurdu: "Ağlama, mən sənə bütün borclarını ödəyərəm, buna əmin ola bilərsiniz".

Axşamlar hava qaraldıqda və hamı yatandan sonra Həzrət Səccad (ə) ayağa qalxıb, müxtəlif azuqələri bir kisəyə tökərək tanınmasın deyə üzünü örtüb, kisəni dalına çatıb yoxsulların evinə aparardı.

Həzrət (ə) Mədinədə yaşayan təxminən yüz başsız ailəni idarə edirdi ki, onların da çoxu yoxsul və kasıblardan ibarət idi. Qəribədir ki, həmin ailələrdən biri də bilmirdi ki, onların məişətini idarə edən imam Zeynül-abidindir. Onlar yalnız imam şəhid olduqdan sonra köməklərinin kəsildiyini görüb başa düşdülər ki, onlara yardım edən şəxs Həzrət Səccad (ə) imiş.

ATASI İLƏ BİRLİKDƏ

İmam Zeynül-abidin (ə) atası Kərbəlaya hicrət etdiyi gündən etibarən onun ardınca qədəm-qədəm irəliləyirdi. Hətta Aşura günündə atası kömək istədikdə xəstə olmasına əhəmiyyət verməyib atasının köməyinə yetmək üçün ayağa qalxdıqda Həzrət Zeynəb (ə) ona mane olub buyurdu: "Sən bu ailənin yeganə yadigarı, Hüseyndən sonrakı imamımız və hamımızın qoruyucususan. Sənə borcun bizi qorumaq və şəhidlərin missiyasını xalqa yetirməkdir".

Bir sıra cahil adamlar imamı (ə) əldən düşmüş bir xəstə kimi təsəvvür etsələr də, yanırlar. Çünki imamın Kərbəladakı xəstəliyi ilahi bir məsləhət imiş ki, düşmən qılıncından amanda qalaraq Həzrətin özü Kərbəlanın canlı tarixi olsun. İmam Hüseyin (ə) və bütün əshabı şəhid olduqdan sonra, Şümr (İbn.) və Bəni Üməyyə qatillərindən bir dəstə imamın çadırına girib Hüseyin varisini də öldürmək istədilər. Lakin imamı xəstə gördükdə Şümrə (İbn.) gələnələr ona etiraz etdilər. Ömər Səd də Şümrü tutacağı əməlinə görə qınayaraq onu imamın çadırından çıxarıb dedi: "Görmürsən bu xəstədir və heç bir iş görə bilməz?! Onunla işin olmasın!"

HƏRƏKATIN BAŞLANMASI VƏ İMAMIN (Ə) HƏRƏKATDAKI ROLU

Hicri 61-ci ilin Məhərrəm ayının 11-də səhər çağı, imam Zeynül-abidin (ə) şəhidlərin ailəsi ilə birlikdə düşmən tərəfindən mühasirə olunmuş bir vəziyyətdə ikən əl-ayağını da zəncirlə bağlayaraq o Həzrətin daha çox narahat olması üçün şəhidlərin başlarını gözünün qabağına qoymuşdular.

Heç şübhəsiz əgər bu imam (ə) Kərbəlada olmasaydı və Yezidin cinayətlərini yaxından görməsəydi və həmin cinayətləri Kufədə və Şamda xalqa izah etməsəydi, Bəni Üməyyə hökuməti tarixdə bu dərəcədə rüsvay olmazdı.

Hüseyin (ə) xanədanı, onları məğlub hesab edən bir dəstə cahilin güman etdiyinə əksinə olaraq getdikləri hər bir yerdə öz inqilablarının qələbəsindən, Yezidin isə məğlubiyətindən danışdılar. Bundan üstün qələbə nə ola bilər ki, düşmən onlardan qorxurdu və danışmağa ağızlarını açanda xalq onları alqışlayıb afərin deyərək düşmənlərinə lənət söyləyirdilər?!

İMAMIN (ə) KUFƏDƏ ÇIXIŞI

Əsirlər karvanı Kufəyə çatdıqda camaat onları görmək üçün pişvazlarına çıxmışdılar. İmam Səccad (ə) Kufəlilərin etinasızlığından başa düşdü ki, onları tanımayıblar. Buna görə əli ilə işarə edərək onlara susmaq əmrini verdi. Camaat susdu. Hüseyinin (ə) yadigarı sözə başlayıb belə buyurdu: “Ey Kufə camaatı! Mən Əli və Fatimənin övladı, Peyğəmbərin övladı olan Əliyəm. Mən uşaqları öldürülmüş, var-dövləti talan olunmuş, xanədanı əsir alınaraq qarşınızda saxlanılan imamın övladiyəm.

Siz atama məktub göndərib dəvət etdiniz. O isə sizə tərəf gəldikdə onu öldürdünüz. Sabah qiyamət günündə Allahın və Peyğəmbərin cavabını necə verəcəksiniz?!

Siz peyğəmbərinizin hörmətini saxlamadınız, onun ruhunu incitdiniz. Vay sizin halınıza, siz çox pis adamsınız!”.

İmam (ə) bu sözləri ilə yatmış vicdanları oyadaraq qəlbləri rıqqətə gətirdi. Bununla da Əməvilərin şənliyini yasa çevirdi.

İBN ZİYADIN SARAYINDA

Məmurular Kufə şəhərində vəziyyətin gərginləşdiyini İbn Ziyada xəbər verdikdə əsirlərin tezliklə saraya gətirilməsini əmr etdi.

Ziyadın alçaq və satqın oğlu təntənəli bir yığıncaq təşkil edib Kufənin böyüklərini də oraya dəvət etmişdi. Beləliklə də öz qüdrətini onlara göstərib, lovğalanmaq və rıya etmək istəyirdi.

Elə bu vaxt Hüseyinin (ə) sağ qalmış ailə üzvlərini oraya gətirdilər. Orada olanların hamısı onlara baxırdılar. Əsirlərin heç biri Kufə cəlladı İbn Ziyada məhəl qoymadı. İbn Ziyad qəzəblənmişdi və onlara hörmətsizlik etmək istəyirdi, lakin cəsəreti çatmadı. Həzrət Səccad (ə) ona xitab edib buyurdu: “Ey Ziyad oğlu! Bu gün qüdrət taxtında oturubsan, Peyğəmbərin (s) uşaqları isə qarşında durublar. Belə güman etmə ki, bizim nəzərimizdə qiymətli bir dəyərin vardır”.

Bu cümlələr ona elə təsir etdi ki, Kufənin zülmkar hakimi əl-ayağını itirib yaman söyləməyə və təhdid etməyə başladı. O, əmr etdi ki, imam Səccadı (ə) da öldürsünlər. Əsirlərin hərəkəti və orada olanların etirazı İbn Ziyadın verdiyi əmri geri götürmək məcburiyyətində qoydu. Amma imam Səccad (ə) yenidən ona xitab edərək belə buyurdu: “Məni öldürməklə qorxudursan? Öldürülmək bizim adətimiz, şəhid olmaq isə kəramətimizdir”. İbn Ziyad çaş-baş qalmışdı, onun əsirlərini oradan aparmaq əmrini verməkdən başqa heç bir çarəsi qalmamışdı.

YEZİDİN MƏCLİSİNDƏ

Peyğəmbər (s) xanədanı artıq yorğun və narahat idi. Onları iplə bir-birinə bağlayıb Yezidin sarayına apardılar. Onlar Yezidlə də İbn Ziyadla davrandıqları kimi rəftar etdilər. Bu vaxt imam Səccad (ə) buyurdu: “Ey Yezid! Sən özünü müsəlman hesab edirsən, amma əgər Peyğəmbər (s) bizi bu vəziyyətdə, belə bağlanmış halda görə, səninlə necə rəftar edər və sənə nə deyər?”

İmamın bu qəti cümləsi orada olanların hamısını ağılatdı. Yezid isə qorxusundan tez iplərin kəsilməsini əmr etdi.

Daha sonra Yezid ağır sözlər deməyə başladı. Lakin Hüseyinin (ə) övladları, o cümlədən imam Səccad (ə), qarşısında dayanıb ifşaedici sözlərilə onu rüsvay etdilər. İş o yerə çatdı ki, Yezidin hərəmxanasının içindən belə etiraz və ağlamaq səsləri ucaldı. Bu etiraz və ağlamaqların hər biri Yezidin başına dəyən bir çəkicə bənzəyirdi ki, onu işrət yuxusundan oyadırdı. O, başa düşdü ki, əgər Peyğəmbərin (s) varislərini bir az da öz sarayında saxlasa, qiyam başlanar və o zaman da Yezid həlak olar. O, özünü xalqın etiraz və qəzəb dənizində qərqlənmiş bir vəziyyətdə görür, o yan bu yana baxaraq özünə bəraət qazandırmaq üçün çıxış yolu axtarırdı. Birdən qışqırıb dedi: “Allah bu İbn Ziyada lənət eləsin. Mən Hüseyini öldürmək və ailəsini əsir aparmağa razı deyildim”. Lakin artıq iş işdən keçmişdi və hamı bilirdi ki, əsl cinayətkar onun özüdür. Buna görə də rüsvayçılıq artmasın deyər dərhal əmr etdi ki, əsirləri qabaqcadan onlar üçün hazırlanmış xüsusi yerə aparsınlar. Peyğəmbərin övladlarını həmin yerə apardılar. Lakin onlar orada da sakit durmayıb xalqa Yezidin cinayətləri barədə məlumat verirdilər. Hətta imam Hüseyinin (ə) üç yaşında olan qızı Rüqəyyə də bu mübarizədə iştirak edirdi.

İMAM (ə) ŞAM MƏSCİDİNDƏ

Bir gün Yezid məğlubiyyətini aradan aparmaq üçün hökmdarlığı və qüdrətinin mərkəzi olan Şam məscidində təntənəli bir məclis qurub satqın nətiqlərə əmr etmişdi ki, onu mədh edib Peyğəmbərin (s) ailəsinə yaraşmayan sözlər desinlər. Bununla da xalqın qarşısında bəraət qazanıb Peyğəmbərin (s) övladlarını təqsirkar göstərmək istəyirdi. İmam Səccad (ə) məscidin bir küncündə oturub dinləyirdi. Natiq Yezidi mədh edib, Peyğəmbərin (s) xanədanına pis sözlər dedi vaxt, o Həzrət (ə) uca səsle fəryad etdi: “Vay olsun sənə halına, ey satqın muzdur! Yezidi sevindirmək üçün Allahı qəzəbləndirdin, özün üçün isə cəhənnəm qazandın!”

Sonra Yezidə tərəf dönüb buyurdu: “Qoy bu taxtaların üstünə çıxım və Allah ilə xalqı sevindirən bir söz danışım”.

Yezid əvvəlcə əhəmiyyət verməyib icazə vermək istəmədi. Lakin məclisdə olanlar Yezidin imama icazə verməsini istədilər. Yezid çarəsiz qalıb icazə verdi, lakin bu işin axırından qorxurdu.

İmam (ə) minbərə çıxıb Allaha həmd və səna etdikdən sonra buyurdu: “Ay camaat! Allah-taala bizə elm, dözümlük, səxavət, şücaət, iman və pəhrizkarlıq əta etmişdir. Bilin ki, islam Peyğəmbəri (s) bizdəndir, Əli (ə) və Cəfər Təyyar bizdəndir, Həmzə Seyyidüş-Şühəda və Peyğəmbərin (s) qəlbinin meyvələri olan imam Həsən (ə) ilə imam Hüseyin (ə) bizdəndirlər”.

Birdən-birə xalq özünə gəlib, qəlblər sinələrdə çırpınmağa başladı və bütün gözlər imama zilləndi. Deməli, bizə yalan demişdilər ki, bunlar hökumət əleyhinə qiyam edən xaricilərdir. Bunlar Allahın yer üzündəki ən yaxşı bəndələridirlər.

İmamın sonrakı cümlələri xalqı daha da ayıldı. İmam (ə) belə buyurdu: “Mən Məkkənin, Minanın övladiyəm, mən zəməm və səfanın övladiyəm (yəni onlar bizə aiddir). Mən meraca getmiş bir şəxsin övladiyəm, mən Allah Peyğəmbərinin (s) övladiyəm, mən Əliyi-Mürtəzanın (ə), Fatimeyi-Zəhranın (s.ə.) övladiyəm, mən Kərbəlada günahsız öldürülən Hüseyin (ə) övladiyəm”.

Birdən onlar qəhərlənib, kişili-arvadlı ağlamağa başladılar. Özünü mühasirədə hiss edən Yezid “azanverənə azan vermək əmrini verin” - dedi. Azan səsi yüksəldi: “Allahu Əkbər”. Həzrət (ə) buyurdu: “Ən böyük Allahdır.” Azan verən dedi: “Əşhədu əlla ilahə illəllah”. Həzrət (ə) belə buyurdu: “Ətim, dərim və sümüklərim də buna şahiddir”. Azan verən dedi: “Əşhədu ənnə Muhəmmədən Rəsulullah”. Həzrət (ə) buyurdu: “Ey azançı! Adını çəkdiyin Peyğəmbərə (s) xatir bir az döz dayan”. Sonra Yezid xitab edərək buyurdu: “Ey Yezid! Adını çəkdiyi bu Peyğəmbər (s) mənim babamdır, yoxsa sənənin baban?! Əgər “mənim babamdır” - desən, yalan deyibsən və əgər “sənənin babandır” - desən, onda nə üçün Kərbəlada oğullarını öldürüb, uşaqlarını əsir etdin?”

Yezid cavab verə bilməyib xalqı aldatmaq üçün tez namaza qalxdı. İmam isə Şam əhalisindən bir dəstə ilə birlikdə etiraz nişanəsi olaraq məscidi tərk etdi.

Bu sözlər, bu kəlamlar o qədər təsiredici idi ki, Yezid Peyğəmbərin (s) Əhli-beytini (ə) ehtiramla Mədinəyə göndərmək məcburiyyətində qaldı. Bu etirazlar xalqın qəzəb və nifrətini Yezid və Əməvi dövlətinə qarşı inqilab bayrağını dalğalandırdı. Artıq Mədinə Yezid əleyhinə üsyan və qiyama başlamışdı.

Yezid qiyamı qırğınla yatırtmaq istəyirdi, amma artıq bunun heç bir faydası yox idi. Buna görə də Müslim ibn Əqəbə adlı mürdar bir kişinin sərkərdəliyi altında Mədinəyə hərbi bir hissə göndərdi. O da üç gün əsgərləri ilə birlikdə xalqın evinə soxulub var-dövlətlərini talan edərək, təxminən on min nəfər öldürdü. Lakin bunların heç biri fayda vermədi və ondan sonra Yezid bir gün görmədi.

Nəhayət hicri 64-cü ildə Yezidin həyatının qara kitabı bağlanıb dünyadan getdi və oğlu ikinci Müaviyə onun yerində oturdu. Lakin qırx gündən sonra atasının cinayətləri və xanədanının abırsızlığına görə vəzifəsindən istefa verdi. İllərlə xəlifəlik məqamına göz dikən Abdullah ibn Zübeyr Məkkədə qiyam edib hakimiyyəti ələ keçirdi. Şamda isə Mərvan qüdrətə çatdı. Hakimiyyət uğrunda mübarizə başlandı. İkisi də bir-birlərini aradan aparmaq üçün hazırlaşdılar. Çox keçmədi ki, Mərvan öldü və oğlu Əbdülməlik onun yerində oturdu.

O, hakimiyyəti ələ keçirdikdən sonra hicri 73-cü ildə Məkkəni mühasirə edib Abdullah ibn Zübeyri öldürdü.

Əbdülməlik xəsis və alçaq bir adam idi. Ondən insanlıq və mərhəmətdən bir nişanə belə yox idi. Əbdülməlikin ən böyük cinayətlərindən biri də Həccacı Kufəyə və Bəsrəyə hakim təyin etməsidir.

Həccac çox rəhimsiz və daşürekli bir adam idi və qısa bir müddət ərzində Həzrət Əlinin (ə) ardıcılardan təxminən yüz iyirmi min nəfərini öldürüb çoxlarını da zindana saldı.

Əbdülməlik Həzrət Səccadı (ə) nəzarət altında saxlayır və bir bəhanə axtarırdı ki, o Həzrəti tutdursun. Nəhayət onu tutdurub Şama gətirdi. Lakin xalqın etirazı nəticəsində Həzrəti Mədinəyə qaytarmaq məcburiyyətində qaldı.

İMAM SƏCCADIN (ə) HİŞAMLA OLAN ƏHVALATI

Əbdülməlik illərlə davam etdiyi cinayətlərindən sonra öldü və oğlu Hişam atasının taxtında oturdu. O, həcc günlərinin birində Məkkəyə, özü demişkən, Allahın evini ziyarət etməyə gəlmişdi. Bununla da sadələvh insanları aldatmaq istəyirdi. Təvaf zamanı izdiham çox olduğuna görə təvaf edə bilmədiyindən məcbur qalıb bir küncdə oturdu. Birdən imam Səccad (ə) hərəmə girdikdə camaat o Həzrəti saxlamayaraq onun rahat təvaf etməsi üçün yol açdılar.

Həzrət (ə) təvaf etdikdən sonra Həcərül-əsvədə tərəf getdi ki, ona əl sürtsün. Bu əhvalatı gören Hişam bərk narahat olub etinasızlıqla soruşdu: “Bu kişi kimdir, onu tanımıram?” Azad bir şair olan Fərəzdəq tez Hişama tərəf dönüb dedi: “Ey Hişam, onu tanımamağın çox təəccüblüdür. Qulaq as, onu sənə təqdim edib tanıtıdım.

Bu, Məkkə yurdu və

Allah hərəminin tanındığı bir şəxsdir,

İslam Peyğəmbəri onun babasıdır

Allah həmişə onlara salam göndərir.

Bu, Allahın bəndələrinin ən xeyirlisinin oğludur.

Bu həmin məşhur pəhrizkar insandır.

Sənin “onu tanımıram” – deməyin, ona heç ziyan yetirməz.

Əgər sən onu tanımasan da, bütün ərəb və əcəm onu tanıyır.

Hişam Fərəzdəqin sözlərindən qəzəblənib onu zindana aparmalarını əmr etdi.

İmam Səccad (ə) zindanda ona hədiyyə göndərərək çəkdiyi zəhmətlərinə görə təşəkkür edərək nəhayət, onu zindandan azad etdirdi.

İMAM SƏCCAD (ə) VƏ SƏHİFEYİ-SƏCCADIYYƏ

İmam Səccad (ə) nəzarət altında olduğu üçün təbliğat vəzifəsini dua şəklində bəyan etmək məcburiyyətində qalmışdı. O Həzrətin dualarının külliyyatı “Səhifeyi-Səccadiyyə” adlı bir kitabda toplanıbdır. Bu kitab riyaziyyat, biologiya, astronomiya, əxlaq, siyasət və sairə kimi elmləri ehtiva edir.

Əslində isə bu kitab həqiqətləri, çətinlikləri və dərdləri ifadə edir. Biz burada nümunə olaraq həmin kitabdan bir neçə qısa və sadə cümlənin tərcüməsini sizlərə təqdim edirik.

1. “Ey Pərvədigara! Ömrüm Sənin bəndələyində və Sənə itaət etməklə keçdiyi müddətdə məni diri saxla; Şeytanın otlağına çevrildikdə isə məni Özünə tərəf apar və canımı al”.

2. “Ey övlad! Ata-anana hörmət göstər. Çünki ata olmasaydı, sən də yox idin. Səni bütün varlığın ilə qoruyan anana bax. O, səni qidalandıraraq özünün ac qalmasından qorxmur; səni geyindirərək özünün paltarsız qalmasından qorxmur, səni kölgədə saxlayaraq özünün gün altında qalmasından çəkinmir. Sən onun zəhmətinin əvəzini verməyə qadir deyilsən. Bu işi yalnız Allah görə bilər”.

3. “Övladına yaxşı bax. Çünki yaxşı halda da, yaman halda da səndən asılıdır və sən ona təbriyə vermək və doğru yol göstərməyə məsulsan”.

4. “Bacı-qardaşlarınla mehriban ol. Çünki onlar sənin izzətin və qüdrətindirler. Düşmən qarşısında onlara yardım et və həmişə onların xeyrini istə”.

5. “Müəllimə hörmət bəslə və o olan yerdə sən də ədəbli ol və onun sözlərinə qulaq as”.

6. “Qonşuna ehtiram göstər və ona yardım et. Əgər onun bir eybini görsən, aşkar etmə, səhv etdikdə isə ona nəsihət ver”.

7. “Yoldaşınla insafla davran və o səni necə istəyirsə, sən də onu elə sev. Əgər günah etmək istəsə, ona mane ol. Onunla həmişə qəzəbli deyil, mərhəmətlə davran”.

HƏZRƏTİN ŞƏHADƏTİ

Nəhayət o böyük imam (ə) hicri 95-ci ilin Məhərrəm ayının 25-də, 57 yaşında ikən, bir çox narahatçılıqlar və zəhmətlər çəkdikdən sonra Hişam ibn Əbdülməlik tərəfindən zəhərləndirilərək şəhid oldu. Bəqi qəbristanlığında imam Həsənin (ə) yanında dəfn olundu. Bu gün mübarək və müqəddəs məzarı yolunun aşiqləri və ardıcıllarının ziyarətgahına çevrilmişdir.

YEDDİNCİ MƏSUM İMAM MUHƏMMƏD BAQİR (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Muhəmməd
Ləqəbi:	Baqir
Kunyəsi:	Əbu Cəfər
Atası:	Həzrət Səccad (ə)
Təvəllüd tarixi:	Hicri 58-ci il
İmamlıq müddəti:	23 il
Ömrü:	59 il
Şəhid olduğu tarix:	Hicri 114-cü il
Məzarı:	Mədinə, Bəqi qəbristanlığı.

TƏVƏLLÜDÜ

Beşinci imam Həzrət Muhəmməd Baqir (ə) 57-ci hicri ilinin Rəcəb ayının birində Mədinədə dünyaya gəldi. Babasına çox bənzədiyi üçün o Həzrətin adını Muhəmməd qoydular. Elmin sirlərini aşkar etdiyinə görə isə ona Baqir ləqəbini verdilər.

Atası Həzrət Səccad (ə), anası isə imam Həsənin (ə) qızlarından sayılan Fatimə idi. O Həzrət (ə), nəsli həm ata, həm də ana tərəfindən Həzrət Peyğəmbərə (s) çatan ilk imam sayılır. İmam Muhəmməd Baqirin (ə) həyatını iki hissəyə ayırmaq olar:

1. İmamətdən qabaqkı 35 illik həyatı. (Həmin dövrdə imam Mədinədə yaşayırdı).
2. Təxminən iyirmi il davam edən imamlıq dövrü. (Bu dövr islam elm və biliklərini təbliğ etdiyi zamandır).

HƏZRƏTİN ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

İmam Muhəmməd Baqir (ə) həmişə təzə və səliqəli paltar geyər, özünə ətir vurur və yavaş-yavaş yerişirdi.

Bir gün darfikirli insanlar o Həzrəti tənqid edərək "baban Əli (ə) köhnə və ucuz paltarlar geyərdi, bəs sən niyə bahalı libaslar geyinirsən? - deyər soruşdular. O Həzrət (ə) onların cavabında belə buyurdu: "O dövrdə camaat yoxsul və kasıb yaşadığı üçün, Əli (ə) da ucuz paltarlar geyməli, sadə xörək yeməli idi. Lakin bu gün camaat rifah və rahatlıqda ömür sürdüyünə görə mən belə paltarlardan geyinməliyəm. Babamın o dövrdə gördüyü iş ədalət və rəhbərliyinə uyğun olduğu kimi, mənim də gördüyüm iş ədalət və rəhbərliyimə uyğundur.

O Həzrətin ədəb və tərbiyəsi haqqında belə yazıblar. Heç vaxt ucadan gülməz, həmişə ahəstə və ədəbli danışardı. İmam Muhəmməd Baqir (ə) heç vaxt əsəbləşməzdi, həmişə rastlaşdığı adama hörmət göstərərək onunla mehribanlıqla görüşərdi. Özü isə bu haqda belə buyurur:

"Bu iş ürəkləri bir-birinə yaxınlaşdırıb, düşmənçilikləri aradan qaldırır".

İmam dua edərkən çox ağlar, amma heç vaxt ucadan, hönkür-hönkür ağlamazdı. Danışarkən sözünü Allah adı ilə başladığı kimi, Allah adı ilə də bitirərdi.

O Həzrətin çoxlu bağları və tarlası vardı. Onun özü də sadə bir əkinçi kimi tarlaya gedər, fəhlələrlə birgə işləyib xörək yeyərdi. Həzrət öz xadimləri ilə yaxından əməkdaşlıq edən bir malik idi.

Həzrət (ə) öz bağ və tarlalarından əldə etdiyi qazancı Allah yolunda sərf edib, fəhlələrin bütün ehtiyaclarını təmin edərdi. Belə ki, öz zamanında Hicazda ən səxavətli şəxsiyyət kimi tanınmışdı.

Şeyx Müfid imam Muhəmməd Baqir (ə) haqqında belə yazıb: "O Həzrət bütün elm və mərifətlərə bələd idi. Bütün ömrünü öz Allahına itaət etməklə başa vurmuşdu. Təqva və pəhrizkarlığında möhkəm və sarsılmaz idi. Birilə bağladığı əhd-peymanına həmişə sadıq qalardı. Ürəyinin saflığı, ruhunun paklığı və insani rəftarları hamını heyran qoymuşdu. O, camaata islam əxlaqını təlim edərək onları məhz bu əxlaqla tərbiyələndirirdi. Təəssübkeş sünnü alimlərindən olan ibn Həcər o Həzrətin əxlaqı barədə yazır: "İmam Muhəmməd Baqir (ə) səfalı və pak qəlbə malik bir şəxsiyyət idi. Sözü ilə əməli bir idi. Davranışı insani və islami idi. O, böyük arif, misilsiz bir abid idi. Onun insani ziynətlərini vəsf etməkdə

acizəm”.

O Həzrətin xidmətçilərindən biri onun haqqında belə demişdir: “Həzrətlə birlikdə Məkkəyə getmişdik. Gözü Allahın evinə sataşdıqda o qədər ağladı ki, bihuş oldu. Ərz etdim ki, niyə bu qədər ağlayırsan? Buyurdu: “Bəlkə Allah bu göz yaşlarıma görə qiyamət günündə məni bağışlasın və rəhm etsin”.

Sonra imam namaz qılmağa başladı və uzun müddət səcdə halında qaldı. Başını qaldırdıqda isə səccadəsi Həzrətin göz yaşlarından islanmışdı.”

Yalançı şəxs sayılan Muhəmməd ibn Münkədir belə demişdir: İmamın çox işlədiyini görüb öz-özümə fikirləşdim ki, Həzrət dünya malına aşıqdır və gerek bir gün qabağını kəsib bu barədə ona nəsihət edəm. Nəhayət bir gün onu qızmar havada çox işlədiyinə görə tərləmiş görüb qabağına gedərək salam verdim və dedim:

- Ey Peyğəmbərin oğlu, niyə bu qədər dünya malının dalıncasan? Əgər bu vəziyyətdə olsən, nə edərsən?”

İmam (ə) buyurdu:

- Bu mənim ən yaxşı zamanımdır. Çünki sizə və başqalarına möhtac olmamaq üçün işləyirəm. Əgər Allah bu vəziyyətdə mənim canımı alsaydı, çox sevinərəm. Çünki Ona ibadət və itaət halındayam.

Mən bu cavabdan başa düşdüm ki, yanılırmışam. O Həzrətdən üzr istəyib dedim: “Mən sizə nəsihət vermək istəyirdim. Halbuki, siz mənə nəsihət verərək məni ayıltınız”.

Kuleyni isə o Həzrətin haqqında belə yazıb: “İmamın dostlarından bir dəstə belə deyirlər: “Günlərin bir günündə imamla görüşmək üçün evinə getdik. Salam verib halını soruşduqdan sonra gördük ki, Həzrət çox narahatdır. Səbəbini soruşduqda övladının ağır xəstə olduğunu öyrəndik. “Əgər bu uşaq ölsə, imamın başına nə gələr” - deyə düşündük. Xudahafizləşib getdik. Sabahısı günü halını soruşmaq üçün Həzrətin mənzilinə təkrar gəldikdə imamı xoşhal gördük. “Yəqin Allah lütf edib uşağı sağaldı. İmam da buna görə xoşhaldır” - deyə düşündük. Lakin məlum oldu ki, uşaq ölüb. Biz imamdan “nəyə görə uşağın ölümündən qabaq çox narahat idiniz, lakin ölümündən sonra xoşhalsınız” - deyə soruşduqda imam cavabımızda belə buyurdu: “Övladım xəstə idi, mən də atalıq və insanlıq borcuma görə çox narahat idim və sağlması üçün cəhd edib Allahdan şefasını diləyirdim. Lakin Allah onun ölərek əzab-əziyyətdən qurtarmasını məsləhət gördü. Mən də Onun əmr və istəyinə təslim olub Allaha şükr etdim. Biz Onun rizayəti naminə hər bir şeyə razıyıq və Onun sevdiyini sevirik”.

İMAMIN (Ə) ELMİ MƏQAMI

İmam Muhəmməd Baqirin (ə) elmi məqamı haqqında Şeyx Tusi belə yazmışdır: “Şam əhalisindən olan bir kişi imam Muhəmməd Baqirin (ə) hüzuruna gəlib dedi: “Sən elmi və biliklisən. Belə ki, sənin məclisin mənim üçün çox mənfəətli və dəyərlidir. Lakin sənin məclisində iştirak etsəm də, özünü və xanədanını özümə düşmən hesab edirəm”.

İmam heç bir cavab vermədi. Neçə gündən sonra həmin kişi xəstələnib yatağa düşdü. İmam dostları ilə birlikdə onun yanına gəlib yatağının yanında əyləşdi və halını soruşdu. Bu alicənablığı görə şamlı kişi dediyi sözdən peşman olub imamdan nə cür üzr istəyəcəyini bilmirdi.

Həzrət (ə) xəstənin dərmanları və pəhrizi haqqında ailəsinə danışdı və sağlmasını dua etdi. Çox çəkmədi ki, o kişi yaxşılaşıb xəstəlik yatağından qalxdı. Sabahısı gün imamın dərsinə gəlib dediyi sözdən peşman olduğunu söyləyərək ondan üzr istədi. Beləliklə də həmin şamlı kişi həmişəlik olaraq imamın dostlarından birinə çevrildi.

CABİR İMAMIN (Ə) HÜZURUNDA

Həzrət Peyğəmbər (s) təqvalı səhabələrindən biri sayılan Cabir ibn Abdullaha buyurmuşdu: “Ey Cabir! Sən sağ qalaraq Tövrətdə adı Baqir olaraq yazılmış övladım Muhəmməd ibn Əli ibn Hüseyni görərsən. O zaman mənim salamımı ona yetirərsən”.

Peyğəmbər (s) vəfat etdikdən sonra Cabir uzun müddət yaşadı. Bir gün Cabir imam Zeynül-abidin (ə) evinə gəldikdə orada balaca bir uşaq gördü və imam Səccaddan (ə) “bu uşaq kimdir?” - deyə soruşdu.

İmam (ə) cavab verdi: “Bu oğlum Muhəmməd Baqirdir ki, məndən sonra müsəlmanların imamı olacaq”.

Bu zaman Cabir imamın ayağını öpüb dedi: “Sənə canım qurban olsun, ey Peyğəmbərin (s) övladı. Babam Peyğəmbərin (s) salamını qəbul et. O mənim vasitəmlə sənə salam göndərmişdir”.

İmamın gözləri yaşardı və buyurdu: “Babam Peyğəmbərə (s) göy və yerlər durduqca salamlar olsun, sənə də ey Cabir salam olsun ki, onun salamını mənə yetirdin”.

İMAMIN (ə) TƏRBIYƏ METODU

O biri imamlar kimi imam Muhəmməd Baqirin (ə) də elm və biliyi vəhydən qaynaqlandığı üçün bütün məsələlərin cavabını bilirdi. İmamın elmi şəxsiyyəti o qədər yüksək idi ki, alimlər onun məclisində uşaqlar müəllimin qarşısında əyləşdikləri kimi əyləşirdilər.

İmam öz dərs məclisində bir bulud kimi elm yağışını tələbələrin zehninə yağdırırdı və hər kəs istedadı qədər ondan istifadə edirdi.

Məşhur şair Hişam 106-cı hicri ilində şamlılardan olan bir dəstəylə Məkkəyə gəlmişdi. O, həcc mərasimindən sonra istirahət etmək üçün Məscidül-həramda əyləşmişdi. Birdən gözü imam Muhəmməd Baqirə (ə) sataşdı. Həzrət bir küncdə əyləşmişdi, camaat da onun ətrafına yığılmışdı və hər kəs də öz məsələsini ondan soruşurdu. Bunu gören Hişam hirslenib alimlərdən biri olan Nafeni o Həzrətin yanına göndərdi ki, imama cavabını bilmədiyini zənn etdiyi suallar verərək Həzrətin nüfuzunu xalqın gözündə azaltsın.

Saray alimi qabağa gəlib salam verərək sual vermək üçün imamdan izn istədi. İmam (ə) onun salamını alıb buyurdu: "İstədiyin sualı ver!".

Nafe soruşdu: - İsa ilə Muhəmmədin arasında zaman fərqi nə qədərdir?

İmam buyurdu: - Bizim nəzərimizə əsasən 500 il.

Nafe soruşdu: - Peyğəmbərə "vəsəl" (soruş) buyuran ayə onun kimdən soruşmasını nəzərdə tutur?

İmam (ə) cavab verdi: - İçində hər şey yazılmış olan Allahın lövhi-məhfuzundan.

Nafe soruşdu: - Allah nə vaxtdan mövcuddur?

İmam buyurdu: - Vay sənün halına! Zamanı Allah yaradıbdır. O, cisim deyil və doğulmayıbdır ki, zamana da ehtiyacı olsun.

Nafe utanıb dedi: - Allaha and olsun ki, sən zəmanənin ən bilici şəxsiyyəti sən.

Bir nəfər Abdullah ibn Ömərə sual verdi. O da sualın cavabını bilməyib onu verənə dedi: "Bu uşaq imam Muhəmməd Baqirdir (ə). Onun yanına get və sualını ondan soruşduqdan sonra aldığı cavabı mənə də deyərsən".

Həmin adam imamın yanına gəlib sualını Həzrətdən soruşdu və doğru cavab aldı. Sonra da Abdullah ibn Ömər yanına gəlib imamın verdiyi cavabı ona dedi. Abdullah ibn Ömər cavabı eşitcək dedi: "Onlar Allahın elm və bilik ziynəti ilə bəzədiyi xanəndəndirlər".

İMAMIN (ə) XRİSTİAN ALİMLƏ OLAN MÜBAHİSƏSİ

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: "Bir gün atamla birlikdə Hişamın məclisindən qayıdırdıq ki, yolumuz xristianların yığılıb alimlərinə sual verdikləri yerdən düşdü. Yaxınlaşdıq ki, görək nə xəbərdir.

Saçı ağarmış bir qoca kişinin onların arasında oturduğunu, məsihi ardıcıllarının da onun qarşısında əyləşdiklərini və ona müxtəlif suallar verdiklərini gördük. Biz də onların arasında oturduq.

Qoca xristian atam imam Muhəmməd Baqiri (ə) gördükdə dedi:

- Sən bizdən, ya Muhəmmədin ardıcıllarındansan?

Atam cavab verdi: - Muhəmmədin ardıcıllarıdanam.

Qoca kişi dedi: Alimlərdənsən, ya cahillərdən?

Atam buyurdu: - Cahillərdən deyiləm.

Qoca kişi dedi: - Mən səndən soruşum, ya sən məndən soruşursan?

Atam buyurdu: - Sən soruş.

Qoca kişi heyrətlə atama baxdı və dedi: - Ey Allahın bəndəsi! Gecə olmayan və gündüz də olmayan saat hansı saatdır?

Atam buyurdu: - Danın söküldüyü ilə günəşin çıxdığı vaxtın arası.

Qoca dedi: - Hansı saatlardandır?

Atam buyurdu: - Cənnətin saatlarındandır. Bu saatda xəstələr ayılar, ağrılar toxtayar və gecə yuxusuz qalan yuxulayar.

Kişi dedi: - Cənnət əhli yeyib-içərlər, amma bir şey ifraz etməzlər. Bu dünyada da onlara bənzər bir şey varmı?

Atam buyurdu: - Bəli, uşaq anasının bətnində yeyər, lakin yediyi şeyi ifraz etmər.

Qoca dedi: - İddia edirsən ki, cənnət əhli cənnətin meyvələrindən nə qədər yesələr də o meyvələrdən heç bir şey azalmaz və əvvəlki halına qayıdar. Dünyada da elə bir şey varmı?

Atam buyurdu: - Bəli, çıraqdır. Əgər yüz çırağı bir çıraqdan yandırsan, yenə də ondan bir şey azalmaz.

Xristian alim yerindən qalxıb dedi: "Bu kişi məndən daha alimdir!" Mübahisə etdiyi adamın imam Muhəmməd Baqir (ə) olduğunu öyrənən kimi ona iman gətirib müsəlman oldu.

HIŞAMIN MƏCLİSİNDƏ

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: "İllərin birində Hişam ibn Əbdülməlik həcc üçün Məkkəyə gəlmişdi. Həmin il mən də atamla birlikdə həccə getmişdim. Bir gün yığıncaqda mən belə dedim: "Allaha həmd olsun ki, xalqa doğru yolu göstərmək üçün Muhəmmədi (s) peyğəmbərliyə seçdi və bizə də o Həzrətin varlığı sayəsində dəyər verdi. Biz Allahın bəndələrinin seçilmişləri və Onun yer üzündəki xəlifələriyik. Bizə tabe olan xoşbəxtdir, bizimlə müxalif və düşmən olanlar isə bədbəxtirlər".

Camaat arasındakı Hişamın xüsusi casusu olan qardaşı eşitdiklərini Hişama xəbər verdi. Hişam Məkkədə bizə toxunmadı, lakin Şama qayıtdıqdan sonra Mədinədəki nümayəndəsinə mənə və atamı Şama göndərməsini yazdı. Mədinənin hakimi bizi Şama göndərdi. Hişamın məclisinə daxil olduğumuz zaman Şamın əyanlarının hamısının orada olduğunu gördük.

Hişamın özü səltənət taxtında oturmuş, əyanları isə onun qarşısında durmuşdular. Uzaq bir məsafədə bir nişan qoymuşdu ki, hamı ona ox atırdı.

Məclisə girdikdə Hişam atama hörmət edib, dedi: - Yaxın gəl sən də ox at.

Atam buyurdu: "Mən qocalmışam, məndən ox atmağı istəmə".

Hişam and içdi ki, əl çəkməyəcək. Atam çarəsiz qalıb yayı götürüb nişan aldı. Ox hədəfin tam ortasına dəydi. Bir ayrı ox atdı, o da əvvəlki oxun ortasına dəyib onu yarı böldü, üçüncü ox da ikincinin ortasına dəyib onu yarı böldü. Bu iş doqquzuncu oxa qədər davam etdi.

Hişam dedi: "Bəsdir, ey Əbu Cəfər. Sən ox atmaqda hamıdan mahirsən!"

Qəzəb odunda yanan və işindən peşman olan Hişam elə orada atamı qətlə yetirmək qərarına gəldi və özünü vəziyyətdən qurtarmaq üçün yaltaqlanmağa başlayıb dedi: "Qureyş qəbiləsi ərəblər və əcəmlərdən üstündür, çünki sənə kimi bir şəxsə sahibdir".

Daha sonra atamdan belə soruşdu: - Belə dəqiq ox atmağı hardan öyrənmişən?

Atam cavab verdi: - Allah-taala hər bir elm və mərifəti tam şəkildə bizə əta etmişdir.

Hişam atamın sözlərindən çox qəzəblənib, başını aşağı saldı, sonra qaldırdı və belə dedi:

Məgər bizlər və sizlər Əbd Mənafın nəslindən deyilik? Məgər Peyğəmbər (s) Əbd Mənafın nəslindən deyildi ki, Allah onu bütün xalqın rəhbəri olaraq təyin etdi? Siz bu biliyi haradan irs aparmısınız?

Atam onun cavabında belə buyurdu: "Biz vəhy ailəsiyik və Allah bizə, başqa adamlara bəxş etmədiyi xüsusiyyətləri bəxş etmişdir. Necə ki, Peyğəmbər (s) kürəkəni Əliyə (ə) başqa adamlara demədiyi sirləri deyirdi. Əlinin (ə) özü də belə idi. Belə ki, o Həzrət bir gün Kufədə belə buyurdu: "Allahın Peyğəmbəri elmin min qapısını mənəmin üzümə açmışdı ki, hər bir qapıdan min təzə qapı açılır.

Ey Hişam, təkcə biz o elmləri irs aparmışıq, başqaları yox".

Hişam heç bir söz demədi və əmr etdi ki, bizi ehtiramla Mədinəyə yola salsınlar.

İMAMIN (Ə) ƏSHABI

İmam Muhəmməd Baqirin (ə) zamanında Əməvi xəlifələri öz şəxsi işləri ilə məşğul olduqlarından və həm də Abbasilərlə hakimiyyət uğrunda mübarizə apardıqlarından o Həzrət üçün islam maarifini yaymaq fürsəti yaranmışdı. İmam (ə) bu fürsətdən istifadə edərək dərs və tədqiqat məclisləri təşkil etməyə başladı və öz məktəbində öz səviyyələrində misilsiz olan tələbələr yetirdi. Həmin tələbələrdən bəzisi bunlardan ibarətdir:

1. İmam Səccad (ə), imam Baqir (ə) və imam Sadiqin (ə) məzhərində dərs oxuyan, zəmanəsinin görkəmli elmi şəxsiyyətlərindən sayılan, təfsir, fiqh, hədis və lüğət elmlərində dərin biliyə sahib olan Əban ibn Təğlib. İmam Baqir (ə) ona belə buyurmuşdu: "Ey Əban, Mədinə məscidində otur, xalqa fətva ver!"

2. İmam Muhəmməd Baqir (ə) və imam Sadiqin (ə) məzhərində dərs oxuyan, hədis, fiqh və şiə maarifindən dərin elmə malik olan Zürrə. İmam Sadiq (ə) onun haqqında belə buyurmuşdur: "Əgər Zürrə və dostları olmasaydılar, Peyğəmbərin (s) əsərləri məhv olmuşdu".

3. Görkəmli şair, lüğət və ədəbiyyat elmlərində ustad olan Küməyt Əsədi. Küməyt həqiqətləri bəyan etmək və zülmkar hakimləri tənqid etməkdə misilsiz idi. O, gözəl şeirləri ilə Əhli-beyti (ə) müdafiə edirdi, buna görə də bəzən öldürülməklə təhdid olunurdu. Əhli-beytin (ə) əsərlərini və onların üstünlüklərini bəyan etmək Əməvilər zamanında olduqca təhlükəli bir iş idi. Lakin bu azad şair, Əhli-beyt (ə) üçün bütün təhlükələrə sinə gəlirdi.

Küməyt imam Muhəmməd Baqiri (ə) çox sevirdi. Bir gün imamın hüzurunda çox gözəl və rəvan şeirlər oxuduqda Həzrət (ə) Kəbəyə tərəf dönüb belə buyurdu: “Ey Allah! Küməytə rəhmət qıl”.

4. “Əhli-beytin fəqihi” ləqəbini alan Muhəmməd ibn Müslim, imam Muhəmməd Baqir (ə) ilə imam Sadiqin (ə) həqiqi dostlarından sayılırdı. İmam Sadiq (ə) onun haqqında belə buyurmuşdur: “Əhli-beyt (ə) elmləri onun vasitəsilə davam etmişdir”.

İMAMIN (ə) ŞƏHADƏTİ

Nəhayət, imam Muhəmməd Baqir (ə) illərlə zəhməti və islam maarif və mədəniyyətinə xidmət etdikdən sonra hicri 114-cü ilin Zilhəccə ayının 4-də 59 yaşında ikən, Hişamın əmri ilə zəhərlənib şəhid oldu. O Həzrətin pak bədənini Bəqi qəbristanlığında, başqa imamların yanında torpağa tapşırdılar.

SƏKKİZİNCİ MƏSUM İMAM CƏFƏR SADIQ (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Cəfər
Ləqəbi:	Sadiq
Kunyəsi:	Əbu Əbdilləh
Atası:	Həzrət Muhəmməd Baqir (ə)
Təvəllüd tarixi:	Hicri 80-cı il
İmamlıq müddəti:	31 il
Ömrü:	68 il
Şəhid olduğu tarix:	Hicri 148-ci ildə Abbasi xəlifəsi Mənsurun əmri ilə zəhərlənmişdir.
Məzarı:	Mədinə, Bəqi qəbristanlığı.

TƏVƏLLÜDÜ

İmam Sadiqin (ə) mübarək vücudu 83-cü hicri ilin Rəbiül-əvvəl ayının 17-də Mədinə şəhərində parladi. O Həzrətin anasının adı Ümmi Fərhə idi. Atası imam Muhəmməd Baqir (ə) oğlunun dünyaya gəlməsindən çox sevinmişdi. O Həzrətin anası Həzrət Əlinin (ə) əshabından olan Muhəmməd ibn Əbu Bəkrin nəvəsi idi. Həzrət Əli (ə) onun haqqında daim belə buyurardı: "Muhəmməd mənim mənəvi nəvəmdir". Muhəmməd ibn Əbu Bəkrin anası isə təqvalı və həmişə Həzrət Fatiməyə (s.ə.) xidmət etməkdən iftixar hissi duyan Əsma bint Üməys idi.

İmam Sadiq (ə) öz anası haqqında belə buyurmuşdur: "Anam təqvalı, imanlı və xeyirxah qadınlardan idi".

İmam Sadiq (ə) babası imam Səccad (ə) dünyadan köçəndə 15, atası şəhid olduqda isə 34 yaşında idi.

İmam Hüseyinin (ə) şəhadətindən sonra Əməvi hökuməti artıq sarsılmış, xalq isə onlarla düşmən olmuşdu. Bu da hakimiyyəti Abbasilərin ələ keçirməsinə zəmin yaratmışdı. Bu iki qüdrət mərkəzi hakimiyyət uğrunda mübarizəyə qalxdığından şiə düşüncələrini təbliğ etmək və yaymaq üçün fürsət yaranmışdı. Məhz belə bir vaxtda İmam Sadiq (ə) öz elmi hərəkatı ilə islam inceliklərini bütün dünyaya yaymağa müvəffəq oldu.

İMAMIN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Məlum olduğu kimi insanların zahiri rəftarı onların daxili əxlaq və düşüncələrini əks etdirir. Belə ki, insanları onların rəftar və davranışları ilə tanımaq mümkündür. Az adam tapılar ki, qəlbində olanları öz rəftar və hərəkatları ilə büruzə verməsin.

İmam Sadiq (ə) da başqa imamlar kimi bütün həyatı boyu həqiqi islamı təlim edirdi. O Həzrətin özü də islam əxlaqının parlaq nümunəsi idi. İnsanlar arasında hər cəhətdən, istər fikri, istər əxlaqi, istərsə də düşüncə baxımından bir-birilə eyni olan ata və oğul tapmaq olmaz. Lakin Həzrət Peyğəmbərin (s) ailəsi, eləcə də o Həzrətin canişinlərinin hamısı eyni istiqamətdə, eyni nöqtəyi-nəzər və eyni üslubda vahid bir hədəfə doğru irəliləyərək öz müqəddəs borclarını yerinə yetirirdilər. Onların fikirləri, sözləri və davranışları arasında heç bir fərq yoxdur.

İmam Sadiqin (ə) əxlaqi üstünlük və dəyərlərini isbat etmək üçün təkəcə bu kifayətdir ki, onun dörd min tələbəsi arasında bir nəfər belə tapılmadı ki, o Həzrətin əxlaq və üslubunu bəyənəməyib ondan narazı qalsın. O, natiqlikdə, yeriməkdə, başqaları ilə rəftarında, yeməkdə, hətta istirahət etməkdə belə müsəlmanlar üçün əbədi bir örnək idi. O Həzrət öz uşaqları ilə necə davranırdısa, dostları ilə də eyni şəkildə davranırdı.

İMAMIN (ə) ZÖHD VƏ TƏQVASI

Zöhd və təqva insan dəyərinin ölçüsüdür. İmam Sadiq də (ə), babası Əli (ə) kimi o qədər təqvalı idi ki, hamını heyretləndirmişdi. Malik ibn Ənəs deyir: “İmam Sadiq (ə) həmişə Allahı zikr etməklə məşğul idi. O, böyük zahidlərdən sayılırdı”.

Əbdül-əla isə belə deyir: “Yayın isti günlərinin birində imam Sadiqi (ə) Mədinə küçələrindən birində gördüm ki, harasa gedirdi. O Həzrətə dedim: “Qurbanın olum, sən ki, Peyğəmbərin (s) qohumusan, nə üçün yayın bu istisində özünü zəhmətə salırsan?”

İmam (ə) buyurdu: “Ruzimi qazanmaq üçün işləməyə evdən çıxmışam, çünki başqalarına möhtac qalmaq istəmirəm”.

Başqa bir nəfər isə o Həzrətin haqqında belə demişdir: “İmam Sadiqi (ə) qalın bir paltarla fəhlə kimi bağda işləyib tər tökən gördükdə, o Həzrətə “ey Peyğəmbərin övladı, icazə verin mən sizin yerinizə işləyim” - dedim. Həzrət (ə) cavabımda belə buyurdu: “Güzəranımı təmin etmək üçün işləməyi sevirəm. İstəyirəm başqa adamlar kimi mən də qızmar günəşin altında çalışmağın zəhmətini dadım”.

İmam bir yerə gedəndə yeni, təmiz və bahalı paltar geyinər, yorğa at minərdi. Bir sıra cahil adamlar belə güman edirdilər ki, o Həzrətin bu əməli zöhd və təqvaya ziddir və elə buna görə də imama etiraz edərdilər. Lakin imamın cavabını eşitdikdə utanıb geri qayıdirdılar.

İMAMIN (ə) YALANÇI MÜQƏDDƏSƏ DEDİYİ SÖZLƏR

Bir gün Süfyan adlı bir yalançı müqəddəs imam Sadiqin (ə) qarşısını kəsib dedi: - Siz Peyğəmbərin (s) ailəsindəsiniz, bəs niyə belə bahalı paltarlar geyirsiniz?

- İmam (ə) buyurdu: “Ey Süfyan, bax bu paltarın altında köhnə bir köynək var və mən özüm bilə-bilə onun üstündən bu paltarı geymişəm ki, ağılları gözlərində olanlar mənim yoxsul və möhtac olduğumu zənn etməsinlər. Lakin sən isə əynində olan bu kobud paltarın altından yumşaq bir paltar geyinmişəm ki, camaatı aldadasan və özünü zahidlər kimi göstərəsən. Ey Süfyan, bu qədər dargözlü olma”.

Başqa bir gün Süfyan imamı fəhlələrlə tarlada işləyən görüb dedi: “Sən məni təəccübləndirirsən. Nəyə görə bu qoca yaşında dünyaya tamah salıb işləyirsən?”

İmam (ə) buyurdu: “Mən zəhmət çəkərək güzəranımı təmin edirəm və xalqa möhtac deyiləm. Əgər bu vəziyyətdə Allahın görüşünə getsəm, çox sevinərəm”.

Başqalarının zəhmətinin nəticəsini yeyənlər və onların vasitəsilə qüdrətə çatanlar, eləcə də onlara xidmət və məhəbbət əvəzində özlərini onlardan üstün sayanlar çox bədbəxtidirlər. Onlar da Süfyan kimi aldadıcı zahirə malikdirlər, lakin batinləri pozğun və xarabdır.

İMAM (ə) VƏ ƏDALƏTLİ MƏNFƏƏT

İmam Sadiq (ə) əshabından olan Müsadif adlı bir nəfərə min dinar vermişdi ki, ticarətlə məşğul olub mənfəət əldə edərək güzəranını yaxşılaşdırsın. Müsadif də imamın verdiyi pulla mal alıb tacirlərlə birlikdə Misirə getdi. O, Misirin yaxınlığında şəhərdən qayıdan bir karvanla rastlaşdı. O, gətirdiyi malın ticari durumunu öyrənmək üçün onlardan müxtəlif suallar soruşdu. Karvandakılar ona dedilər ki, şəhərdə onun gətirdiyi maldan çox az tapılır, buna görə də müştərisi çoxdur və mütləq gətirdiyini baha qiymətə sata biləcək.

Müsadif bu sözləri eşitdikdə sevinib yoldaşları ilə danışdı ki, gətirdikləri əmtəəni ikiqat baha qiymətə satsınlar və bu qiymətdən aşağı enməsinlər. Şəhərə daxil olandan sonra dedikləri kimi də etdilər və bunun nəticəsində Müsadif min dinar da artıq qazandı. Mədinəyə qayıtdıqdan sonra sevincək imamın evinə gəldi, Həzrətin hüzuruna getdikdə hərəsində min dinar olan iki kisəni imamın qabağına qoyub dedi: “Bir kisə sizin sərmayənizdir, o birisi isə alverin qazancıdır”.

İmam (ə) buyurdu: “Bu qədər mənfəəti necə əldə eləmişən?” Tacir kişi əhvalatı olduğu kimi Həzrət üçün danışdı. Birdən-birə imam (ə) narahat olub belə buyurdu: “Allaha pənah aparıram. Müsəlmanların ziyanına əlbir olubsunuz ki, malınızı ikiqat qiymətinə satasınız?!”

İmam (ə) verdiyi pulu götürdükdən sonra ikinci kisəni Müsadifə qaytarıb buyurdu: “İnsafsızlıqla əldə olunan bu qazanca mənim ehtiyacım yoxdur. Ay kişi, bunu bil ki, halal yolla var-dövlət qazanmaq çox çətindir”.

İMAMIN (ə) SƏBRİ VƏ DÖZÜMÜ

İnsanın həyatda qarşılaşdığı müxtəlif çətinliklər və hadisələr onun bacarıq və imanının nə dərəcədə olduğunu aşkar edə bilər. İmam Sadiqin (ə) həyatında meydana gələn çətinliklər və o Həzrətin göstərdiyi səbr və dözümlülük onun dəyərli şəxsiyyətini sübuta yetirib aşkar etmişdir.

O Həzrəti nə qədər söysələr də, əziyyət etsələr də həmişə öyüd-nəsihət verər və heç vaxt bir kimsəni söyüb qarğışlamazdı.

POZULAN DOSTLUQ

İmam Sadiqi (ə) çox sevən və daim onun yanında olan bir kişi var idi. Bir gün həmin kişi imamlarla birlikdə pinəçilər bazarına getmişdilər. O kişinin zənci qulu da onların dalınca gəlirdi.

Qulun başı dükanlara baxmağa məşğul olduğundan sahibindən uzaq düşürdü. İmamın dostu da hərdən arxasına baxır, amma qulunu görmədiyindən çox narahat olub hirsələnirdi. O, birdən gələn qulu görüb onun anasını söydükdən sonra soruşdu: - Harada idin?

Kişinin bu sözlərindən təəccüblənən imam Sadiq (ə) əlini əlinə vurub buyurdu: "Sən onun anasını söyürsən?! Mən elə güman edirdim ki, sən təqvalı və pəhrizkar bir kişisən. Buna görə də uzun müddət sənəmlə dostluq edib dostlarım arasında səni tərifiyərdim. Yaxşı oldu ki, sənə düz-əməlli bir dost olmadığımı anladım. Tez məndən uzaqlaş!".

TƏBLİĞATI İMAMDAN ÖYRƏNƏK

Şəqrani gizləndə pis işlər görəndə cavan bir oğlan idi. Onun babasını Həzrət Peyğəmbər (s) azad etmişdi, elə buna görə də camaat onu Peyğəmbərin (s) yaxın adamlarından hesab edirdilər. Bir gün Şəqrani, Abbasi xəlifəsi Mənsurun beytul-maldan pul payladığını eşitdikdə ondan pul almaq üçün oraya yollandı. Lakin orada heç kimi tapmadığı üçün bir şey ala bilmədi. Bu arada gözü imam Sadiqə (ə) sataşdı, qaça-qaça onun yanına gəlib Həzrətdən onun üçün xəlifədən bir pay almasını xahiş etdi. İmam da onun istəyini qəbul edib getdi və xəlifədən onun payını alıb gətirdi. İmam pulları ona verən zaman belə buyurdu: "Hər kəs yaxşı iş görsə, yaxşıdır, lakin sən bizə bağlı olduğun üçün yaxşı iş görsən, daha yaxşıdır. Hər kəs pis iş görsə, pisdir, lakin sən pis iş görsən, daha pisdir".

İmam bunu deyib getdi. Pulları alan Şəqrani bir müddət fikrə dalıb anladı ki, imam (ə) onun pis iş gördüyünü başa düşdüyündən bu sözlə onu bu işdən çəkəndirmək istəyib.

İmamın bu davranışı səbəb oldu ki, pis iş görəndə kişi özündən utanıb pis işləri buraxsın.

İMAMIN (ə) YOXSULLARA OLAN YARDIMI

1. İmamın dostlarından olan Müəlla ibn Xünəys belə deyir: "Qaranlıq və yağışlı bir gecədə imam Sadiqi (ə) küçələrində gördüm ki, Həzrət ağır bir kisəni dalına qoyub aparırdı. Onun dalınca düşdüm ki, Həzrətin hara getdiyini öyrənəm. Kisədə olan çörəklərdən bir azı yerə tökülmüşdü. Mən çörəkləri yığıb imamın yanına getdim və salam verdikdən sonra çörəkləri ona verdim. İmam (ə) onları alıb kisənin içinə qoyduqdan sonra yenidən öz yoluna davam etdi. Çox keçmədi ki, yoxsullardan bir dəstəsinin yaşadığı bir yerə çatdı. Onlar orada yatmışdılar. Onların hərəsinin başının altına iki dəne çörək qoyub qayıtdı. Mən imamdan "onlar sizin şüalərinizdən idilər" - deyə soruşduqda buyurdu: "Xeyr, əgər şüalərimizdən olsaydılar, onlara daha yaxşı xidmət göstərerdik".

2. İmamın başqa bir dostu Hişam ibn Salim belə deyir: "İmam Sadiqin (ə) işi belə idi ki, qaranlıq gecələrdə bir qədər ərzaq götürüb yoxsulların qapısına aparar, onu gizləncə qapıdan içəri qoyardı. İmam vəfat etdikdən sonra onun etdiyi yardımlar kəsildiyi üçün yoxsullar başa düşdülər ki, gecələr onların qapısına gəlib onlara yardım edən naməlum şəxs imam Sadiq (ə) imiş. Buna görə də çox narahat olub yasa batdılar".

İMAM (ə) VƏ EHTİKARLA MÜBARİZƏ

İllərin birində Mədinədə buğda qıtlığı olduğundan camaat qorxub çox nigaran olmuşdu. Hər kəs o ilin ehtiyaclarını təmin etmək üçün çalışıb buğda yığırdı.

Bu arada yoxsul adamlar gündəlik ehtiyaclarını bazardan almaq məcburiyyətində qalmışdılar. Bir gün imam Sadiq (ə) xidmətçisi Mütəbdən "bu il evdə buğdamız varmı?" - deyə soruşduqda, Mütəb cavab verdi: "Bəli, bir neçə aylıq buğdamız var".

İmam buyurdu: “Apar onları bazarda sat!”

Mütəb dedi: “Mənim mövlam, axı Mədinədə buğda tapılmır. Əgər bunları satsam, sonra özümüz üçün buğda almaq çətin olar və daha baha qiymətə almalı olarıq”.

İmam (ə) buyurdu: “Dediyim işi gör. Bundan belə Mədinə yoxsulları kimi gündəlik ehtiyacımızı bazardan al. Çünki mənim evimin çörəyi ilə xalqın yediyi çörək arasında heç bir fərq olmamalıdır”.

İMAMIN (Ə) İCTİMAİ FƏALİYYƏTİ

TAMAHKAR DİLƏNÇİ VƏ ŞÜKR EDƏN YOXSUL

İmamın əshabından biri deyir: “Həzrətlə Minada üzüm yeməyə məşğul olduğumuz vaxt bir yoxsul adam gəlib diləndi. İmam (ə) bir salxım üzüm ona verdi. Yoxsul adam üzümü almayıb pul istədi. İmam buyurdu: “Allah sənə yetirsən”.

Dilənçi bir az uzaqlaşdıqdan sonra qayıdıb üzümü istədi. Həzrət ona belə buyurdu: “Allah sənə yetirsən”. O kişi getdi və başqa bir yoxsul adam gəlib imamdan köməklik istədikdə imam (ə) ovucunu üzümlə doldurub ona verdi. Kişi üzümü alıb Allahına şükr etdikdən sonra imam (ə) ona iyirmi dirhəm pulla bərabər öz köynəyini də verdi. Kişi onları alıb imama dua edə-edə bizdən uzaqlaşdı. Öz-özümə düşündüm ki, əgər bu kişi belə davam etsəydi, imam var-yoxunu da ona verərdi.

İSLAM UNİVERSİTETİNİN QURULMASI

İmam Sadiq (ə) müxtəlif fənlərdə tələbə tərbiyə etmək üçün Mədinədə islami bir universitet qurmaq qərarına gəldi. O Həzrətin elm çeşməsi o qədər qaynar idi ki, hətta dünyanın dörd tərəfindən belə alimləri Mədinəyə sarı çəkirdi. Elm öyrənmək istəyən yüzlərlə cavan dünyanın hər yerindən Mədinəyə axışdırdılar ki, imamın dərslərində iştirak etsinlər.

İmam (ə) müxtəlif elmi sahələrdə görkəmli alimlər yetişdirmişdir ki, onlardan bəzilərinin adlarını sizlərə təqdim edirik:

1. Fiqh fənnində Zürrə və Muhəmməd ibn Müslim.
2. Əqaid və kəlam elmində Hişam və Möminüt-taq.
3. İrfan və islam maarifi fənni üzrə Müfəzzəl və Səfvan.
4. Riyaziyyat və təcrübə elmləri üzrə Cabir ibn Həyyan.

Bunlarla birlikdə bir çox başqa alimlər də imamın tələbəsi olub, hərəsi ayrı-ayrı islami elm və fənnin təməlini qoymuşdular. Onların kitabları uzun illər Avropada qərb dillərinə tərcümə olunaraq tədris olunmuşdur. Məlum olduğu kimi, Həzrət Əlinin (ə) zamanında islam elmlərini yaymaq üçün belə bir münasib şərait yox idi. Çünki düşmən o Həzrəti vətəndaş müharibəsi ilə məşğul edirdi ki, beləliklə də islami elmlərin yayılmasının qarşısı alınır. Bu vəziyyət imam Səccadın (ə) zamanına qədər davam etmişdir. İmam Baqirin (ə) zamanından isə islam elmləri mədrəsələri təşkil olundu və imam Sadiq (ə) zamanında öz yüksək mərhələ və zirvəsinə yetişdi. İmam Sadiqin (ə) universitetində dörd min tələbə müxtəlif elmi sahələrdə yetişdirildi. Onlar da dünyanın dörd tərəfinə gedib xalqa təlim-tərbiyə verməklə məşğul olurdular.

NƏ ÜÇÜN ŞİƏLİK CƏFƏRİ MƏZHƏBİ ADLANIR?

Şiə məzhəbinin imam Cəfər Sadiqin (ə) elmi və siyasi fədakarlıqları sayəsində genişlənilib yayılmasına görə bu məzhəbə “Cəfəri” məzhəbi adı verilmişdir. Bizim məzhəbimiz Cəfəri məzhəbidir və biz bu adla fəxr edirik. Çünki Həzrət Peyğəmbərin (s) əsil islamının missiyasını imam Hüseyinin qanında, bəyanını isə imam Sadiqin təlimlərində tapmaq mümkündür. Cəfəri islamı, Həzrət Əlinin (ə) onun yolunda cihad etdiyi, imam Həsənin (ə) sülh etdiyi, imam Hüseyinin (ə) şəhid olduğu, imam Səccadın (ə) əsir düşdüyü islamdır. Əgər islam, hökumdarlarının qəsb olunmuş taxtda oturduqları, Zəhranı (s.ə) qəzəbləndirən və Əlini (ə) zalıma beyət etməyə məcbur edən islam olsaydı, heç vaxt belə bir islama boyun əyməzdik. Çünki bilici, mömin və Peyğəmbərin (s) xanədanına etiqad bəsləyən alimlərin məntiqinə görə, Peyğəmbərin (s) ailəsinin kənardə qaldığı islam hökmdarlarını müaviyələr, yezidlər və s. icad etdiyi islamdır. Şiəliyin tarixi sübuta yetirmişdir ki, hər kəs Əli (ə) xanədanını çıxmaqla islamı qəbul etsə, bu yolda nə qədər çalışsa belə, heç bir yerə çatmayacaq və axırda da müstəmləkəçilərin əlaltısına çevriləcəkdir.

MƏNSURUN İMAM SADIQƏ (ə) ETDİYİ ZÜMLƏR

Qəribədir ki, Abbasilər Kərbəla şəhidlərinin intiqamını almaq və Əməvilərin zülmünə qarşı mübarizə etmək bəhanəsi ilə xalqı öz ətraflarına yığıb Əli (ə) xanədanına məhəbbət bəsləyən iranlıların vasitəsilə və xorasanlı Əbu Müslimin köməyi ilə Əməvi hökumətini yıxdılar, lakin xəlifəliyi zamanının imamı Həzrət Sadiqə (ə) tapşırmaq əvəzinə özləri hakimiyyət başına keçdilər. 132-ci hicri ilində Əməvi hökuməti devrildikdən sonra Səffa və Mənsur adlı Abbasilərə mənsub iki şəxs xəlifə oldular ki, birincisi on il, ikincisi isə iyirmi iki il hökumranlıq etdi. Onlar bu müddət ərzində fasiləsiz olaraq imam və rəhbərlərə əziyyət verdilər. İmam Sadiq (ə) Mənsur zamanında şiddətli təzyiqlərdə idi. Hətta bəzi vaxtlar xalqın o Həzrətlə görüşməsinə icazə verilmirdi. Misal üçün, Harun adlı bir şəxs imamdan bir məsələ soruşmaq istəyirdi, amma imamlarla görüşə bilmək üçün bir yol tapmırdı. Nəhayət səbət içində xiyar satan bir kişini gördükdə bir az fikirləşdikdən sonra onun yanına gəlib bütün xiyarlarını səbətlə bir yerdə ondan alıb onun köhnə paltarını da əmanət olaraq əyninə geyib xiyar satmaq bəhanəsi ilə imamın qapısına getdi və ora daxil olandan sonra məsələsini soruşub düzgün cavabını alıb geri qayıtdı.

Mənsur imamın əshabının çoxunu tutub zindana salmışdı, bir neçə dəfə imamın özünü qətlə yetirmək istəmişsə də, lakin hər dəfəsində imamın möcüzəsi nəticəsində planı nəticəsiz qalmışdı.

İMAMIN (ə) MƏNSURU İFŞA ETMƏSİ VƏ MÜQAVİMƏTİ

Müxtəlif yolları imtahan edib ümidi kəsilən Mənsur “biz Abbas xanədanından və Peyğəmbərin ailəsindən” deyərək xalqı aldatmağa başladı. Özünün ləyaqəti olmadığını və bu vəzifəyə Peyğəmbərin (s) həqiqi övladlarının layiq olduğunu bilib-bilə özünü Peyğəmbərin (s) həqiqi varisi və xəlifəliyə haqqı çatan bir şəxs kimi tanıtmaya çalışdı.

İmam Sadiq (ə) Mənsurun bu həyasız rəftarına qarşı çıxaraq öz məktublarında bu xanədanı rüsvay etdi.

1. Bir gün Mənsur imama belə yazdı: Niyə başqa adamlar kimi bizim yanımıza gəlmirsən?

İmam (ə) Mənsurun cavabında belə yazdı: “Bizim dünyadan heç bir şeyimiz yoxdur ki, ona görə də səndən qorxaq. Sənin də axirət və mənəviyyatdan bir şeyin yoxdur ki, ona xatir sənə ümid bəsləyək. Onda nəyə görə sənin yanına gələk?”

Başqa bir gün Mənsur imama belə yazdı: “Gəl bizə nəsihət ver!”

İmam (ə) bunun cavabında belə yazdı: “Hər kəs dünya əhli olsa, sənə nəsihət verməz, hər kəs də axirət əhli olsa, sənin yanına gəlməz”.

2. Günlərin bir günündə imam (ə) Mənsurun məclisində idi. Bir milçək Mənsura çox əziyyət verirdi və nə edirdisə də milçək getmirdi və yenə gəlib onun üzünə qonurdu. Mənsur hirsli-hirsli imamdan soruşdu: “Allah nə üçün milçəyi xəlq edib?”

İmam (ə) dərhal bu cavabı verdi: “Güclü zalımları onun vasitəsilə incidib alçaltmaq üçün”.

Mənsur narahat olmasına baxmayaraq öz yerində oturdu və imama getməsi üçün icazə verdi.

İMAMIN (ə) MƏDİNƏ VALİSİNƏ HİRSLƏNMƏSİ

Mənsur, Bəni Haşim nəslindən bir neçə nəfəri şəhid etdikdən sonra Şeybə adlı bir kişini Mədinəyə vali təyin etdi ki, imam Sadiqin (ə) hərəkətlərini nəzarət altında saxlasın. Şeybə cümə günü məscidə gəlib namazdan sonra minbərə çıxıb Əli (ə) və Peyğəmbərin (s) xanədanı barədə nalayiq sözlər deməyə başladı. Peyğəmbərin (s) xanədanını yaxından tanıyan və onlara məhəbbət bəsləyən camaat çox narahat oldular, lakin bir söz deməyə cəsarət etmədilər.

Bu arada imam Sadiqin (ə) ayağa qalxıb danışığının şahidi oldular: “Ay kişi, saydığın yaxşılıqlar bizə layiqdir, saydığın pisliklər isə sənənlə Mənsura”. Sonra isə camaata sarı dönüb buyurdu: “Bilirsiniz, qiyamət günündə kimlər hamıdan çox ziyan görəcek? Axirətini başqalarının dünyasına satanlar. Bu vali də belə adamdır”. Camaat sevinib imama afərin dedilər. Vali də utana-utana məsciddən çıxıb getdi.

İMAMIN (ə) ŞƏHADƏTİ

Mənsur imamı özünə tərəf çəkməyə, ya təhdidlə onu sakit etməyə müvəffəq olmadığı üçün o Həzrəti şəhid etmək qərarına gəldi. Nəhayət imam Cəfər Sadiq (ə) 148-ci hicri ilin Şəvval ayının 25-də zəhərlənərək şəhid olundu və o Həzrətin pak vücudu Mədinədə Bəqi qəbristanlığında dəfn edildi.

DOQQUZUNCU MƏSUM İMAM MUSA KAZİM (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Musa
Ləqəbi:	Kazim
Kunyəsi:	Əbul-həsən
Atası:	Həzrət imam Sadiq (ə)
Təvəllüdü:	Hicri 128-ci il
İmamlıq müddəti:	35 il
Ömrü:	54 il
Şəhadəti:	182-ci Hicri-qəməri ilində Abbasi xəlifəsi Harunun əmri ilə zəhərlənmişdir.
Məzarı:	İraq, Kazimeyn şəhəri.

TƏVƏLLÜDÜ

İmam Musa Kazim (ə) 128-ci Hicri-qəməri ilinin Səfər ayının yeddisi, bazar günü Məkkə ilə Mədinə arasında yerləşən Əbvə adlı yerdə Həmidə adlı bir xanımdan dünyaya gəldi və 21 yaşında ikən imamlığa çatdı.

Bu barədə Əbu Bəsir belə demişdir: "İmam Cəfər Sadiq (ə) ilə birlikdə həccə gedirdik. Əbvəyə çatdıq. Səhər yeməyimizi yedikdən sonra imama xəbər verdilər ki, Allah sizə bir oğlan uşağı əta etmişdir. Həzrət sevincək qalxıb xanımı Həmidənin yanına getdi. Bir azdan sonra gülə-gülə qayıdan imam bizə belə buyurdu: "Allah mənə ən yaxşı hədiyyəsi olan bir uşağı əta edibdir. Anası deyir ki, uşaq dünyaya gələndə başını səcdəyə qoyub Allaha şükr edibdir ki, bu da onun imamlığının nişanəsidir".

Həzrət (ə) Mədinəyə qayıtdıqdan sonra üç gün ehsan verərək bütün yoxsulları ehsan məclisinə dəvət etdi. Yəqub Sərrac deyir: "Mədinədə imam Sadiqin (ə) yanına getdim. Onu oğlu imam Musa Kazimin (ə) beşiyinin yanında əyləşən gördüm. Həzrətə salam verdim. Gülərüzlə cavabımı verib buyurdu: "Məndən sonrakı imamın yanına gəl və ona da salam ver!". Yaxınlaşıb salam verdim, uşaq səlis dillə cavabımı verib buyurdu: "Allah sənə bir qız verib, amma ona yaxşı ad qoymamısan, get onun adını dəyiş!"

O Həzrət atası imam Sadiqin (ə) sayəsində tərbiyə alaraq dini məsələləri o Həzrətdən dərinlən öyrənmişdi. Belə ki, imam Sadiq (ə) qadınlara dini məsələləri ondan soruşmalarını əmr edərdi.

İmamın həyatını iki hissəyə ayırmaq olar:

1. İmamətdən qabaqkı, Həzrətin Mədinədə atasının xidmətində olduğu dövr (20 il).
2. Mübarizə, zindan və sürgünlə zəngin imamlıq dövrü.

İMAMIN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

İmamın cismi cəhətdən arıq olmasına baxmayaraq, ruhi baxımdan olduqca güclü idi. Paltarının altından köhnə köynək geyər, daimə piyada gedər, həmişə xalqa salama verər, ailəcanlı və hörmətçil idi. Həzrət həmişə yoxsulların fikrini çəkər, belə ki, gecələr gizlincə ərzaqı yoxsul ailələrin evinə aparar və onlardan bəzisinə aylıq maaş verərdi.

İmamın dostlarından biri o Həzrətin səbr və dözümü barədə belə demişdir: "Həzrət həmişə öz nümunəvi əxlaqı ilə düşməni utandırardı".

Mədinədə bir kişi var idi ki, hər vaxt imamı görəndə qabağını kəsib onu söyərdi. Bir gün imamın dostları "icazə ver onu tənbeh edək" - söylədikdə imam (ə) buyurdu: "Onunla işiniz olmasın və ona toxunmayın". Artıq bu söhbətdən bir neçə gün keçmişdi, lakin həmin kişidən bir xəbər çıxmıdı. İmam (ə) onun halını soruşduqda, dedilər: "Mədinə çölündəki tarlasına gedib". Bunu eşitcək imam (ə) da həmin tarlaya getdi. Həmin kişi imamı görəndə kimi uzaqdan səslənib dedi: "Mənim tarlama girmə. Mən səni və sənənin ata-babanı özümə düşmən sayıram". İmam (ə) ona yaxınlaşıb salam verdi, kefini soruşduqdan sonra mehribanlıqla ona belə buyurdu: - Bu tarlaya nə qədər xərcləmişən?

Kişi dedi: - Yüz dinar.

İmam soruşdu: - Nə qədər gəlirin olacağına ümid edirsən?

Kişi dedi: - İki yüz dinar.

Həzrət (ə) içində üç yüz dinar olan bir kisəni çıxarıb ona verdikdən sonra buyurdu: "Bu pulu al, tarlan da özünə qalsın".

İllər boyu Həzrəti təhqir edən kişi belə bir şeyi gözləmirdi. Elə buna görə də utanıb imamın əlindən öpdü və ondan üzr istədi. İmam (ə) Mədinəyə qayıtdıqdan sonra "Şəri özünüzdən belə uzaqlaşdırın" - deyərək buyurdu. Elə buna görə də imama "Kazim" (qəzəbləndiyi zaman narahatçılığını büruzə verməyən) ləqəbi verilmişdir.

O Həzrət (ə) bütün pislilik və yamanlıqların qarşısında yaxşılıq edərək düşmənlərini utandırardı. İmam (ə) öz qohumlarına məhəbbət bəsləyər və belə buyurardı: "Qohumların arasında nə qədər düşmənçilik olsa da, əgər bir-birləri ilə qarşılaşdıqları zaman əl verib görüşsələr, düşmənçilikləri aradan qalxar və hamısı dinclik və şadlıq hissi keçirər".

İMAMIN (ə) SƏXAVƏTİ

İmam Musa Kazim (ə) əliaçıqlıq və səxavət baxımından xalq arasında məşhur idi. Belə ki, bir dəfəyə min nəfər qulu azad etdirmiş və dar gündə onlara əl tutaraq onların borcunu ödəyirdi. İbn Şəhr Aşub belə nəql edir: "Bir gün Mənsur imam Musa Kazimi (ə) saraya çağırtdırıb əmr etdi ki, novruz günü orada oturub gətirilən hədiyyələri təhvil alsın. İmam bu işə həvəsi olmasa da çarəsiz qalıb qəbul etdi. Rəsmi salam mərasimində iştirak edən böyükklər və zadəganlar Mənsurun əmri ilə hədiyyələri o Həzrətə təhvil verirdilər. Bir nəfər də Mənsurun tərəfindən orada durub gətirilən hədiyyələri siyahıya alırdı. Axırda bir qoca kişi gəlib dedi: "Ey Peyğəmbər övladı! Mənim dünya malından hədiyyə etmək üçün heç bir şeyim yoxdur. Amma babam Hüseynin (ə) müsibətinə dair bir şer yazıb sənə hədiyyə gətirmişəm".

Qoca kişi yazdığı şəri oxudu, onun bu şəri imama çox təsir etdi. Həzrət (ə) Mənsurun məmuruna əmr etdi ki, get, Mənsurdan soruş, gör bu hədiyyələrlə nə edəcək? Məmur gedib qayıtdıqda imama dedi: "Əmir deyir ki, hədiyyələrin hamısını sizə bağışladım, istədiyiniz adama verə bilərsiniz". Həzrət (ə) yoxsul qoca kişiye tərəf dönüb buyurdu: "Babam Hüseynin (ə) müsibətlərinə dair yazdığın şərə görə bu hədiyyələrin hamısını sənə bağışlayıram ki, yoxsulluqdan qurtulasan".

İMAMIN (ə) SƏYİ

O Həzrət (ə) həmişə öz xüsusi tarlasında məişətini təmin etmək üçün çalışdı, bəzən də çox işləməkdən bütün bədənini tər basırdı. Bir gün əshabından olan Əli Bətəini onu görmək üçün Həzrətin tarlasına gəldi və imamın çox işləməkdən tərlədiyini və yorulduğunu gördükdə "qurbanın olum, niyə bu işi başqa adamlara gördürürsən?" - deyərək soruşdu.

İmam (ə) buyurdu: "Niyə başqalarına gördürüm? Halbuki məndən daha yaxşı adamlar həmişə belə işlərlə məşğul olublar".

Bətəini soruşdu: - Kimlər?

İmam (ə) buyurdu: "Allahın Peyğəmbəri, Əmirəl-möminin və bütün ata-babalarım. İşləyib çalışmaq Allahın peyğəmbərləri ilə vəsilərinin üsuludur və Onun ləyaqətli bəndələri həmişə öz güzəranlarını təmin etmək üçün işləyiblər".

İMAMIN (ə) TƏBLİĞ ÜSULU

Günlərin bir günündə imam (ə) bir küçədən keçəndə bir evdən çal-çağır səsini eşitdi. Zadəganlardan sayılan ev sahibi özü üçün kef məclisi qurub əylənməklə məşğul idi. Birdən evin qapısı açılıb zibilləri bayıra atmaq üçün bir kənz eşiyə çıxdı. Kənzin gözü imama sataşan kimi ona salam verdi. İmam ondan soruşdu: - Bu evin yiyəsi bəndədir, ya azad (yəni quldur, ya qeyri-qul).

Kənz dedi: - Azad insandır.

İmam (ə) buyurdu: "Azad olduğu bəllidir. Əgər bəndə olsaydı, Allahdan qorxub bu işləri görməzdi".

Kənz evə qayıtdıqdan sonra ağası nə üçün gecikdiyini ondan soruşduqda kənz əhvalatı olduğu kimi onun üçün danışdı.

O kişi bir az duruxub imamın sözləri barədə düşündü. Birdən yerindən qalxıb ayaqyalın imamın dalınca qaçdı. Özünü o Həzrətə yetirib salam verdi və imamın hüzurunda öz əməlidən peşman olduğunu söyləyib tövbə etdi. O gündən sonra kef məclisini ibadətə çevirdi və həmin günün

xatirəsini əbədi yaşatmaq üçün o gündən etibarən ayaqyalın gəzərdi. Buna görə də Büşri-hafi (ayaqyalın Büşr) ləqəbi ilə məşhur oldu.

İMAMIN (ə) İBADƏTİ

İmam təqva və ibadət baxımından çox məşhur idi və hər yerdə onun haqqında danışılarda “o, ibadət və Allaha bəndəlik etməyin aşığıdır” - deyərdilər.

Şeyx Müfid onun haqqında belə yazıbdır: “O Həzrət öz zamanəsinin ən ibadətkar şəxsiyyəti idi. Gecələr Allaha ibadət edərkən Allahın qarşısında səcdəyə düşüb, səcdəsini uzadar və o qədər ağlayardı ki, hətta saqqalı islanardı”.

Sünni alimlərindən olan Şəblənci o Həzrətin haqqında belə yazmışdır: “İmam Musa Kazim (ə) öz zamanəsinin ən abid və ən arif şəxsiyyəti idi. Hamıdan daha bilikli və daha səxavətli idi. Daim yoxsulların vəziyyəti ilə maraqlanar, vaxtının çoxunu ibadət və dua etməklə keçirərdi. O, belə deyərdi: “Ey Allah! Ölümü mənim üçün asanlaşdır və hesab günündə məni bağışla”.

Allaha olan məhəbbəti hamını heyrətdə qoymuşdu. Zindənda Fəzl adlı keşikçini ağılatmışdı və Harunun xüsusi kənzini heyran etmişdi. Belə ki, o arvad ağlaya-ağlaya Harunun yanına qayıdaraq imamı zindana saldığına görə Haruna öz etirazını bildirmişdi.

FƏX HADİSƏSİ

Abbasi hökuməti tərəfindən Əli (ə) övladına olunan zülm və haqsızlıqlara görə imam Musa Kazimin (ə) əmri ilə Mədinə şiələrindən Hüseyn ibn Əli 300 nəfərlə birlikdə Abbasi xəlifəsi Hədinin əleyhinə qiyam etmişdi. Nəhayət Hədinin əsgərləri onları Fəx adlanan bir yerdə mühasirəyə alaraq çoxunu öldürdülər. Sonra başlarını kəsib əsirlərdən bir dəstə ilə Hədinin yanına göndərdilər. Hadi isə əmr etdi ki, bütün əsirləri öldürsünlər. Bu hadisə Fəx hadisəsi, Hüseyn ibn Əli də Fəx şəhidi adı ilə məşhur oldu.

İMAMIN (ə) BAĞDADA OLAN İLK HİCRƏTİ

Mənsur 158-ci Hicri-qəməri ilində öldükdən sonra səltənət və xəlifəlik oğlu Mehdiyə yetişdi ki, o da öz çirkin siyasətini həyata keçirirdi. Belə ki, xalqın qarşısında özünü dindar göstərir, gizlində isə müxtəlif günahlar törədirdi.

Xilafəti ələ aldıqdan sonra imamın şiələrindən ibarət siyasi məhbusları sərbəst buraxdı və müsadirə olunmuş malları öz yiyələrinə qayıtdı. Lakin bütün bunlarla yanaşı Əli (ə) xanədanına yaramaz sözlər deyən şairlərə isə çoxlu bəxşiş verirdi. Necə ki, Büşar ibn Bürdə 70 min dirhəm, Mərvana isə 100 min dirhəm vermişdi.

Müsəlmanların beytül-malını öz istədiyi kimi xərcləyirdi. Necə ki, oğlu Harunun toyuna 50 milyon dirhəm pul xərcləmişdi.

Bir gün casusları ona imamın xalq arasında sevildiyini və xalqın o Həzrətə meyl etdiyini xəbər verdilər. Mehdi hirsənib əmr etdi ki, imamı Bağdada göndərərək zindana salsınlar.

Əbu Xalid belə demişdir: “Bir gün imamla birlikdə məmurlar Zübalədə mənim evimə gəldilər. İmam (ə) qısa bir fürsətdə, - məmurların gözündən iraq - mənə bir neçə gizli söz tapşırıb, bəzi şeyləri də onun üçün almağımı istədi. Mən çox narahat idim və ağlayırdım. İmam (ə) mənə belə buyurdu: “Mənim bərəmdə heç nigaran olma. Çünki tezliklə qayıdacağam. Filan gün, filan yerdə məni gözlə”.

İmam buyurduğu kimi həmin gün oraya getdim və imamı karvanın qabağında irəliləyən gördüm. Sevinib qabağa getdim və əlini öpdüm. Həzrət (ə) buyurdu: “Ey Əbu Xalid, məni təzədən Bağdada aparacaqlar və o səfərdən daha qayıtmayacağam”.

İmamın azad buraxılmasının səbəbini soruşduqda mənə dedilər ki, imamı zindana saldıqları gecə Mehdi yuxusunda Həzrət Əlini (ə) görüb ki, qəzəblə onu qınayırmış. Sabahısı gün isə imamı azad buraxıb ehtiramla Mədinəyə göndərüb.

İmam (ə) Mədinədə mövcud olan boğucu vəziyyətə baxmayaraq xalqı hidayət etməklə məşğul idi. Çox keçmədən Mehdi dünyadan getdi və oğlu Hadi onun yerinə keçdi. Hadi atasının əksinə olaraq açıq-aşkar Əli (ə) övladları və şiələrlə mübarizə aparmağa başladı. Onun ən qəddar işi isə qeyd etdiyimiz Fəx hadisəsi idi ki, Kərbəla hadisəsindən sonra tarixin ikinci faciəvi hadisəsi sayılır.

Hadi ləyaqətsiz və mürdar bir kişi idi və əylənməsi üçün çoxlu pul xərcləyirdi, onun üçün şer və mahnı oxuyanlara isə böyük bəxşişlər verərdi. Hadi 170-ci Hicri-qəməri ilində öldü və Harun onun yerinə keçdi. Bu vaxt imam Musa Kazimin (ə) 42 yaşı var idi. Harunun xəlifəlik dövrü Abbasi

hökumətinin ən qüdrətli və müvəffəqiyyətli dövrü hesab olunurdu.

Harun xalqdan beyət aldıqdan sonra iranlı Yəhya Bərməkini öz vəziri təyin elədi və ona tam səlahiyyət verdi. Özü də beytül-malı korrupsiyaya başladı. O zamanlar beytül-malın gəliri çox idi, buna baxmayaraq Harun onun hamısını öz əyləncəsi üçün xərcləyirdi. Necə ki, bir dəfə yeyəcəyi xörək üçün dörd min dirhəm xərclənirdi.

HARUNUN ƏLİ (Ə) XANƏDANINA QARŞI ETDİYİ ƏZİYYƏTLƏR

Harun, Əli (ə) övladlarının Abbasilərə qarşı mübarizə aparmasından çox əziyyət çəkirdi və hər nə cür olursa-olsun, xalqı Əli (ə) xanədanından ayırmağa çalışırdı. Şairlərə Əli (ə) övladı haqqında yaramaz sözlər demək və onları istehza etmək üçün çoxlu pul verirdi.

Şiə və Əli (ə) övladı olan seyidləri Bağdaddan Mədinəyə sürgün etdi və onlardan çoxunu öldürtdü. Harunun Xorasanda nümayəndəsi olan Həmid ibn Qəhtəbə, Abdullah Bəzzaz Nişaburiyə belə nəql etmişdir: "Harunun Tusda bir bağı var idi ki, hər il oraya gəlirdi. Yenə bir dəfə ora gəldikdə gecə yarısı məni çağırırdı və belə dedi: - Mənə nə qədər vəfalısan?"

Dedim: - Canımı, malımı sizə fəda edərəm.

Dedi: - Daha nəyi?

Dedim: - Namusumu, arvad-uşağımı.

Dedi: - Daha nəyi?

Dedim: - Dinimi, məzhəbimi.

Harun başını qaldırıb uca səslə gülüb dedi: "İstədiyimi dedin. Onda bu qılıncı al, mənim qulumun sənə əmr etdiyinə itaət et".

Harunun qulu məni Əli (ə) övladından altmış nəfərin həbs olunaraq saxlanıldığı bir evə apardı. Sonra həbsdə olanları bir-bir çıxarıb mənə çıxartdığı adamı öldürməyimi əmr etdi. Mən də dərhal əmri yerinə yetirirdim. Onların hamısını öldürdükdən sonra meyitləri qabaqcadan həyətdə hazırlanmış quyuya atdım. Ey dost! Hər vaxt bu hadisə yadıma düşəndə bütün bədənim titrəyir".

Harun bütün bu elədikləri azmış kimi, hətta imam Hüseynin (ə) məzarı və ətrafındakı evlərin uçurulmasını da əmr etdi. Bununla da istəyirdi ki, xalqın oraya ziyarətə getməyinin qarşısını alsın.

İMAMIN (Ə) MÜXALİFƏTİ

Təbii ki, Həzrət imam Musa Kazim (ə) belə bir qəddar və cinayətkar hökumətlə saziş edə bilməzdi və elə bunun nəticəsi idi ki, o Həzrət bütün çirkin əməllərin qarşısında öz etiraz səsinə yüksəldirdi. O Həzrət (ə) münasib bildiyi hər yerdə Harunun çirkin əməllərini sayıb onu xalq içində rüsvay edirdi. Öz dostlarına da əmr edirdi ki, Haruna heç bir kömək etməsinlər. O cümlədən dostlarından olan Səfvana belə buyurmuşdu: "Sən hər baxımdan yaxşı adamsan, təkəcə dəvələrini Haruna kirayə vermək baxımından başqa". Səfvan "mən öz dəvələrimi yalnız həcc müsafirəti üçün kirayə verirəm, özüm də getmirəm" - dedikdə Həzrət (ə) buyurdu: "Ey Səfvan! Dəvələrin qayıdanacan Harunun diri qalıb kirayə pulunu ondan almağın istəmirsənmi?"

Səfvan dedi: "Bəli".

Həzrət (ə) buyurdu: "Hər kəs bir zülmkarın diri qalmasını arzu etsə, zalımlardan sayılır".

Səfvan həccə getmək istəyən xəlifənin yükünü dəvələri ilə daşımaq üçün Harun ilə müqavilə bağlamasına baxmayaraq, imamın sözünü eşitdikdən sonra dəvələrini satdı. Harun onu çağırırdı və qınadı və dəvələrini nəyə görə satdığının səbəbini israrla soruşdu, lakin Səfvan səbəbini demədi. Nəhayət Harun əhvalatı öyrənib ona dedi: "Əgər dost olmasaydıq, dərhal əmr edərdim ki, səni öldürsünlər. Mən yaxşı bilərəm ki, kimin əmri ilə bu işi görmüsən. Musa ibn Cəfər bu əmri sənə veribdir".

İmamın (ə) Harunun qarşısında möhkəm dayandığına və heç kimə zərər qədər Harunla əməkdaşlıq etməyə icazə verməməsinə baxmayaraq, bəzi ləyaqətli və imanlı şəxslərə əmr etmişdi ki, Harunun hökumət aparatına nüfuz edib dar gündə dostlarının köməyinə gəlsinlər və alınan qərarları öz dostlarına bildirsinlər. Necə ki, Əli ibn Yəqtinə, Harunun vəziri olub şiələrə və dostlara yardım etməsi üçün icazə vermişdi. Bir gün imam (ə) ona belə bir məktub yazdı: "Tək olanda bizim kimi dəstəmaz al, başqaları ilə olanda isə onlar kimi dəstəmaz al. Harunun sənə imtahan üçün verdiyi hədiyyələri qəbul et".

HARUNUN İMAMA (ə) VERDİYİ SUALLAR VƏ ALDIĞI CAVABLAR

Harun çalışırdı ki, imama elə suallar versin ki, imam cavabını bilməyib nüfuzdan düşsün. Lakin hər dəfə imamın elm dənizinə yaxınlaşanda çarəsiz qalib rüsvay olurdu. O cümlədən də bir dəfə Harun imamı Mədinədən Bağdada gətirib onunla mübahisə etməyə başladı:

Harun: - Uzun müddətdir düşünüb cavabını tapmadığım bir şeyi sizdən soruşmaq istəyirəm. Xahiş edirəm mənim cavabımı verin.

İmam: - Əgər danışmaqda sərbəst olsam, cavabını verərəm.

Harun: - Sərbəstsiniz, istədiyinizi buyurun. Nəyə görə siz belə düşünürsünüz ki, bizlərdən, yəni Abbas övladından üstünsünüz? Halbuki biz eyni ağacdaniq, yəni Haşimi övladıyıq.

İmam: - Biz Peyğəmbərə (s) sizdən daha yaxınıq.

Harun: - Necə?

İmam: - Belə ki, bizim atamız Əbu Talib ilə Peyğəmbərin (s) atası Abdullah eyni ata-anadandırlar, lakin sizin atanız Abbas tək cə ata tərəfindən Peyğəmbərlə (s) qohumdur.

Harun: - Peyğəmbər (s) vəfat edəndə sizin atanız Əbu Talib dünyadan getmişdi, ancaq bizim atamız Abbas hələ sağ idi və məlumdur ki, əmi yaşayınca əmioğluna, yəni sizə irs çatmaz.

İmam: Övlad olunca da əmiyə irs çatmaz. Demək Fatimeyi Zəhra ola-ola sizin atanız Abbasa irs yetişə bilməzdi.

Harun: - Onda nəyə görə xalqa icazə verirsiniz ki, sizi Peyğəmbərin (s) övladı çağırınsınlar. Halbuki siz Əlinin övladıdır. Çünki hər kəsi atası ilə tanıyarlardı və Peyğəmbər də ana tərəfindən sizin babanızdır.

İmam: - Əgər Peyğəmbər (s) dirilib sizin qızınızın elçiliyinə gəlsə, qızınızı ona verərsiniz?

Harun: - Məmnuniyyətlə.

İmam: - Amma Peyğəmbər (s) heç vaxt mənim qızımın elçiliyinə gəlməz.

Harun: - Niyə?

İmam: - Çünki o, ana tərəfdən olsa belə yenə mənim atamdır. Lakin sən isə atan deyildir. Buna görə də mən özümü Peyğəmbərin (s) övladı adlandırma bilərəm.

İmamın dişsındırıcı cavabları Harunu susdurdu və imamın ondan bir şey istəməsinə xahiş etdi. İmam (ə) isə belə buyurdu: "Mən sizdən heç bir şey istəmirəm. Yalnız icazə verin sərbəst olaq və öz işimizi görək".

İMAMIN (ə) QOHUMLARINDAN BİRİNİN XƏYANƏTİ

İmamın qardaşı İsmailin oğlu Əli, Harunun dostları tərəfindən Bağdada dəvət olunmuşdu ki, oraya gedib Harunu imam Musa ibn Cəfərin vəziyyətindən xəbərdar etsin. İmam (ə) əhvalatı öyrənib Əlini çağırdı və ona belə buyurdu:

- Hara getmək istəyirsən?

- Bağdada.

- Nə üçün?

- Borcluyam. Ona görə Bağdada gedirəm ki, bəlkə borclarımı ödəmək üçün pul tapım.

İmam buyurdu: "Mən sənə bütün borclarını ödəyib, ailənin xərclərini öz öhdəmə götürürəm". Əli qəbul etməyib yenə də getmək istədiyini bildirdi. Nəhayət imama belə dedi: "Mən getmək qərarına gəlmişəm və sizdən mənə nəsihət verməyinizi istəyirəm".

İmam (ə) belə buyurdu: "Sənə mənim qanımda şərik olmağın vəsiyyət edirəm. Çünki sonu yaxşı deyildir". Əli ibn İsmail bir şey qanmayıb yenə nəsihət verməsini istədi. İmam yenə də o cümləni təkrar etdi. Lakin Əli bilmirdi ki, imam (ə) nələrin baş verəcəyindən xəbərdardır?!

Əli getmək istədikdə imam ona üç yüz dinar verib "bu da balaların üçün" - dedi. Əli pulu alıb getdi.

Sonra imam (ə) orada olanlara tərəf dönüb belə buyurdu: "Allaha and olsun ki, bu qardaşoğlum mənim qanıma şərik olub mənim uşaqlarımı yetim qoyacaq". Dedilər: "Ey Peyğəmbərin övladı! Sən onun xəyanət edəcəyini bilə-bilə nə üçün ona kömək etdin?" Buyurdu: "Babam Həzrət Peyğəmbər (s) belə buyurubdur: "Hər kim qohumlarından birinin məhəbbət və yaxşılığı qarşısında ona pislik etsə, Allah ona əzab verəcək və o, öz hədəfinə çatmayacaq".

İmamın buyurduğu kimi də oldu. Əli Bağdada gəlib Yəhya Bərməkinin evinə getdi və onunla birlikdə Harunun yanına gəlib ona dedi: "Ey Harun! Musa ibn Cəfər Mədinədə hökumət qurub və ətrafdan ona çoxlu pul yetişir və belə qərara gəlib ki, sizin əleyhinizə qiyam edib xilafətinizi devirsin. Bu sözləri eşidən Harun sevinib ona iki yüz dirhəm pul verdi. Əli pulları alıb sevinə-sevinə çıxdı ki, evinə qayıtsın, lakin bu zaman boğazından bir sancı tutdu ki, elə orada da həlak oldu.

Harun Mədinəyə gələrək imamı tutub zindana salmaq qərarına gəldi. Həmin ildə o yan bu yana məktub yazıb hamını bir yere yığdı və Məkkə ilə Mədinəyə getdi. Qayıdanda isə Mədinə valisinə imamı tutub Bəsrəyə göndərmək əmrini verdi. İmam bir il Bəsrə valisi Yəhyanın zindanında qaldı. İmamın insani və ibadi əxlaqı Yəhyaya elə təsir qoymuşdu ki, o, Haruna belə yazdı: "Ey Harun! Mən bu müddət ərzində Həzrətdən

yaxşılıq və paklıqdan başqa heç bir şey görməmişəm və bundan artıq onu zindanda saxlaya bilmərəm. Onu geri al, yoxsa azad edəcəyəm”.

Harunun əmri ilə o ilahi şəxsiyyəti Bağdada aparıb Fəzlin zindanında həbsə aldılar. O da Yəhya kimi, imamın əxlaqına heyran olub Harundan imamı ondan təhvil almağını tələb etdi. Nəhayət o Həzrəti pis və napak bir insan olan Sindi ibn Şahkin zindanına göndərdilər.

İMAMIN (ə) ZİNDANDAKI MÜQAVİMƏTİ

Harun hansı yolla olursa-olsun, imamın nəzərini özünə cəlb etmək istəyirdi və bir gün Yəhya ibni Xalisi zindana Musa ibn Cəfərin (ə) yanına göndərdi ki, imamı razı salıb ondan bağışlanmasını istəsin. Amma imam (ə) buna razı olmadı. Həzrət imam Musa Kazim (ə) Haruna belə yazdı: “Burada hər günüm mənə çətin keçsə də sən rifah içində olacaqsan. Cinayətkarların zərərə düşəcəyi günü gözlə ki, ikimiz də o günün şahidi olacağıq”.

İmam (ə) heç bir vəchlə Haruna təslim olmadı və zindanın ən ağır şəraitində belə sarsılmadan dayanıb müqavimət göstərdi.

ZİNDANLARIN ARDICIL OLARAQ DƏYİŞDİRİLMƏSİ

Zindanların dəyişilməsinin səbəbi bundan ibarət idi ki, Harun zindan qarovulçularından imamı öldürmələrini tələb etdikdə onların heç biri bu işi görməyə razı olmurdu. Nəhayət daşürəkli cəllad Sindi imamı zəhərlədi.

Harun yalançı şahid gətirməklə çalışdı ki, imamın zindanda öz əcəli ilə öldüyünü isbat etsin və bu hiylə ilə də həm özünə bəraət qazansın, həm də imamın tərəfdarlarının üsyanının qarşısını alsın. Lakin onun bu hiyləsi baş tutmadı və nəhayət Harunun qohumlarından olan Süleymanın cəhdləri nəticəsində Bağdadda üsyan baş verdi ki, bu da imamın meyidinin gizləncə dəfn edə bilmələrinə, eləcə də Harunun özünün də əzadrlara qoşularaq dəfn mərasimində iştirak etmək məcburiyyətində qalmasına səbəb oldu. Nəhayət imam (ə) xalqın matəm və əzası altında Kazimeyndə torpağa tapşırıldı. O Həzrətin məzarı bu gün də şiələrin ziyarətgahıdır.

İMAMIN (ə) ƏSHABI

Həzrətin atası imam Sadiq (ə) vəfat edəndə onun tələbələri İmam Musa Kazimə (ə) tərəf gəlib 33 il ərzində o Həzrətin elm və bilik ümmanından yararlandılar. Həmin tələbələrdən bəzisi bunlardır:

1. İbn Əbi Ümeyr: Bu şəxs üç imamın (imam Musa Kazim(ə), imam Rza(ə) və imam Cavadın(ə)) məhzərindən yararlanıb və öz zəmanəsinin tanınmış alimlərindən hesab olunurdu. Ondan çoxlu rəvayətlər yadigar qalıbdır.

O zamanın hökumətinə xəbər vermişdilər ki, ibni Ümeyr İraq şiələrini tanıyır. Onu tutub tanıdığı adamların adlarını deməsinə tələb etdikdə qəbul etmədiyindən soyundurulub xurma axacına bağlayaraq şallaqla yüz zərbə vursalar da lakin heç bir şey demədi.

Şeyx Müfidin verdiyi məlumata görə bu böyük səhabəni 17 il zindana salıb, var-dövlətini məhv etdilər, lakin bütün əzab-əziyyətlərə dözərək heç bir söz danışmadı.

2. Əli ibn Yəqtin: İmam Sadiqin (ə) dostlarından və əshabından idi. Mərvan onu təqib edərək tutdurmaq istəsə də, o qaçaraq arvad-uşağını Mədinəyə göndərdi. Əməvilər devrilib yerinə Abbasilər keçdikdən sonra Kufəyə qayıdıb Abbasilərlə yaxın əlaqə qurdu və dövlət məqamlarında yüksək vəzifələrə çataraq şiələrə böyük yardımlar etdi.

Harun onu öz vəziri təyin etmişdi. Amma o, əslində imamın səhabəsi idi və imamın əmrlərini yerinə yetirirdi.

O, dəfələrlə Abbasilərdən uzaqlaşmaq istəsə də, imam (ə) buna mane olmuşdu. O, imam (ə) zindanda ikən vəfat etdi. Ondan Əhli-beyt (ə) əsərləri olan bir çox kitablar yadigar qalmışdır.

3. Möminüt-taq: O, imam Sadiq (ə) və imam Musa Kazimin (ə) əshabından idi. İmam Sadiq (ə) onu əshabının böyüklərindən sayaraq ona çox əhəmiyyət verirdi. Mömin mübahisədə çox bacarıqlı idi. Belə ki, hər kimlə mübahisə etsəydi, qalib gələrdi.

İmam Sadiq (ə) onun barəsində belə buyurmuşdur: “Mömin, ovunun başına qonan qartal kimidir”.

4. Hişam ibn Həkəm: O, mübahisədə ustad idi və hər yerdə elmi bir məsələ qabağa gəldikdə imam Sadiq (ə) onu göndərirdi ki, həmin məsələni həll etsin.

İmamliqla əlaqədar mövzularda dərin biliyə malik idi, hazır-cavab idi, tövhid və əqaidlə əlaqədar məsələlərdə ustad sayılırdı. O, çoxlu kitablar yazıb ayrı-ayrı alimlərlə mübahisə edib hamısını məhkum etmişdi.

ONUNCU MƏSUM İMAM RZA (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Əli
Ləqəbi:	Rza
Kunyəsi:	Əbül-həsən
Atası:	Həzrət imam Musa Kazim (ə)
İmamlıq müddəti:	21 il
Ömrü:	55 il
Vəfatı:	203-cü Hicri-qəməri ilində Abbasi xəlifəsi Məmun tərəfindən zəhərlənmişdir.
Məzarı:	İran, Məşhəd şəhəri.

TƏVƏLLÜDÜ

148-ci Hicri-qəməri ilinin Zilqədə ayının 11-də Mədinə şəhərində Musa ibn Cəfərin (ə) evində bir uşaq dünyaya gəldi ki, atasından sonra müsəlmanların imamlığını öz öhdəsinə aldı.

Bu körpənin adını Əli, ləqəbini isə Rza qoydular. İmamın əziz anası Nəcmiyyə iman və üstün ağıl baxımından zəmanəsinin ən görkəmli qadınlarından biri sayılırdı.

Uşaqlıq çağından etibarən atası imam Kazim (ə) ilə birlikdə idi. İmam Musa Kazim (ə) həmişə öz əshabına belə buyurardı: "Məndən sonrakı imam, budur".

Bu barədə Məxzumi belə demişdir: "Günlərin bir günündə Musa ibn Cəfər (ə) bizi çağıraraq "sizi dəvət etdim ki, bu oğlanın məndən sonra mənim varisim və canişinim olacağına şahid durasınız" - deyərək buyurdu".

İmamın zamanında boğucu şərait və şiddətli təzyiqlər həmin mühitə hakim olduğuna görə sözlərinin axırına belə əlavə etdi: "Sizə dediyim yanınızda qalsın və kimsəyə söyləməyin, bizim dostumuz və əshabımız olanlardan başqa".

İMAMIN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Məsum imamlar Allahın seçmiş olduğu, hamıdan üstün şəxsiyyətlər idilər. Onlar həyatda başqalarına örnək olub xalqa həyat dərəsi verirdilər. Onlar özlərini camaatdan ayırmaz, zülmkarların metodu ilə yaşamaz, eləcə də heç kimə etinasızlıq göstərməzdilər. Bu barədə mərhum şeyx Səduq, İbrahim ibn Abbasdan nəql edərək belə yazmışdır: "İmam Rzanın (ə) sözlə bir kimsəyə zülm etməsini, yaxud kimsənin sözünü yarıda kəsməsini heç vaxt görmədim. Həzrət (ə) başqalarının yanında ayaqlarını uzatmaz, süfrə salınanda xidmətçiləri süfrəyə dəvət edərək onlarla birgə xörək yeyər, gecələr istirahət etdikdən sonra isə qalxıb ibadətlə məşğul olar, ata-babaları kimi o da gecəyarısı ərzağı çiyinə alıb yoxsul evlərə aparardı".

Muhəmməd ibn Əbi İbad, imam (ə) haqqında belə deyir: "Həzrət (ə) yayda həsirdən, qışda isə yun xalılardan istifadə edərdi. Sadə bir evdə yaşayardı, lakin bayıra çıxanda təmiz və təzə paltar geyərdi. Qonağa hörmət edərdi.

Bir gecə evdə yanan çırağ xarab olur, qonaq qalxıb çırağı düzəltmək istədikdə, imam (ə) onu bu işdən çəkindirir və özü çırağı düzəldib buyurur: "Biz qonaqlarımızı işlətmərik".

İmamın xidmətçisi Yasir deyir: "İmam (ə) bizə belə buyurardı: "Yemək yediyiniz vaxt əgər sizi çağırısam, xörəyinizi yeyib qurtarmayınca qalxmayın". İmamın əshabından olan başqa bir nəfər isə o Həzrətin əxlaqı barəsində belə deyibdir: "Bir gün yad bir adam imamın evinə gəlib: "Mən sizin dostlarınızdanam, yoxsul da deyiləm, lakin pulum qurtarıb və qayıtmaq üçün xərcim yoxdur, əgər bir az siz mənə pul versəniz, öz şəhərimə çatandan sonra sizin tərəfinizdən sədəqə verərəm" - dedi. İmam (ə) qalxıb o biri otağa keçərək oradan 200 dirhəm gətirib qapının üstündən ona verdi və buyurdu: "Al bunu, mənim tərəfimdən sədəqə verməyin də lazım deyildir".

İmamdan "belə etdin ki, səni görməsin?" - deyərək soruşdular. İmam (ə) onların cavabında belə

buyurdu: "Belə etdim ki, gözü mənə sataşıb utanmasın".

İmamın əshabından olan Süleyman deyir: "Bir gün Həzrətlə evə getdik. Fəhlələr işləyirdilər. Orada imamın tanımadığı özgə bir kişi də var idi. İmam (ə) buyurdu: - Bu kişi kimdir?

Dedilər: - Onu bizə kömək etmək üçün gətirmişik.

- Onunla müqavilə bağlayıb muzdunu təyin etmişinizmi?

- Xeyr, ancaq yaxşı kişidir və nə qədər versək, qəbul edib etiraz etməz.

İmam (ə) bu sözdən çox narahat olub buyurdu: "Həmişə sizə demişəm ki, birini işlətməyə gətirəndə əvvəldən muzdunu təyin edin. Çünki muzdu təyin olub muzdundan çox ona pul versəniz, sevinər. Amma əgər muzdu təyin etməsəniz, onda muzdunun üç qatını da versəniz, elə güman edər ki, muzdunu verməmişiniz."

QÜRURLANMA

Əhməd Bəzənti öz zəmanəsinin tanınmış alimlərindən idi. O, Həzrət Rzaya (ə) məktublar göndərmiş, o Həzrətdən cavablarını aldıqdan sonra Həzrətin imamlığına etiqad bəsləmişdi. Bir gün Bəzənti imama (ə) belə dedi: "Xəlvət bir saatda hüsurunuza gəlib sizinlə danışmaq istəyirəm".

Həzrət (ə) da onun istəyini qəbul edib, hətta öz miniyini də Bəzənti üçün göndərdi. O gün gecəyarısına qədər bir-birləri ilə elmi mübahisə apardılar və Bəzənti öz müşkül məsələlərini imamın məclisində həll etdi.

Yatmaq vaxtı çatanda imam (ə) xidmətçisini çağıraraq buyurdu: "Mənim şəxsi yatağımı gətirib mənim yanımda böyük məqama malik olan qonaq üçün sər ki, istirahət etsin!".

İmamın sözləri Bəzəntini şışirtirdi, ürək quşu havalandı və öz-özünə belə dedi: "İmamdan sonra dünyada mən hamıdan yaxşıyam. Bu mənəm ki, imam öz miniyini mənim üçün göndərdi, öz yatağını mənə verir və saatlarla mənimlə oturub söhbət edir".

Bəzənti öz xəyalları ilə məşğul idi ki, birdən imam (ə) otağa qayıdıb ona buyurdu: "Ey Bəzənti! Heç vaxt bunlarla başqalarının yanında qürurlanma. Çünki Həzrət Əlinin (ə) dəyərli əshabından olan Səsəə xəstələndikdə onu görmək üçün yanına gedib saatlarla ona nəvaziş göstərdikdən sonra məğrur olmaması üçün buyurdu:

"Əziz dost, bu gördüklərini əsla özünə qurur vəsiləsi edərək "mən beləyəm, mən eləyəm, imam mənə məhəbbət göstərdi" - deyərək məğrurlanma. Mən bu işi dini və insanlıq borcumu yerinə yetirmək üçün edirəm".

Bəzənti belə deyir: "Həzrət bu əhvalatı danışaraq, mənə yanıldığımı başa saldı. Ondan sonra belə qərara gəldim ki, heç vaxt batili fikr etməyim, öz niyyət və əməllərimə diqqət yetirim".

Bəlx əhalisindən olan bir kişi deyir: "Həzrət Rza (ə) ilə Xorasan səfərində idik. Süfrə salındıqda o Həzrət əmr etdi ki, hamı gəlib süfrə başında otursun. Dedim: "Qurbanın olum, icazə ver qulların süfrəsini ayırım". Həzrət (ə) belə buyurdu: "Sus. Bunu bil ki, heç birimiz başqasından üstün deyilik. Bizim Allahımız birdir, ata-anamız birdir. Biz yalnız təqvatımıza görə bir-birimizdən fərqlənə bilərik".

Cabir Zəhhak belə deyir: "Məmunun əmri ilə Həzrəti Mədinədən Mərvə gətirirdim. Allaha and olsun ki, imamın xidmətində olduğum bu müddət ərzində o dərəcədə təqvalı və pak bir kişi görməmişdim".

İMAM RZA (ə) VƏ QARDAŞ NƏSİHƏTİ

Həzrət Rza (ə) Xorasana dəvət olunub bir sıra şərtlərlə Məmunun vəliəhdi olmağı qəbul etmək məcburiyyətində qaldığı zaman Mədinədə qiyam edən qardaşı Zeyd də Məmunun əmri ilə Xorasana gətirildi. Məmun imamın hörmətinə onu azad buraxıb cəzalandırmadı.

Bir gün izdihamlı bir məclisdə imam (ə) xalqa söhbət edərkən eşitdi ki, Zeyd məclisin bir bucağında oturub özünü tərifləyir və "mən eləyəm" - deyir. İmam (ə) dedi: "Ey Zeyd! Kufənin baqqallarından eşidib inandığın sözləri camaata satırsan?! Bu sözlər nədir ki, deyirsən? Əli (ə) ilə Zəhranın (s.ə) övladları ancaq Allahın əmrinə təslim olduqları və özlərini günahdan uzaq saxladığıları zaman dəyərli və üstün sayırlar. Olmaya belə güman edirsən ki, Musa ibn Cəfər, Həzrət Səccad və başqa imamlar kimisən?! Halbuki onlar Allah yolunda əzab-əziyyətlər çəkərək gecə-gündüz Allaha ibadət və sitayiş edirdilər. Sən əsla zəhmət çəkmədən nailiyyət əldə edəcəyini güman edirsənmi?! Bunu bil ki, əgər bizim Əhli-beytimizdən olan bir şəxs yaxşı iş görərsə, iki qat savab aparar. Çünki həm başqaları kimi yaxşı iş görüb, həm də Peyğəmbərin (s) hörmətini saxlayıbdir. Lakin əgər pis iş görərsə və bir günah etsə, iki günah qazanıbdir: biri budur ki, başqaları kimi pis iş görüb, o birisi də budur ki, Peyğəmbərin (s) abırını aparıbdir.

Ey qardaş! Hər kim Allaha itaət etsə, biz Əhli-beytdəndir, lakin günahkar olsa, bizdən deyildir. Necə

ki, Allah-taala, öz mənəvi əlaqəsini atası ilə qıran Nuhun oğlu barədə buyrub: “O, sənin nəslindən deyildir. Əgər sənin nəslindən olsaydı, ona nicat verərdik”.

Şeyx Səduq, Həsən Növfəlidən belə nəql edibdir: “Məmun dünyanın müxtəlif din alimlərini yığaraq bir məclis qurmağı, imam Rzanı (ə) da bu yığıncağa dəvət etməyi və onu elmi baxımdan etibarsız edərək nüfuzunu aradan aparmağı planlaşdırmışdı. Məmun həmin yığıncağı təşkil etmək əmrini vəziri Fəzl ibn Səhlə verdi. Məmun adam göndərib imam Rzanı (ə) da həmin məclisə dəvət etdi. İmam (ə) yığıncaqda iştirak etməkdən əvvəl evindən çıxanda Həsən Növfəliyə belə buyurdu:

“Bilirəm ki, Məmunun bu yığıncağı qurmaqda məqsədi nədir. Amma bunu da bil ki, xristianlarla öz kitablarından, yəhudilərlə Tövartdan, məcusilərlə də farsca danışdığım zaman Məmun bu işdən peşman olacaq”.

İmamın dediyi kimi də oldu. İmam məclisə girəndə hamı onun ehtiramına ayağa qalxdı. Həzrət (ə) Məmunun yanında əyləşdi. Məmun xristianların böyük ruhanisi Casəliqə “istədiyini sualı ver” - dedi. Casəliq belə dedi: - İsa haqqında nə bilirsən?

İmam (ə) buyurdu: - Bizim etiqadımıza görə İsa (ə) Allahın peyğəmbəri olub.

Casəliq dedi: - Öz peyğəmbərinizin nübuvvətinə dair dəliliniz nədir?

İmam (ə) buyurdu: “Məgər İncildə oxumamısan ki, Yuhəna İsanın belə buyurduğunu nəql edir: “Məndən sonra keçmiş peyğəmbərlərin dinini kamilləşdirəcək bir peyğəmbər gələcəkdir”.

- Oxumuşam. Amma onun kim olduğunu və harada olacağını deməyibdir.

Həzrət (ə) buyurdu: - Sənə İncil kitabından oxumağımı istəyirsənmi?

- Oxu.

Həzrət (ə) üçüncü bölməni oxuyub İsanın belə buyurduğu yerə çatdı. “Mən sizin Pərvərdigarınıza doğru gedəcəyəm və Barqilita, (yəni Muhəmməd) sizə doğru gələcək və küfrü məğlub edəcəkdir”.

Casəliq susub heç bir söz demədi. Sonra Həzrət (ə) yəhudilərin başçısı Rəsül-caluta tərəf dönüb belə buyurdu: - Musanın peyğəmbər olduğuna dair hansı dəliliniz vardır?

Dedi: - Musanın əsanı ilana çevirmək, Nil çayını yarmaq və ondan keçmək və əlindən saçılan işıq kimi möcüzələri vardır.

Həzrət (ə) buyurdu: - Nəyə görə İsanın peyğəmbərliyinə inanmadınız?

Dedi: - Deyilənlərə görə İsa ölünü dirildib, dəri xəstəliklərini sağaldırmış. Amma biz bunu görmədik ki, ona iman gətirək.

Həzrət (ə) buyurdu: - Onda nəyə görə Musadan qabaq olan peyğəmbərlərə, habelə Musanın özünə inanırsınız, məgər onların möcüzələrini görmüsünüzmü?

Dedi: - Bizə nəql olunduğuna görə o, kimsənin söyləmədiyi sözləri söyləyib və qabaqcadan kimsənin görə bilmədiyi işləri görübdür.

İmam (ə) buyurdu: - Bu sözləri onun demiş olduğunu haradan bilirsiniz?

Hürmüzan dedi: - Tarixdən və bu sözləri eşidənlər vasitəsilə eşitmişik.

İmam (ə) buyurdu: - Başqa dinlər və tarixə istinad edirlər. Onda siz onları necə öz dininizə dəvət edəcəksiniz?

Hürmüzan susub bir söz demədi. İmam (ə) sonra məcusların başçısına belə buyurdu: “Sən də istədiyini soruş”. Ömran, Allah və yaradılışın fəlsəfəsi haqqında bir neçə sual verib cavabını aldı və Həzrətin vasitəsilə müsəlmanlığı qəbul etdi. Məclis imamın qələbə və müvəffəqiyyəti ilə sona çatdı. Belə bir şeyi gözləməyən Məmun ilan sancmış adam kimi qıvrılırdı və məclisi qurduğu üçün özünü danlayırdı.

İMAMIN (ə) QUM ŞƏHƏRİNƏ GƏLMƏSİ

Məmun imamı Xorasana dəvət etdiyi zaman Həzrət (ə) Mədinədən Bəsrəyə, oradan da Quma gəldi. Qum əhalisi imamı qarşılamağa çıxmışdılar. Hamı da istəyirdi ki, imamı öz evinə qonaq aparsın. Həzrət (ə) belə buyurdu: “Qırağa çəkilin. Mənim dəvəm bu işin məmurudur. Hər kimin qapısında dayanıb otursa, ora mənim qalacağım yer olacaq”. Dəvə Qumun əyri-üyrü küçələrindən keçib bir evin qapısına çatanda yerə oturdu. İmam (ə) isə (bu gün Qum şəhərinin elmi mədrəsələrindən biri Rəzəviyyə mədrəsəsi olan) evə qonaq oldu.

İmam (ə) Xorasan yolunda hara çatırdısa, camaat sevincək Həzrətin ətrafına yığılıb ən dərin məhəbbətlərini biruzə verib göstərirdilər.

İMAMIN (ə) NİŞAPUR ŞƏHƏRİNƏ GƏLMƏSİ

O dövrdə Nişapur şəhəri İranın iri, cəmiyyətli və abad şəhərlərindən biri sayılırdı. Şəhər əhalisinin imam Rzaya (ə) təşkil etdikləri qarşılama mərasimi tarixdə misilsiz idi. Sonralar bu şəhər monqollar tərəfindən işğal olundu. İmam gələndə isə Nişapurun alimləri, əllərində kağız-qələm, şəhərin darvazasında yığışmışdılar ki, imamın sözlərini yazsınlar. O zamanlar Nişapurda yüzlərlə alim, hədisçi və fəqih yaşayırdı. Böyük rəvayətçi və hədisçilərdən sayılan Muhəmməd ibn Əsləm Tusi qabağa gəlib imamdan camaat üçün bir hədis söyləməsini xahiş etdi. İmam (ə) kəcavənin pərdəsini qaldıraraq başını kəcavədən çıxartdı. Xalqın gözü imama sataşan kimi salavat və təkbir səsləri göyə ucaldı. İmam (ə) sakit olmalarını işarə etdikdə hamı susdu. Sonra bir hədis oxudu:

“Allah-taala buyurmuşdur: “La ilahə illəllah” mənim qala və hasarımdır. Hər kəs bu kəlməni dilə gətirsə, mənim qalama daxil olub əzabımdan qurtulacaqdır”.

Bu hədisin ardıcıl sənədi Peyğəmbər, Cəbrail və Allaha yetişdiyinə görə “Silsilətüz-zəhəb” adlandırılmışdır.

İMAMIN (ə) SƏNABADA GƏLMƏSİ

Əba Səlt belə nəql edir: “Həzrət (ə) Sənabad kəndinə çatdıqda günorta idi, Həzrət namaz qılmaq istəyirdi. Su istədi, dedilər ki, suyumuz yoxdur. İmam Rza (ə) bir yeri qazdı və həmin yerdən su qaynayıb çıxdı. İmam (ə) ilə yoldaşları dəstəmaz alıb namaz qıldılar. Sonra bu gün daş qablama qayımaq üçün xammal olan dağa dayanıb belə buyurdu: “Pərvərdigara! Bu dağa xeyir və bərəkət əta et”. Sonra əmr etdi ki, evinin bütün qablamalarını bu dağın daşından düzəltsinlər. Həzrət (ə) daha sonra Həmid ibn Qəhtəbənin evində yerləşən məqbərəyə daxil olub Harunun qəbrinin yanında əli ilə bir xətt çəkərək buyurdu: “Bura mənim qəbrimdir, məni burada dəfn edəcəklər. Allaha and olsun ki, hər kəs mənim ziyarətimə gəlsə, Allahın rəhməti və bizim şəfaətimiz ona nəsib olacaq”. Daha sonra qibləyə tərəf dayanıb bir neçə rəkət namaz qılıb, dua etdikdən sonra uzun səcdəyə getdi.

İMAMIN (ə) MƏRV ŞƏHƏRİNƏ GƏLİŞİ

Həzrət (ə) Mərv şəhərinə gələndə Məmun onu ehtiramla qarşılayıb, bütün böyükləri bir məclisdə toplayaraq Həzrətə belə dedi: “Xəlifəliyi buraxıb hakimiyyəti sizə tapşırmaq istəyirəm”. İmam (ə) onun cavabında buyurdu: “Əgər xəlifəlik paltarını Allah sənə geydiribsə, xəlifəliyi buraxıb başqa bir nəfərə tapşırmağın yersizdir; əgər xəlifəlik sənə deyilsə, onda nə üçün onu öz öhdənə almısan?”

Məmun dedi: “Artıq bu, qərara alınmışdır və xəlifəliyi qəbul etməlisən”. İmam (ə) Məmunun gizli planını bildiyinə görə, onun ısrarına baxmayaraq qəbul etmədi. Daha sonra Məmun belə dedi: “Mənim vəliəhdliyimi qəbul etməlisən”. İmam (ə) isə buyurdu: “Bu qədər ısrar etmə. Ata-babalarımın eşitmişəm ki, səndən qabaq dünyadan gedəcəyəm. Məni zəhərləyib atan Harunun yanında dəfn edəcəklər. Məmun “səni kim zəhərləyəcək?” - deyə soruşduqda imam buyurdu: “Sən özün onun kim olduğunu yaxşı bilirsən, məndən soruşma”.

Məmun narahat olub ağladı. Sonra belə dedi: “Mənim vəliəhdliyimi gərək qəbul edəsən. Bu bir əmrdir ki, əgər onu rədd etsən, səni öldürdürərəm”. Həzrət (ə) çarəsiz qalıb Məmunun vəliəhdliyini qəbul etdi, lakin bu müddət ərzində hökumət işlərinə qarışmayacağını bildirdi. Məmun bu şərti də qəbul edib təntənəli bir yığıncaq quraraq Həzrəti ora gətirdi və camaata dedi: “Hamınız imamla beyət etməlisiniz. Məndən sonra xəlifə odur. Onun sözünü qəbul edib əmrlərinə tabe olun”.

Məmun əmr etdi ki, xalq Abbasilərin qara rəngli paltarını çıxardıb Bəni Haşimin yaşıl rəngli paltarlarını geyinsinlər. Həmçinin qızı Ümmü Həbibə Həzrətə verib, o biri qızı Ümmü Fəzli isə Həzrətin oğlu imam Muhəmməd Təqiyyə adaxladı və elə bu siyasətlə onların ikisini də nəzarət altında saxlamaq istəyirdi.

BAYRAM NAMAZI

Bayram günü Məmun bayram namazını imamın (ə) qılacağını bildirib əmr etdi ki, böyüklərin də hamısı onun dalında namaz qılsınlar. İmam bunu qəbul etmədi. Lakin Məmunun ısrar etməsi ilə qəbul etmək məcburiyyətində qaldı, bu şərtlə ki, namazı babası Peyğəmbərin (s) qıldığı kimi qılsın. Məmun qəbul etdi və imam (ə) bayram günü sübh təmiz paltar geyib, özünə ətir vurub, başına ağ əmmamə qoyaraq və ayaqyalın təkbir deyərək şəhərin çölünə tərəf hərəkət etdi. Camaat da imamlarla birlikdə yola

düşdülər. Onlar sevindiklərindən uca səsle ağlayıb Peyğəmbər (s) və xanədanına salam göndərdilər. Elə bir vəziyyət yaranmışdı ki, sanki göy, yer və bütün məxluqlar imamın səsinə səs verərək təkbir deyirdilər.

Məmunun vəziri Fəzl ibn Səhl vəziyyəti belə təhlükəli gördükdə Məmunna xəbər verdi ki, əgər imam bu şəkildə namaz qılsa, üsyan və hərəmçilik törənəcək. Hamımızın həyatı təhlükə altındadır. Tezliklə imamın yanına bir nəfər göndər ki, mərasimi yarımçıq qoyub qayıtsın. İmam (ə) Məmunun göndərdiyi adamın sözünü eşidən kimi ayaqqabısını geyib ata mindi və şəhərə qayıtdı. Beləliklə də o Həzrət xalqa göstərdi ki, bunların hamısı Məmunun oyunlarıdır. Xalqın Məmunna qarşı olan qəzəb və nifrəti, imama qarşı isə sevgi və məhəbbəti daha da çoxaldı. Hamı Məmunun ikiüzlü və hiyləgər olduğunu və imam haqqında gördüyü işlərin siyasi bir məqsəd güddüyünü başa düşdülər.

MƏMUN NƏ ÜÇÜN İMAMI (Ə) XORASANA DƏVƏT ETMİŞDİ?

Bunu nəzərə almaq lazımdır ki, Məmun zirək və ağıllı bir adam idi. Onun imamı Mərvə dəvət edərək onu vəliəhd təyin etməsi müvəffəqiyyətsiz qalan siyasi bir plan əsasında qurulmuşdu. Məmunu maraqlandıran məsələlər bunlardan ibarət idi:

1. Ələvilər məmləkətin hər tərəfindən hökumətə qarşı qiyam etmişdilər. Bundan əlavə İslam ərazisi genişlənilib nəzarət altından çıxmışdı. Buna görə də zahirdə xəlifəliyi ələvilərdən birinə verib onların qiyamının qarşısını almaq qərarına gəlmişdi ki, bununla da onların hamısı geri çəkilib üsyandan vaz keçəcəkdilər. Abbasilərin siyasəti hiyləgər bir siyasət idi. Onlar Peyğəmbərin (s) ailəsinin qanına susamışdılar, lakin ələvilərin üsyanından qurtulmaq, şiələri razı salmaq üçün xalqa Əli (ə) ailəsinin səmimi dostu olduqlarını göstərmək məcburiyyətində idilər.

2. Məmun istəyirdi ki, Bəni Haşim xanədanı da hökumətin qərarlarını həyata keçirməkdə iştirak etsinlər və Həzrət Rzanın (ə) Məmunna dediyi kimi, xalqa belə göstərsin ki, Bəni Haşim xanədanı dünyanı sevirlər və özlərini dünyaya etinasız göstərmələri yalandır. Guya onlar da qüdrətə çatsalar başqa adamlardan heç də fərqlənməyəcəklər. Lakin, qüdrətləri olmadığı üçün kənara çəkiliblər və əgər bir gün qüdrətə çatsalar, camaatın heç ağılına gələ bilməyəcəyi işləri görəcəklər. Məmun bu fikri aşılamaqla xalqı onlardan uzaqlaşdırıb onların xalq arasında olan mənəvi dəyərlərini məhv etmək istəyirdi.

Məmun dəfələrlə üsyan edən şəhərlərə vali təyin etmək üçün imam Rzaya (ə) öz adamlarından bəzilərini namizəd göstərməsini təklif etmişdi, amma o Həzrət (ə) ona belə cavab vermişdi: "Mən vəliəhdliyi qəbul edəndə hökumətin heç bir işinə qarışmayacağımı şərt etdikdə siz də onu qəbul etdiniz. Əgər müqaviləmizə bağlı qalmağımı istəyirsənsə, siz də müqaviləmizə bağlı qalın". Məmun susub heç bir söz demədi.

İmam Rza (ə) anlamışdı ki, Məmun gördüyü işləri ona nisbət verib xalqı ondan uzaqlaşdırmaq istəyir. Buna görə də Məmunun heç bir təklifini qəbul etmədi və elə bunun nəticəsində də Məmunun bütün planları puça çıxdı.

3. Məmunun güddüyü başqa bir hədəf isə bundan ibarət idi ki, imamı Xorasana gətirməklə ələviləri paytaxtda toplayıb nəzarət altında saxlasın və maneçilik yaradan ələviləri öldürsün. Necə ki, imamı zəhərləyib, ələviləri öldürdü və qabaqcadan bağladığı bütün əhd-peymanları tapdaladı.

AZAD ŞAİR DƏBƏL

Dəbəl deyir: Əli (ə) xanədanı haqqında məşhur qəsidəmi Həzrətə oxumaq üçün Xorasana getmək qərarına gəlmişdim. Nəhayət Xorasana gəldim və imamın hüzurunda qəsidəmi oxudum. Həzrət Rza (ə) da Tusda şəhid olması ilə əlaqədar bir neçə beyti mənim şerimə əlavə etdikdən sonra belə buyurdu: "Şerini gizlət və daha heç kəsə oxuma".

Məmun mənim oraya gəlməyimdən və imama qəsidə oxumağımdan xəbərdar olmuşdu. Məni çağırtdırıb qəsidəni ona da oxumağımı istədi. Mən belə bir qəsidəni oxuduğumu inkar etdim, amma Məmun imamı da məclisə çağırtdırıb dedi: "İmamın hüzurunda Əli (ə) xanədanının dəyəri haqqında oxuduğun məşhur qəsidəni mənim hüzurumda da oxu".

Mən də məcbur qalıb oxudum. Məmun zahirdə sevinərək məni mükafatlandırdı, onun vəziri Fəzl də mənə yorğa bir at hədiyyə etdi. Həzrət Rza (ə) da Məmunun o Həzrətin adına kəsdirdiyi sikkələrdən yüz dinar mənə verib "bunu saxla; bir gün karına gələr" - deyərək buyurdu.

Mən imama belə dedim: "Sizdən geymiş olduğunuz bir köynək istəyirəm ki, öləndən sonra kəfənim olsun". Həzrət (ə) qəbul edib köynəklərindən birini mənə verərək buyurdu: "Bu köynək səninlə olduğu

müddətdə təhlükələrdən qorunacaqsan”.

Mən Həzrətlə xudahafizləşib Fəzlin verdiyi atla karvana qoşulub Tusdan çıxdım. Yolda oğrular karvanımıza həmlə edib var-yoxumuzu apardılar. Çox kəməmişdi ki, mənim atıma minən oğrubaşçısını gördüm. Atın üstündə mənim şerimi oxuyurdu. Ona yaxınlaşıb “bu şeri yazan şairin kim olduğunu bilirsənmi” - deyə soruşdum. Dedi: - Bəli. Dəbəl Xüzaidir.

Dedim: - Mənim şair Dəbəl olduğumu bilirsənmi?

O, təəccüblənib sözümə inanmadı. Dedim: - Karvandakılardan soruş.

Mənim Dəbəl olduğumu soruşub öyrəndikdən sonra karvandan oğurlayıb öz aralarında paylaşırdıqları malları, mənim hörmətimə yiyələrinə qaytardı və imamın buyurduğu kimi bu köynək mənim və dostlarımin azad buraxılmasına, əldən getmiş malların qaytarılmasına səbəb oldu.

Dəbəl bu hadisədən sonra Qum şəhərinə gəldi. Camaat onu sevincə qarşılayıb imamın hüzurunda oxuduğu şeri onlar üçün də oxumasını istədilər. Dəbəl qəbul edib Qum məscidinə getdi və şerini onlar üçün də oxudu. Camaat ona çoxlu pul və hədiyyələr verdilər və Həzrətin köynəyinin əhvalatını öyrəndikdən sonra ona yalvarıb köynəyin müqabilində istədiyi pulu alıb köynəyi onlara verməsini istədilər. Dəbəl qəbul etmədi. Onlar köynəyin bir tikəsini istədilər. Dəbəl yenə qəbul etmədi.

Dəbəl Qumdan çıxdıqdan sonra cavanlardan ibarət bir dəstə yolunu kəsib köynəyi ondan aldılar və Quma qayıtdılar. Dəbəl də Quma qayıdıb köynəyinin geri verilməsini xahiş etdi. Lakin qəbul etmədilər. Dəbəl köynəyin bir tikəsinin ona qaytarılmasını xahiş etdikdə, qəbul edib köynəkdən bir hissəsini min dirhəmlə birlikdə ona verdilər. Dəbəl vətəninə qayıtdıqdan sonra öz evinə tərəf getdi, lakin gördü ki, oğrular onun evini qarət edib hər şeyini aparıblar. Dəbəl imamın yüz dinarı ona verəndə “bunu saxla; bir gün karına gələr” - deyə buyurduğunu xatırladı. Pulları bazara aparıb hər bir dinarını yüz dinara satıb on min dinara sahib oldu. Bu arada çox sevdiyi arvadı da xəstələnmişdi. Həkimlər isə onu sağalda bilməmişdilər.

Dəbəl imamın köynəyindən ona yadigar qalan parçanı arvadının gözüne bağladı. Sabahısı gün parçanı açanda artıq arvadının gözləri sağalmışdı. Dəbəl cəsarətlə yazdığı məşhur qəsidə və şerlərinə görə həm var-dövlət, həm də hörmət sahibi oldu. Ondən sonra bütün şielər ona ehtiram edərdi və özü də tarixdə cəsarətli və azad bir şair kimi tanındı.

Onun dəyərli şerlərindən olan bəzi misraların tərcüməsi belədir.

Peyğəmbər övladının yıxılmış evini görəncə ağladım,
Yiyələrinin qovulub münafiqlərin onların
yerində oturduğu evlər,
Quran təfsiri söylənib vəhyin nazil olduğu evlər
İndi cinayətkarların zülmləri ucbatından,
Quran səmindən məhrum qalıb.
Evin yiyələri Peyğəmbərin mirası
və ümmətin ən yaxşı adamları sayılırdılar.
Yoxsullara yardım edən kişilər.
Onların sərvətini zülmkarlar əlində
olduğunu, onların bərəkətli əllərinin
boş qaldığını gördüm.
Kufə, Mədinə, Kərbəla və Fəxdə
yatan imamlıq səmasının ulduzlarına,
islam yolunda öz canından keçən
ulduzlara salam göndərirəm.
Bağdadda bir qəbir vardır,
orada pak və mübariz bir can yatıbdır.
O qəbir cənnətin otaqlarından biridir.

Dəbəl deyir: “Bura çatanda Həzrət Rza (ə) belə buyurdu: “Mən də sənə qəsidənə bir beyt əlavə edərdim ki, kamil olsun:

Tus şəhərində də bir qəbir vardır.
Bu qəbir böyük bir müsibətə sahibidir
və qiyamətə qədər ürəkləri yandırır,
nalələri yüksəldər.

(İmamın özünün şəhid olacağını və Tusda dəfn olunacağını xəbər verməsi o Həzrətin böyük möcüzələrindən biri sayılır).

İMAMIN (ə) ŞƏHİD OLMASI

Şəhid olduğu gecə imam (ə) yuxuda babası Peyğəmbəri (s) görmüşdü ki, ona belə buyurdu: “Sabah bizim yanımıza gəl. Bizim yanımızda olan, indi içində olduğundan daha yaxşıdır”.

Hərsəmə belə deyir: “Gecə yarısı imam (ə) məni hüzuruna çağırdı. Mən imamın yanına getdim. Həzrət mənə belə buyurdu: “Məmun sabah məni üzüm və narla zəhərləyəcək. Bunu bil ki, şəhid olduğumdan sonra o, məni qüsl etmək istəyəcək. Ona belə de ki, bu işi görmə, yoxsa Allah sənə möhlət verməz. Elə bu vaxt heç kimin görüb bilmədiyi bir şəkildə oğlum Mədinədən gəlib qüsl və kəfən edəcək. Sonra mənim meyidimi Harunun məqbərəsinə aparacaqlar və Məmun məni onun arxasında dəfn etmək istəyəcək. Lakin vurduğu külüng yeri qazmayacaq. Bu vaxt sən Məmunə de ki, qəbrin önündə külüngünü yerə vursun. Sonra hazır bir qəbir görünəcək və başının üstündə şəffaf su qaynayıb daşacaq və suyun içində kiçik balıqlar görünəcək. Sonra böyük bir balıq gəlib kiçik balıqları yeyəcək, ondan sonra su çəkilib gedəcək. Bu vaxt məni qəbrə qoyun, amma qəbrimə torpaq tökməyin. Çünki qəbir öz-özünə dolacaq. Ey Hərsəmə, dediyim işləri görün və qoymayın ki, ayrı iş görülsün, yoxsa Allah sizi əzablandır”.

Nəhayət Məmun o Həzrəti Mərvdən Bağdada gedən yolda, Tus şəhərində zəhərli üzümle zəhərlədi. Həzrət (ə) evinə qayıdıb köhnə dostu Əba Səltə belə buyurdu: “Evin xalçalarını yığışdır və heç kimi evə gəlməyə qoyma. Mənim can verən zamanımdır. Mən də babam Hüseyin kimi torpaq üstündə can vermək istəyirəm”.

İmamın şəhid olmasından qabaq Məmun Həzrətin yanına gəldi. İmam (ə) gözlərini açıb ona belə dedi: “Oğlum imam Muhəmməd Təqi ilə yaxşı rəftar et. Çünki səninlə onun vəfatı bir-birinə yaxındır”.

İmamın pak bədənini qabaqca Harunun dəfn olduğu məqbərədə, qəbrin önündə torpağa tapşırdılar. Bu faciə 203-cü Hicri ilinin Səfər ayının son günündə, imam 55 yaşında ikən baş verdi.

İmamın şəhid olmasından sonra Xorasanda böyük bir üsyan baş verdi və Məmun özünü əzadar göstərmək üçün ağlaya-ağlaya başına döyürdü. Lakin əksəriyyət bilirdi ki, Məmun imamın qatilidir. Məmun üsyançıların qorxusundan və qiyamın genişlənməsinin qarşısını almaq üçün bir gecə-gündüz icazə vermədi ki, imamın meyidini evdən çıxartsınlar. O, həmçinin xalqın arasına öz adamlarını göndərdi ki, imamın öz əcali ilə öldüyü şayiəsini yayıb Məmunun bu işdə əli olmadığına inandırsınlar. Lakin bütün bu cəhdlərə baxmayaraq o, özünü günahsız göstərməyə müvəffəq olmadı. Günü-gündən xalqın gözündə daha dəyərsiz oldu və nəhayət çox pis bir vəziyyətdə öldü.

ON BİRİNCİ MƏSUM İMAM MUHƏMMƏD TƏQİ (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Muhəmməd
Ləqəbi:	Təqi və Cavad
Kunyəsi:	Əbu Cəfər
Atası:	Həzrət imam Rza (ə)
Təvəllüdü:	Hicri 195-ci il
İmamlıq müddəti:	17 il
Ömrü:	25 il
Şəhadəti:	220-ci Hicri-qəməri ilində Mötəsimin əmri ilə zəhərlənmişdir.
Məzarı:	İraq, Kazimeyn şəhəri.

TƏVƏLLÜDÜ

Səkkizinci imamın şərəfli ömründən qırx ildən çox vaxt ötsə də, hələ oğlan övladı dünyaya gəlməmişdi. Səbri daralan şiələr Allahdan bir oğlan övladını o Həzrətə əta etməsini diləyirdilər. Çünki keçmiş rəhbərlərindən doqquzuncu imamın səkkizinci imamın oğlu olacağını eşitmişdilər. Onlar bəzən imamın hüzuruna gələrək o Həzrətdən canişini haqqında müxtəlif suallar soruşurdular. Həzrət (ə) isə onların cavablarında buyurdu: "Allah-taala mənə bir oğlan verəcəkdir ki, mənim varisim və məndən sonrakı imam olacaqdır".

Nəhayət 195-ci hicri ilin Rəcəb ayının onunda şiələrin intizarı sona çatdı və Həzrət imam Muhəmməd Təqi (ə) Xəyzəran adlı anasından dünyaya gəldi. Xəyzəran Peyğəmbərin (s) həyat yoldaşı olan Mariyə Qibtıyyenin nəslindən idi ki, ərəblərin arasında paklıq və insanlıq kimi dəyərli sifətlər ilə tanınmışdır.

Həzrətin ləqəblərinə misal olaraq Təqi və Cavad adlarını nümunə göstərmək olar.

İmam Rzanın (ə) bacısı Həkimə belə deyir: "Həzrətin dünyaya gəldiyi gecə qardaşım mənə əmr etdi ki, həyat yoldaşının yanında olum. Körpə dünyaya gəldikdən sonra göyə baxıb tövhid və islam peyğəmbərinin (s) risaletinə şəhadət verdi. Mən bu hadisədən heyrlənərək qardaşımın yanına gəlib əhvalatı olduğu kimi ona danışdım. Qardaşım isə mənim cavabımda belə buyurdu: "Bacı, narahat olma hələ bundan sonra da maraqlı hadisələrin şahidi olacaqsan".

Bu təvəllüd çox mübarək və ümidverici idi. Çünki şiələri çaşqınlıq və şək-küşbhədən qurtarmışdı.

Bu barədə Növfəli belə demişdir: "Həzrət Rzadan (ə) Xorasan səfəri əsnasında "mənə görə bir əmriniz yoxdurmu?" - deyə soruşdum. Həzrət (ə) buyurdu: "Sən məndən sonra övladıma tabe olmalı və məsələlərini ondan soruşmalısən".

İmam (ə) həmişə əshabına belə buyururdu: "Mənə yazıb məndən soruşmağınız lazım deyil. Məndən sonra imam olan bu balaca uşaqdan soruşun. Allah-taala Həzrət İsanı Əbu Cəfərdən daha kiçik ikən peyğəmbərliyə seçdi. Peyğəmbərlik və imamlıqda yaşın müəyyən bir təsiri yoxdur."

Doqquzuncu imam Həzrət Cavad (ə) doqquz yaşında ikən imamlıq vəzifəsinə çatdı. İmamın səhabələrindən biri bu barədə belə deyir: "Mədinədə o Həzrətin əmisi Əli ibn Cəfər xalq arasında xüsusi hörmət sahibi idi və hər vaxt məscidə gəldikdə hamı onun ətrafına yığılıb məsələlərini ondan soruşurdular".

Bir gün imam Muhəmməd Təqi (ə) məscidə gəldi və qoca kişi olan Əli ibn Cəfər ayağa qalxıb imamın əlini öpdü və elə ayaqüstə də durdu. İmam (ə) buyurdu: "Əmi, əyləş!" Əli ibn Cəfər isə belə dedi: "Siz ayaq üstündə olduğunuz vaxt mən necə otura bilərəm?!" Daha sonra Əli ibn Cəfər öz dostlarının yanına qayıdıqda onlar onu danlayıb dedilər: "Sən onun əmisi və qoca kişisən, nə üçün ona bu qədər hörmət edirsən?" Əli ibn Cəfər dedi: "Susun! İmamlıq ilahi bir mənəbdir. Allah imamətə bu qoca kişini deyil, bu uşağı layiq bilmişdir. Sizin borcunuz da onun əmrinə tabe olmaqdır".

İMAMIN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Atası vəfat edən zaman imam hələ uşaq idi, lakin heç vaxt uşaqlar kimi hərəkət etməzdi. Bir gün atası sağ ikən dostlarından biri o Həzrət üçün oyuncaq alıb gətirmişdi. Oyuncağı gören Həzrət (ə) narahat olub buyurdu: “Mən bunları neynirəm? Biz elm və fəzilət xanədanıyıq”.

Həzrət Rzanın (ə) şəhadətindən bir il sonra Məmun bir dəstə atlı ilə ova çıxmışdı. Küçədə uşaqlar oynayırdılar, bir uşaq da qıraqda dayanıb onların oyunlarına baxırdı. Uşaqlar Məmun ilə atlılarını gören kimi qaçıb getdilər. Lakin on bir yaşlı uşaq yerində dayanıb durdu. Məmun yaxınlaşıb “Ay oğlan, bəs sən niyə o biriləri kimi qaçmadın?” - deyə soruşduqda, həmin oğlan belə buyurdu: “Yol elə də darısqal deyildi ki, sənin yolunu tutmuş olam. Bir pis iş də görməmişəm ki, qorxam. Sizin səbəbsiz olaraq birini incidəcəyinizi də güman etmirəm. Demək qaçmağım mənasız idi”.

Məmun bu uşağın ədəb və cəsarətindən heyretə gəlib soruşdu:

- Adın nədir?

Cavab verdi: - Muhəmməd.

- Kimin oğlusan?

- Əlinin oğlu.

- Sən Həzrət Rzanın oğlu deyilsənmi?

- Bəli.

Məmun ona afərin deyib atlıları ilə çıxıb getdi.

İMAMIN (ə) QEYB ALƏMİ İLƏ OLAN ƏLAQƏSİ

İmam Rzanın (ə) şəhadətindən sonra alimlərdən ibarət səksən nəfər zəvvar müqəddəs həcc mərasimini yerinə yetirmək üçün Məkkəyə getdilər. Onlar yolüstü Mədinəyə gəlib imamın evinə də dəydilər. Hələ uşaqlıq dövrünü yaşayan imam (ə) məclisə daxil olduqda hamı onun ehtiramına ayağa qalxdı. Daha sonra onları maraqlandıran məsələləri soruşub cavab aldılar və çox sevindilər. Onlardan İshaq adlı birisi deyir:

“Mən imamdən soruşmaq üçün bir neçə məsələ yazmışdım. Eləcə də ondan Allahın mənə bir uşaq verməsi üçün dua etməsini xahiş edəcəkdim. Məclis çox izdihamlı olduğundan gedib sabah gəlmək istəyirdim ki, imamın gözü mənə sataşdı və belə buyurdu: “Ey İshaq! Allah istəyini qəbul etdi və sənə bir oğlan uşağı verəcəkdir. Adını Əhməd qoy”. Daha sonra məsələlərimin cavabını verdi. Soruşmadığım məsələlərin cavabını imamdən eşitmək məni olduqca heyretləndirirdi və öz-özümə dedim ki, bizə bu neməti əta edən Allaha şükr olsun. Bu, Allahın höccətidir.

Mən öz şəhərimizə qayıtdım və çox keçmədən, imamın dediyi kimi, Allah mənə bir oğlan uşağı əta etdi ki, adını Əhməd qoydum”.

Əşəri Qummi isə deyir: “İmamın hüzuruna gedib dedim ki, sizin tərəfdarlarınızdan olan bir qadın məndən özünə kəfən etmək üçün sizin paltarlarınızdan birini ona aparmağımı istəyibdir. Həzrət (ə) buyurdu: “Onun artıq bu işə ehtiyacı yoxdur”. Mən imamın sözünü yaxşı başa düşməsəm də bir söz demədən xudahafizləşib getdim. Sonradan xəbərdar oldum ki, həmin qadın mən imamın hüzuruna getməmişdən bir neçə gün qabaq ölübmüş və imam da onun öldüyünü bildiyindən işarə ilə onun öldüyünü mənə bildirmək istəyibmiş”.

HƏZRƏT RZANIN (ə) ÖZ OĞLUNA MƏKTUBU

Bəzəndi deyir: “Bir gün Həzrət Rza (ə) Mədinədə olan oğluna belə bir məzmununda məktub yazdı: “Övladım, eşitdiyimə görə qulluqçular icazə vermirlər ki, xalq sizinlə asanlıqla əlaqə yaradıb məsələlərini soruşsunlar. Bunu bil ki, onlar sənin xeyir və səadətini istəmərlər. Sənə əmr edirəm ki, qapın hamının üzünə açıq olsun, qoy hamı gediş-gəlişdə sərbəst olsun ki, səndən bir şey soruşmaq istədikdə imkan tapsınlar.

Bir yerə getmək istədikdə mütləq yanında pul götür ki, ehtiyacı olan bir şəxs ilə qarşılaşdıqda ona kömək edə biləsən. Çətinlikdə olan qohumlarını unutma, onların vəziyyəti ilə yaxından və ən yaxşı şəkildə maraqlan. Heç vaxt yoxsullara kömək etmək və yardım etməyi unutma!”

İMAMIN (ə) EVLƏNMƏSİ

Məmun imam Rzanı (ə) zəhərleyəndən sonra çox çalışdı ki, camaatın içində imamın öz əcəl ilə öldüyünü yaysın, lakin getdikcə hiyləsi aşkara çıxdı, şiələr və ələvilər Məmunun bu cinayətini başa düşdülər. Elə buna görə də hər tərəfdə Məmunun əleyhinə üsyanlar baş qaldırdı.

Məmun üsyanların qarşısını almaqdan ötrü imamın oğlunu Mədinədən Xorasana gətirərək qızı Ümmü Fəzli o Həzrətlə evləndirmək istəyirdi. Abbasilər bu işə mane olmağa cəhd etdilər. Lakin Məmun qəbul etməyib dedi: "Siz onu tanımırsınız. Əgər tanısaydınız, məndən Allahın ən yaxşı bəndəsi və xalqın ən biliklisini öz kürəkənim olaraq seçməyə mane olmazdınız. Siz onu imtahan edə bilərsiniz, əgər sualınızın cavabını verib sizi məhkum etsə, daha heç bir söz deməyib istəyinizdən vaz keçin, yox əgər cavabınızı verə bilməsə, mən sizin istəyinizi qəbul edib qızımla ona vermərəm".

Abbasilər Yəhya ibn Əksəmin yanına gələrək ondan bir neçə məsələ hazırlayıb Məmunun məclisində imam Cavaddan (ə) soruşmasını istədilər. Yəhya onların istəyini qəbul etdi, onlar da Məmunun yanına gəlib Əksəmin razı olduğunu ona bildirdikdə Məmun bu iş üçün xüsusi bir gün təyin etdi. Abbasilər Yəhya ibn Əksəmlə birlikdə məclisə gəldilər. Təntənəli bir məclis qurmuşdular. Böyüklərin hamısı həmin məclisdə iştirak edirdilər. Bu arada imam məclisə daxil oldu, hamı ayağa qalxdı. O Həzrət, qabağa gəlib Məmunun yanında əyləşdi. İmama cavabını verə bilmədiyi suallar verilməsini tələb edən Məmun imama "Yəhya ibn Əksəm sizdən bəzi məsələləri soruşmaq istəyir" - dedi. Həzrət buyurdu: "İstədiyi məsələni soruşsun!"

Yəhya dedi: - Ehram paltarları geyib Allahın evinin ziyarətinə gedən və orada bir heyvan ovlayan şəxs bərədə nə deyirsiniz?

Həzrət (ə) buyurdu: - Ey Yəhya, bu məsələnin müxtəlif şəkilləri var. Onlardan hansını soruşursan? Bu şəxs hərəmin içində imiş, yoxsa bayırında? Bu işin haram olduğunu bilirmiş, ya yox? Heyvanı qəsdən öldürüb, yoxsa səhvən? Qul imiş, ya azad?

Bu işindən peşman olub, yoxsa işinə davam etmək istəyir? Heyvanı gecə ovlayıb, ya gündüz? Birinci dəfə imiş, yoxsa ikinci, yaxud üçüncü dəfə? Heyvan quş imiş, ya yox? Böyük imiş, ya kiçik?

İmamın məsələni bu cür xırdaıması Yəhyanı çaş-baş etdi və məğlubiyyət nişaneləri üzündə aşkar olaraq dili tutuldu. Məclisdə olanların hamısı imama afərin dedilər. Sonra Həzrət (ə) Yəhyaya belə buyurdu: - Mən də sizdən bir məsələ soruşmaq istəyirəm.

Yəhya dedi: - Buyurun, əgər cavabını bilsəm, deyərəm. Əgər bilməsəm, sizdən eşidib istifadə edəərəm.

İmam (ə) Yəhyadan bir məsələ soruşdu. Hamı susub Yəhyanın cavab verməsini gözləyirdilər. Abbasilər və Məmunun tərəfdarları narahatlıqdan titrəyir və öz-özlərinə deyirdilər: Əgər Yəhya cavab verə bilməsə, hamımız rüsvay olacağıq və imamın nüfuzu daha da artacaq.

Elə bu vaxt saray alimi utandığından başını aşağı salıb belə cavab verdi: "Məsələnin cavabını bilmirəm. Özünüz buyurun, biz də istifadə edək!"

İmam (ə) da gözəl bir dəlillə cavabı deyib dostları şad, düşmənləri isə qəmgin etdi.

Bu vaxt Məmun Abbasilərə xitab edib dedi: "Sizin aranızda belə məsələlərə cavab verə bilən bir şəxs varmı?"

Cavab verdilər: "Allaha and olsun ki, yoxdur".

Sonra Məmun elə həmin məclisdə qızı Ümmü Fəzli imama (ə) ərə verdi.

İMAMIN (ə) ELMİ MƏQAMI

Əvvəlki səhifələrdə imamın Məmunun məclisində məşhur saray alimini məğlub edərək bütün alimlərin diqqət mərkəzinə çevrildiyini bəyan etmişdik. Bu bölmədə isə Məmunun qardaşı, Abbasi xəlifəsi Mötəsimin məclisində baş vermiş əhvalatı qeyd edirik. Bu hadisə saray alimlərini o qədər qəzəbləndirdi ki, hətta Mötəsimi imamı öldürmək üçün təhrik etdilər.

Həmin əhvalat belə baş vermişdi. Bir oğrunu cəzalandırmaqdan ötrü Mötəsimin məclisinə gətirdilər. Lakin o, əvvəlcə məclisdəki alimlərdən öz nəzərlərini bildirmələrini istədi. Bu arada onların rəisi olan məşhur bir alim elə bir rəy söylədi ki, Mötəsim onun sözünü qəbul etmədi. Məsələni həll etmək üçün imam Cavadı (ə) da həmin məclisə dəvət etdilər. Həzrət məclisə gəldikdə alimlərin hamısı imamın ehtiramına ayağa qalxdılar. Həzrət (ə) onların arasında əyləşib Quran və Peyğəmbərin (s) hədislərinə əsasən oğrunun cəzasını müəyyən etdi.

Mötəsim imamın hökmünü qəbul edib, həyata keçirilməsini əmr etdi. Məğlub olduqlarından olduqca narahat olan alimlər, imam gedəndən sonra Mötəsimin yanına gəlib dedilər: "Siz bu işiniz ilə bizi məhkum edib şiələrə qiymət verdiniz. Şübhəsiz camaat başa düşəcəkdir ki, siz və bizim hamımız

haqsız, imam və onun ardıcılıarı isə haqlıdırlar”.

Bu sözlər Mötəsimə bərk təsir etdiyindən imamı öldürmək qərarına gəldi.

MƏMUNUN SONU

Misirdə Məmun qarşı qiyam qaldırıldı. Məmun da bu qiyamı yatırtmaq üçün hərəkət edib onu məğlubiyyətə uğratdıqdan sonra Rumu fəth etdi və tutduğu əsirlərlə bərabər geri döndü. Qayıdarkən Rəqqə adlı bir yerə çatdı. Orada Qüşəyrə adlı bir bulaq var idi, ab-havası xoş olduğuna görə çadır qurub orada bir müddət qalmaq istədiyini bildirdi. Məmun orada xəstələndi. O, Rəqqə və Qüşəyrənin mənasını öyrənəndən sonra bunun nəsh olduğunu güman etdi. Çünki, bir gün Rəqqə adlı bir yerdə öləcəyini eşitmişdi. Buna görə daha da narahat olub bir müddət titrədi və elə orada öləcəyini anladı.

Nəhayət Məmun neçə gün xəstəlikdən sonra orada öldü. Onun ölümündən sonra napak və qəsavətli qardaşı Mötəsim onun yerində oturdu və imam Cavadı (ə) Mədinədən Bağdada gətirdi ki, o Həzrəti yaxından nəzarət altında saxlaya bilsin.

İMAMIN (ə) SƏHABƏLƏRİ

İmam Cavadın (ə) zamanında şərait çox pis olduğundan daha az tələbə yetişdirildi. İmamın görkəmli tələbələrindən bəzisi bunlardır:

1. Əli ibn Məhziyar. O, imamın xüsusi dostlarından idi, pak və zahid bir kişi sayılır, Əhvazda yaşayırdı. Əhli-beyt əsərlərini ehtiva edən təqribən 30 kitab ondan yadigar qalmışdır. İbn Məhziyar axırda elə bir yüksək məqama çatdı ki, imam onun haqqında belə yazdı: “Allahın adı ilə. Ey Əli! Allah sənə yaxşı bir mükafat verəcək, səni öz cənnətində yerləşdirəcək və iki aləmin nemətlərindən faydalandıracaqdır. Mən xeyirxahlıq və xidmətdə sənin kimi olan kimsəni görməmişəm”.

2. Əbu Nəsr Bəzənti. O, Kufə əhalisindən və imamın xüsusi əshabından idi. Onun fiqhi və elmi məqamını bütün şiə alimləri qəbul edirdilər. O, imam Rzanın (ə) hüzuruna yetişən və imamın ona xüsusi hörmət bəslədiyi şəxsdir.

3. Zəkəriya ibn Adəm: Qum əhalisindən və imamın dəyərli əshablarından biri idi. Qəbri Qum şəhərindədir.

O, imamın haqqında dua etdiyi və vəfalı dostu olaraq tanıdığı şəxsdir. Əshabından birisi “mənim yolum uzaqdır, buna görə də din əhkamını sizdən soruşa bilmirəm” - dedikdə, imam (ə) buyurmuşdu: “Din və dünya işlərində mənim əminim olan Zəkəriya ibn Adəmlə məsləhət et!”.

İMAMIN (ə) ŞƏHADƏTİ

İmamın şəhid olması barədə müxtəlif rəvayətlər nəql olunmuşdur. Böyük tarixçi İbn Şəhr Aşub bu barədə belə yazıbdir: “Mötəsim imama qarşı bəslədiyi kin-küdurət üzündən imamın arvadı Ümmü Fəzli o Həzrəti öldürməyə təhrik etdi. Müxtəlif vədə və həvəslər Ümmü Fəzli imamı zəhərləyib şəhid etməyə vadar etdi. O Həzrət (ə) 220-ci hicri ilinin Zilhəccə ayının 6-da çərşənbə axşamı günü 25 yaşında ikən, şəhid olundu. Pak bədənini babası imam Musa Kazimin (ə) qəbrinin yanında torpağa tapşırıldı. Bu iki imamın məzarı Kazimeyn adı ilə tanınır və şiələrin ziyarətəgahıdır».

ON İKİNCİ MƏSUM İMAM ƏLİYYƏN-NƏQİ (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Əli
Ləqəbi:	Hadi və Nəqi
Kunyəsi:	Əbül-həsən
Atası:	Həzrət imam Muhəmməd Təqi (ə)
Təvəllüdü:	Hicri 214-cü il
İmamlıq müddəti:	34 il
Ömrü:	40 il
Şəhadəti:	254-cü Hicri-qəməri ilində Abbasi xəlifəsi Mötəz tərəfindən şəhid edilmişdir.
Məzarı:	İraq, Samirra şəhəri.

TƏVƏLLÜDÜ

Hadi ləqəbi ilə məşhur olan imam Əliyyən-Nəqi (ə) 214-ci hicri-qəməri ilinin Zilhəccə ayının 15-də Mədinə yaxınlığındakı Surya adlı bir məntəqədə dünyaya gəldi. Atası imam Cavad (ə), anası isə təqvalı və fəzilətli bir kənz olan Səmanə xanım idi. Həzrət (ə) 220-ci hicri ilində atasının şəhadətindən sonra imamlıq məqamına çatdı. Uşaq olmasına baxmayaraq bütün şüalərin diqqətini özünə cəlb etmişdi. Belə ki, Abbasi xəlifələri ondan çox çəkinir və onu müxtəlif yerlərə sürgünə göndərirdilər. Necə ki, Mütəvəkkil imamı Mədinədən Samirraya gətirdi və imam ömrünün axırına qədər orada qaldı.

İMAMIN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Həzrət Hadi (ə) zöhd və təqva baxımından misilsiz idi. Misal üçün, Mütəvəkkilin məmurları onun evinə basqın etdikdə onu sadə bir otaqda ibadət halında görmüşdülər. O, Quranı çox sevər, xalqın işini sahmana saldıqdan sonra həmişə Quran oxuyardı. Camaatla xoş və gülərüzlə rəftar edər, ahəstə addımlarla yeriyərdi. Yoxsulların vəziyyəti ilə maraqlanar və bəzən otuz min dinara qədər pulu dar gündə olan yoxsullara bağışlayardı. Belə ki, bir gün Mütəvəkkil tərəfindən Həzrətə göndərilən 30 min dinarın hamısını yoxsul bir ərəbə bağışladı.

Mütəvəkkilin anası imam Hadinin (ə) zöhd və imanına heyran olmuşdu. Bir gün ayağı yaralanmış Mütəvəkkili həkimlər sağalda bilmədikdə Mütəvəkkilin anası Fəth ibn Xaqanı o Həzrətin evinə göndərdi ki, imamdan dərman alıb gətirsin. Həzrətin göndərdiyi dərman Mütəvəkkili sağaltdı. Bütün həkimlər bu işə mat qalmışdılar. Anasının təşəkkür üçün göndərdiyi min dinarın hamısını Həzrət yoxsullar arasında payladı.

İMAMIN (ə) YOXSULLARA ETDİYİ KÖMƏKLİKLƏR

Bir gün rəssam Yunus qorxa-qorxa imamın hüzuruna gəlib belə dedi: "Ey Peyğəmbərin övladı! Mən öldürülmək ərəfəsindəyəm. Məndən sonra siz ailəmə baxarsız". Həzrət (ə) əhvalatı soruşduqda o, belə izah etdi: "Abbasilərin adamlarından biri mənə bir qaş-daş verib ki, üstünə rəsm çəkim. Lakin qaş-daşın üstündə işləyərkən yarı bölündü. Sabah qaş-daşı geri almaq üçün gələcəklər, əgər əhvalatı bilsələr, mənə öldürəcəklər".

İmam (ə) başını aşağı salıb dedi: "Sənin haqqında dua etdim. Arxayın ola bilərsən ki, onlar daha sənə heç bir ziyan yetirməyəcək. Əksinə bu iş sənin xeyrinə qurtaracaq".

Sabahısı gün Yunus məmurlardan biri ilə ayaqları titrəyətitrəyə həmin kişinin evinə getdi. Çox keçmədən evin yiyəsi gəlib ona dedi: "Ey Yunus! Qaş-daşın üstünə bir rəsm çəkəcəkdin. Lakin həmin qaş-daşın üstündə mənim iki qızım dalaşırlar. Əgər mümkündürsə, onu iki böl və hər birinin üstündə ayrı-ayrı naxış sal. Bu iş üçün sənə ayrıca bir mükafat da verəcəyəm". Yunus "icazə verin bu barədə bir az fikirləşim" - deyərək oradan çıxdı və sevincək imamın hüzuruna gələrək ona etdiyi bu yaxşılıq üçün təşəkkür etdi.

ÇƏTİN DÖVR

İmamların öz mübarizələrinə, eləcə də zülmkar hökmdarlara qarşı müxalifətlərinə davam etmələri islam və şüalə tarixinin ən parlaq səhifələrindən sayılır. Onların zülm ilə barışmamaları və yoxsulların tərəfini saxlamaları zülmkarları qəzəbləndirirdi.

Həzrət Hadi (ə) həyatı boyu yeddi Abbasi xəlifəsini görmüşdü. Lakin o Həzrətin yaşadığı ən ağır dövr Mütəvəkkilin xəlifə olduğu dövrdür. Çünki Mütəvəkkil çirkin, imansız və şöhrətpərəst bir adam idi. Zahirde özünü dindar göstərsə də bu oyun, yalnız siyasi hədəflərini həyata keçirməkdən ötrü idi. Mütəvəkkil 226-cı hicri ilində əmr etdi ki, imam Hüseyinin (ə) qəbrini Fərat çayının suları altında qoyaraq uçurdub yerində əkin əksinlər. Beləliklə də o, bu əməli ilə xalqı Kərbəla şəhidlərinin qəbrini ziyarət etməkdən məhrum qoymaq istəyirdi. Mütəvəkkil yaxşı bilirdi ki, bu qəbirlərdən hər biri ürəyi yanımış aşıqları dünyanın hər tərəfindən özünə tərəf çəkən möhkəm bir səngərdir. Mütəvəkkil çalışırdı ki, xalqı Əli (ə) xanədanından uzaqlaşdırsın. Mütəvəkkil törətdiyi ağır cinayətdən (yəni imamı qətlə yetirməkdən) sonra heç vaxt rahatlığın nə olduğunu bilmədi və nəhayət şüa türklər tərəfindən öldürüldü.

İMAM HADİ (Ə) VƏ QEYBDƏN XƏBƏRDARLIĞI

Bir gün yaltaq adamlardan biri Mütəvəkkilə belə dedi: “Siz nə üçün məmurlarınıza imam Hadiyah (ə) hörmət etmələrini və o içəri girəndə pərdələri qaldırmaları və qapıları açmalarını əmr edirsiniz? Bu işlər sizin şərəfinizi alçaldır. Qoy imam da başqa adamlar kimi gəlib getsin ki, xalqın gözündə nüfuzdan düşsün. Mütəvəkkil onun istəyini qəbul edib məmurlarına əmr etdi ki, imam gələndə pərdələri qaldırmayıb qapıları açmasınlar.

Bir gün məmurlardan birisi qaça-qaça Mütəvəkkilin yanına gəlib dedi: “İmam gəlir, lakin hər qapıya çatanda qapılar öz-özünə açılır və pərdələr qalxırlar. Bu vəziyyət artıq hamının diqqətini cəlb edib, əgər belə davam etsə, imamın dəyəri və üstünlüyü hamıya bəlli olacaq, nəticədə isə sənəin hökumətin təhlükəyə düşəcəkdir”.

Mütəvəkkil dərhal məmurlarına əmr etdi ki, imamlə əvvəllər olduğu kimi davranaraq o Həzrətə daha artıq hörmət etsinlər.

HAQQ YOLUNDA ŞƏHADƏT

Bir gün Mütəvəkkil uşaqlarının müəllimi olan ibn Sikkidən “mənəim uşaqlarımı çox sevirsen, yoxsa Peyğəmbərin iki oğlu Həsən və Hüseyini?” - deyə soruşdu.

O, dərhal və cəsərtlə belə cavab verdi: “Həzrət Əlinin (ə) qulu olan Qənbəri də səndən və sənəin uşaqlarından daha artıq sevirəm!”

Bu zaman Mütəvəkkil yerində ilan tək qovrularaq dərhal əmr etdi ki, bu böyük şəxsiyyətin dilini peysərindən çıxarsınlar və beləliklə onu 58 yaşında ikən şəhid etdilər.

MÜTƏVƏKKİLİN ƏLİ (Ə) XANƏDANINA OLAN EHTİRAMSIZLIĞI

Mütəvəkkil israf etməkdə, eləcə də xalqın sərvətini boş yerə xərcləməkdə şöhrət qazanmışdı. Hətta günü bu gün də Samirra şəhərində mövcud olan qüllənin ucaldılmasında bir milyon yeddi yüz min qızıl dinar pul xərcləmişdi. Lakin bütün bunlara baxmayaraq Peyğəmbərin (s) övladını elə ağır vəziyyətə salmışdı ki, Peyğəmbərin qızları Mədinədə ip əyirməklə güzəranlarını təmin edirdilər. Hətta iş o yerə çatmışdı ki, əyinlərinə geymək üçün bir dənə təzə paltarları belə yox idi. Mütəvəkkil Əli (ə) övladları ilə sərt davranır, Əli (ə) düşmənlərilə dost, eləcə də onlara Əli (ə) və xanədanını ələ salıb təhqir etmək üçün külli miqdarda pul verirdi. Həmişə yanında bir təlxək də var idi ki, iyrenc rəftarları ilə Əlini (ə) lağa qoyub Mütəvəkkili güldürürdü.

Mütəvəkkilin Əli (ə) övladlarına qarşı etdiyi hörmətsizlik hətta o dərəcəyə çatmışdı ki, bir gün öz məktublarının birində Mədinə valisinə belə yazdı: “Hər kim Əli (ə) xanədanına yardım etsə, yaxud onlarla otub-dursa, onu ağır şəkildə cəzalandır!”

Mütəvəkkil 243-cü Hicri-qəməri ilində imam Hadini (ə) Mədinədən Samirraya sürgün etdi və o Həzrəti oğlu imam Həsən Əskəri (ə) ilə birlikdə ömürlərinin sonuna qədər hərbi bazasının yanında nəzarət altında saxladı. Elə buna görə də 11-ci imam (ə) Əskəri ləqəbi ilə məşhur oldu.

İMAMIN (ə) ELMİ MƏQAMI

Həzrət Hadinin (ə) elmi nübuvvət məktəbindən qaynaqlandığı üçün elm nuru mübarək ürayinə saçılaraq onu yaradılış sirrindən xəbərdar edirdi. Onun elmi haqqında bir neçə örnəyi burada qeyd edirik:

1. Bir gün Rum padşahı Abbasi xəlifələrindən birinə belə bir məktub yazdı: “İncildə oxuduğumuza görə səmavi bir surə vardır ki, hər kəs onu oxuyub əməl etsə, Allah onu cəhənnəmə atmayacaqdır. Bizə həmin surənin hansı surə olduğunu yazın. Çünki biz onu İncildə tapa bilmədik”.

Abbasi xəlifəsi bütün alimləri toplayaraq bu barədə onlardan soruşdu, lakin heç biri cavab verə bilmədi. Xəlifə imam Hadini (ə) də dəvət edərək həmin məsələni ondan da soruşdu. İmam (ə) belə buyurdu: “O, hər bir müsəlmanın gecə-gündüz neçə dəfə namaz üstə oxuduğu “Həmd” surəsidir”. Həzrət (ə) daha sonra bir sıra əlavə izahat da verərək bütün alimləri heyrətdə qoydu. İmamın verdiyi cavabı Rum padşahına göndərdilər. O da məktubu oxuyaraq sevindi və müsəlmanlığı qəbul etdi.

İMAMIN (ə) QEYBİ XƏBƏRLƏRİ

İmam Hadi (ə) Allah-taala və qeyb aləmi ilə əlaqədar olduğuna görə o Həzrətdən bəzi möcüzələr görünmüşdür ki, Allahın qüdrətindən olan örnəklərdən sayılır.

İmamın əshabından biri İraqdan Mədinəyə gəlib o Həzrətin hüzuruna yetişmək şərəfinə nail oldu. Həzrət (ə) ondan Abbasi xəlifəsi Əlvasiqin halını soruşdu. O, belə cavab verdi: “Mən İraqdan çıxdığım zaman xəlifə sağ idi, Mütəvəkkil zindanda idi və ibn Zəyyat xalq arasında məşhur olmuşdu”.

İmam (ə) isə belə buyurdu: “Allahın istədiyi olacaq. Dostum, bunu bil ki, Vasiq ölüb, Mütəvəkkil onun yerinə keçib, ibn Zəyyat isə Mütəvəkkilin əmri ilə öldürülmüştür”.

İmamın səhabəsi soruşdu: “Nə vaxt?”

İmam (ə) buyurdu: “Sən Bağdaddan çıxdığın vaxtdan altı gün sonra”.

İMAMIN (ə) HAKİMLİYİ

Mütəvəkkil zamanında bir qadın Həzrət Fatimənin qızı Zeynəb olduğunu iddia edirdi. Mütəvəkkil ona “Zeynəb çoxdan ölübdür, halbuki sən isə cavan bir qızsan” - dedi.

Həmin qadın belə dedi: “Doğrudur, amma Peyğəmbər əlini mənim başıma sürtdü və dua etdi ki, həmişə cavan qalım. Buna görə də mən qırx ildən bir dəfə yenidən cavanlaşırım”.

Mütəvəkkil bütün böyük alimləri toplayıb onlardan bu “qadının iddiası barədə nə deyirsiniz” - deyərək soruşdu.

Onlar hamısı “yalan deyir” - dedilər. Mütəvəkkil “yalan dediyini bilirəm. Lakin onu məhkum etmək üçün dəliliniz nədir?” - dedi. Onlar isə belə dedilər: “Biz bilmirik, bu məsələni imam Hadi (ə) həll etməlidir”.

Mütəvəkkil dərhal imamı çağırtdırıb əhvalatı olduğu kimi ona danışdı. Həzrət belə buyurdu: “Əgər doğru deyirsən, onu qəfəsdə saxladığınız şirlərin yanına aparın. Çünki yırtıcı heyvanlar Fatimənin övladlarına toxunmazlar və onların ətinə yeməzlər”. Mütəvəkkil həmin qadına “nə deyirsən?” - dedi. Qadın dedi: “Bu adam məni öldürmək istəyir. Əgər düz deyirsən, özü bu işi görsün”. Mütəvəkkil dedi: “Doğru deyir, özün əvvəlcə bu işi gör”. İmam (ə) buyurdu: “Eybi yoxdur” və qəfəsdəki şirlərin yanına gedib onların arasında əyləşdi. Hamı heyretlə gördü ki, şirlər imamın qarşısında ehtiramla oturublar və bəzən özlərini ona sürtürlər, Həzrət də mehribanlıqla şirlərin baş-qulağını oxşayır. Həzrət daha sonra şirlərə əmr etdi ki, qırağa çəkilib yol açsınlar. Şirlər də bir bucağa çəkildilər və Həzrət (ə) qəfəsdən çıxıb Mütəvəkkilin yanına gəlib belə buyurdu: “Ey qadın! İndi növbə sənindir”. Həmin qadın ağlayıb yalvarmağa başladı və dedi: “Mən filankəsin qızıyam, bir kələk qurmaq istədim, lakin kələyim baş tutmadı”.

MÜTƏVƏKKİLİN MƏCLİSİNDƏ

Xalqın imam Hadiyə (ə) bəslədiyi məhəbbətdən narahat olan xudbin Abbasi xəlifəsi Mütəvəkkil həmişə imamı öldürməyi düşünürdü. Bir gün ona xəbər gətirildilər ki, imam (ə) qiyam etmək istəyir və bu məqsədlə də evində silah və pul gizlədibdir. Mütəvəkkil məmurlarına əmr etdi ki, gecəyarısı Həzrətin evinə basqın edib hər yeri axtarsınlar, tapdıqları pul və silahları isə imam ilə birlikdə onun hüzuruna gətirsinlər.

Mütəvəkkil sarayında kef məclisi qurmuşdu. Çalğıcılar çalır, müğənnilər isə oxuyurdular. O, səbirsizliklə imamı gətirəcəkləri anı gözləyirdi. Məmurular nərdivanla imamın evinin damına çıxıb oradan

evə girdilər və imamı otaqların birində namaz qılan halda gördülər. Onlar otaqları nə qədər gəzsələr də bir az pul və bir qılıncdan başqa heç bir şey tapmadılar. Onları götürüb Həzrətin özü ilə birlikdə Mütəvəkkilin hüzuruna apardılar.

İmam (ə) məclisə girəndə Mütəvəkkil onu öz yanında oturtdu və bir şərab badəsinə o Həzrətə vermək istədi. İmam (ə) belə buyurdu: "Allaha and olsun ki, əlimi ona vurmayaçağam". Kefli olan Mütəvəkkilin gözü heç bir şeyi görmürdü, buna görə də imama "onda mənim üçün bir şər oxumalısan" - dedi. Həzrət (ə) buyurdu: "Mən ulu babam Əlidən (ə) yadigar qalan şerdən başqa heç bir şər bilmirəm". Mütəvəkkil "onu oxu" - dedi. İmam (ə) babası Əlinin (ə) hidayətedici və təsirli şerini oxuyub Mütəvəkkilin vücudunda tufan qopardı. Elə ki, Mütəvəkkil özünə gəldi, ağladı. Sonra da əmr etdi ki, imamı ehtiramla evinə qaytarsınlar. İmamın evindən gətirdikləri pulun üstünə bir miqdar da pul qoyub imam qaytardılar. İmamın oxuduğu şerin bir hissəsinin tərcüməsi belədir:

Onlar hündür zirvələri özləri üçün ev etdilər
və daima silahlı kişiləri keşikçi qoydular,
lakin heç biri ölümdən qaça bilmədi.
Nəhayət, təmtəraqlı saraylarından qəbir
çuxuruna çəkildilər və bədbəxtliklə ora girdilər.
Bu vaxt haqqın səsi ucaldı: Hara getdi
o ziynətlər, taclar, təntənə və calal?
Hara getdi başqalarının sərvəti ilə bəslənən və
onlara iftixar edən erköyün simalar?
Qəbir onları rüsvay etdi və onların üzü
qurdların ziyafət meydanına çevrildi.
Onlar vaxtilə istediklərini yeyib-içdilər,
lakin bu gün heyvanlara yem olublar.

İmamın səmavi ahənglə oxuduğu öyüd dolu şerləri Mütəvəkkilə elə təsir etmişdi ki, bədəni yerə vurub sındırıdıqdan sonra ağlamağa başlamışdı.

İMAMIN (ə) ŞƏHADƏTİ

Abbasilərin rəhmsiz xəlifəsi Mütəvəkkildən sonra imam (ə) yenə də əzab-əziyyət içində yaşadı və nəhayət 40 yaşında ikən Mötəzin əli ilə şəhid olduqdan sonra Samirrada torpağa tapşırıldı.

İMAMIN (ə) TƏLƏBƏLƏRİ

İmamın şiddətli nəzarət altında olmasına və xalqla əlaqəsinin kəsilməsinə baxmayaraq, elm çeşməsinin aşıqlərindən bir dəstə imamla gizli şəkildə əlaqə saxlayıb o çeşmədən bacardıqları qədər elm içirdilər. Həmin səhabələrdən bəziləri bunlardan ibarətdir:

1. Öz zəmanəsinin böyük alimlərindən sayılan və pəhrizkarlığı ilə şöhrət qazanan Əbdüləzim Həsəni. İmam Hadi (ə) dəfələrlə öz əshabına buyurmuşdu: "Bir məsələ ilə qarşılaşdığınız zaman, Əbdüləzimdən soruşun və mənim salamımı ona yetirin!". Bir dəfə Əbdüləzim öz etiqadlarını imama bəyan etdikdə imam (ə) buyurdu: "Allaha and olsun ki, bu, Allah-taalanın öz bəndələri üçün bəyəndiyi həqiqi etiqaddır".

İmamın nəslindən olan Əbdüləzim təqibə məruz qalıb Rey şəhərində gizləndi və elə orada da xəstələnib vəfat etdi. Onu ziyarət etdiyi Həzrət Həməzənin qəbrinin yanında dəfn etdilər.

2. Həzrət Rza (ə), Həzrət Cavad (ə) və Həzrət Hədinin (ə) əshabından olan və onların hamısından rəvayət nəql edən Həsən ibn Səid Əhvazi. O, əvvəlcə Kufədə yaşayırdı, sonra qardaşı ilə Əhvaza, oradan da Quma gəldi və Qumda da vəfat etdi. O, fiqh və islam əxlaqı mövzularında otuz cildə yaxın kitab yazmışdır. Onun dedikləri və rəvayətlərini alimlər qəbul edirdilər. Rəhmətlik Əllamə Məclisi onun məqamını yüksək qiymətləndirmişdir.

3. Bilikli fəqih və bacarıqlı bir nətiq Fəzl ibn Şazan Nişaburi. Həmişə imamın dostları ilə oturub-durar və onlardan faydalanardı. Özü də imam Hədinin (ə) dəyərli əshabından sayılırdı. Onun yazdığı kitabların sayı təxminən yüz səksən cild olmuşdu. O, imam Hədidən (ə) sonra imam Həsən Əskərinin əshabından oldu və bir gün imamın məclisinə daxil olduqda o Həzrət (ə) onu tərifləyib Xorasan əhalisinə tapşırırdı ki, ondan və əsərlərindən istifadə etsinlər. Təqibə məruz qaldığına görə Beyhəqə gedib orada xəstələndi və imam Əskərinin (ə) zamanında vəfat etdi.

ON ÜÇÜNCÜ MƏSUM İMAM HƏSƏN ƏSKƏRİ (ə)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Həsən
Ləqəbi:	Əskəri
Kunyəsi:	Əbu Muhəmməd
Atası:	Həzrət imam Əliyyən Nəqi (ə)
Təvəllüdü:	Hicri 232-ci il
İmamlıq müddəti:	7 il
Ömrü:	28 il
Şəhadəti:	260-cı Hicri-qəməri ilində Abbasi xəlifəsi Mötəmid tərəfindən şəhid edilmişdir.
Məzarı:	İraq, Samirra şəhəri.

TƏVƏLLÜDÜ

İmamət səmasının on birinci parlaq ulduzu Mədinə şəhərində doğuldu və Samirra şəhərində batdı. O Həzrətin adı Həsən, Kunyəsi Əbu Muhəmməd, tanınmış ləqəbləri isə Zəki və Əskəri idi. Atası Həzrət Hadi (ə), anasının adı isə Susən idi. Həzrət 22 yaşında ikən atası şəhid oldu. Atasının şəhadətindən sonra onun imamlıq müddəti 7 il, mübarək ömrü isə 28 il çəkdi. O Həzrət (ə) 260-cı hicri ilində Abbasi xəlifəsi Mötəmid tərəfindən şəhid olunaraq Samirra şəhərində dəfn olundu. Onun yeganə övladı həmin vəd olunmuş Həzrət imam Mehdidir (ə.f) ki, zühur edərək dünyanı ədalətlə dolduracaqdır.

İmam Həsən Əskərinin (ə) zamanında Həzrətin özü şiddətli nəzarət altında olduğuna görə islam öz nüfuzunu əldən vermişdi. Hakimiyyətdə olanlar, xüsusilə də Mütəvəkkil, hər hansı yolla olursa-olsun camaatı imamdan uzaqlaşdırmağa çalışırdı. Çünki hal-hazırda qeyb olub, gələcəkdə isə İslam ümmətinin rəhbərliyini öhdəsinə alaraq vahid dünya hökumətini quracaq on ikinci imam, imam Həsən Əskərinin (ə) oğlu olacaqdı. Elə buna görə də imamı nəzarət altında saxlayırdılar. Lakin Allah-taala, Musanı Fironun sarayında saxladığı kimi, islam ümmətinin gələcək rəhbərini də gözlərdən uzaq və gizləncə dünyaya gətirdi.

İMAMIN (ə) ƏXLAQİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

İmam Həsən Əskəri (ə) çox vüqarlı və əzəmətli bir insan idi. O, öz zamanında Quranın misilsiz müfəssiri sayılırdı. Yüz nəfərdən çox məşhur alim o Həzrətin məclisində iştirak edirdi. İraqda qaldığı 16 il ərzində Şamdan Mədinəyə qədər olan ərazi o Həzrətin nüfuz dairəsində idi. İmamın elmi və mənəvi nüfuzu o qədər böyük idi ki, Abbasi xəlifəsi Mötəzin sarayında yaşayıb elə orada da işləyən alimlər belə ona heyran qalıb tabe olmuşdular.

İmam (ə) İrana etdiyi səfər zamanı Qum və Rey şəhərlərindən keçərək Ləvasana gəldi. Əhli-beyt (ə) məktəbinin tərəfdarları onu sevincle qarşıladılar. Həzrət (ə) Ləvasanda camaatla görüşüb onlara bir məscid tikərək onu öz mərkəzlərinə çevirmələrini tapşırırdı. İmamın bu əmri xalqın həyatında o qədər təsiredici və mühüm rol oynadı ki, deyilənə görə hətta bir gündə 70 məscid tikməyə başlamışdılar.

Peyğəmbər (s) xanədanının düşmənlərindən olan və Abbasi aparatında çalışan Əhməd ibn Xaqan adlı bir şəxs belə demişdir: "Mən Samirrada Bəni Həşim xanədanından nəciblik, böyüklük və fəzilət baxımından imam Həsən Əskəridən (ə) başqasını görməmişəm. Əgər xəlifəlik Abbasilərin əlindən çıxsa, heç kim imam Həsən Əskəridən (ə) başqa xəlifə olmağa layiq deyildir. Daha sonra demişdir: "Bir gün atamın yanında idim. Onun Peyğəmbər (s) xanədanının düşmənlərindən olmasına baxmayaraq, həmişə Həsən Əskəri (ə) onun yanına gəldikdə yerindən qalxıb onun əlindən öpər, öz yerini ona verər və imamı müəllimin qarşısında duran bir şagird kimi dinləyərdi".

Əbu Yüsif imamın səxavət və əliaçıqlığı barədə belə deyir: "Mən çətin bir vəziyyətdə idim, belə ki, uşaqlarıma çörək pulu qazana bilmirdim. Hamımız ac və narahat idik. Dəfələrlə Abbasilərin sarayına getmişdim ki, orada olan qohumlarımızdan köməklik alım. Lakin onlar o qədər məğrur idilər ki, sözüme qulaq asmırdılar. Bir gün imam Həsən Əskərinin (ə) hüzuruna gedib vəziyyətimi onun üçün danışdım.

Həzrət 400 dinardan ibarət pulunun hamısını mənə verib belə buyurdu: “Get, ailəni ağır vəziyyətdən qurtar!”

Bir dəfə Həzrət iki yüz min dinar Əli ibn Cəfər üçün göndərdi ki, yoxsul və möhtac əshabı arasında paylasın.

Həzrət (ə) altı il davam edən imamlıq müddətində üç ilini zindanda keçirmişdi, lakin qarşılaşdığı çətinliklər və narahatçılıqlara baxmayaraq həmişə xalqla yaxşı rəftar edirdi. Ən çirkin və qəddar məmurları zindana keşikçi təyin etmişdilər ki, o Həzrətə əzab-əziyyət etsinlər. Lakin onlar imamın zöhd və ibadətinə heyran qalıb onunla yaxşı rəftar edirdilər. Bir gün zindan müdiri bu işlərinə görə onlara etiraz etdikdə belə cavab verdilər: “O, bir insandır - həmişə Allahına ibadət və dua ilə məşğul olan bir insan. Gündüzlər oruc tutur, gecələr də ibadət edir. Bizə nəzər saldıqda isə bədənimiz titrəyir. Bizdən belə bir şəxsiyyətə əziyyət etməyi necə tələb edirsiniz?”

Mütəvəkkilin vəziri Abdullah Xaqan çox qürurlu və etinasız bir adam olmasına baxmayaraq, imami görəndə yerindən qalxar və əgər ata minmiş olsaydı, atdan düşərdi. O, imam (ə) haqqında belə deyib: “Həsən Əskəri gecələr dua və ibadətlə məşğul olan, gündüzlər isə oruc tutan bir insan idi. Ürəyi o qədər pak idi ki, hətta düşmənlərini dua etməyi belə unutmazdı. Yoxsul bir adamla qarşılaşdıqda bütün pulunu ona verərdi».

Bir dəfə xəlifənin əmri ilə imam Həsən Əskərini (ə) yırtıcı heyvanların yanına saldılar ki, heyvanlar onu parçalasınlar. Lakin yırtıcı heyvanlar o Həzrətin ətrafına yağışib özlərini onun ayaqlarına sürtdülər. Bu səhnəni gören xəlifə onu azad buraxaraq Həzrətə hörmət etmək istədi”.

Samirrada bir monastır var idi ki, başçısı xristianların böyüklərindən sayılırdı. O, çox hörmətli bir adam idi. Həmin xristian bir gün imamın hüzuruna gələrək müsəlman oldu. Ondən müsəlman olmasının səbəbini soruşduqda isə belə cavab vermişdi: “Mən bu kişidə yalnız Həzrət İsağa mövcud olan nişanələri görmüşəm”.

İMAMIN (Ə) ELMİ

İmamın elmi dalğalı və dərin bir dəniz kimi idi ki, elmə susamışları doyururdu. Xarəzminin dediyinə görə elm aşiqlərindən on səkkiz min nəfər o Həzrətin elmi məclislərindən istifadə edirdilər. Abbasi xəlifəsinin sarayına mənsub olan Muhəmməd ibn Məsud Şirazi imama beyət edən ilk saray alimi olub. Bu şöhrətli alim Mötəzin sarayında çalışırdı.

Mənbələrdə yazıldığına görə, o Həzrətin elmi o qədər çox idi ki, Əbu Nəsr Farabinin ustadı olan Kendi onunla mübahisə edə bilməyib, islamın ziddinə yazdığı kitabını odlamışdı.

Xristian alimlər imamın elminə, eləcə də dərin biliyinə o dərəcədə heyran olmuşdular ki, onu Məsih adlandırırdılar. İmam (ə) ayrı-ayrı ölkələrdən gələn və ona sual vermək istəyən şəxslərə onların öz dili ilə danışdığı zaman hamını heyrdə qoymuşdu.

RAHİBLƏRİN İFŞA OLUNMASI

İllərin birində Samirrada quraqlıq oldu. Bu zaman Abbasi xəlifəsi Mötəmid camaata əmr etmişdi ki, dua etmək üçün çölə getsinlər.

Camaat üç gün dalbadal çölə gedib namazı qılıb dua etdilər, lakin yağış yağmadı. Sabahısı gün xristianlar öz alimləri ilə birlikdə çölə gedib dua etdilər və yağış yağdı. Neçə gündən sonra yenə də gedib dua etdilər, yenə də yağış yağdı. Bu hadisə müsəlmanları həyəcanlandırmışdı və əksəriyyətin ürəyi xristianlara tərəf yönəlmişdi. Bu vəziyyətdə narahat olan Abbasi xəlifəsi Mötəmid bir nəfəri zindana göndərdi ki, imam Həsən Əskərini (ə) bu məsələni həll etmək üçün zindandan çıxartsın. İmam (ə) məsələni öyrənən kimi, belə buyurdu: “Onlardan istə ki, sabah da yağış yağdırmaq üçün çölə getsinlər”.

Sabahısı gün imam (ə) da izdihamla birlikdə çölə getdi. Bu dəfə də xristianlar əllərini qaldırıb Allahdan yağış istədilər. Çox keçmədi ki, göydə bir bulud görsənərək yağmağa başladı. İmam əmr etdi ki, əllərini qaldıran bir xristianın barmaqlarının arasındakı şeyi alıb gətirsinlər. Həmin adamın əlini tutub barmaqlarının arasına baxdıqda qara bir sümük gördülər. Sümüyü alıb imamın hüzuruna gətirdilər. Həzrət onu bir parçaya büküb xristian kişiye “indi dua et ki, yağış yağsın” - dedi. Xristian kişi əlini göyə qaldıran kimi buludlar çəkilib getdi və günəş çıxdı. Camaatın hamısı heyrləndi. Xəlifə bu işin sirrini imamdan soruşduqda imam (ə) belə buyurdu: “Bu sümük parçası Allahın peyğəmbərlərindən birinin sümüyüdür, onun qəbrindən götürüblər. Allahı bu sümüyə and verirlər. Allah da həmin sümüyün hörmətinə onların istəyini qəbul edib yağış yağdırır. Hər kəs bu sümüyü əlində saxlasa, yenə elə olar”. Xalqın qarşısında imtahan etdikdən sonra, imamın sözü düz çıxdı və hamı o Həzrətə afərin dedi.

İMAMIN (ə) TƏRBIYƏ ÜSULU

İmam Sadiqin (ə) nəslindən olan Əbülhəsən Qumda yaşayır və çirkin əməllər sahibi kimi tanınırdı. Bir gün Əbülhəsən Qum şəhərində imam Həsən Əskərinin (ə) nümayəndəsi olan Əhməd ibn İshaq Əşərinin qapısına gələrək evə girmək üçün izn istədi. Lakin imamın nümayəndəsi onu gördüyü pis işinə görə qəbul etmədi.

Əbülhəsən kor-peşman evinə qayıtdı və ona edilən bu hörmətsizliyə görə çox narahat oldu.

Həmin ildə Əhməd ibn İshaq Əşəri Məkkəyə getdi, qayıdan baş imam Həsən Əskərinin (ə) qapısına gələn Əşərini imam da qəbul etmədi.

Çox yalvar-yaxardan sonra imamın hüzuruna gəlib bu işin səbəbini soruşdu. Həzrət (ə) belə buyurdu: "Səninlə bizim əmioğlumuzla rəftar etdiyini kimi rəftar etdim".

Əşəri dedi: - Ey Peyğəmbərin övladı, mən onu tərbiyələndirmək və gördüyü pis işlərindən uzaqlaşdırmaq üçün bu işi gördüm.

Həzrət (ə) buyurdu: "Sənin gördüyün iş doğru deyildi. İslamda yolunu azmış insanlarla belə rəftar etməzlər, əksinə onları hidayət edib doğru yolu göstərirlər".

Əşəri Quma qayıtdı və bu münasibətlə hamı onun görüşünə gəlmişdi. Onların arasında Əbülhəsən də var idi. Əşəri onu görəndən kimi yerindən qalxıb ona hörmət etdi və öz yerini ona verdi. Əbülhəsən onun bu işindən heyrətlənib dedi: - Bu işin keçmişdəki rəftarınla çox fərqlidir. Məni əhvalatdan xəbərdar et. Əşəri əhvalatı olduğu kimi ona danışdı. Əbülhəsən o qədər utanmışdı ki, evə qayıtdıqdan sonra pis işləri buraxıb təqvalı olmaq qərarına gəldi və ondan sonra zahid və pak kişilərdən oldu.

İMAMIN (ə) QEYB ALƏMİ İLƏ ƏLAQƏSİ

Bir çox kitablarda imamın möcüzəli işlərindən çoxlu rəvayət nəql olunub. Biz burada həmin rəvayətlərdən bir neçəsini qeyd edirik:

1. Cəfər Cürçani deyir: "Həccə getmişdim və imam Həsən Əskərinin (ə) hüzuruna gəldim. Dostlarının verdiyi pullar mənim yanımda idi. İmamdan pulları kimə verəcəyimi soruşmaq istəyirdim ki, hüzurunda olmaq şərəfinə nail olandan sonra mən heç bir söz demədən Həzrət (ə) özü belə buyurdu: "Yanıdakı pulları xidmətçim Mübarəkə ver!" Mən pulları ona təhvil verib imama "Cürçandakı dostlarınız sizə salam söylədilər" - dedim. İmam (ə) belə buyurdu: "Allah onları mükafatlandırсын. Sən Cürçana qayıtdıqdan sonra Allah sənə bir oğlan uşağı əta edəcək. Adını Şərif qoy. O, bizim dostlarımızdan olacaq. Allah-taala bizim dostlarımızdan olan İbrahimə də bir oğlan uşağı əta edəcək. Ona da de ki, oğlunun adını Əhməd qoysun. O da bizim dostlarımızdan olacaq!" Mən imamlə xudahafizləşib getdim və sonralar elə imamın buyurduğu kimi oldu.

2. Sünnü alimlərindən Şəblənci, Əbu Haşimdən belə nəql etmişdir: "Mən imamın əshabından dörd nəfərlə birlikdə zindəndə idim. Həzrət (ə) bizim yanımıza gəldi. Biz onun ətrafına yığılıb söhbət etməyə başladıq. Bizim aramızda özünü Əli (ə) övladından sanan bir kişi də var idi. Həzrət ona işarə etdi ki, bayıra çıxsın. O, gedəndən sonra imam (ə) belə buyurdu: "Bu kişi yalan deyir. O, bizdən deyildir. O, xəlifənin casusudur və sizin haqqınızda məlumat hazırlayaraq paltarında gizlətməmişdir ki, xəlifəyə çatdırsın". Biz onu gətirib paltarını axtardıq və imamın buyurduğu kimi bizim haqqımızda yazılmış məlumatı ondan tapdıq ki, əgər xəlifənin əlinə yetişsəydi, bizim hamımızı öldürərdi. Biz həmin kağızı məhv etdik və o gündən etibarən həmişə ehtiyatla hərəkət etməyi qərara aldıq".

3. İbrahim adlı bir şəxs belə deyir: "Mənimlə qardaşıma xəbər verdilər ki, atamız uzaq bir yere səfərə gedib, lakin ondan heç bir xəbər-əətər yoxdur. Qardaşımla birlikdə Mədinədən İraqa tərəf yola düşdük. Mən imam Həsən Əskərinin (ə) yanına gedib ondan kömək almaq istəyirdim. Çünki imamlıq elmi ilə atamı tapmaq üçün mənə kömək edə bilən yeganə şəxs yalnız o Həzrət idi. Uzaq yollardan gəlib o Həzrətin qapısına yetişdim. Bir müddət orada oturdum. Bir nəfərin Həzrətin evindən çıxmasını gözləyirdim ki, ona nə üçün oraya gəldiyimi deyim ki, o da imama xəbər versin. Düşüncəyə dalıb gələcəyimi düşünürdüm ki, elə bu zaman evin qapısı açıldı və Həzrətin xidmətçisi bayıra çıxdı və "Mədinədən imamı görmək üçün gələn İbrahim adlı müsafir sizin hansınızdır?" - deyərək soruşdu.

Mən sevənə-sevənə yerimdən qalxıb "İbrahim mənəm" - dedim. O, mənə baxıb əlindəki kisəni mənə verdi və dedi: "İmam buyurdu ki, yol xərclərini ödəyəcək pul bu kisədədi. Bunu al, yoluna davam et. Çox keçməz ki, atanı taparsan".

Mən təəccüblənərək kisəni aldım və öz-özümə dedim ki, mən hələ imamlə görüşüb əhvalatı ona danışmamış, necə ola bilər ki, o Həzrət (ə) mənim məqsədimdən xəbərdar olsun. Xidmətçiyə "məni Həzrətin hüzuruna apar ki, atamın harada olduğunu mənə desin" - demək istəyirdim ki, birdən yadıma

düşdü ki, o, imamın “yoluna davam et” - deyə buyurduğunu mənə bildirmişdi. Başqa bir tərəfdən isə sirli bir qüvvə mənə Təbəristana doğru çəkir və məhz ora səfər etməyə məcbur edirdi. Mən də Təbəristana tərəf yola düşdüm. Oraya yetişəndən sonra bir müddət o yan-bu yanı gəzdim və nəhayət atamla qarşılaşdım. Ona tərəf qaçıb onu qucaqladım. Atamı tapa bildiyim üçün çox sevinirdim. Mən bütün əhvalatı təfəsilatı ilə atama danışdım və ikimiz də başa düşdük ki, imam bizim gizli sirlərimizdən xəbərdar imiş. Mənim heyretim o vaxt artdı ki, imamın mənə verdiyi puldan təkəcə bir dirhəmin qaldığını gördüm, bu da mənə istədiyim yerə çatmaq üçün kifayət idi.

4. İsmail adlı bir şəxs isə belə deyir: “İmam Həsən Əskərinin keçəcəyi yolun üstündə oturmuşdum ki, Həzrət oradan keçəndə ondan köməklik istəyim. Mən qabaqca 200 qızıl sikkə gizlətmişdim ki, gələcəkdə çətinliyə düşəndə xərcləyəm. Düşüncəyə dalmışdım ki, birdən imam Həsən Əskəri (ə) yanımdan keçdi. Ona tərəf qaçıb qabağını kəsdim və öz yoxsulluğum barədə danışib and içdim ki, dünya malından heç nəyim yoxdur. Mənim and içməyim Həzrəti narahat etdi. Lakin xidmətçisinə “yanında nə qədər pulun varsa bu kişiye ver!” - deyə buyurdu. Xidmətçi əlini cibinə salıb bir kisə qızıl çıxardıb mənə verdi. Sonra Həzrət (ə) mənə tərəf dönüb belə buyurdu: “Biz heç kimi öz köməyimizdən məhrum etmərik. Lakin sən yalandan and içdin və Allahı qəzəbləndirdin. Bundan sonra heç vaxt bu işi görmə və Allahın nemətini danma. Həmişə Allaha ümidvar olub sənə verdiyi nemətdən istifadə et. Sən 200 qızıl sikkəni bir yerdə gizlətmisən ki, dar gündə işinə yarasın. Lakin bunu bil ki, möhtac olduğun vaxt onu tapmaycaqsan!”

İsmail belə davam edir: “İmam (ə) bu sözləri ilə mənə necə yanıldığımı başa saldı və imamın buyurduğu kimi də oldu. Bir gün həmin sikkələrə ehtiyacım olduqda onları basdırdığım yerə getdim. Lakin oranı qazdıqdan sonra sikkələri yerində görmədim. Sonra aşkar oldu ki, oğlum məndən xəbərsiz sikkələrin hamısını götürüb qaçıb. Demək, imamın buyurduğu kimi ehtiyacım olanda sikkələri tapa bilmədim. Ondan sonra belə qərara gəldim ki, Allah qarşısında pak və əməli-saleh olub pis işlərdən çəkinəm”.

İMAMIN (ə) ÖZ ŞƏHABƏLƏRİNDƏN BİRİNƏ YAZDIĞI MƏKTUB

Həzrət (ə) öz əshabına məktublar yazıb göndərirdi. Həmin məktublardan biri Əli ibn Babəveyh Qumiyyə yazılmış məktubdur. Bu məktubun bəzi hissələrinin tərcüməsi belədir: “Allaha həmd və sənadan sonra, bizim əshabımızdansa deyə tövsiyə edirəm: pəhrizkar ol, camaatın səhvlərini bağışla, öz qəzəbinə hakim ol, qohumlarını-əqrəbana həmişə baş çək, yoxsulların ehtiyaclarını təmin et, dinini düzgün şəkildə qiymətləndir, Quranı öyrən, namaz və ibadətlərinə diqqətli ol. Mənim əmirlərimi yerinə yetirmək və şiələrimi onları həyata keçirməyə vadar etmək sənə borcundur”.

İMAMIN (ə) ŞƏHADƏTİ

İmam (ə) dörd yaşında ikən atası ilə birlikdə Samirraya sürgün edilib xəlifənin əsgərlərinin bazasında nəzarət altında saxlanılmışdı. Buna görə də Əskəri ləqəbi ilə məşhur idi.

Atasının şəhadətindən sonra Abbasi xəlifəsi Mötəmidin əmri ilə həbs olundu. İmamın paklığı bütün məbusları ona tərəf yönəlmişdi və hamı o Həzrətə bağlanmışdı. Xəlifənin məmurları hər gün imamın vəziyyəti barədə xəlifəyə məlumat verirdilər. Nəhayət o Həzrət (ə) 260-cı hicri ilinin Rəbiül-əvvəl ayının 8-də şəhid oldu və Samirrada atasının yanında dəfn olundu.

Həzrətin şəhadətindən sonra azğın bir kişi olan və xəlifənin adamlarından sayılan qardaşı Cəfər Kəzzab meyidə namaz qılmaq istəyirdi. Lakin balaca uşaq olan imamın oğlu irəli gəlib əmisini dala itələdi və özü onun yerində dayanıb atasının meyidinə namaz qıldı. İmam Həsən Əskərinin (ə) oğlu olan on ikinci imamın qısa qeyblik dövrü elə bu vaxtdan başladı və yalnız xüsusi şiələri onun hüzuruna gəlmək şərəfinə nail ola bilirdilər. Lakin Abbasi xəlifələrinin o Həzrətin gizləndiyi yeri tapmaq üçün cəhd etdiklərindən sonra onun uzun qeybət dövrü başladı və o Həzrətin inqilab edəcəyi günə kimi gizli qalacaqdır.

ON DÖRDÜNCÜ MƏSUM İMAM MEHDİ (ə.f)

İMAMIN ŞƏXSİYYƏTİ

Adı:	Muhəmməd
Ləqəbi:	Hadi, Mehdi və Qaim
Kunyəsi:	Əbülqasim
Atası:	Həzrət imam Həsən Əskəri (ə)
Anası:	Nərcis Xatun
Təvəllüdü:	256-cı Hicri ili

TƏVƏLLÜDÜ

On ikinci imamın (ə.f) pak vücudunun mübarək günəşi 255-ci hicri-qəməri ilinin Şəban ayının 15-də parlayaraq şüaların üreyini öz nuru ilə işıqlandırdı.

Abbasi xəlifələri və hökumət adamları imamların on iki olduğunu, eləcə də onların sonuncusu olan imam Həsən Əskərinin (ə) oğlunun uzun qeybəti olacağını və dünya hökumətini quracağını eşitmişdilər.

Bundan qorxuya düşən zalım hökmdarlar bu işin qarşısını almaq istəyirdilər, lakin bilmirdilər ki, Firon o qədər güc və iqtidarına, hətta körpə uşaqları belə vəhşicəsinə öldürməsinə baxmayaraq Allahın iradəsinin qarşısını ala bilmədi. O, Musanı tapmaq üçün bütün evləri bir-bir axtarırdı, lakin eyni zamanda axtardığı uşağı öz qucağında bəsləyirdi. Zəmanənin Fironu sayılan Abbasi xəlifəsi Mötəmid imamın evini nəzarət altında saxlayırdı və zəhərlənmiş xəstə imamı zindandan evinə göndərdikdə saray adamlarından beş nəfəri də ona qoşdu ki, imamın evində baş verən bütün hadisələri ona xəbər versinlər. Bundan əlavə, bir neçə mamaçanı da imamın evinə göndərdi ki, o Həzrətin həyat yoldaşının yanında dursunlar.

İmam Həsən Əskərinin (ə) şəhadətindən sonra bütün Samirra matəmə qərq oldu və hamı tətillik edərək imamın evinə sarı axışdırdılar. Xalq dəfn mərasimini yerinə yetirmək üçün cənazəni əlləri üstündə aparırdılar. Abbasi xəlifəsi cəmiyyətin axınından dəhşətə gələrək çalışırdı ki, bu cinayəti örtbas edib imamın öz əcəllilə öldüyünü bildirsin. Mötəmidin özü də dəfn mərasimində iştirak etmək üçün öz qardaşını ora göndərdi. Qardaşına bunu da tapşırırdı ki, camaatdan imamı kimsənin öldürmədiyinə dair şahidlik etmələrini istəsin. Digər tərəfdən isə, imamın ölü namazını qılacaq və onun var-dövlətinə varis olacaq bir övladı olmadığını xalqa inandırmaqdan ötrü Həzrətin bütün var-dövlətini paylamağa başladı.

Lakin göstərdiyi bütün bu təşəbbüslərə baxmayaraq Allahın iradəsi artıq həyata keçmişdi. İmamın oğlu atasının şəhid olduğu zaman beş yaşında idi, məhz elə bu yaşında da imamlığa çatdı. Necə ki, İsa (ə) da hələ beşikdə ikən peyğəmbərliyə yetişmişdi.

O, hələ yaşının az olmasına baxmayaraq atasının cənazəsinə meyid namazı qılmaq istəyən və camaatın içində pis adam sayılan əmisi Cəfəri kənara itələyərək özü atasının namazını qıldı. Namazı qılandan sonra da gözlərdən qeyb oldu. İmam Həsən Əskərinin (ə) zamanından şüələr onu, atasının evində görmüş və atasının onun haqqında tapşırıqlarını eşitmişdilər. Bundan əlavə, atasının şəhadətindən sonra da müddətlərlə gizli şəkildə o Həzrətlə əlaqə saxlamışdılar.

İMAM ZAMAN (ə.f.) NECƏ DÜNYAYA GƏLDİ

İmam Həsən Əskərinin (ə) bibisi Həkimə belə demişdir: “Şəban ayının on beşi, cümə axşamı günündə qardaşım oğlu imam Həsən Əskərinin (ə) evinə getmişdim. Xudahafizləşib qayıtmaq istəyirdim ki, imam belə buyurdu: “Ey əziz bibi, bu gecə bizim yanımızda qal. Çünki uşağımız dünyaya gələcək”. Mən sevinib Nərcisin yanına getdim, lakin onda boyluluqdan heç bir nişanə görmədim. Heyrətlənib öz-özümə “mən ki, uşağın dünyaya gəlməsindən heç bir əsər-ələmət görmürəm” - deyirdim ki, elə bu vaxt imam buyurdu: “Ey bibi, narahat olma. Nərcis Musanın anası kimidir. Uşaq da Musa kimidir! Gizlincə və əsər-ələmətsiz dünyaya gələcək. Uşaq səhər azanı deyiləndə dünyaya gələcəkdir. Nərcisin yanına get!”

Mən sevinib Nərcisin yanında qaldım və imamın dediyi kimi hələ səhər doğmamışdan qabaq

təvəllüdün nişanələri aşkar oldu və mənimlə onun arasında işıqdan bir maneə meydana gəldi, belə ki, mən daha Nərcisi görə bilmirdim. Mən qorxub otaqdan eşiyə çıxdım və imamın hüzuruna gedib vəziyyəti ona izah etdim. Həzrət gülümsəyərək buyurdu: “Bir azdan otağa qayıt, onu görəcəksən”. Mən otağa qayıdıb təzə doğulmuş körpəni gördüm. O, səcdəyə gedib barmağını göyə qaldırmış və Allahın böyüklüyü və birliyinə şəhadət verərək ona sitayiş edirdi”.

ANASI NƏRCİSİN ƏHVALATI

Həzrət Hadinin (ə) xidmətçilərindən biri Büşr Ənsari bu haqda belə deyir:

“Bir gün Həzrət Hadi (ə) məni çağırıb belə buyurdu: “Yerinə yetirilməsi sənin üçün xeyirli olacaq bir iş öhdənə qoymaq istəyirəm”. Daha sonra Həzrət (ə) bir məktubla içində 220 dinar olan bir kisəni mənə verib buyurdu: “Bunları alıb, Bağdadda Fərat çayının sahilində gözlə. Səbh açılanda ora bir gəmi gələcək. Gəmidə satmaq üçün gətirilmiş çoxlu kənz vardır. Müştərilərin çoxu Bəni Abbasdan və bəzi başqa cavanlardan ibarət olacaq. Həmin gəmidə özünü müştərilərə göstərmək istəməyən bir qız vardır. Cavanlardan birisi qabağa gəlib qızın yiyəsinə “mən onu 200 dinara alıram” - deyəcək. Lakin həmin qız razı olmayacaqdır. Sonra onun yiyəsi “səni satmaqdan başqa çarəmiz yoxdur. Təslim olmalısən” - deyəcək. Lakin o “bir az döz, mənim müştərim indi gələcək” - deyəcək. Elə bu vaxt sən qabağa gedib məktubu ona ver və de: “Əgər xanım bu məktubun sahibinə meyl edirsə, onu alıram”. O, məktubu oxuyandan sonra sevinəcək. Sonra sən onu yiyəsindən alıb gətirərsən”.

Büşr belə davam edir: “İmamın buyurduqlarını yerinə yetirdim və onu yiyəsindən aldım. Yolda gələrkən özü haqqında maraqlı bir hekayə danışdı dedi: “Mən Rum padşahının qızıyam. Mənim babam Həzrət İsanın (ə) yaxın adamlarından olub. Atam məni öz qardaşı oğluna vermək istəyirdi. Bir gün sarayda tənənəli bir yığıncaq təşkil edib qardaşı oğlu ilə məni birlikdə taxtda oturtmuşdu. Xristianların böyükləri məni ona ərə vermək üçün yığılmışdılar. Birdən saray titrədi və hər şey bir-birinə dəydi, gözümün qabağında əmioğlum taxtdan yıxıldı. Yenə də bir dəfə yığıncaq təşkil etdilər, lakin yenə eyni hadisə baş verdi. Xristianların böyükləri bu işin nəhs olduğunu söyləyib saraydan çıxıb getdilər. O gecə mən narahat və ruhdan düşmüş bir halda yatmışdım. Yuxuda gördüm ki, nurani kişiler saraya gəliblər. Onlardan birini Həzrət İsa (ə), o birisinin də islam Peyğəmbəri (s) olduğunu söyləyirdilər. İslam Peyğəmbəri (s) Həzrət İsayə (ə) belə buyurdu: “Mən öz oğlum üçün sizin övladınıza elçiliyə gəlmişəm”. İsa (ə) sevinib qəbul etdi. Mən bu yuxu barədə heç kəsə danışmadım. Bir gün xəstələndim və atam bütün həkimləri çağırtdı, amma heç biri məni sağalda bilmədi. Mən atamdan yaxşılaşmağım üçün zindanda olan bütün müsəlmanları azat etməsini xahiş etdikdə isətiymi qəbul edib onları azad etdi və mənim halım bir az düzəldi. Həmin gecə nurani qadınları yuxuda gördüm. Onlardan birisi İsanın (ə) anası Məryəm (s.ə.), digərinin isə Fatiməyi Zəhra (s.ə.) olduğunu söyləyirdilər. Peyğəmbərin qızı irəli gəlib belə dedi: “Əgər sən mənim övladımın həyat yoldaşı olmaq istəyirsənsə, müsəlman olmalısən!”

Mən yuxuda ikən onun əlilə müsəlman oldum. Sonra o, məni özü ilə imam Həsən Əskərinin (ə) yanına gətirdi. Onun məhəbbəti ürəyimə düşdü və daha dözə bilmədim. Nəhayət bir gecə imam Həsən Əskərinin (ə) yuxuda görüb ondan necə həyat yoldaşı ola biləcəyimi soruşdum. O, belə buyurdu: “Atam yaxın gələcəkdə bir ordu ilə müsəlmanlarla döyüşməyə gələcəkdir. Siz ordunun arxa hissəsində olacaqsınız. Müsəlmanlar qələbə çalıb sizi əsir götürərək satmaq üçün Bağdada gətirəcəklər. Gəmi Fəratın sahilində dayanacaq və səni satmaq üçün gəmidən çıxaracaqlar. Səni almaq üçün bir neçə müştəri gələcək, amma sən döz, atam tərəfindən bir məktubla səni alacaq bir şəxs gələcək”.

Mən yuxudan ayıldıqda çox sevindim. Bir müddət keçdikdən sonra imamın buyurduğu kimi oldu. Ey Büşr, indiyə kimi heç kəs bu sirri bilmir və məni tanıyırdı. Sənə danışdığım bu əhvalatı heç kimə demə və bu sirri gizli saxla!”

Büşr deyir: “O, yolda öz hekayəsini mənim üçün danışarkən mən tir-tir titrəyirdim. Məhz həmin andan etibarən ona çox hörmət bəsləməyə başladım və bir qulluqçu kimi daima yanında oldum. Sonra onu mövlam imam Hadinin (ə) hüzuruna apardım. Həzrət (ə) ondan “necə müsəlman oldun?” - deyə soruşduqda, belə cavab verdi: “Özünüzün daha yaxşı bildiyiniz bir şeyi məndən soruşursunuz”. Sonra isə imam (ə) ona belə buyurdu: “Sənə muştuluq verirəm ki, dünyanı ədalətlə dolduracaq uşaq səndən dünyaya gələcək!” Sonra bacısı Həkiməyə xitabən belə buyurdu: “Bacı, gözlədiyin xanım budur. Onu apar və islam əhkamını ona öyrət!” Həkimə onu mehribanlıqla qucaqlayaraq hörmətlə öz yanına apardı.

İMAMIN (ə.f) HƏYATININ DÖVRLƏRİ

İmamın həyatını üç dövrə bölmək mümkündür:

a) Təvəllüdündən atasının şəhadətinə qədər olan beş illik dövr. Bu qısa müddət ərzində əshabından və dünyanın hər tərəfindən alimlər və fəqihlər imam Həsən Əskərinin (ə) görüşünə gəldikdə bu balaca uşaqla da görüşərək ondan bəzi mövzular haqqında suallar soruşurdular. İmam Həsən Əskəri (ə) öz oğlunu onlara təqdim edərək onun barəsində əshabına müxtəlif tövsiyələr edirdi.

b) İmamın altı yaşından başlayaraq 74 yaşına qədər davam edən qeybəti-süğrası (yəni kiçik qeyb dövrü). Bu dövrdə hökumət adamları onu görməkdən məhrum idilər. Amma imamın əshabı və həqiqi şüərlər onun yanına gedib istədikləri sualları ona verirdilər. Bu dövrdə imam (ə.f) ilə xalq arasında vasitəçi olan, eləcə də camaatın istək və məktublarını imama gətirib cavabını onlara aparan dörd nəfər bunlar idi:

- 1. Osman ibn Səid;**
- 2. Muhəmməd ibn Osman;**
- 3. Hüseyn ibn Ruh;**
- 4. Əli ibn Muhəmməd Səymuri.**

Onlar Həzrətin etibarlı əshablarından sayılırdılar və hər biri, o birisindən sonra, öz öhdəliyini yerinə yetirirdi.

v) Üçüncü dövr 329-cu Hicri-qəməri ilindən başlayaraq bu günə qədər davam edən qeybəti-kübra (yəni böyük qeybolma) dövrüdür. Bu dövrün nə qədər davam edəcəyini Allahdan başqa heç kim bilmir. Həzrət (ə.f.) bu dövrdə xalq arasında gizli və kimsənin onu tanımayacağı bir şəkildə hərəkət və rəftar edir. Onu görənsə da tanıya bilməz. Yalnız o, gedəndən sonra Həzrətdə gördükləri əlamətlərdən onun imam (ə.f.) olduğunu başa düşürlər.

İNTİZAR

İmamın özünü xalqa tanıtmadığı qeybəti-kübra dövründə islam məsələləri barədə dərin biliyə malik olan ləyaqətli fəqihlər xalqın və islam cəmiyyətinin məsələlərini həll edir, xalqın din və dünyasını nəzərə alaraq məsum imamın zühuru üçün zəmin yaradırlar. Bu dövrdə xalqın hamısı intizardadır, lakin bu o demək deyildir ki, imamın zühuruna imkan yaratmaq üçün çalışmayıb hərəkətsiz qalsınlar. Gözləyən insan ümidvar, hərəkətli, bilikli, mömin, imama etiqad bəsləyən və nəhayət imamın zühuru üçün zəmin hazırlayan bir insandır. Belə bir insan eynilə dağın zirvəsinə çıxmaq üçün çalışsın və bu yolda zəruri olan hər bir şeyi qabaqcadan hazırlayan bir alpinistə bənzəyir. Dağın zirvəsinə çatmaq istəyən bir insan xəyallarla və əli-qolu bağlı oturmaqla hədəfinə yetişməz. Bu intizarın nəticəsində insan hərəkət, çalışmaq, güc, düşüncə və yeniliklər əldə edir. Əgər bu əhəmiyyətli prinsip cəmiyyətdə mövcud olmasa, insanlar hərəkətsiz, ümitsiz olaraq parlaq bir gələcəyi gözləməzlər.

İslamda "intizar" əqidəsi din və məzhəbin ayrılmaz bir hissəsidir. Bu əqidə parlaq bir gələcəyin, ictimai ədalətin tam şəkildə həyata keçiriləcəyi müjdəsini verir. Bu məqsədə çatmaq üçün öz ardicıllarını elə yetişdirir ki, qaranlıqlarla, zülmə, dəccallarla, süfyanlarla döyüşüb öz daimi hərəkətlərilə vahid dünya hökumətini təsis etmək üçün zəmin yaratsınlar və nəhayət Allahın vəd etdiyi bu şəxs olan imam Mehdi (ə.f.) islamın bütün hədəflərini həyata keçirəcəkdir, inşaallah.

İMAM ZAMANIN (ə.f.) MÖCÜZƏLƏRİ

İmamın möcüzələri çoxdur. Biz burada onlardan ikisini qısaca olaraq nəql edirik:

1. Şeyx Tusi, Abbasi xəlifəsi Mötəzidin məmurlarından olan Rəşiqdən bu hadisəni belə nəql etmişdir:

Rəşiq belə deyir: "Bir gün Abbasi xəlifəsi Mötəzid məni çağıraraq "eşitdiyimə görə imam Həsən Əskərinin evində bir uşaq vardır" - dedi və məmurlarından iki nəfəri mənə qoşub belə əmr etdi: «Tezliklə Samirraya, imam Həsən Əskərinin (ə) evinə gedib həmin uşağı öldürün və başını mənə gətirin». Biz sürətlə gəlib imamın evinin qapısına çatdıq. Qapıda bir qul oturmuşdu. Ona əhəmiyyət verməyib evə girdik. Çox gözəl bir ev idi. Bir bucaqda bir pərdə asılmışdı. Pərdəni qaldırıb su ilə dolu bir böyük otaq gördük. Suyun üstündə bir xalça var idi, xalçanın üstündə də bir oğlan uşağı namaz qılırdı. Məmurlardan biri otağa girdi və dərhal suya batdı. Biz onu çətinliklə qurtardıq, amma özündən gedib bihuş oldu. O biri məmur da otağa girən kimi suya batdı. Onu da çıxartdıq və bihuş oldu. Bir müddətdən sonra ikisi də huşa gəldi. Qorxudan titrəyərək atlarımıza minib xəlifənin sarayına doğru

hərəkət etdik. Gecə yarısı oraya çatdıq. Xəlifə yatmayıb bizi gözləyirdi. Əhvalatı olduğu kimi onun üçün danışdıq. O da bizim kimi qorxudan titrəyib “heç kim bundan xəbərdar olmasın və bu sirri heç kimə deməyin, yoxsa sizi öldürərəm” - dedi. Abbasi xəlifəsi Mötəzid nə qədər ki, sağ idi, bu macəranı bir kəsə danışmamışdım.

2. Əli ibn Sinanın qeyd etdiyinə görə, Qum əhalisindən bir dəstə imam Həsən Əskərinin (ə) xidmətinə yetişmək üçün bir miqdar pul ilə birlikdə Samirraya doğru yola düşmüşdülər. Ora yetişəndə Həzrətin şəhid olduğunu eşitdilər. Nə edəcəklərini bilmirdilər. Nəhayət onları imam Həsən Əskərinin qardaşı Cəfərlə tanış etdilər. Onlar Samirraya gəlməklərinin səbəbini Cəfər üçün danışdılar. Cəfər də onlara “pulu mənə verin, onun xəlifəsi mənəm” - dedi. Amma onlar “imamın yanımızdakı pulların miqdarını və hər bir kisenin kimin olduğunu bilməsi lazımdır. Əvvəllər də biz belə edərdik” - dedilər. Cəfər hıslənib belə dedi: “Qardaşım da bunları bilmirdi. Siz yalan deyirsiniz. Bu qeybi bir məsələdir. Allahdan başqa heç kim qeybdən xəbər verə bilməz”. Amma onlar sözlərindən dönmədilər. Nəhayət Cəfər onlardan xəlifəyə şikayət etdi. Xəlifə də onlara əmr etdi ki, pulu Cəfərə versinlər. Amma onlar “bu pul bizim yanımızda əmanətdir. İmamın xəlifəsi varsa, pulu ona verməliyik, yoxsa sahiblərinə qaytarmaqdan başqa heç bir çarəmiz yoxdur” - dedilər. Xəlifə onların sözünü təsdiq edib onları sərbəst buraxdı.

Onlar Quma qayıtmaq istedikləri vaxt bir cavan oğlan onlara yaxınlaşıb “imam sizi çağırır” - dedi. Hamısı sevinib onunla birlikdə imam Həsən Əskərinin (ə) evinə getdilər. Orada üzündə imamlıq nişanəsi aşkar olan gənc imamı gördülər.

Onlar Cəfərə dedikləri sözü Həzrət imam Zamana da söylədikdə, Həzrət (ə.f) gülərək onlara belə buyurdu: “Oturun, sizə bu kisələrin sahiblərinin kimlər olduğunu söyləyim!” Sonra pul kisələrinin sahiblərini və içində nə qədər pul olduğunu bir-bir bəyan etdi. Onlar axtarıqları şəxsi tapdıqlarına görə sevinib kisələri Həzrətə verdilər və məsələlərini soruşdular. Həzrət (ə) məsələlərinin hamısının cavabını verdi, sonra isə əmr etdi ki, bundan sonra oraya pul gətirməyib, Bağdadda təyin etdiyi vəkilinə aparsınlar. Sualları olduqda da həmin vəkilə müraciət edib onun vasitəsilə cavabları öyrənsinlər. Onlar imamla xudahafizləşib evdən çıxdılar və Allaha bu nemətinə görə şükr etdilər.

İMAMLA (ə.f) GÖRÜŞƏNLƏR

Qeybəti-kübra dövründə imam Zaman (ə.f.) özünü kimsəyə göstərmədiyi və xalqın o Həzrətlə görüşməkdən məhrum olduğu bir halda, bir sıra aşiq və pakürəkli adamlar bəzən imamı görüb onunla danışdılar. O cümlədən:

1. Şəmsəddin ibn İsmail Herqeli atası haqqında belə demişdir:

“Atamın budunda bir yara izi var idi. Bir gün atam həmin yara barədə belə dedi: “Cavanlığımda budum yaralanmışdı və mənə çox əziyyət edirdi. Bir gün Hillə şəhərində dostum böyük alim Seyyid Rəziyəddin Tavusun yanına getdim. O, həkimləri çağırırdı ki, budumun yarasını müalicə etsinlər. Onlar belə nəzər verdilər ki, əgər budum üzərində cərrahiyyə əməliyyatı aparılsa, damarım kəsilər və ölərəm. Gələn il də Seyyid məni Bağdada apardı. Bağdadın həkimləri də Hillə həkimlərinin sözünü təkrar etdilər. Bir gün ümitsiz bir halda Samirraya imamları ziyarət etmək üçün getdim. Gecəni orada qaldım və imam Zamanı (ə.f.) köməyə çağırırdım. Səhərçağı Dəclə çayının sahilinə gedib paltarımı yudum və qüsl etdim ki, yenidən ziyarətə qayıdım. Yolda dəvəyə minmiş iki nəfərlə qarşılaşdım. Onların çöldə yaşayan ərəblər olduğunu güman etdim. Onlar mənə salam verdilər. Onlardan biri mənə “yaxın gəl” - dedi. Mən paltarımı təmizlədiyim və çöl ərəblərini pak bilmədiyim üçün yaxın getmədim. Çünki paltarım hələ yaş idi və qorxudurm ki, onların əli paltarıma toxunduqda paltarım və bədənim yenidən murdar olsun. Elə bu fikirdə idim ki, birdən onlardan biri məni özünə tərəf çəkərək əlini budumun yarasının üstünə qoyub basdı və “ey İsmail, rahat oldun. Artıq ağrı çəkməyəcəksən!” - dedi. Mən təəccüblənib onun mənim adımla haradan bildiyini düşünürdüm ki, xudahafizləşib getdi. Mən öz-özümə “bəlkə imamımdır...” - deyər düşünüb dalınca getdim və yalvardım ki, dayansın. Birdən qayıdıb “ey İsmail, qayıt get!” - dedi. Mən qulaq asmadım və yenə də onun dalınca getdim. İmamla birlikdə olan kişi dedi: “Ey İsmail, imamın əmrinə tabe olmadığından utanmırsan?!” Bu vaxt mən yəqin etdim ki, o, bu ümmətin başçısı və imamıdır. Dayanıb ona baxdım və bir azdan sonra daha onları görmədim”.

Şəmsəddin belə deyir: “O gündən sonra atam ardıcıl olaraq hər il Samirraya gedirdi ki, bəlkə bir daha imamı görsün. Lakin daha imamı görmədi və onu görmək həsrətilə də dünyadan getdi”.

2. Seyid Muhəmməd Cəbəlamili dostlarından biri üçün etdiyi səfəri belə nəql etmişdir: “Məşhədə getmişdim. Kifayət qədər pulum olmadığından çox çətinliklə keçinirdim. Bir gün karvanın hərəkət etməyə hazırlaşdığını eşitdim. Mən qarnımı doyurmaq üçün bir tikə çörəyim də olmadığına görə hərəmə gedib ağıladım. Sonra özümü karvana yetirmək qərarına gəldim. Çünki əgər qalsaydım, qışın

soyuğunda ölərdim. Ac-acına yola düşdüm və qıp-quru qızmar bir biyabana çatdım. Susuzluqdan hərəkət etməyə qadir deyildim. Yemək üçün ot-ələf də tapılmırdı. Hava qaranlıqlaşandan sonra yırtıcı heyvanların nərəsi məni dəhşətə gətirmişdi. Mən ağlayıb ölümə təslim oldum. Çox keçməmişdi ki, ay çıxdı və heyvanlar susdular. Bu zaman bir yüksəklik görüb ona tərəf getdim. Orada bir bulaq gördüm. Çox sevindim, dəstəməz alıb namaz qıldım. Aclıqdan daha hərəkət edə bilmirdim. Orada yatıb ölümə təslim oldum. Birdən mənə tərəf gələn bir atlını gördüm. Öz-özümə “oğrudur, amma heç bir şeyim olmadığına görə hirsindən məni öldürəcək” - deyə düşündüm. Lakin mənim yanıma çatanda salam verdi. Salamını aldım. Bildim ki, oğru deyildir. Sonra mənə “burada nə edirsən?” - dedi. Çətinliklə cavabını verdim: - Çox acam və yolumu azmışam.

Dedi: - Yanında neçə dənə qovun vardır, niyə acsan?

Mən hər yeri axtarıb heç bir şey tapa bilmədiyim üçün zarafat etdiyini sandım. Ona dedim: - Məni lağa qoyma. Burax elə burada ölüm.

Dedi: - Zarafat etmirəm. Arxana bax!

Arxama baxdıqda üç dənə qovun gördüm.

Dedi: - Onlardan birini ye, ikisini də saxla. Bu yoldan düz get, axşamüstü bir çadıra çatacaqsan. Onlar səni karvana yetirərlər. Sonra gözümdən qeyb oldu. Tez özümə gəlib başa düşdüm ki, imam Zaman (ə.f) imiş. Əmrə uyğun olaraq qovunlardan birini yedim, ikisini də götürüb yola düşdüm. Sabahsı gün nahar vaxtı qovunlardan birini də yedim və buyurduğu kimi axşamüstü bir çadıra çatdım. Onlar məni çadırın içinə aparıb doyunca yedirdikdən sonra məni karvana yetirdilər.

İNSAN BU QƏDƏR YAŞAYA BİLƏRMİ?

Fiziologiya elminə görə insanın bədəni milyonlarla hüceyrədən ibarətdir. Zaman keçdikcə qocalmış hüceyrələr ölür, nəticədə isə cavan hüceyrələr onların yerini tutur. Beləliklə həyat və yaşayış davam edir.

İnsanı qocaldan, hüceyrələrin fəaliyyətini dayandıran və insanı ölümə tərəf sövq etdirən şey, müxtəlif yollarla insanın bədəninə girən və hüceyrələrə hücum edərək onları məğlub edən mikroblardır.

Tibb elmi sübut etmişdir ki, öz cismi vəziyyətini, zərərli qida və maddələri öyrənən, eləcə də səhiyyə üsullarına riayət edən şəxsin ömrü daha uzun olar və tez qocalmaz.

Elə buna görə də alimlər müxtəlif təcrübələrlə müvəffəq olublar ki, bəzi heyvanların ömrünü bir neçə dəfə çoxaltsınlar. Beləliklə, insanlar da geniş bilik və səhiyyə qaydalarını həyata keçirib tətbiq etməklə uzun ömürlü ola bilərlər.

Alimlər bir elmi sirri öyrənmək üçün illər boyu çalışmalıdırlar. Lakin bütün elmlər Allah tərəfindən ona əta olunmuş imam Zamanın (ə.f.) bu uzun yolu getməyə ehtiyacı yoxdur və yüz illik yolu bir anda keçib nəticəyə çata bilər.

Buna görə də onun tərəfindən bu mövzuda heç bir problem yoxdur. Onun elmi Allah tərəfindən təmin olduğundan, yüz illərlə cavanlığını qoruyaraq yaşaya bilər.

Digər tərəfdən isə, imam Zamanın (ə.f.) ömrünün uzunluğu odun Həzrət İbrahimə (ə) soyumasından, Həzrət Musanın (ə) keçə bilməsi üçün Nilin yarılməsindən, onun əsasının ilana çevrilməsindən və yüzlərlə bu kimi örnəkdən daha heyretləndirici deyildir. Bu, Allah-taalanın qüdrətinin bariz nümunəsidir.

Bunlardan əlavə Quran və tarix keçmiş peyğəmbərlərin və camaatdan bəzilərinin uzun ömrünü açıq aydın bizə göstərməkdədir. Misal üçün Həzrət Nuh (ə) 950 il, Loğman (ə) 400 il, Buxtun-nəsr 1507 il, Süleyman (ə) 712 il və Hindistan padşahı Firuzray isə 537 il yaşamışdır.

Bütün bunlar onu göstərir ki, insanın uzun ömürlü ola bilməsi elm və biliyə zidd deyildir, əksinə həmişə mümkündür.